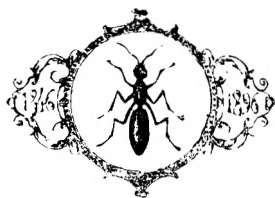

AZ
EGYESÜLT BUDAPESTI FŐVÁROSI
TAKARÉKPÉNZTÁR
ÖTVEN ÉVES TÖRTÉNETE
1846—1896.

AZ IGAZGATÓSÁG MEGBIZÁSÁBÓL

IRTA

DR. FENYVESSY JÓZSEF

A TAKARÉKPÉNZTÁR TULAJDONA

—o—

BUDAPEST 1896

Előszó.

Félszázaddal ezelőtt nyílt meg a «budai takarékpénztár» 1846 október 1-én, oly időben, midőn Magyarország közgazdaságilag is ébredezni kezdett.

Széchenyi István gróf lángeszének szikrái áttörtek a borongó homályon s bevilágítottak hátramaradásunk és tespedésünk sötétségébe. Megmozdult az egész ország! A nemzetgazdaság és pénzügy, az ipar és kereskedés, a forgó tőke és hitelnek akkor még új, csak kevesek által megértett fogalmai, lassan bár, de ellenállhatlanul vonultak be a mérvadó osztályok, a nemesség, földbirtokosság és honoratiorok társadalmi rétegeibe.

Az országgyűlés által alkotott törvények a váltójogról és kereskedőkről, a külföld példái az egyesülés és társulás erejéről és sikeréről, nálunk is elkészítik a talajt s az intézmények egész sorával találkozunk, melyek az új élet közelgő tavaszát jelezzék. Ezek közé tartozik a «budai takarékpénztár» is, melynek ma, mint «egyesült budapesti fővárosi takarékpénztár» jogutódai vagyunk.

Ötven hosszú év kellett hozzá, hogy intézetünk azon magaslatra jusson, mely az egész ország pénzügyintézetei sorában, kiváló, elsőrangú helyet biztosít számára!

Az az intézet, mely ötven évvel ezelőtt, a mai királyi várkert oszlopsorának helyén, az időközben eltűnt «halász-

város» egy kis magánházában, bérelt lakásban kezdé meg működését s szerényen kopogtatva kérte a bizalmat és első évének lezártaival 463.862 forint betétet birt, ma három saját házával, négy üzleti teleppel rendelkezik s f. é. május végével 29,053.794 forint 76 kr. betétet nyert a nagy közönség kiérdemelt bizalmából!

Az út nehéz, göröngyös volt, és sok buzgóság, szorgalom és kitartás kellett a szép eredmények kivívására, fokozására és fenntartására!

E küzdelmet s annak esélyeit, a komor napokat s a haladás fényes éveit, a balszerencse és egyes zavarok csapásait s a kedvező áramlatok sikereit akarjuk megörökíteni, nemcsak azok számára, kik ma érdeklődnek intézetünk múltja és fejlődése iránt, de azok számára is, kik később, a távol jövőben fognak az intézet iránt érdeklődni.

Határkövet kívánunk állítani, egy félszázados útnak mesgyéjén, mely a mint feltűnteti a multnak váltakozó eseményeit, úgy messze legyen látható a távol jövőben! Ezért megíratuk intézetünknek történetét, hiven és részletesen, s erre felkértük *dr. Fenyvessy József* urat, az országos magyar kir. statisztikai hivatal kiváló tisztviselőjét, ki már régebben és élénk előszeretettel foglalkozik hazánk közgazdasági viszonyaival.

Szives figyelmét kérjük az olvasónak e könyv magvas tartalmára. Megismeri ebből az elveket, melyek az intézet vezetőinek ötven éven át irányt szabtak; megismeri az egyes évek fellendülésének vagy hátramaradásának okait és azon módokat és eszközöket, melyek a lendület élénkítésére vagy a károk enyhítésére használtattak. Meg fog győződni, hogy ez intézetben mindeddig senki sem csalódott; a részvényesek

befektetett tőkéjük után gazdag gyümölcsözésben részesültek; a betevők az idők viszonyainak megfelelő kamataikat nyerték; s nem létezik senki, ki ez intézettel való üzleti viszonyából valaha kárt szenvedett volna.

E mellett milliókra menő váltóhiteleket nyújtottunk s így előmozdítottuk az ipar és kereskedés fejlődését s felvirágzását; milliókra menő jelzálog és záloglevél kölcsöneink útján hatványoztuk az építési kedvet és hajlamot; s száz-ezrekre menő összegekkel támogattuk a főváros közmívelődési és emberbaráti intézményeit!

Az olvasó e részletes munka minden lapján találkozni fog azon két főtényező hatásával, melynek intézetünk emelkedését köszöni; az egyik: a legszigorúbb üzleti soliditás, a másik: a nagyközönség változatlan bizalma!

Soha sem szabad felejtenünk, hogy a betevők pénzét hiven, szorgosan és gondosan kell kezelnünk és őriznünk s meg kell maradnunk a takarékpénztári üzletkör határain belül és sohasem szabad kockáztatnunk lételünk alapját, intézetünk legfőbb kincsét, a belénk helyezett bizalmat!

Megtartva ez elveket, bátran nézünk a jövő elébe, mely így csak méltó folytatása leend az elmúlt első félszázadnak!

Budapest, 1896 október 1-én.

Az igazgatóság.

Tartalom.

	Lapszám
I. Az intézet keletkezése	1
II. Szervezet, igazgatás.	
a) a budai takarékpénztár	15
b) az egyesült budapesti fővárosi takarékpénztár	51
III. A betétüzlet	76
IV. Kézi zálogkölsönök	98
V. Jelzálogos és közkölcsönök	112
VI. Váltóhitel	134
VII. Értékpapírok	148
VIII. Adóügy	157
IX. Részvénytőke, tartaléktőke, nyugdíjalap	164
X. Nyereség, osztalék, jótékony és közczélú adakozások ;	
a részvények árfolyama	180
Mellékletek	

I.

Az intézet keletkezése.

Hazánk politikai megújulása küszöbén, e század harminczas éveiben, az addig fölötte elhanyagolt közgazdaság iránt is feléledt a nemzet figyelme. A közjogi sérelmeket vitatták meg ugyan első sorban a rendi gyűléseken, de egyre tért hódított itt is az a meggyőződés, hogy rendezett, erős gazdaság nélkül nem szilárdulhat meg a magyar állam politikai önállása. Az államfentartás nagy küzdelmeiben e nemzet elmaradt a nyugoti államokhoz képest úgy a művelődés, mint a gazdaság terén; nagy-ipara nincsen, kereskedelme szűk körű, közlekedési utjai primitivek, hitelviszonyai pedig siralmasak. A földmivelés képezi anyagi erejének majdnem egyedüli forrását; de az úrbéri viszonyok a mezőgazdaság felvirágzását lehetetlenné tevék és a termények értékesítését szerfölött megnehezíti a forgalom fejletlensége; ugyanez oknál fogva az elemi csapások következményei súlyosabbak valának itt, mint a közlekedés terén előrehaladott más államokban.

A hazai gazdasági állapot a harminczas években.

Ez elmaradottságból a nemzetet kiragadni különösen *Széchenyi István gróf* igyekezett, a ki röpirataiban kiméretlen őszinteséggel tárta fel fejletlen gazdaságunk szomorú képét és kifejtvén ennek okait, reámutatott a segítő eszközökre, melyeket haladék nélkül fel kell használni, hogy hazánkat a

Széchenyi fellépése.

Az 1836-odiki
országgyűlés
törvényhozása

tespedésből kirántjuk. A «Hitel» megjelenésétől kezdve, határozottan ő lett gazdasági fejlődésünk irányzója. Szava visszhangra talált nemcsak *gróf Dessewffy József* «Taglalat»-ában, *Kossuth Lajos* lelkes hirlapi czikkeiben, hanem a diéta tanácskozásaiban is. Az 1836-odiki országgyűlés az úrbéri viszonyok rendezése után, sorban alkotja meg a XXV. törvényczikket «az ország közjavát és kereskedését gyarapító magános vállalatokról», a XXVI. törvényczikket «egy állandó hidnak Buda és Pest közötti építéséről» és a XXXVI. törvényczikket «az egyesek költségein készítendő vízi munkálatoknak előmozdításáról».

Az 1840-ediki
országgyűlés
törvényhozása

Ez időtől kezdve mintegy párhuzamosan halad és kiegészíti egymást a törvényhozási tevékenység és az általa létesített jogi alapon működő társadalmi és magán vállalkozás. Az 1840-ediki országgyűlés, mintha hosszas mulasztást helyre pótolni sietne, egész sorát alkotja meg a közgazdaságot ápoló törvényeknek. A fontosabbak ezek között: a XV. törvényczikk, melylyel «a váltótörvény behozatik», a XVI. törvényczikk «a kereskedőkről», a XVII. törvényczikk «a gyárak jogviszonyairól», a XIX. törvényczikk «a kereskedői testületekről és alkalmazottakról», a XX. törvényczikk «a fuvarosokról» és a XXII. törvényczikk «a csődületekről». Időközben *Széchenyi* aegise alatt megindul a lánczhid építése, előkészítik a Tisza-szabályozást, építeni kezdik az első vasutat, foglalkoznak az 1840. évi XXXVIII. törvényczikk alapján a Dunát a Tiszával összekötő csatorna eszméjével. *Fáy András* fáradhatlan buzgalma folytán létrejön 1839-ben az első hazai takarékpénztár és reá két év múlva alapítják meg pesti kereskedők a kereskedelmi bankot.

Eme gazdasági alkotások kitartást és áldozatot követeltek;

valamennyi közt legkönnyebben létesültek és gyarapodtak a takarékpénztárak. Már a negyvenes évek elején alapítanak a főbb városokban ilyen intézeteket. Az értelmiség, a nemesség, úgy mint a kereskedők, teljesen méltatták ezen intézetek anyagi s erkölcsi üdvös voltát. A pesti hazai első és néhány vidéki takarékpénztár sikeres útmutatást nyújtott arra nézve, hogy hol és mikép kell ily hitelintézeteket alkotni. A vidéki nagyobb városokban sorra létesülnek takarékpénztárak, mindannyi kedvező auspiciumok mellett és mindannyi jól is gyarapodott. A pesti hazai takarékpénztár már tervezetében körülírta a területet, melyen túl üzletét terjeszteni nem kívánta. Ezen intézet mellett még a pesti kereskedelmi bank igyekezett a pesti hitelszükségletet kielégíteni.

**Takarék-
pénztárak
alapítása.**

Buda amaz időben az ország fővárosa, Pesttől közigazgatásilag is különálló szabad királyi város; köztük, különösen tél idején, midőn a hajóhidat felszedték és az érintkezés a balpárttal esolnakon is meg volt nehezítve, megszakadt a kapocs, úgy a társadalmi, mint az üzleti életben. Budán az ipar és kereskedés a pestihez képest ez időben igen szerény fokon állott. A lakosság legnagyobb részének főkeresetforrása a szőlőgazdaság volt; úgyszólván két csoportra oszlott: szőlőbirtokosokra és kapásokra. A kereskedés főtárgyát szintén a szőlő és bor képezte; az ipart egy-két gyáron kívül csak kézművesek üzték. Az értelmiséget főleg az ott székelő Helytartó-tanács hivatalnokai képviselték (az 1844-ediki összeírás 345 honoratiort és hivatalnokot említ). A tehetős polgárság száma elég nagy volt és a város piacza, bármily kicsi volt a pestihez mérve, a Duna jobbparti vidék egyik üzleti gócpontját képezte. Egészen helyén és idején volt tehát Budán önálló hitelintézetet alapítani.

**Buda városa
a negyvenes
években.**

Takarék-
pénztár
létesítése
Budán
indokolt.

Wodianer Sámuel József, ki az egyesült budapesti fővárosi takarékpénztár törzsökét képező budai takarékpénztárt megalapította, helyesen számított tehát, midőn Pestnek közelségétől eltekintve, Budán takarékpénztár felállítását tervbe vette. A pesti két intézetnek, melyek a közönség bizalmát már kivívták és hivatalos pártfogásban is részesültek, versenytől a maga üzleti körében nem kellett tartania; gyaraodhatik egymás mellett mind a három intézet. A budai betevőknek mulhatlanul közelebbi alkalmatosságot kellett nyújtani a tőkegyűjtésre, mint a Dunán túl; hogy viszont a két pesti intézet mennyire nem bírta amaz időben a maga területén a hitelszükségletet kielégíteni, ezt bizonyítja amaz érdekes eset, hogy Pest városa 1843-ban a pozsonyi takarékpénztárhoz volt kénytelen 600.000 frt kölcsönért fordulni. Ez az intézet megajánlotta a kölcsönt, de Pest városa azután nem vette igénybe.

Wodianer
Sámuel
működése
a közügyek
terén.

Wodianer-nek, mint erről a budapesti lánczhid fején a feliratok is tanuskodnak, e hidvállalat pénzügyi megalapításában nevezetes része volt. *Széchenyi István* ugyanis *Sina György* báróval szövetkezett a hidépítésre szükséges tőke beszerzése végett; ugyanakkor egy másik csoport, melynek élén *Sztáray*, *Cziráky* és *Wodianer Sámuel* állottak, igyekezett ezt a vállalatot magához ragadni. *Széchenyi*, hogy e versenytársaitól megszabaduljon, ajánlja *Siná*-nak, hogy *Wodianer*-t, kinek gyakorlati eszét és kiváló szellemét leveleiben sokszor dicséri, bírja reá a velök való szövetkezésre; az ő csatlakozásával megdöntik a másik csoportot. *Wodianer* nem-sokára megegyezett *Siná*-val és egy hatoddal részese lett a hidvállalatnak. Résztvett *Wodianer* továbbá az 1838-adiki árviz alkalmából a segélyactióban, a mennyiben, *Széchenyi*

Naplóinak tanúsága szerint, őt megelőzve a cselekvésben, *Rothschild*-tól 4%-ra 400.000 forint kölcsönt szerzett az árvíz-károsultaknak.

A budai takarékpénztár létesítésének eszméje *Wodianer Sámuel*-ben valószínűleg akkor érlelődött meg, mikor a pesti kereskedelmi bank igazgatóságából kilépett. Mint pesti tekintélyes bankháznak, a «*Wodianer és fia*» cégnek, mely 1863-ig fennállott, főnöke, nevezetes szerepet vitt a pesti kereskedelmi bank alapításában; már 1833. április havában tevékeny részt vesz az ezen bank alapítói által választott bizottságban. Ő maga 50 részvényt jegyzett, a mit akkor nem nyereségre számításnak, hanem áldozatkészségnek kellett tekinteni. 1841. április havában, a bank megalakításakor, az ügyek ideiglenes ellátásával megbízott választmánynak lett tagja. A bank-igazgatóság gondoskodni óhajtott a részvények elosztásánál is arról, hogy *Wodianer* számára nagyobb mennyiség jusson, hogy ekként az ő érdeklődése és közreműködése a bank javára biztosíttassék. 1842. november havában egy hitellajstrom készítésével foglalkozó bizottságba küldetett ki és az ott támadt nézeteltérés folytán *Wodianer* az igazgatósággal meghasonlott és a következő év január 13-án állásáról lemondott. Így az ezen év június havában tartott közgyűlésen megválasztott igazgatóságban nem foglalt helyet. Csak évek múlva, az 1848. június 29-éki közgyűlés választja meg ismét és pedig azon bizottságba, mely a bank alapszabályait a jegy kibocsátás tekintetéből megváltoztatja. Azután 1848. nyarán *Kossuth* miniszteri bankárnak nevezi ki a kincstárnak szükséges pénzek beszerzése végett; november 30-án igazgatónak a jegybankhoz, 1849. január havában pedig *Havas József*, császári biztos, a bank ideiglenes elnökévé teszi.

**Wodianer
működése
a pesti
kereskedelmi
bankban.**

**Wodianer
ministeri
bankár.**

Ro'sa Lajos.

A kereskedelmi bank igazgatóságából 1843. évi január havában történt kilépése után *Wodianer* a Budán létesítendő takarékpénztár eszméjével kezdett foglalkozni. Terve keresztülviteléhez társul *Ro'sa Lajos*-t nyerte meg. *Ro'sa* hites ügyvéd, egyszersmind a m. kir. Helytartótanácsnál ügyvivő volt, amint az 1843-adiki Schematismus inclyti Regni Hungariae Partiumque eidem adnexarum-ban olvasható: «D. Ludovicus Ro'sa Jur. Caus. F. U. Advocatus, simul Excelsae Camerae R. H. A. Agens et ad Supremam Armorum Praefecturam Hung. Agens, II. Com. Moson, et Crisiensis Tab. Jud. Assessor».

Az 1848. előtti időkben ugyanis mindkét magyar kormányzék: az udvari Kanczellária és a Helytartótanács az igazságszolgáltatás körébe tartozó ügyekkel is foglalkozott. A feleknek pedig érdekében állott közbenjárók és protektorok segítségével a kormányzéknek információt adni. E végre a közbenjárók és informátorok intézménye volt szervezve; 1843-ban 12 ilyen közeg: iurati agentes hungarici aulici volt, 5 közülök a Helytartótanácsnál. Ezek jogvégzett, előkelő táblabírák voltak, ez állásra külön felesküdvé és kinevezve. Az államtól fizetést nem huztak, hanem a felektől kaptak honoráriumot. Ez volt *Ro'sa* hivatalos állása s *Wodianer*, midőn vele szövetkezett, számított arra, hogy az engedély kieszközlése *Ro'sa* közbenjárásával kevesebb nehézségbe fog ütközni. *Ro'sa* azután az intézetnél folyton nagy és irányadó tevékenységet fejtett ki 1882-ig, mikor a pesti magyar kereskedelmi bank elnöki székébe emelték.

* * *

1844. október 3-án *Wodianer* és *Ro'sa* írásbeli kérelmet nyújtanak be Buda szabad királyi város nemes tanácsá-

hoz, melyben a létesítendő budai takarékpénztárnak «eredetiben csatolt alapszabályait kegyes figyelmére méltatni — azt a kitűzött czél indokaiból pártfogolni és létrehozását legfelsőbb helyre terjesztendő véleménye által kedvezőleg ajánlani» kéri. E beadványban a kérelmezők abbeli meggyőződésüket fejezik ki, hogy «a Nemes Városi Tanács — tekintetbe véve a magasztos czél szentségét — kegyes pártfogása és közremunkálása által elgördíteni azt, mi túlméri erőtlenségünket és utat nyitand oda, hová buzgó törekvéseink áhitanak». Mint akkor majd minden takarékpénztár valamely törvényhatóság oltalmát iparkodott kinyerni, így a pesti hazai Pest megyécét, a vidéken alakultak szintén a megyécét, melynek területén létesültek: úgy a budai takarékpénztárt is tervezői Buda szabad királyi város különös oltalma alá ohajtották helyezni. E várakozásban nem is csalódtak; Buda városa, valahányszor hozzá fordult, szívesen támogatta az intézetet.

Az előterjesztés többi részében hangsúlyozzák a tervezők, hogy «nem a hiú hírvágy és a magánérdekek, hanem a honi szükségek érzete bírtak egy Takarékpénztár alapítására Budán». Annak bizonyosságául, hogy ez a szándék «a t. cz. résztvevők közremunkálásában már tetteleg meg is van érelve», mellékelik az alapítók lajstromát. «A budai Takarékpénztár alaptőkéjét kiállító 100 pengő forintos részvényekre» vonatkozó aláírási ívben 72 aláíró jegyzett 1000 drb részvényt. Legtöbbet, 270 darabot *Wodianer Sámuel* irt alá, a *Wodianer*-család más két tagja, *Albert* és *Móricz* 25—25 darabot. Nagyobb számmal még *báró Forrayné* (100) *Ro'sa Lajos* (40), *Szaborits Antal* (25 darabot) jegyezték. Főuri nevet nem sokat látunk a lajstromban, mindössze 6-ot, ezek: *gróf Nádasdy Josefa*, *gróf Zichy Henrik*, *báró Prónay Albert*,

Wodianer és Ro'sa benyújtják a kérvényt a takarékpénztár ügyében.

Az első részvény-aláírók.

báró Sennyey-Nádasdy, báró Vay Miklós és az előbb említett *báró Forrayné*. Legnagyobb részt azonban budai polgárok az alapító részvényesek. Közülök, valamint az első igazgatók közül, mai nap az intézet 50 éves fennállása idejében, csupán *Wodianer Albert* van az élők sorában.

«Alap- és rend-
szabályok».

Mellékeltek továbbá a beadványhoz az «alap és rendszabályokat». Bevezetésképen egy hangzatos «Vezérszó» a takarékpénztárak hasznosságát és a szegényebb néposztályra üdvöt hozó, jótékony voltát dicséri.

Ezen irományok szerint az intézet 100.000 p. frt alap-tőkével alakul meg s mihelyt 500 db részvény 50.000 frt értékben aláíratik, működését megkezdi. Az alaptőke 5%-os kamatra adatik ki. A részvények névre szólnak, és tulajdonosaik az intézet nyereségében és veszteségében, az utóbbiban csak a részvény összege erejéig osztoznak. Elfogad kamatoztatásra betéteket 10 p. krtól kezdve, és viszont pénzt kölcsönöz: 1. állampapírokra és bizonyos meghatározott más értékpapírokra, 2. aranyra, ezüstre és ékszerekre, 3. idegen váltókra, 4. fekvő birtokra, 5. leszámítol: a) idegen váltókat, melyek tökéletes váltóerejűek és b) saját váltókat is, de csak a váltótörvényszéknél bejegyzett «czimzetűektől», c) értékpapírokat. Meghatározza továbbá az alapszabályzat az intézet bevételeit és kiadásait. Minden félév végén, vagyis június 30-adikán és december 31-edikén, megállapítandó a tiszta jövedelem; ebből $\frac{2}{3}$ a részvényesek között szétosztatik, a fönmaradó $\frac{1}{3}$ -ból pedig tartaléktőke képezetik. Ez mindaddig szaporítandó, míg a részvénytőke nagyságát el nem éri; ekkor a részvénytőke felét vissza fogják fizetni, a másik felét pedig akkor, ha a tartaléktőke 200.000 frtra emelkedik.

Az alapszabályok eme pontjai mutatják, mily helyesen fogta fel *Wodianer*, a kinek azok szerzősége tulajdonítható, a takarékpénztárnak, nemcsak mint üzleti vállalatnak, hanem mint jótékony intézetnek is hivatását. A jótékonytságot nem pénzbeli adományok osztogatásában, hanem abban látta, hogy takarékosagra ösztönözzön és olcsó hitelt szolgáltatson. Az uralkodó áramlat azonban a takarékpénztáraknál, különösen a külföldieknél az volt, hogy az intézetek más módon is kötelezvék a jótékonytság gyakorlására. Szokásban volt ezt már az alapszabályokban kifejezni. *Wodianer* sem akart ez elől kitérni, de hogy e jótékonytság az arra érdemest érje és hogy buzdítólag hasson, a következő intézkedést foglalta a tervezetbe:

Jótékonyági
alap.

Midőn a tartaléktőke az előbb említett nagyságot elérte, a nyereség $\frac{1}{6}$ -ából jutalmazási tőke alakítandó, melyből jutalomra azon kézművesek, napszámosok és szolgálók tarthatnak igényt, a kik 10 éven keresztül havonként 1 pengőt tesznek be a budai takarékpénztárba és nem vesznek ki semmit belőle. Ezek 10 év multán 151 frt 32 kr-ra felszaporodott tőkéjük után járó 7 frt 34 $\frac{1}{2}$ krnyi kamat helyett 12 frt kamatot kapnak életfogytukig és ezt hónaponként vagy évnegyedenként fel is vehetik.

Ez rövid tartalma az alapszabályoknak. Következnek ezután a «rendszabályok», melyek az egyesület tagjairól, végrehajtó közegeiről: a közgyűlésről, a választmányról és bizottságról, a gondnokról, a tisztviselőkről intézkednek. Külön főlemlitendő itt a 79. §. mely így szól: «Az ügyviseleti nyelv a nemzeti leend», pedig Buda akkor, ha érzelemben magyar is, de nyelvben ugy szólván teljesen német volt. Kimondja továbbá a tervezet, hogy az egye-

«Rend-
szabályok».

sület a vidéken fiókokat állíthat, mely esetben az alaptőke minden egyes fiók után részvények kibocsátásával 25.000 forinttal emelendő.

Zárszó.

Befejezésül «zárszó»-ban az aláírók hő óhajításukat és reményöket fejezik ki, hogy «az intézet, melynek oly erős alapot véltek vetni, ép úgy, mint a többi takarékpénztár, üdvöt és malasztot fog árasztani mindazokra, kik jótékony szolgálatait bármely módon igénybe veszik.» Végül az aláírások következnek.

Az ily módon fölszerelt kérvényt Buda fővárosa ugyanazon év és hónap, vagyis 1844. október 7-edikén tartott tanácsüléséből a m. kir. Helytartósághoz terjesztette föl azon kérelemmel, «miszerint ezen létesítendő intézetnek alapszabályait kegyelmes és kegyes jóváhagyás és pártolás által legfelsőbb helyen kinyerendő engedelem végett kedvezőleg ajánlani méltóztassék».

**A m. kir.
kancellária
leirata.**

A Helytartótanács aránylag gyorsan elintézte a városi tanács fölterjesztését, a mi valószínűleg *Ro'sa* közbenjárásának volt köszönhető, amennyiben már ugyanez év Szent András havának 5-ödikén felküldte a magyar királyi Kancelláriához. Itt azonban, szokás szerint jó sokáig hevertették. 1847. július 31-edikén érkezett le onnan a Helytartótanácsához, tehát ugyanaz nap, midőn az utasítás a takarékpénztári szabályrendeletnek Magyarország számára való átdolgozása tárgyában; ugyanegy napon, július 22-edikén kelt mindakettő. E leiratban meghagyatik a helytartótanácsnak, «hogy a Budán felállítandó takarékpénztár alapszabályait a f. é. július 22-én 12855/1235. sz. a. kelt kegyes királyi udvari rendelvény utasítása szerint, újabb tárgyalás alá vegye és haladja meg, a végkép megállapított sza-

bályoknak néhány példányait pedig maga idejében terjessze fel.»

A Helytartótanács elkészítette a takarékpénztári szabályrendeletet, szorosan ragaszkodva a leküldött mintához: az osztrák regulativumhoz, egyszersmind felterjesztést intézett a magyar királyi Kancelláriához és abban részletesen kifejti azon nehézségeket, melyeket ezen szabályrendeletnek a már fennálló intézetekre való alkalmazása okozni fog. Azért ajánlja, hogy mivel e takarékpénztárak nem jótékonyági intézetek, hanem üzleti nyereségre tekintenek, ne rendeltessék ki melléjük kir. felügyelő. A részvényesek, mint vagyoniilag érdekeltek, úgy is szorosan ellenőrzik ez intézeteket; továbbá rendszerint valamely megyei hatóság oltalma és ellenőrzése alatt állanak, a főfelügyeleti jog pedig azonkívül a Helytartótanácsnak volna fenttartható. Ajánlja, hogy ne mondassék ki kötelezőnek a részvények teljes befizetése, a fennállókra azért nem, mert «ezek már jelen ideig maguknak oly nagy hitelt szereztek, hogy mindjárt sok takarékos emberre találtak, kik pénzüket beadták és ezek a jó és hű kezelést folytonosan tapasztalván, napról napra szaporodnak és minden részvényesi intézet a kamatozó részvények szaporításával vagy nagyobbításával terheltetik. Az ujonnan felállítandó intézetek is szenvedni fognak azon rendelkezés mellett, hogy az egész aláírt somma egyszerre fizettessék le, mert tudvalevő dolog, hogy országunkban igen nehéz mindjárt tökéletes biztos helyekre sok pénzt kölcsön adni». A Helytartótanács ellenben azt javasolja, hogy «a takarékpénztár-részvények szabad eladását és vevését az alapszabályokban vagy megtiltani vagy hol már létezik, megnehezíteni» kellene, mert ez «a készpénzt

A takarékpénztári szabályrendelet.

A Helytartótanács felterjesztése.

az ipar ösvényétől elvonja». Korlátozni óhajtja továbbá az osztalékot is, hogy a részvényesek «beadott részvény-pénzükért csak 5%-ot kapjanak és a tiszta és bő nyereségből később még 1%-ot követelhetnének, a mi kamatait 6%-ra felemeli, annyira t. i., mennyire azt a törvény kölcsönadott pénzért engedi».

A budai takarékpénztárra nézve specialisan azt ajánlja a Helytartótanács, hogy annak a kölcsönadásról szóló fejezete «a pesti alapszabályok és a hozzátett Helytartótanács észrevételei szerint szerkesztessék», továbbá, hogy a betéti könyvecskébe az alapszabályok egész terjedelemben veendők fel, nem csupán azok kivonata. Az 1840: XVIII. törvényczikk szerint «minden részvényesnek egy szavazatot, de tizen felül sohasem kellene adni». A fiókok felállításáról szóló pont kihagyandó. «Végre ennek és ami a Pestinek meghagyatott, zsinórmértékül megparancsolandó. Egyszer-smind Buda városának meghagyatik, hogy ezen társasági intézetet kérdezze meg, vajjon bizonyos időre vagy állandó időre kívánja ezen takarékpénztári intézetet felállítani».

A budai takarékpénztár alapítói azonban nem győzték bevárni az alapszabályok visszaérkezését és jóváhagyás reményében megnyitották az intézetet. Ez alapszabályokat akkor nem is erősítette meg a hatóság, csupán a kinyomtatást engedte meg. Megerősítő záradékot itt először 1862-ben találunk az alapszabályokon, más intézeteknél is megesett ez. Az első nyomtatott alapszabályzat valószínűleg 1848. április havából való; évszám ugyanis nincs rajta, de kitűnik ez a kelet a jegyzőkönyvekből. Ezen szabályzat nemcsak szerkezetére nézve tér el az írott tervezettől, hanem a lefolyt üzletév tapasztalatainak felhasználásával az intézet

forgalmának tágabb tért és szabadabb mozgást nyit és végre figyelembe veszi a Helytartótanács kifogásait és utasításait.

* * *

1846. augusztus 23-án tartja alakuló közgyűlését a budai takarékpénztár *Császár Ferencz* szeptemvir, a jeles író és műfordító, elnöklete alatt. A jegyzői tollat *Ro'sa Lajos* viszi. Kimondja e közgyűlés, hogy az egyesület működését ez év október 1-én fogja megkezdeni, a vizivárosban a hajóhid szomszédságában fekvő *Szieberth*-féle házban. Megállapítja azután az alapszabályokban megjelölt tisztviselők fizetését: a könyvelőét 800, a pénztárnokét 600 és a segéd tisztét 400 pengőforintban. A gyűlési jegyző 100 pfrt tiszteletdíjat, a hivatalszolga pedig 200 p. frt fizetést kap és lakást természetben. Kimondják továbbá, hogy a részvényekre a 25%-nyi első befizetést október 15-ödikéig, a második 25%-nyi befizetést pedig 1847. január 1 15-ödikéig kell teljesíteni.

A takarékpénztár alakuló közgyűlése

Az augusztus 30-án folytatva tartott közgyűlés megválasztja a 32 tagból álló választmányt, továbbá betölti az ügyészi állást *Sorsich Ferencz*-cel, a jegyzői állást *Duchon Adolf*-fal és hivatalszolgait *Horváth János*-sal.

Folytatólagos közgyűlés.

Három napra ezután a nagyválasztmány tartja első ülését; ekkor az igazgatói állásra *Wodianer Sámuel*-t, a gondnokira pedig *Ro'sa Lajos*-t választják és ezzel a takarékpénztár vezetését azon férfiakra bizzák, a kiknek buzgalma és fáradozása alkotta meg az intézetet. És ők elfogadják állásukat, mely sokáig sem fizetéssel, sem tiszteletdíjjal, hanem igenis bajjal és munkával járt. Pedig *Wodianer* nemcsak virágzó banküzletével volt elfoglalva, hanem több országos fontosságú alkotásnál, majd minden nevezetes vállalatnál munkás szerepet vitt. És bár Pesten lakott és üzleti dolgai

Igazgató és gondnok választása.

főkép oda kötötték, alig mulasztott el egy igazgatósági ülést, sőt tél idején is csak akkor maradt el, ha a hidon át való közlekedés megszüntével lehetetlenné vált a megjelenés. *Ro'sa* is megtartotta ügynöki hivatalát, bár gondnoki állása nemcsak a hivatalos órák alatt az ügyvitelre való felügyeletet, hanem azokon túl is, az igazgató-választmány számos megbízásának elintézését tette feladatává.

Igazgató
választmány
megalakítása.

Ugyanezen ülésben megalakítják az igazgató választmányt, melynek tagjai lettek: *Bajcsi Károly, Császár Ferencz, Grünberg Ferencz, Házmán Ferencz, Kiss Ferencz, Koppély Fülöp, Memlauer János, Schmidt Ferencz, Szieberth Károly, Thoma József, Wallheim János és Weisz Bernát.*

Tisztviselők
választása.

A tisztviselők választását a szeptember 15-ödikén tartott nagy választmányi ülésben ejtik meg, a könyvelői állásra *Semmelweis Fülöp*-öt, a pénztárnokira *Bún József*-et, az igazgatóságnak most is érdemes tagját, könyvvivő segédnek pedig *Kiss Antal*-t választják. Az első kettőt arra kötelezik, hogy saját költségükön Pozsonyba utazzanak, hogy az ottani takarékpénztárnál «hivatalukra megkívántató bővebb gyakorlati esmereteket szerezzenek». E czélból felkérlik a pozsonyi takarékpénztárt, hogy a kiküldött hivatalnokoknak módot nyújtson a kezelés megtanulására. A pozsonyi takarékpénztár ezt a kérést készséggel teljesíti, minthogy ez időtájt más alakuló takarékpénztárak hivatalnokai is 2–3 heti gyakorlattal ott képezték ki magukat. A budai hivatalnokok a tanulmány befejeztével visszatérvén, a takarékpénztár október 1-én megkezdí működését. Erről nemesak a helybeli közönséget értesitik hirlapok és kifüggesztett táblák útján, hanem fölkerik a vidéki közelfekvő helységek lelkészeit, hogy a népnek a takarékpénztár hasznosságáról felvilágosítást adjanak és ajánlják nekik annak fölkeresését.

A takarékpénztár
megnyitása.

II.

Szervezeti igazgatás.

a) A budai takarékpénztár.

A budai takarékpénztár alakulása idejében a részvénytársasági szerkezetet alkalmazzák már majd minden nagyobb vállalatnál; az eredetileg jótékony intézetek sorra részvényes vállalatokká lesznek. A közérdeket is, a magánhasznot is ezen alakulással kívánták szolgálni. A budai takarékpénztárt is, mint láttuk, kezdettől fogva osztalékos részvénytársaságként tervezik. A takarékpénztári egyletet az alapszabályok szerint a részvényesek képezik. Részvényes vallás-, nem- és rangkülönbség nélkül mindenki lehet; ezek a közgyűlésen minden 5 részvény után 1 szavazattal bírnak. A szavazatképes részvényes jogai: a közgyűlésen az egysület ügyeiben határozatot hozni és indítványokat tenni, a tisztviselőket ellenőrizni; megjelenhetnek a választmányi üléseken és kívánhatják a könyvek előterjesztését, végre osztoznak az egylet nyereségében. Kötelességeik: a rendszabályokat megtartani, azok végrehajtását ellenőrizni s a veszteséget részvényök erejéig fedezni.

Részvénytársasági alakzat.

A részvényesek jogai és kötelességei

E jogokat és kötelességeket a részvényes csak az esetben gyakorolhatja, ha 20 éves, szeplőtlen jellemű és a részvény nevére szól.

Az egylet végrehajtó közegei: a közgyűlés, a választmány, a bizottság, a gondnok és a tisztviselők. A rend-

Az egylet végrehajtó közegei.

szabályok ezek hatáskörét és teendőit következőleg állapítják meg:

A közgyűlés feladata és hatásköre.

A közgyűlést minden évben az újévet követő vasárnap tartják és erre a titoknak az összes részvényeseket meghívja. A közgyűlés feladata az elnöklőnek és jegyzőnek megválasztása után az igazgatói jelentés és indítványok fölött határozni. Hatáskörébe tartozik az alapszabályok módosítása, mely azonban csak a felsőbb hatóság jóváhagyása esetén bír érvénnyel. Megválasztja a választmányt, a gondnokot, a tisztviselőket, felmenti, illetőleg elbocsátja azokat. Határoz az alap- és tartaléktőke kamatoztatásáról és kiküldi a számvizsgáló bizottságot. A határozat elfogadásához a jelenlevők szavazattöbbsége szükséges, szavazategyenlőség esetén az elnök dönt.

A választmány.

A 32 tagu választmányt a közgyűlés a részvényesek sorából szavazattöbbséggel választja, üresedés esetén a legtöbb szavazatot nyert részvényes áll be a kilépett helyébe. Megbízásuk egy évre terjed, de újra megválaszthatók; hivatalos teendőiket díjtalanul végzik. Maguk közül elnököt és 12 tagu szűkebb bizottságot választanak. Üléseiket minden hónap elsején tartják. Az elnök igazgató címet visel, a takarékpénztár főtisztviselője, ki az egész ügykezelés fölött az ellenőrzést teljesíti és a választmányi üléseket vezeti. A jegyzőkönyvet a titoknak vezeti, ki egyszersmind előadó.

Az igazgató-választmány.

Az igazgató-választmány minden szerdán ülést tart, melyen az illető napibiztos is megjelenhet; határozathozatalkor az elnökon kívül legalább 6 tag jelenléte szükséges. Az igazgató-választmány határoz a kölcsönök felett, felülvizsgálja a letétbe helyezett értékpapirokat, egyes tagjai által meggyőződést szerez az ingatlan biztosítékok meg-

felelő voltáról. A választmány egy-egy tagja betürendben napi-biztosi teendőket teljesít, vagyis jelen van a hivatalos órák alatt (hétköznap 9—1 óráig, ünnep- és vasárnapokon 9—11-ig), aláírja a betétkönyvecskéket, a bevételek és kiadások jegyzékét és egyéb okmányokat. Ő veszi át a kölcsönért beadott folyamodványokat és a sürgőseket betérjeszti az igazgató-választmányhoz, az átírt részvényeket aláírja. Ő zárja be a kézi-pénztárt és átadja azt, valamint ennek és a főpénztárnak kulcsait és a hivatalos pecsétet a maga utódjának.

A napi-biztos
teendői.

Az igazgató az év letelte után gondnok lesz, ki az igazgatóságot, valamint az alap- és rendszabályok megtartását ellenőrzi. A bizottsági üléseken jelen van, de a tanácskozásban részt nem vesz, a határozatokra nézve csupán beleegyezését, vagy vetőjét jelenti ki. Az intézet első évében az lesz gondnok, ki az igazgató után a legtöbb szavazatot kapta. Az alapszabály-javaslat kezdetben a gondnoki állást, úgy látszik, ellenőrző közegnek tervezte, a kinek rendelkező befolyása ne legyen, a gyakorlatban azonban intéző főtisztviselővé lett.

A gondnok.

A fizetett alkalmazottak: a számvevő, a pénztárnok, a segédtsízt, az ügyvéd és a szolgál. Az első háromnak fizetésüket ötször meghaladó biztosítékot kellett letennie. A pénztárnok és számvivő hivatalos kötelességei olyanok, mint más hasonló intézetnél; a segédtsízt teendője az irodai munka és a pénzbeszedés.

A tisztviselők.

Az ügyvédi állás kezdetben díjtalan volt. Erre, mint említők, *Sorsich Ferencz*-et választották meg, a ki e tisztelet 1847 ápril végéig viselte, mikor is helyébe *Jóry Ferencz*-et választották meg. Ekkor azonban a takarékpénztár ügyköre

Az ügyész.

annyira kiterjedt, hogy ezt, különösen a pesti adósokra vonatkozókat egy ügyész el nem láthatta, miért *Szánthó Ferencz* pesti ügyvéd személyében egy második ügyész alkalmazása vált szükségessé. Mindkettő egy ideig díjtalanul szolgált, 1849 szeptember havában a választmány azonban már belátta, hogy a késedelmeskedő adósok tartozásának behajtására nagyobb ügybuzgalom ügyvédtől díjtalanul nem várható, miért is 1850 február havától kezdve *Jóry*-nak 200 forint évi tiszteletdíjat állapítanak meg.

Igy intézkedett az alapszabálytervezet az igazgatásról. Az 1848-ban megjelent alapszabályok ezt következőkben módosítják:

Az 1848-adi
alapszabályok
intézkedései.

«a közgyűlésben minden részvényesnek egy, öt részvény után két s annál több részvény birtokában levőnek minden ötödik részvényök után egy-egy szavazat jár». De 10 szavazatnál többet egy részvényes sem élvezhet. Közgyűlés évenként kétszer, januárban és júliusban tartandó. A nagy választmány az igazgató-választmányba nem 12, hanem 16 tagot választ. A határozathozatalhoz 4 választmányi tag jelenléte is elegendő. Továbbá részletesebben körülírják az igazgató teendői. A gondnok az alapszabályok szerint már *activ* tisztviselő, az igazgató rendes helyettese és az intézet minden költségének kifizetését utalványozza. A hivatalnokok fizetésüknek nem ötszörösét, hanem csak kétszeresét kötelesek biztosítékul letenni.

A pénztár
biztosítása.

A takarékpénztár, mint említettük, bérházban kezdte meg működését. A pénztár biztosítására addig is, míg a takarékpénztár őrét tarthat, a mindennapi kiadásokat meghaladó pénzmennyiséget Buda város pénztárába óhajtották elhelyezni, de ez fölöslegessé vált, mert a városi főkapi-

tány, aki választmányi tag volt, csakhamar gondoskodott ör állításáról. A választmány mindazáltal óvatosságból elrendelte, hogy a szolga a pénztári teremben lámpák mellett háljon és esteli időkben a szállást el ne hagyja. Megbízták továbbá *Memlauer János* választmányi tagot, hogy a házban a főpénztár és egyéb értékes tárgyak megőrzésére alkalmas helyiséget keressen. Minthogy ilyen az épületben található nem volt, az aranyra, ezüstre és ékszerekre való kölesönzést további intézkedésig felfüggesztették.

Wodianer azonban mihamar belátta, hogy az intézet akkori helyiségében, fejlődésének megakasztása nélkül, nem maradhat meg. Tudta azt is, hogy a sok tanácskozás, megbeszélés hátrányos oly esetben, midőn gyors segítségre van szükség és azért bevégzett ténynyel lépett a választmány elé. Bejelenti ugyanis december 18-adikán, hogy ő a hajóhid közelében 8.510 váltó forintért házat vett, kéri a nagy választmányt, hogy irassa azt az intézet nevére. A mennyiben a közgyűlés ez intézkedést jóvá nem hagyóná, ő a házat visszaveszi és az átírási költségeket is viselni hajlandó. A választmány köszönettel fogadja az ajánlatot és megbizza az igazgatót, hogy a háznak a takarékpénztár céljainak megfelelő átalakítására az építési és költségvetési tervet szakértő mesterekkel elkészíttesse.

**Wodianer
a takarékpénztár
számára
házat vesz.**

Miután a házvételt a következő évi közgyűlés helyben hagyta, kiírják a pályázatot az átalakításra. A három pályázó közül *Khauser Lipót* ajánlatát és tervét fogadják el és megbízzák 13.000 p. frt díj mellett a munkálattal. Az építés műszaki ellenőrzésére *Hippmann* nyugalmazott királyi mérnököt kéri fel. Az építkezés alatt ugyancsak sok baja van az intézetnek *Khauser*-rel, ki majd minden hónapban

Házépítés.

kétszer előleget kér és az átalakítási terv benyújtásával is késlekedik.

Összetűtközés
a várerősítési
igazgatóság-
gal.

Hasonlóképen az építkezés alkalmából támadt vitája a takarékpénztárnak a várerősítési igazgatósággal. *Ro'sa* ugyanis az intézet nevében e hatóság beleegyezését kérte arra, hogy az «épülendő ház hátfalán kidülő kőállványok egyikének alsó részét, mely anélkül is egészen már omlófélben áll, az intézet leronthassa». Ezt a várerősítési igazgatóság nem csak megtiltotta, de felelőssé tette az intézetet az építésből származó minden balkövetkezményért. A takarékpénztár ekkor kivánságával a városi tanácshoz fordult, mely erre a takarékpénztárt megnyugtatja, hogy «minthogy az intézeti épület a városi hatóság oltalma alatt véttetett, e birtokjogot sértő megtámadás ellenében a városi telekhivatal szavatol, a várerősítő igazgatóságnak a lebontást letiltó megkeresése az intézet által figyelembe nem veendő».

Egy hónap mulva meg is érkezik, Buda főváros tanácsa közbenjárására, a várerősítési igazgatóság értesítése, hogy «az intézeti háznak sem kétemeletre leendő építése, sem az omladozó kőállványok felső részének 9 lábnyi lerontása iránt semmi észrevétele nincsen»; csupán azt köti ki, hogy a főhercegi kertre ablak ne nyílják.

A ház elkészül.

1848 szeptember 15-ödikén *Khauser* jelenti, hogy a ház elkészült s abban a hivataloskodást október 1-én meg is kezdik. Minthogy az intézet az egész házat igénybe nem veszi, a második emeleten két lakást és a földszinten a bolthelyiségeket bérbeadják. Beszereznek vasládát és intézkednek őr kirendeléséről s minthogy így az intézeti vagyon biztonságáról kellőleg gondoskodtak, az előlegezést aranyra és ékszerekre újból megindítják.

* * *

A takarékpénztár, alig hogy helyiségeit megnyitotta, a közönség rokonszenvét és bizalmát megnyerte. A folyton növekedő betételek által a pénztári készlet annyira felszaporodik, hogy az intézet hírlapok útján kénytelen a közönség figyelmét erre felhívni. A pénz elhelyezésénél *Wodianer* nagy szolgáltatokat tett az intézetnek; magára vette mindig ennek gondját, úgy hogy az intézet pénze alig hevert időnkint gyümölcsötlenül. A választmány pénzbőség alkalmával rendesen felkérte *Wodianert* erre, s ő vagy maga vett fel nagyobb összeget 5 $\frac{1}{2}$ —6 százalékos kamatra rövid, gyakran 1—2 napi felmondás mellett való visszafizetésre, vagy pedig összeköttetéseinél fogva Bécsben helyezte a pénzt elfogadható feltételek mellett. Az utóbbi esetekben a kölcsönvevő alapszabályszerű biztosítékain fölül személyes jótállását ajánlotta fel az intézetnek. Később e feladatot fia: *Albert* vállalta magára. Mennyire érezte a választmány *Wodianer* működésének üdvös voltát és becsét a takarékpénztárra, mutatja az, hogy távollétében nagyobb kölcsönt csak feltételesen, az ő véleményének meghallgatását fenntartva, mertek «elrendelni».

Az első üzetév

Wodianer
gondoskodik
a betétek
gyümölcsöz-
tetéséről.

Az intézet gyors fejlődéséről tanuskodik, hogy midőn 1846 december 30-adikán a hevesmegyei tiszaszabályozási társulat 100.000 pengő forint kölcsönt kér, a választmány habozás nélkül hajlandónak mutatkozik ennek megadására. Az 1847. év január havában *Keglevich Gábor* gróf elnöklete alatt tartott közgyűlésnek az igazgató örvendetes eredményről tesz jelentést: egy negyedév alatt 248.475 firt az összforgalom. A részvények is kelendőségnek örvendenek: mert míg az első közgyűlés alkalmával 83 aláíró volt, immár 105 kézben vannak a részvények.

Az intézet
fejlődésnek
indul.

Viszony a
többi takarékpénztárral.

A takarékpénztár az időközben szép számra felszaporodott testvérintézetekkel kezdettől fogva barátságos viszonyba lépett; a temesvári, a győri, a kőszegi s más nagyobb vidéki takarékpénztárak évenként megküldik pénzforgalmi kimutatásaikat és mérlegöket és viszonzásra kérik fel a budait, mit az szívesen teljesít. Szorosabb összeköttetésbe az esztergomi takarékpénztárral lépett, mely állandóan tartott betéteket a budainál és ez, tekintettel az «ügyrokoni barátságra» annak különös kedvezményeket biztosított.

Ápoló-egylet.

Miként a pesti hazai takarékpénztárnál, úgy a budainál is felmerült 1847 október havában, az intézet kebelében alapítandó «ápoló-egylet» eszméje. *Rósa* vetette fel és indítványára bizottságot küldtek ki az alapszabályok elkészítésére. Az 1848-adiki közgyűlés helyeselte a tervet és részletes kidolgozására a bizottságba további 3 tagot küld, kik a legközelebbi közgyűlésen jelentést tenni tartoznak. Többet nem hallunk azután e tárgyról és a bekövetkezett izgalmas időkkel végkép letűnt a napirendről.

Az első évi
üzleteredmény

A takarékpénztár első üzletéve, 1846-odik év október 1-től 1847 december végéig, igazolta az intézet szükségességét és életképességét, sőt a jövőre nézve reményeket támaszthatott a részvényesekben. Az 1848 január 6-odikán tartott közgyűlésen az igazgatói jelentés 2,861.454 frtnyi összeforgalomról szól és az intézet mérlege, daczára a fizetett és szedett kamatok közti csekély különbözetnek, 6.358 frt 54 kr. nyereséggel záródik. E közgyűlés igazgatási és személyzeti ügyekkel is foglalkozik; jóváhagyja az új tisztviselők kinevezését: *Semmelweis* helyébe ugyanis a könyvelői állásba *Szombathy Károly* neveztetik ki, *Duchon Adolf* helyébe jegyzőnek *Kiss Antal* egyleti segéd. Szóba hozzák

Új tisztviselők.

a választmányi tagok számának szaporítását 30-ról 40-re, hogy a felhalmozódott munka többek között oszolják meg és ezzel a napi-biztosok száma is emelkedjék. Ezek eddig ugyanis gyakran hiányoztak, a mi zavarra adott okot. A közgyűlés fentartja azonban az eddigi létszámot és noha választmányi tag helyettesítésére tulajdonképp csak választmányi tag jogosult, felhatalmazza a választmányt, hogy a mennyiben a meg nem jelenő napi-biztos magát más által nem helyettesített, bármely részvényt megbizhat, de a felelősség ennek működéseért a távolmaradó napi-biztost terheli. Felhatalmazza továbbá a közgyűlés a választmányt, hogy a hivatalnokok és a napi-biztosok teendőit illetőleg, részletes utasítást dolgozzon ki. Végre megújítják a választmányt, felét: 15 tagot kisorsolják, kik azonban nagyobb részben újra megválasztatnak. A márczius 9-edikén tartott rendkívüli közgyűlésen, tekintettel a kedvező üzleteredményre, mely részben a hivatalnokok buzgóságának is köszönhető, fölemelik ezek fizetését. Az egyleti könyvelőnek meghagyják, hogy «jövőre az évi kimutatások akként szerkesztessenek, hogy azokból egy pillanattal kivenni lehessen, az év végével az egylet tőkéje mennyiben legyen kölcsönökbe, előlegezésekbe, váltókba és zálogokba fektetve».

A választ-
mányi tagok
szaporitá-
sának terve.

Hivatali
utasítás.

Az 1848. év első hónapjaiban bekövetkezett általános pénzhiány és a betételek megcsökkenése a budai takarékpénztárnál is szükségessé teszi márcziustól kezdve az újabb kölcsönzések felfüggesztését és minden újabb betétet a felmondott tőkék visszafizetésére fordítanak. Az aggódo választmányt azonban csakhamar megnyugtatta *Wodianer Albert* ama kijelentésével, hogy ő szükség esetén bármikor kisegíti egy pár ezer forinttal a takarékpénztárt.

A kölcsön-
zések fel-
függesztése
1848-ban.

A parlamenti
felelős
kormány
megalakulása.

Április 7-edikén megalakul az első magyar felelős kormány, s a takarékpénztár e fölötti örömének kifejezést adandó, elhatározza, hogy «Klauzál Gábor miniszter úr osztályába esvén a hazai takarékpénztárakra való felügyelés, egy küldöttség őt a Budai takarékpénztár nevében idvezelje és e fényes hivatalos állása iránt örömét kifejezze». Ez alkalommal az egyleti jegyző, ki az üdvözlő beszédet mondja, az intézeti alapszabályokat esinos kötésben az előző évi üzletkimutatással együtt átadja a miniszternek, kinek azontúl az intézet üzletforgalmáról naponként kimutatást küldenek.

Adomány
a nemzetőrség
felállítására.

A takarékpénztár a nemzetőrség felállítása alkalmával is tanuságot tesz hazafiságáról. Május 24-edikére közgyűlést hívnak össze azon megokolással, hogy a «jelen körülményekben, a haza szükségéi fedezéséhez járulni, nemcsak egyes polgároknak, hanem közintézeteknek is hazafiui kötelessége. Az egylet hazafiui érzettől áthatva, de különben is, mint hazai nyilvános intézet, a hon felvirágzásával saját érdekét is elősegítve lenni tartván, mint ilyen, a három évre felállítandó országos őrség felszerelésére tartalékösszegéből 1000 pengő forintot felajánlani határoz» s azt *Mészáros Lázár* hadügyminiszternek megküldi.

1848. hatása
a takarékpénztárra.

Az ezután bekövetkezett mozgalmas korszak a budai takarékpénztárra nézve is a megpróbáltatás ideje lett. Az üzlet majdnem egészen szünetel, a betétek visszafizetése állandóan felülmulja az újabb betéteket, az adósok késedelmeskednek a kamatfizetéssel és törlesztéssel úgy, hogy az intézet kénytelen nemcsak a kölcsönnyújtást megszorítani, hanem a hozzá segedelemért forduló esztergomi «üggyrokon»-nak is a kérést megtagadni. Mindehhez járult az

aggodalom, hogy az intézet hivatalnokai nemzetőrségi szolgálatra fognak behivatni, s így az ügyvitel teljesen megakad. Folyamodik is a választmány a honvédelmi bizottmányhoz és a budapesti nemzetőrségi parancsnoksághoz hivatalnokainak felmentéseért, de ezt a hadügyminiszter megtagadja.

Az év utolsó hónapjaiban enyhül a feszültség; a betétek felmondása csökken, a pénztárban megszorodik a pénz, úgy, hogy nemcsak *Wodianer*-nek és a választmány több tagjának adnak ki rövid felmondásra kisebb-nagyobb kölcsönöket, hanem az adósokkal is kiméletesebben bánnak, sőt a házban levő bolt bérét is, a bérlő kívánságára, leszállítják.

A helyzet
javulása.

A választmány azonban már ekkor nyugtalan a miatt, vajjon a magyar bankjegyek megszorodásából nem lesz-e az intézetnek kára és azért utasítja a pénztárnokot, hogy «a különféle nemű pénz felváltásába ne bocsájtkozzék és naponkint a pénztárban levő pénzek mineműségét kimutató pénzjegyzéket terjesztszen be az igazgatóságnak». Majd a következő év január havában kimondja, hogy magyar bankjegyekben történő betételek ezentúl is elfogadandók, de úgy a betéti könyvecskékben, mint a pénztári könyvekben világosan kiteendő a pénznem minősége és pedig teljes részletességgel: mely betétek történtek 1 vagy 2 frtos jegyekben, 5 frtnyi vagy 100 frtnyi összegekben; az ezüst huszasok pedig darabszám szerint jegyzendők fel. A választmány arról is gondoskodott, hogy e bankjegyek ne gyűljenek össze nagy mennyiségben a pénztárban és e végre felhatalmazza a napi biztosokat zálogkölcsönök utalványozására, sőt hírlapokban is ajánlkozik kölcsönök adására.

Intézkedések
a magyar
bankjegyek
tárgyában.

Hogy milyen zavar és ingadozás uralkodott e részben az intézetnél, mutatja a következő eset. *Wodianer* és fia czég 15.000 forint átvételére ajánlkozik, de oly föltétellel, hogy a pénz neme a váltóban kitétessék. Az intézet azonban e föltételt nem fogadja el, mert az alapszabályok értelmében a kölcsönök ugyanis csak ezüst értékben számíthatók. Mindamellett három nap múlva a czégnek 500 forintot ezüst huszasban és 5000 forintot ausztriai bankjegyekben adnak kölcsön, ugyanazon pénzértékben való visszafizetés föltétele mellett.

**Windischgrätz
bevonul
Budára.**

Ekkor már a magyar kormány Debreczenbe költözött, *Windischgrätz* herczeg pedig bevonult Budára, hol királyi biztosnak *Szögyény*-t tette meg. Ez megtiltotta a gyülekezeteknek falragaszok által való hirdetését, mi a takarékpénztárnak gondot okozott, mert alapszabályai értelmében a közgyűlést január havában kellett hirdetni s megtartani. Elhatározták, hogy levéllel megkeresik a királyi biztost, hogy a gyűlés megtartására engedélyt adjon, közölvén vele a tárgysorozatot, bizonyosságul annak, hogy a közgyűlésnek semminemű politikai színezete nincsen. Az engedély megadatik és sietve meg is tartják gróf *Keglevich Gábor* tárnokmester elnöklete alatt a közgyűlést, mely különben egyebet alig végzett, mint hogy jóváhagyta a lefolyt évben tett intézkedéseket és változtatásokat. Így kimondja a többi között, hogy vasárnap és ünnepnapokon a hivatal, tekintettel a forgalom csekélységére, zárva maradjon; hogy a közgyűlés ezentúl márcziusban tartassék és végre, hogy azon választmányi tag, ki bejelentés vagy helyettesítésről való gondoskodás nélkül az ülésről vagy a napi-biztosságról három ízben elmarad, kitöröltetik a választmányból.

Közgyűlés.

A császári katonaság bevonulása Budára újabb gondot okozott az intézetnek. Még február elsején megkeresik a város kapitányi hivatalát, hogy az intézet mentessék fel a katonai beszállásolás alól, a mire a helyiség úgy sem alkalmas és különben is «mint köz- és leginkább a budai lakosságra hasznot hozó intézet méltánylatot érdemel». A kérelem azonban hatástalan volt. Alig két hét múlva kiüriteni kénytelenek a bolthelyiségeket, hogy azokban a katonaság elhelyezhető legyen. A városi katonai parancsnokság felhívja egyszersmind a választmányt, hogy az egyleti pénztárt és irományokat biztos helyre vitesse, mert a város ágyuztatása esetén nincs kizárva az, hogy az intézeti épület is összeomlik. A takarékpénztár erre felkéri a parancsnokságot, hogy jelöljön ki számára a városban ily biztos helyet, egyszersmind intézkedjék a háznak, mely a szegényebb néposztály betéteiből épült, kármentesítése iránt. A parancsnokság mindezt készségesen megigéri.

Márczius 8-adján bocsátja ki *Windischgrätz* herceg rendeletét, hogy az 5 és 100 frtos pénzjegyek semmiféle közpénztárnál el nem fogadtatnak, ellenben az érczalappal fedett magyar bankjegyek nemsokára osztrák bankjegyekre fognak beváltatni. A budai takarékpénztár még e rendeletet megelőzőleg, valószínűleg *Wodianer Sámuel* sugallatára, megteszi az óvintézkedéseket; kimondja ugyanis február 28-adján tartott ülésében a pénztári kezelésre nézve, hogy 1. a kiadott kölesönök a lejárat előtt az adósoktól el nem fogadandók, 2. a magyar bankjegyek kibocsájtását megelőző időben adott kölesönök csak folyósításuk pénznemében fogadandók el; 3. 50 frton aluli betétek megszorítás nélkül, 100 frtos betétek pedig naponként csak 1000 frt erejéig fogadhatók el.

Az intézet helyiségébe katonaságot szállásolnak be.

Windischgrätz herceg rendelete a magyar pénz és bankjegyek tárgyában.

A közönség
osztrák
pénzjegyekben
követeli vissza
betéteit.

A közönség *Windischgrätz* rendeletének hatása alatt, ausztriai pénzjegyekben követelte vissza betéteit és így a választmány kénytelen volt a pénztárban 5 és 100 frtos magyar bankjegyekben levő 2300 frtját osztrák pénzre beváltani, mely művelet 697 frtnyi kárral járt. Hogy ez megtéríttessék, elrendeli, hogy ez összeg a folyó év január hó 5-ödikétől magyar pénzjegyekben történt betétek első félévi kamatjából bizonyos arány szerint leszámíttassék.

Buda vára
védelmi
állapotba
helyeztetik.

Április 23-ának a budai várparancsnokság falragaszok útján értesíti a főváros népét, hogy a vár védelmi állapotba helyeztetik. A takarékpénztári választmány ezen napon tartott ülésén elhatározza, hogy miután *Hentzi* tábornok megígérte, hogy az intézet vagyonát az ő katonái kimélni fogják, a ház pedig szakértői vélemények szerint a bombáztatást kiállja, a pénztár a fedezetül szolgáló értékpapirokkal, zálogtárgyakkal és irományokkal együtt az erős vasrostélyokkal körülvett pénztári szobában marad az ott levő vasládákba bezárva. Másképp alig is lehetett volna gondoskodni a pénztárról, egyrészt, mert terjedelmességénél fogva elszállítása nehézségekkel járt volna, másrészt, mert megóvását aligha lett volna hajlandó bárki más elvállalni. Kimondják továbbá, hogy az üzletet addig folytatják, míg csak az általános zavar azt lehetetlenné nem teszi; ha ez beáll, akkor az utolsó napi-biztos a pénztárból a hivatalnokoknak egy hónapi fizetést folyósít és az intézeti pénztárt lezárván, a kulcsokat magával viszi.

Intézkedések
az ostrom
idejére.

Az intézet
működését
felfüggeszti.

Az intézet azonban csakhamar kénytelen lett működését felfüggeszteni, az épületet a katonaság oltalmában hagyva. Az intézeti épület ugyan a várfalakon kívül esett, de benn volt abban az erődítési körzetben, melyet *Hentzi* védelmi

intézkedései alapján felállított pallisadeok képeztek. Ezek ugyanis a várfal északi sarkánál kezdődtek a vizhajtó telepet befoglalva és így elzárták a hidfőt, a másik oldalon pedig körülbelül a jelenlegi *Andaházy*-háznál indultak ki.

Az intézeti
ház védelme.

«Május 18-адikán délután 5 óra tájban — így jelenti a debreczeni hivatalos Közlöny 1849 május 19-ediki száma — az ellenség a pallisadeok mögött a *takarékpénztári intézet* előtt egy ágyút akart felállítani; de alig érkezett oda, a mieink által észrevétetvén, első lövésre mind a két lovát veszté, másik lövés az ágyúzókat érte s ezek a löveget azonnal hinárban hagyták. Nyolczadfél órakor maga *Hentzi* tartá szemlét a takarékpénztári intézet előtt felállított horvát őrségi század fölött; egy ágyút szegeztetett ki, azután a pallisadeoknál két lövést tétetett, melyek irányát semmi látható nyom nem jelölé. Távesövön nézé a gellérthégyi telepeket s nem sokára ismét eltávozott. Az ágyú innen visszavonatott».

Május 21-edike hajnalán a magyar sereg bevette Budavárát; a győzelemittas honvédek sok helyütt behatolva kárt tettek és a takarékpénztári házat sem kimélték meg. A véghezvitt pusztításról *Wodianer Sámuel* a június 3-адikán *Kondé János* részvényes elnöklete alatt tartott rendkívüli közgyűlésnek a következő jelentést teszi:

Budavár
bevétele.

«Alig történt meg Buda várának a győztes magyar hadsereg általi bevétele, már is aznap reggel 8 óra tájban *Heinrich János* igazgató választmányi tag úr *Bún József* pénztárnok úrral a hivatalban megjelenvén, sajnosan tapasztalták, hogy a házfalak keresztül verve, a pénztári szoba és az abban volt pénztári ládák felszakitva, azokból a pénz, az arany- és ezüstneműek egészen elrabolva, az irományok pedig a szoba közepében felhalmozva s a termek emberekkel

Wodianer Sámuel
jelentése
az intézet
feldúlásáról.

zsufolva vannak; a dolog ily állásában nem vala egyéb hátra, mint legalább a fennmaradottakat megmenteni és az elveszett értékek megszerezhetésére a legcélrányosabb lépéseket megtenni, mindenek előtt tehát az irományok a földről összeszedetvén és zsákokba nevezett urak *Ro'sa Lajos* gondnok és *Duchon Adolf* jegyző urak jelenlétében lepecsételtetvén, az egyik részt ugyancsak *Ro'sa Lajos*, *Heinrich János* és *Bún József*, a másik részt pedig *Duchon Adolf*, *Szombathy Károly* könyvvivő, *Kiss Antal* egyleti segéd és *Matics Döme* egyleti gyakornok urak rendezték. A bevégzett rendezés eredménye a következő:

Az egyleti könyvek, jegyzőkönyvek, jegyzőkönyvi irományok, eredeti kötvények és váltók mind megvannak. Ellenben egy részben hiányoznak az előlegezések biztosítására letett statuspapirok, részvények és sorsjegyek. Egészen elraboltatott készpénzben 658 frt 55 kr, melyhez járul még *Ro'sa Lajos* úrnak is letéte 550 frttal, úgyszintén egészen hiányzanak a zálogul letett arany és ezüst ékszerek. Ezenkívül kárunk van a butorokban, melyek egyrésze hasonlólag elvitetett, másik része pedig hasznavehetetlenné tétetett.

Ezen károsodásainkat *Duchon Adolf* egyleti jegyző úr még az nap *Görgey Arthur* vezértábornok úrnak bejelentette és őt az elrablottak visszaszerzése iránt teendő intézkedések megtételére felkérte, minek megtételét főtabornok úr egész készséggel megígérni méltóztatott. Az igazgató maga részéről is az egylet nevében mind *Irányi Dániel* királyi biztos úrhoz, mind Buda sz. kir. város tanácsához több rendbeli felterjesztéseket tett, valamint intézkedett magánuton Bécsben is az elveszett statuspapirok és sorsjegyek megsemmi-

sítése iránt s végre megtétetett a szükséges intézkedés a háznak, úgy a szükséges butoroknak kijavítása iránt is».

Az intézetnek e kifosztásból tehát mindössze pár ezer forint kára volt, a mit napról-napra növekvő anyagi ereje mellett könnyen elviselhetett. Hogy azonban a kár nem volt nagyobb, az főleg *Bún József* pénztáros buzgóságának tulajdonítható, a ki a további pusztításokat megakasztotta és az összerongált, majdnem felismerhetlenné vált értékpapírokat rendbeszedte.

Az intézet
károsodása.

Mint nem érdektelen epizód följegyzésre méltó, *Bún József* közlése alapján, hogy még az ostrom kezdete előtt *Fejérváry Gábor*, a jeles régiségtudós egy 27 fontot nyomó nagy csomaggal jött a takarékpénztárba, *Wodianer* igazgatótól hozva levelet, melyben az a pénztárnokot felkéri, hogy *Fejérváry*-nak 50 forint előleget fizessen ki az általa átadandó csomagra, mely felbontatlanul helyeztessék el e pénztárba. *Bún* e kérésnek megfelelően járt el. Midőn pedig ő az ostrom reggelén a takarékpénztár felé nézett, néhány honvéddel találkozott, kik megkínálták, hogy a csákójukat megtöltő aranypénzeket vegye meg, odaadják olcsón. *Bún*-nak sem kedve, sem érkezése nem volt a vásárláshoz, mire a honvédek egy pár darabbal megkínálták, hogy vigye el emlékül. *Bún* elfogadta az ajándékot. Az intézet épületébe érve látta a pusztítást; a honvédek, úgy látszik, eleinte lőttek is a láda-zárakra, minthogy azonban így a pénztári szekrényeket nem nyithatták fel, lefeszítették azokat a padlóról, hová kapcsolva voltak és alul törték be a puskaagygyal. Alig fogtak *Bún* és társai a rendezéshez, mikor *Fejérváry* megjelent és ijedten kérte csomagját, melyben értékes régi

Fejérváry
Gábor
letételének
sorsa.

pénzgyűjteményét helyezte el, melynek azonban a *Bún*-tól átvett néhány darab híján csak hült helyét találta.

Az intézetet
újra megnyit-
ják.

Az intézetet június 11-edikén újra megnyitják a közönségnek. Küldöttséget menesztenek az ország kormányzójához, kitől az egyletnek a vár ostroma alatt szenvedett kárának megtérítését kérik. Kerestetik továbbá az elveszett papirokat is, de sikertelenül.

A magyar pénz- és bankjegyek iránt már ekkor, a magyar hadsereg sorsáról kedvezőtlen hírek érkezőn, a bizalom mindegyre csökken. A betegek ausztriai bankjegyekben kérik a visszafizetést, s minthogy a takarékpénztár ezt megtagadja, fel sem veszik pénzüket. A választmány erre a felmondott tőkéket, továbbá a legújabban betett összegeket, amennyiben azt a betegek vissza nem fogadják, birói létbe helyezi. Erre már csak azért is kényszerült, mert kölcsönzési üzlete teljesen szünetelt. Óvatosságának köszönhetette, hogy 1849. július 13-án, midőn a fővárost megszálló császári hadsereg parancsnoksága a magyar pénzjegyek beszolgáltatását elrendelte, mindössze 1907 forint magyar papírpénz volt a pénztárban. Ebből 1893 forint 30 krajczár volt a magyar pénzjegy, vagyis ez volt tényleges vesztesége az intézetnek. Hogy ezért némi kárpótlást szerezzen, utasítja a választmány a könyvelőt, hogy a magyar pénzjegyekben történt betétek visszafizetésénél a félévi kamatot vonja le. Augusztus 16-ától kezdve az intézet, a betegek kívánságára, már ausztriai bankjegyekben fizet vissza, de ezt a könyvecskébe bejegyezteti.

A magyar
pénzjegyek
beszolgál-
tatása.

A pénztári készlet a magyar pénzjegyek beszolgáltatása és a Buda városának adott kényszer-kölcsön kifizetése folytán ugyancsak megfogyott, miért is a választmány

Intézkedések
a pénztári
készlet sza-
bályozására.

kimondja, hogy újabb előlegeket nem folyósít, csak a künn levőket hosszabbítja meg. Elrendeli továbbá az intézet hátralékos kamatköveteléseinek haladéktalan behajtását. A takarékpénztár-épület lakóival kiméletesen bánik az igazgatóság; elengedi, tekintettel az ostrom alatt szenvedett károokra, a lakbér egy részét. A pénzkészlet lassankint szaporodik; augusztus 8-adikán felhatalmazzák már a napi-biztosokat, hogy az alapszabályokban meghatározott papirokra a bécsi börze árfolyama szerinti értékek két harmadáig előleget utalványozhatnak.

Augusztus 18-adikán a Pest-kerületi főbiztos értesíti a választmányt, hogy *Havas József* kir. tanácsost küldi ki az intézet megvizsgálására és felhívja, hogy «a netalán szükségelt intézkedések megtétele szempontjából a kiküldöttnek a szükséges felvilágosításokat megadja». *Wodianer Albert* erre a választmány megbízásából felkeresi *Havas-t*, a ki megnyugtatta őt, hogy nem szándékozik az intézet belkezelésébe avatkozni vagy annak működését megakasztani. E leiratot csakhamar követi az ország tartományi főbiztosának felhívása, hogy a takarékpénztár adjon 10.000 frt kölcsönt az államnak 6%-os kamat mellett 15 napra. A pénz átadásával ugyancsak *Wodianer Albert* bizatik meg.

Havas
kiküldetik az
intézet meg-
vizsgálására.

A folytonos pénzszükség és a kétrendbeli kényszerkölcsön dacára az intézet csorba nélkül átvergődött a válságos időközön, még pedig a nélkül, hogy, mint más intézet, bármi segélyforráshoz folyamodott volna. 1850 február 7-edikén az igazgatói jelentés önérzetesen említi, hogy a takarékpénztár tisztán «maga erejében és elővigyázatában kereste fel a mentő eszközöket, melyek nemcsak a lehető veszélyt elhárították, hanem hitelét is szilárdították». E köz-

Az 1850. évi
közgyűlés.

gyülésre, melyen *Keglevich Gábor* gróf elnökölt, a kormány *Nékám János* budavárosi tanácsnokot küldte ki polgári kormánybiztosnak, ki a kerületi főispán megbízásából figyelemztette a közgyűlést, hogy «a tárgyalásnál minden politikai tájékozásoktól tartózkodjék».

**Wodianer
Sámuel halála.**

1850. év június havától kezdve *Wodianer Sámuel* folyton betegeskedik és ritkán jelen meg a választmányi üléseken. Szeptember 11-edikén fájdalommal értesül a választmány az intézet megalapítójának és nagy érdemeket szerzett igazgatójának elhunytáról. Gyászuknak kifejezést óhajtván adni, rendkívüli ülést hívnak egybe, melyben a jegyző emlékbeszédet tart, felsorolva az elhunytnak az intézet megalapítása és vezetése körül szerzett nagy érdemeit. Ez emlékbeszédet jegyzőkönyvbe iktatják és felkérlik a gyászoló családot, hogy a megboldogult arczképét ajándékozza az intézetnek.

**Igazgató-
választás.**

Az igazgatói állás megüresedvén, az alapszabályok 80. §-a szerint a legutóbbi közgyűlésen legtöbb szavazatot nyert választmányi tagot, *Ro'sa Lajos*-t illeti meg ezen tisztség. Ez azonban «e szabályt hiányosnak jelenti ki és a kedvezményével, mely abból önszemélyére háramlik, élni nem akar, új választással kéri az igazgatói állást betölteni». A következő legtöbb szavazatot nyert tag: *Kiss Ferencz* hasonlóképp nyilatkozik. A választást ennél fogva megejtik; *Wodianer Albert* 13 szavazattal *Ro'sa Lajos* 6 szavazatával szemben választatik az intézet igazgatójává. A választmány örömmel üdvözli «elvesztett igazgatójának fényes érdemekkel lefutott pályáján szép reményeket ígérő utódját» az igazgatói állásban.

Ezután 1852 elejéig az intézet belételeiben alig történik

változás. A takarékpénztár a szabadságharcz alatt szenvedett veszteségének helyrehozása végett, a pesti hazai takarékpénztár példáját követve, kölcsönért folyamodik a kormányhoz. Február 25-ödikén a cs. kir. kormány nyílt parancsot ad ki, melynek értelmében «minden egyesület és intézet életben levő alapszabályait a hó végeig bemutassa, ellenkező esetben az feloszlottnak tekintetik». A takarékpénztár Buda város tanácsa útján rögtön fel is terjeszti az alapszabályokat és a részvényesek és az igazgató-testület névjegyzékét. Erre semmiféle válasz nem érkezik november 10-edikéig, a mikor a helytartóság a polgármesteri hivatal útján egy rovatos mintajegyzéket küld, mely az intézet évi kezelésére vonatkozó adatokkal kitöltendő. Ennek ellenőrzésére hatósági biztost rendel ki a helytartótanács és az intézetet e mintajegyzéknek alapszabályokkal és a legfelsőbb engedélyezési határozattal együttes felterjesztésére utasítja. Deczember 24-edikén a helytartóság felhívja újra a takarékpénztárt, igazolja azt, hogy legfelsőbb jóváhagyással működik, miután «a cs. k. kereskedelmi magas miniszteriumnak a már tetteleg fennálló s a netalán felállítandó takarékpénztárak alapszabályaira nézve kiadott intézményében minden ilyes intézetnek Ő Felsége legmagasabb jóváhagyásával kell ellátva lennie».

Az egyleti
pátens.

1853 január 12-edikén fel is küldik a helytartótanács-hoz a város útján az alapszabályokat. A kíséző átirat elmondja az intézet keletkezésének és eddigi működésének történetét és részletesen kifejti, hogy az alapszabályzat az 1844-edik évi regulativumnak lényegben megfelel; eltér attól annyiban, a mennyiben betétmaximumot nem állapít meg, de ilyennek felállítása csak kijátszásokra vezetne, mert

Az alap-
szabályokat
felterjesztik.

A felterjesztést
kiséző átirat
tartalma.

ugyanazon betevő más-más nevek alatt a maximumot korlátlanul meghaladó összegeket helyezhetne el, a mint hogy ezt az intézkedést minden intézetnél, hol alkalmazzák, kijátsszák. Így nemcsak a gazdagabbak kizárása a betevők közül nem sikerül, hanem a takarékpénztár a visszafizetésnél könnyen zavarba jöhet, mert kisebb betétekre rövidebb a felmondási idő, mint a nagyoknál. A felmondási időről megjegyzi, hogy az intézet a legsúlyosabb viszonyok között sem ragaszkodott ahhoz, hanem a betevők kívánságára a felmondási idő letelte előtt, de rögtön is kifizette a betéteket, és különösen nagy szolgálatot tett a magyar pénzjegyek értékcsökkenése idején azzal, hogy készségesen osztrák bankjegyekkel fizette ki a betéteket. A kamatozási feltételeket is kedvezően állapították meg; e tekintetben egy takarékpénztár sem mulja fölül a budait, ellenben példáját idővel többen követték. Ezután ismerteti a kölcsönzés módját, az intézet részvénytársasági alakzatát, az osztalék fizetését pedig azzal igazolja, hogy a takarékpénztár, mely már eddig is oly hasznos szolgálatokat tőn, csak ily módon léte-sülhetett és csak ez uton gyarapodik. Utal végre az intézet eddigi működésére, melylyel ugy a hatóság, mint a közönség teljesen meg van elégedve és minden alkalommal tanusított loyaltására. Ezek alapján abbeli reményét fejezi ki, hogy a kormány megadja az engedélyt az intézet üzletének folytatására és megerősíti a fölterjesztett alapszabályokat.

Felügyelő
biztos
kirendelése
az intézethez.

A kormány csakhamar életbe léptette az 1844. évi regulativum 25. §-át, mely szerint «minden takarékpénztárak az Ő Felsége és illetőleg a kormány felügyelősége alá rendelvek, mely ezen felügyelést a törvények értelmében közvetve a m. kir. Helytartótanács, közvetlenül pedig az ez által

kinevezendő különös felügyelő biztosok által fogja gyakorolni». Márczius 16-odikán *Paulovics László* budavárosi tanácsnok értesíti a takarékpénztárt, hogy ő felsőbb helyről az intézethez kormánybiztosnak neveztetett ki. Ez időtől fogva *Paulovics* 1867. év április haváig aláír minden gyűlési jegyzőkönyvet és gyakran jelen is van a választmányi üléseken. Azonkívül az intézet üzleti forgalmáról félévenként kimutatást és az évi mérleget a Helytartótanácsnak beküldeni köteles.

A Helytartótanács április 14-edikén visszaküldi az alapszabályokat, az egyesületek alakulására és működésére vonatkozó szabályrendelet és az 1844 évi regulativum kíséretében és felhívja a takarékpénztárt, hogy ezek szem előtt tartásával módosított alapszabályait újból terjessze fel. Az intézet bizottságot küld ki ennek elvégzésére. Az 1854 márczius 5-ödiki közgyűlés némi változásokkal helyben is hagyja a módosított alapszabályokat s ezeket azután fölterjesztik *Paulovics* útján a Helytartótanácsához.

Az alapszabályok
visszaküldetnek.

A szervezetet és igazgatást illetőleg a következő változtatásokat javasolják: Évenként csak egy közgyűlés tartandó, a mint ez különben eddig is gyakorlatban volt; csupán 1849-ben volt két közgyűlés. Ennek feladatai közé sorozandó az, hogy az évi üzletmenetről részletes nyilvános számadást adjon. Az intézet kezelésének ellenőrzésére külön országfejedelmi biztos rendeltessék ki. A betevőknek az intézet szabálytalan eljárása elleni felelősségei a takarékpénztárt ellenőrző politikai hatósághoz intézendők; ez alatt valószínűleg a Helytartótanácsot értik. Az alapszabályok csak legfelsőbb jóváhagyással változtathatók meg. A takarékpénztár feloszlását a részvényesek közgyűlésen szótöbbséggel

A módosított
alapszabályok
a szervezetről.

séggel elhatározhatják; a felosztási tervet felsőbb jóváhagyás alá terjesztendő. Az esetleg fenmaradó összegek jótékony vagy közhasznú lokális célokra fordítandók. Kimondják végül, hogy a társaság czégvezetőinek aláírását a pesti kereskedelmi és váltótörvényszéknél be fogják jegyeztetni.

A regulativum
20. §-a.

Az alapszabályokhoz mellékelt jegyzőkönyv megokolja, hogy miért nem foglalják be az alapszabályokba a regulativum 20. §-ának azon rendelkezését, hogy «a takarékpénztár pénzeinek haszonra fordításabeli részvéttől minden egyesületi és kezelési tag . . . kirekesztendő és ezek kölcsönök által az intézet adósaivá soha sem lehetnek». A részvényesek vagyonuk egy részével, úgymond, úgyis kezességet vállalnak az alapszabályszerű kezelésért és ez intézkedés távol tartana minden jó nevű kereskedőt a takarékpénztár igazgatásától és annak érdekében való közreműködéstől. Az intézet úgy véli, hogy a regulativum e szakaszában foglalt kívánság szellemének teljesen megfelel az alapszabályok azon rendelkezése, mely szerint senki saját vagy házának váltója fölött bírálatot nem gyakorolhat.

Az intézet
czégének
bejegyeztetése.

Az 1855-ödi közgyűlés elhatározza, hogy a takarékpénztár czége a pesti cs. kir. kereskedelmi törvényszéknél magyar és német nyelven bejegyeztessék, ezuttal a czégjegyzési joggal az igazgatón és a gondnokon kívül *Aebly Adolf, Heinrich N. János, Medecz József* és *Tasner Antal* választmányi tagok ruháztatnak fel. A közgyűlést követő nagy választmányi ülés pedig kimondja, hogy a napi-biztosok, kik eddig díjtalanul teljesítették feladatukat, ezentul 2 fnt 30 kr. kocsibért kapnak. A napi-biztosok díjazását már több ízben javaslatba hozták, hogy így azok pontosabban végezzék teendőiket, sőt egy időben indítvány

A napi-biztos
díjazása.

merült fel a napi-biztosi intézmény eltörlése és annak helyébe intendánsi hivatal felállítása iránt. 1870-ben pedig 5 frtra emelték fel a napi-biztosok kocsibér-díjait.

Az üzlet föllendülése azonban nemcsak a napibiztosok és a hivatalnokok teendőit, hanem a választmányét is úgy megszaporitotta, hogy 1856-ban hetenkint nem egy, hanem két ülést tartanak.

A fölterjesztett alapszabályok 1856 végéig sem érkeztek vissza, úgy, hogy sorsuk iránt a részvényesek körében aggodalom támadt. A választmány tehát fölterjesztést intéz a cs. kir. budai helytartósági osztályhoz, mely a következő év január 6-odikán értesíti a választmányt, hogy a részvényes takarékpénztárak fennállásának engedélyezése az 1856. évi szeptember 30-adiki belügyminiszteri rendeletben elvben kimondatott, a budai intézetre vonatkozó külön határozat valószínűleg rövid idő múlva leérkezik a kormánytól.

Az intézet
üzletének
folytatása
megengedettik.

1856 junius hó 18-adikán tartott ülésében a választmány *Schernhoffer Károly* indítványára elhatározza, hogy az intézet fejlesztése körül nagy érdemeket szerzett igazgatonak és gondnoknak arczképeit elkészítteti és a tanács-teremben elhelyezi. A budai osztályban tehát 3 arczkép van elhelyezve: a két *Wodianer és Ro'sa* képe; a pesti intézet tanácstermében pedig *Ro'sa Lajos, Harkányi Fülöp, br. Harkányi Frigyes, Bún József és Aebly Adolf* arczképei függnék.

A takarékpénztár
arczkép-
csarnoka.

A következő év elején a bécsi ipar- és kereskedelmi hitelintézet Pesten fiókot állít. Említésre méltó ez főleg azért, mert a takarékpénztár a gyümölcsözés nélkül maradt pénzeit rendszerint ezen fióknál helyezte el.

Az osztrák
hitelintézet
fiókja.

1857 szeptember végén leérkezik a Helytartótanács

Az alapszabályok ideiglenesen jóváhagyatnak.

A belügy-ministerium által kívánt módosítások.

értesítése, hogy a cs. kir. belügyminiszterium az intézet alapszabályait általánosságban helybenhagyja, azonban a következő módosításokat óhajtja:

a) a könyvecske-díj mérséklendő, *b)* kifogásolja az iparpapírokra és magánkötelezvényekre való előlegezést vagy azok megvásárlását. Az intézetnek adott azon kiváltság, hogy a zálogokat birói ítélet nélkül valamely hiteles pesti kereskedőház közvetítésével eladathassa, csak az államadósági kötvényekre és a bankrészvényekre szól, más zálogra tehát ki nem terjeszthető. A Helytartótanács azonban lehetők tartja, hogy ezen pont alatt foglaltak, ha helyes voltak az intézet igazolja, felsőbb helyen kivételesen jóvá fognak hagyatni. *c)* A kölcsönzési kamatláb normatívuma megállapítandó, *d)* a reál-hitel fejlesztése érdekében meghatározandó a betétek bizonyos minimalis hányada, mely évenként jelzálogos kölcsönökre fordítatik, *e)* a tartalékalap növelésének módja újabb megfontolás alá vétessék, *f)* az 56. §., mely a részvények átiratását igazgatóválasztmányi határozattól teszi függővé, törlendő, mert ellenkezik a részvények átruházható természetével, *g)* végre tekintettel arra, hogy az 1857 január 24-edikén szentesített érme-szerződés az osztrák értéket fogja a közel jövőben életbe léptetni, a pénzügyminiszterium ezt már ezen alapszabályokban figyelembe kívánja vétetni. Végül felhívja a Helytartótanács az intézetet, hogy az ily értelemben módosított alapszabályokat f. é. november 10-edikéig okvetlenül felterjeszsze. E határidőt azonban a választmány kérésére december 5-ödikéig meghosszabbítja.

A választmány ennél fogva újra bizottságot küld ki az alapszabályok átdolgozására, melynek javaslatát úgy a

november 5-ödikén tartott választmányi ülés, mint az ugyanazon hó 23-adiki közgyűlés elfogadja és deczember 2-odikán felterjesztik az ország-fejedelmi biztoshoz. E javaslat értelmében: *a)* a könyvecskedij teljesen eltöröltetik, *b)* a betéti-könyvecske elvesztése esetén követendő eljárásról és a megsemmisítésről részletesebb §§-ok iktatandók az alapszabályokba, a mely rendelkezések a takarékpénztárak számára kiadott minta-alapszabályokból vétetnek át, *c)* az előlegezést oly ipar-papírokra, melyek a bécsi börzén jegyeztetnek, az intézet teljesen megnyugtató elhelyezésnek tekinti, *d)* noha a jelzálogilag biztosított magánkötelezvényekre való előlegezéssel az intézet a réalhitel emelése érdekében már eddig is nevezetes szolgáltatokat tett, a választmány, a legfelsőbb leirat aggályait tekintve, hajlandó ez üzletág gyakorlását megszüntetni, *e)* a börzén árfolyammal bíró ipar-papíroknak börzeszerű eladása épenséggel nem sérelmes a tulajdonosra, minthogy annál magasabb árt a birói ítélet útján történő eladásnál sem érhet el, ez utóbbi eljárás viszont az intézetre veszteséggel és időpazarlással járhat; egyéb ingóságok a birói ítélet útján adandók el, *f)* a magánkötelezvények vásárlásáról szóló §. megtoldandó azzal, hogy ezek cessio útján is átszállhatnak az intézetre, *g)* a kölcsönök felmondási ideje 3 hónap úgy a takarékpénztár, mint a felek részéről.

A módosított alapszabályok felterjesztetnek.

Az üzletágakra vonatkozó módosítások.

A jelzálogos kölcsönökre vonatkozólag kimondatik, hogy az intézet jelzálogi adósainak évenként egyszer, és pedig november havában, tőkefelmondás terhe alatt ki kell mutatniok, hogy az intézet követelését netán megelőző tételek kamatait és az épületek biztosítási díjait megfizették.

Jelzálogos kölcsönök.

A mi továbbá a tartalékalap képzését illeti, a lefolyt évtized tapasztalatai teljesen meggyőzték a választmányt az

Tartalékalap.

eddiggi eljárás helyessége felől; a tartalékalap mindig elég nagy volt a veszteségek fedezésére, jelenleg pedig már tekintélyes összegre emelkedett. Külömben is alig van hitelintézet hazánkban, mely oly bőségesen dotálná tartalékalapját, mint a budai takarékpénztár. A tartalékalap nem soká eléri a részvénytőke nagyságát s ekkor a szabályszerű dotatio fele közhasznú és jótékony célokra fog fordíttatni.

A részvények átírására és a pénznemre vonatkozó szakaszok a legfelsőbb leirat óhajtása szerint fogalmaztatnak. A hivatalnokok elbocsátására az igazgatóságnak föltétlen felhatalmazása legyen, a közgyűléshez való fölebbezés elhagyásával. A választmány megújításának módja részletesen megállapíttatik, az eddigi eljárástól annyiban eltérve, hogy az igazgató és gondnok 3 évre választatik. Az igazgató-választmány 4 csoportra osztandó, melyek hónaponként megállapított sorrendben vesznek részt az üléseken. Minden határozat abszolút szótöbbséggel hozatik. Az intézet minden jogügye a gondnok neve alatt vitetik és döntenek el.

A szervezetre
vonatkozó
módosítások.

A választ-
mányi tagok
az intézetből
kölcsönt ve-
hessenek fel.

A fölterjesztés ezúttal is hangsúlyozza, hogy a választmány tagjait az intézet pénze használatából kizárni alig lehet, és ilyen intézkedés sem az osztrák nemzeti bank, sem a bécsi takarékpénztár, sem más nagy pénzintézet alapszabályaiban fel nem található. Az igazgatással megbízott közegek felelősségéről az alapszabályok számos intézkedést tesznek, minél fogva erről szóló külön szakaszt beiktatni fölösleges.

A közgyűlés.

A közgyűlésre vonatkozólag a következő újabb pontok volnának fölveendőek: A közgyűlés határozatképes, ha legalább 50 szavazat képviselve van, ellenkező esetben 14 nap múlva újabb közgyűlés hívandó össze, mely tekintet nélkül

a megjelenők számára, határozatképes. A közgyűlési jegyzőkönyvet az elnök és az e célra kiküldött két részvényes, a választmányi ülésről szólót az igazgató, a gondnok, vagy az ezeket helyettesítő választmányi tagok és a jegyző hitelesítik. A részvényesek között fölmerülő viszályok esetén a döntés a cs. kir. budai helytartósági osztályt, mint választott bíróságot illeti.

Az alapszabályok módosítását tárgyaló rendkívüli közgyűlésen megvitatják a legfelsőbb leiratban kifejezett óhajtást, hogy az intézet állapítsa meg a betéteknek a jelzálogos kölcsönökre fordítandó minimális hányadát. A közgyűlés kitér a határozat elől, de megemlíti, hogy a jelzálogos kölcsönök jelenleg majd egyharmadát képezik a betéteknek, és hogy a reálhitelek ápolását a jelenlegi törvényes kamatláb alacsony volta rendkívül megnehezíti. Ugy ezen rendkívüli, mint az 1858. év márczius 11-edikén tartott rendes közgyűlésen *Wodianer Albert* igazgató megnyugtatja a részvényeseket, hogy a lefolyt évben uralkodott kereskedelmi válság, melynek következtében számos tekintélyes pesti kereskedőház fizetéseit megszüntette, az intézetet alig érintette.

A jelzálogos
kölcsönök
minimális
hányada.

1859-ben az olasz-osztrák háború következtében pang az üzleti élet; a budai takarékpénztár megérzi ezt úgy a betétekben, mint a váltóleszámitolásban. Az év első felében folyton nagy összegeket kell készletben tartania a visszafizetésekre, juniustól kezdve pedig rohamosan folynak vissza a pénzügyintézetekhez a betétek. A takarékpénztár az osztrák hitelintézet pesti fiókjába helyezi el 5 százalékra a leszámítolási napi üzlet befejezte után fenmaradó tetemes összegeket, de később az intézet is már csak 4 százalékra fogadja el a rövidebb felmondási idő mellett elhelyezendő összegeket.

Az olasz-
osztrák
háború hatása.

Jövedelmezőbb befektetési módokat keresnek tehát; bécsi váltókat és sóbánya-utalványokat vásárolnak. A pénztári készlet nagyságáról képet nyújt az évvégi állapot az előző évekkel összehasonlítva. A pénztári készlet volt ugyanis:

Évben	frt	Évben	frt
1854	26.670	1857	53.571
1855	46.988	1858	44.156
1856	72.237	1859	135.638

Házépítés.

Az 1860-dik év legnevezetesebb eseménye a takarékpénztárra nézve a lánczhidteri telek megvásárlása és ezen az intézeti ház felépítésének megkezdése.

Az 1848-ban vásárolt intézeti épület, mint említettük, a hajóhid szomszédságában volt. Midőn a lánczhidat átadták a közhasználatnak és a hajóhidat eltávolították, a takarékpénztár kiesett a forgalmi vonalból. Ezt pedig figyelmen kívül hagyni annyival kevésbé lehetett, mert a takarékpénztárnak immár tekintélyes számú pesti üzletfele volt. Azonkívül az üzlet föllendülése következtében valamennyi hivatali helyiség csakhamar szűknek bizonyult, úgy, hogy már 1850 január havában ajánlja *Wodianer Albert* a választmánynak, hogy alkalmasabb hivatali helyiség építésére vásároljon az intézet az ujonnan épült lánczhid közelében háztelket. A választmány meg is bizza *Wodianer*-t, mint a lánczhid-résztvénytársaság egyik igazgatóját, eszközölje ki egy háromszáz négyszögölnél nem nagyobb telek kihasítását a budai takarékpénztár számára és e végre írásban is megkeresik a lánczhid-igazgatóságot. A helyváltztatás szükséges voltát a következő évi közgyűlés is elismeri, hangsúlyozván annak «az intézet életjövendőjére nézve kétségtelen fontosságát és az építés korszerűségét».

A telek-vásárlási terv fölmerül.

Márcezius 13-ikán azonban *Sina* a lánczhid-társaság nevében értesíti a választmányt, hogy kérését nem teljesítheti. *Wodianer* és *Ro'sa* ugyan latba vetették befolyásukat az intézet érdekében, de a kérdéses telkek parcellázása még nem lévén befejezve, egyelőre függőben maradt a kérelem elintézése.

A lánczhid-társaság nem adhat telket.

Ugyancsak a pesti érdekeltekre való tekintettel *Ro'sa* 1851 január havában Pesten fiókintézet felállítását javasolja, de 1869-ig ezt sem valósíthatják meg.

1856 szeptember havában újból szóba hozzák a telekvételt. Buda városa ugyanis a Dunaparton levő 300 négyszögölnyi üres házhely elárverezését tűzte ki s miután a telekvétellel a közgyűlés a választmányt megbízta és a lánczhid-társasági telkek elnyerésére nem volt kilátás, kiküldik *Heinrich* választmányi tagot az árverésre. E telket azonban az intézet nem vásárolta meg.

Más telkek után néznek.

Ez időtől kezdve gyakran szóba kerül a ház építése, sőt 1859-ben *Ro'sa* már tervezetét is bemutatja. Végre 1860 június havában értesül a választmány a lánczhid-társaság határozatáról, hogy a takarékpénztárnak az általa kijelölt 264¹/₂ négyszögölnyi telket 105 frtéért négyszögölenként eladni hajlandó. Az intézet meg is veszi 27.772 frt 50 krért e telket és *Ybl-t* bizza meg az építési terv elkészítésével és *Heinrich N. János* választmányi tagot az építés felügyeletével. Az épületet eleinte 3 emeletesre tervezték egy-egy bejárattal az alaguthoz vezető és a Dunával párhuzamos utczába; később azonban két emeletesre való építést és az alaguthoz vezető utczára szoló kapu elhagyását határozzák el. A földszintet üzleteknek és kávéháznak adják bérbe, az első emelet kizárólag hivatalos helyiségekre használandó fel, a második emelet magánfeleknek lakásul bérbe adandó.

Az intézet a lánczhid-társaságtól telket vesz.

A takarékpénztár az új szállásba költözik.

A takarékpénztár 1862 márczius 22-edikén közgyűlést már új intézeti helyiségében tartja, de a hivatal csak ápril hó 14-edikén költözik át. A régi házat 18.000 frtért *Havas József* veszi meg; az új házba mindössze az építési költségekkel együtt 231.941 forintot fektettek. Ennek törlesztésére a közgyűlésileg jóváhagyott választmányi határozat értelmében az évi jövedelem egy hatod része fordítandó.

A pénztári készlet megtorlódása.

Az 1861. év első felében megint erősen összetorlódott a pénztári készlet; a hitelintézet pesti fiókja már nem fogad el rövid felmondásra több betétet, minélfogva a pesti kereskedelmi banknál vagy a bécsi leszámítoló intézetnél helyezik el azokat; hosszabb időre pedig az intézet, tartalék szerzését szem előtt tartva, nem kötheti le e készleteket. A pénztári feleslegek gyorsabb elhelyezése végett hetenkint két választmányi ülést tartanak. Az év végén azonban betétvissza fizetések folytán a pénztári készlet annyira megfogyott, hogy a benyújtott váltók leszámítolása fennakad; a választmány óvatosan bánik tartalékjával s csupán az 5 százalékra elhelyezett tőkéinek egy részét mondja fel.

Az alapszabályok megerősítése egy lépéssel közeledett befejezéséhez. Ő Felsége ugyanis ez év február 14-edikén kelt határozatával megengedi, hogy az intézet a bécsi börzén jegyzett iparpapírokra előleget adhat és e papírokat, ha az adós tartozását visszafizetni vagy törleszteni elmulasztaná, rövid uton eladathassa. Kimondja továbbá e rendelet, hogy az egyleti tagok az igazgató, a gondnok és a tisztviselők kivételével a takarékpénztártól kölesönöket fölvehessenek, oly kikötéssel azonban, hogy a vizsgáló bizottmány tagjai saját vagy czégek váltóit nem bírálhatják. A Helytartótanács ezek közlése után felhívja az intézetet, hogy alap-

szabályait a volt es. kir. belügyminiszterium kebelében fennállott egyleti bizottmány által megállapított tervezet figyelembe vételével dolgozza át és újra terjeszse föl.

Az alapszabályok
ujból föl-
terjesztendők.

A takarékpénztár az alapszabályokon ezuttal keveset változtat, inkább csak szerkezeti módosításokat tesz, melyeket a nagyobb szabatosság és a kormányrendszernek az októberi diploma folytán bekövetkezett átalakulása tett szükségessé és október 23-án felterjeszti Buda város tanácsa útján a Helytartótanácsnak. Egy év leteltével az alapszabályok minden módosítás nélkül jóváhagyva visszaérkeznek. Az 1863. év folyamán még a 11., 31. és a 100. §§-at módosítja a takarékpénztár, mely változtatások a következő év márczius 20. és 25-ödikén jóváhagyattak. Az első két szakasról az illető üzletág fejezeténél lesz szó, a 100. §. az összes választmányi tagokra kiterjeszti a napi-biztosi kötelezettséget.

Az alapszabályok
véglegesen
jóvá-
hagyatnak.

Ujabb
módosítások.

A módosított alapszabályok a szervezetről és igazgatásról a következő új intézkedéseket tartalmazzák:

Az 54. §. «A takarékpénztár részére külön országfejedelmi biztos fog rendeltetni, ki az üzletfolyamot, a pénztár állapotát s az intézet egész üzletét folytonosan számon tartandja, az alapszabályok pontos megtartására felügyelend s tapasztalt hiányok vagy pontatlanságok esetében a rend helyreállítására s az intézet biztonságára megkivántató intézkedéseket megtéetni fogja. Kiváltképen joga van az országfejedelmi biztosnak a közgyűlés egybehívását minden időben kívánni». Ez állásra 1862-ben a Helytartótanács újból *Paulovics László*, akkori budai főpolgármestert nevezi ki. A parlamenti felelős kormány felállítása után ez állás eltöröltetik és a takarékpénztár egyenesen a földmivelés-

Az ország-
fejedelmi
biztosról
szóló szakasz.

Paulovics
László.

ipar- és kereskedelemügyi miniszterium felügyelete alá rendeltetik. *Paulovics* azonban továbbra is állandóan helyt foglal az intézetnél, eleinte mint választmányi tag és napi-biztos, majd *Králík* titkár betegeskedése alatt mint titkár és jegyző-helyettes, később mint felügyelő-bizottsági tag és végre mint e bizottság elnöke.

A választott bíróság.

A 63. §. a választott bíróságról szól, mely az intézet körében támadt viszályok elintézésére van hivatva. E bíróságot azonban egyszer sem vették igénybe.

A közgyűlésről szóló szakasz.

«Közgyűlés évenként egyszer tartatik és pedig az év első három havában; tartásának ideje és tárgysorozata a politikai hatóságnak bejelentendő. A határozatképességhez 50 szavazat kívántatik. Tárgyai közé pótlólag felvétetnek: 1. «A betételek kamatlábának fölemelése vagy leszállítása fölött tanácskozni és határozni; 2. rendkívüli, a folyó szükségletet meghaladó igazgatási költségeket engedélyezni, 3. a jegyzőt és ügyvédet kinevezni».

A nagyválasztmány.

A nagyválasztmány nem egy, hanem két évre választatik; hatáskörébe sorolják az eddigieken kívül a hivatalnokok és szolgák kinevezését és elbocsátását. Az igazgatóról és a gondnokról kimondják hogy «míglen e hivatalt viselik, a takarékpénztári pénzek haszonvételeitől kizárva vannak s kölcsönökre nézve az intézettel adósokul viszonyba lépniök nem szabad soha». Végre a hivatalnokok és szolgák teendőit részletesebben fejtik ki, mint az előbbi alapszabályok.

A Helytartótanács alapszabály-tervezete takarékpénztárak számára.

1863 augusztus 19-edikén a pesti kereskedelmi és iparkamara közli a takarékpénztárral a Helytartótanács megbízásából a hazai takarékpénztárak számára kidolgozott alapszabály-tervezetet megbirálás és észrevételeinek közlése végett. E munkálatnak a budai takarékpénztárra nézve,

alapszabályai immár megerősítve levén, semmi következése sem volt.

Az 1864-edik év gazdasági viszonyai nagyon súlyosak voltak, a múlt inséges év sebei alig hegedtek be, a termények kelendősége csekély és ára alacsony volt, a kereskedelemben általános pangás és pénzhiány uralkodott. A budai takarékpénztár zavartalanul folytatja működését és kitűnő eredményt mutat fel az év végén, bár az ez évben keletkezett több pénzintézet versenye feladatát ugyancsak megnehezíti.

Az 1864. évi
gazdasági
viszonyok.

Míg az 1863 és 1864-ediki aszály és inség Budát és vidékét közvetlenül nem érintette, hanem főleg az Alföldön, továbbá Máramaros, Ung és Árva megyékben okozott nyomort és éhséget: az 1866-odik év annál nagyobb csapással sújtotta a budai lakosságot. Ez évben a fagy és aszály rengeteg kárt okozott a budai szőlőkben és a lakosság nagy részének kenyérkeresetét veszélyeztette. A budai takarékpénztár készséggel sietett a csapás enyhítésére.

A budai szőlők
pusztulása
1866-ban.

Az ez évben uralkodó gazdasági válságnak, az elemi csapásokon kívül főokozója az osztrák-porosz háború volt. A takarékpénztárnak is állandóan nagyobb készletet kell pénztárában tartania, hogy a tömeges visszafizetéseket mindig győzhesse. E miatt a hitelintézetnél levő tartalékait folyósítania kellett. Hogy pénztári készletét biztosítsa, a törlesztések és kamattartozások behajtására szigorubb intézkedéseket tesz.

Az osztrák-
porosz háború

Az általános bizonytalanság és zűrzavar ez időszakában az oberhollabrunni takarékpénztár azon kéréssel fordul a budai «ügyrokonhoz», hogy a háború viszontagságainak kitett fél millió frt értékű vagyonát a veszély tartama alatt meg-

Az oberholla-
brunni
takarékpénztár.

őrzés végett tőle átvegye. A budai takarékpénztár készségesen ajánlkozik e szolgálatra, melyet a társintézet azonban már nem vett többé igénybe.

Királyi
kitüntetések.

Ez évben a takarékpénztárt két ízben éri királyi kitüntetés. *Ro'sa Lajos* ugyanis a közgazdaság terén kifejtett működése elismerésül a magyar nemességet nyeri «kunhalmi» előnévvel, rövid időre ezután pedig *Wodianer Albert* kap királyi tanácsosi czimet, takarékpénztári igazgatói minőségében szerzett érdemei jutalmául.

Pénzbőség.

Az 1866. év második felében és a következő évben a betétek valamennyi intézetnél és így a budai takarékpénztárnál is erősen felhalmozódnak és azok elhelyezése nehézségekkel jár. A takarékpénztár egymás után léptet életbe különböző rendszabályokat a pénzbőség elhárítására: leszálítja a betét- és leszámítoló kamatlábat, bécsi váltókat, értékpapírokat vásárol, bizottságot küld ki, mely czélszerű elhelyezési módok után kutasson, kiterjeszti a jelzálog-üzletet stb. Mindezek daczára a helyzet sem ezen évben, sem a következőben lényegesen nem javult.

Wodianer
Albert lemond.

1868-ban az intézet igazgatásában változás áll be. *Wodianer Albert* ugyanis hivatkozással arra, hogy az intézet fokozatos fejlődése szükségessé teszi, hogy az annak élén álló igazgató teljes erejét és munkásságát az intézet ügyei ellátására fordítsa, őt pedig egyéb teendői annyira igénybe veszik, hogy ezen állásnak eleget nem tehet, lemond igazgatói állásáról. A választmány megemlékezve *Wodianer*-nek az intézet érdekében annak keletkezése óta kifejtett buzgó működéséről, eltéríteni igyekszik őt eme szándékától, de minthogy kijelentéséhez ragaszkodik, helyébe *Harkányi Fülöp*-öt választják igazgatónak.

Uj igazgató.

b) Az egyesült budapesti fővárosi takarékpénztár.

A takarékpénztár fennállása óta lefolyt két évtized tapasztalatai meggyőzték az igazgató testületet, hogy az intézet, ha működése súlypontját továbbra is Budán meghagyja, ezen túl már alig fog fejlődhetni, sőt hanyatlástól kell tartania. A hitel és üzleti élet góczpontja Pest; Budán a kereskedelem és vállalkozás egyáltalán alig fejlődik. Már kezdettől fogva észlelhető, hogy míg a betevők zöme budai, addig a hitelkereső és igénybevevő üzletfelek nagyobbára pestiek. A Duna bal oldalán fekvő testvérvárosban pedig egymásután alakulnak hitelintézetek s a kölcsönvevőknek kényelmesebb azokhoz fordulni, mint a budaihoz. Ez utóbbira mindazonáltal kétségtelenül szükség van, mert a betétüzlet folytatására Buda hálás terület és az itteni intézet a betétek alkalmas gyűjtőmedenczéjeül szolgálhat a Pesten felállítandó intézetnek pénzkészlettel való ellátására.

A pesti fiók felállítása szükséges és czélszerű.

Már 1851 január havában javasolja Ro'sa Pesten fiókinézet felállítását és később is több ízben fölmerült ily indítvány. 1868-ban, az alapszabályok módosítása alkalmával, azokba oly értelmű intézkedést vettek fel, mely szerint a takarékpénztár jogosítva van, a mennyiben ezt a választmány czélszerűnek találja, Pesten fiókinézetet állítani. A választmány rögtön igénybe is veszi ezen felhatalmazást és a Lipótvárosban, a kereskedelmi és hitelélet központjában, a Fürdő-utczában helyiséget bérel a fiókinézet számára. Az üzlet fejlesztése érdekében egyuttal a részvénytőkének fél millió forintra való fölemelését indítványozza.

Helyiség bérbevétele a pesti fiók számára.

A pest-budai
fővárosi
takarékpénztár
alapítása.

Egyesülési
feltételek.

Időközben megalakult Pesten a Pest-budai fővárosi takarékpénztár részvénytársaság, mely Budán is szándékozik intézetet állítani. Értesülvén azonban a budai takarékpénztár tervéről, aggódik, hogy mindkét intézete nehézségekkel fog küzdeni s azért inkább a két takarékpénztár egyesülésére irányozza igyekezetét. Tudatja ezt a budai takarékpénztárral és az ajánlat elfogadása esetére bizottságot küld ki. A budai takarékpénztár ez értesítésre szintén kiküldi választmányának 6 tagját az értekezletre az egyesülés feltételeinek megállapítása végett. Az 1869. évi márczius 22-ediki közgyűlésen a 6 tagú bizottság bemutatja az egyesülésnek közösen megállapított feltételeit. Ezek a következők:

1. A két intézet mindegyike, a kölcsönösen elismert egyenlőség alapján, közgyűlésén elhatározza az egyesülést.

2. A pest-budai fővárosi takarékpénztár fél millió frtnyi részvénytőkével járul a budai takarékpénztár ugyanakkora részvénytőkéjéhez. Ellenben a budai takarékpénztár 200.000 frtnyi tartaléktőkéjét, összes beruházását, hivatalnokai nyugdénz-alapját és 1869. évi január 1. napjától eredményezett üzleti jövedelmét az egyesült intézetnek engedi át.

3. Az összes 10.000 darab részvény egyenlően osztozik a tiszta jövedelemben, melyet az egyesült intézetek üzletforgalma eredményezni fog.

4. Az 1868. évi üzletből származott osztalék a budai takarékpénztári részvényesek tulajdona marad.

5. Az egyesült intézetek átveszik a budai takarékpénztár összes követelését és tartozását.

6. Ugyanazok átveszik a budai takarékpénztár összes hivatalnokait, minden egyes hivatalnok korrangjának fenntartása mellett.

A közgyűlés tudomásul veszi a jelentést, mire a bizottság azt, az ez okból április 15-ödikére összehívott rendkívüli közgyűlés elé terjeszti. E közgyűlés elvben elhatározza az egyesülést és kimondja, hogy a budai takarékpénztár nem oszlott fel. Az egyesülés folytán szükségessé válik az alapszabályok megváltoztatása; ezt már a két intézet részvényeseinek április 29-edikén tartott közgyűlésén intezik el. E naptól kezdve a budai takarékpénztár helyébe az Egyesült budapesti fővárosi takarékpénztár lép.

Az egyesülés megtörténik.

A módosított alapszabályok ugyanez év július 2-odikán a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszteriumtól a bemutatási záradékkal ellátva visszaérkeznek. A szervezetre és igazgatásra vonatkozólag a következő változtatásokat találjuk:

Az új alapszabályok.

Az egyesült intézet székhelye Pest, az igazgatósága Buda és Pest. Ennek megfelelőleg jó ideig az igazgatósági üléseket felváltva, majd Budán, majd Pesten tartják. A takarékpénztárnak jogában áll a budai és pesti anyaintézeteken és a Lipótvárosban tervezett fiókéntézeteken kívül a fővárosban a szükséghez képest további fiókokat felállítani, sőt Lajthán túl is, mely esetben, a részvénytőke szaporítása alkalmával, annak felerészében ottani alapítókat is részesíthet. Közgyűléseknél minden részvény egy-egy szavazatra jogosít; 10 szavazatnál többet azonban sem saját személyében, sem másnak képviselőjében nem egyesíthet senki. A közgyűlésen, érvényes határozathozatalra megkivántatik, hogy legalább 20 részvényes 100 szavazattal képviselve legyen. Hatásköre is megszoríttatik; a következő pontok: 1. utasítások adása a nagy- és igazgató-választmányoknak. 2. a hivatalnokokról való intézkedések és 3. a betétek

kamatlábának megváltoztatása kivételnek abból és a választmány hatáskörébe utaltatnak.

A választmány ezentul az elnökből és 60 tagból áll; szükséges, hogy legalább 15 választmányi tag budai lakos legyen.

A választmányi tagok három évre választatnak, egy harmadrészők évenként kilép. A nagyválasztmány saját kebeléből 30 tagot választ 3 évre az igazgató-választmányba, ennek az elnökség is tagja. Határozathozatalhoz az elnökön kívül legalább 5 tagnak jelenléte szükséges. A közgyűlés határozatait az igazgató-választmány hajtja végre. Az elnök az intézet főnöke. Az igazgató-választmányi tagok fáradozásukért az évi nyereség 5 százalékát kapják, mely köztük a jelenléti jegyek arányában osztatik fel. Mindeddig a választmány, továbbá az igazgató díjtalanul vitték-tisztüket, csupán a gondnok húzott kocsiköltségei megtérítéseül 50 frt havi tiszteletdíjat.

A hivatalnokokról és szolgálókról az alapszabályok csak annyit mondanak, hogy ezek viszonya a társulat irányában a hivatali utasítványok által szabályoztatik.

A hivatali
szervezet
átalakítása.

A gondnoki állás eltöröltetik, helyébe a «vezényigazgató» lép, ki átveszi az eddigi gondnoki és igazgatói munkakör nagy részét; némely igazgatói teendő az elnökre száll át. 1869 július havában lépett életbe az új hivatali szervezet; *Bún József*-et az eddigi főkönyvelőt, a budai takarékpénztárnak alapítása óta szolgáló érdemes tiszttviselőjét, nevezik ki vezényigazgatónak. Az 1870-ediki rendes közgyűlésig ideiglenes elnökséget választanak és pedig elnökké *Harkányi Fülöp*-öt, az eddigi igazgatót, elnök-helyettesekké *Ró'sa Lajos*-t, az eddigi gondnokot és *Aebly Adolf*-ot a pest-budai takarékpénztár

Elnökség.

alelnökét és a budai takarékpénztár választmányának 1853 óta tagját. Az 1870. évi márczius 19-ediki közgyűlés ugyanezeket választja meg újra ezen állásokra. Ez év június 7-edikén a pesti osztály is megnyílik a belvárosban, a kigyó-utczai Rottenbiller-féle házban és már az első 7 hónap forgalma oly kedvező eredményt mutat fel, mely teljesen kielégíti az egyesült alapítók várakozását. Csakhamar kitűnik, hogy a bérelt helyiség szűk és a növekedő forgalom igényeinek meg nem felel, miért is a választmány kebelében már 1870 február havában indítvány merül fel egy pesti háznak az intézet számára való megvétele iránt. Az 1871. évi márczius 18-adiki közgyűlés *Fabinyi Teofil* (a későbbi igazságügyminiszter) indítványára teljhatalmat ad a választmánynak «az üzlet céljának, valamint az egylet méltóságának megfelelő ház» vételére. A választmány már e határozatot megelőzőleg 5 tagú bizottságot küldött ki megfelelő épületek megtekintésére; erre most a választmány a teljhatalmat átruházza.

A pesti osztály
megnyílik.

Házépítési
tervek.

A bizottság augusztus 26-odikán tett jelentésében a «*Magyar Király*» szálloda mellett levő 491 négyszögölnyi területen három utczára (a mostani Dorottya-, Wurm-utca és Dunasor [Mária Valéria-utca]) terjedő Rupp-féle házat, melynek házbére akkor mintegy 32.000 forintot tett, ajánlja megvételre. Az intézet elfogadja a javaslatot, a kért 400.000 frt vételár 10 százalékát *Rupp Ignác*-nak le is fizeti. A municipalis bank, alig hogy e vételről értesül, hajlandónak jelentkezik a ház felének átvételére, de a takarékpénztár az ajánlatot nem fogadja el. Októberben azonban, már az egész ingatlan eladására gondol s a helyett a régi német színház (Gizella-téri) telket

A Dorottya-
utczai házat
megveszik.

óhajtaná megszerezni, de az árverésen (négyyszögölenként) 1250 frtos ajánlatával szemben *Haas Fülöp* 1411 frton vette meg. Így megmaradnak az eredeti terv mellett és kiírják a pályázatot az építési terv elkészítésére. A bírálók *Ybl*, *Hansen* lovag és *März* bécsi mérnök a benyújtott tervek közül *Weber Antal*-ét ajánlják elfogadásra, a mely szerint az épület 515.000 frtba kerülne és 70.000 frt bérjövödelmet hajtana. Az építést meg is kezdik e tervezet szerint, miután ezt megelőzőleg a régi épületet lebontatták. 1872 július 3-án leterelik a ház alapkövét és 1873. év augusztusában a pesti osztály átköltözik új szállásába.

Az 1869. év
gazdasági
viszonyai.

Az 1873. évi nagy válság gyökerei tulajdonképpen 1869-ig nyúlnak vissza. Már ez évben mutatkozik ugyanis némi visszahatása az 1867-ben, alkotmányos életünk megújulásakor, megindult gazdasági túlhajtásnak. Ez a reactio főleg az újabban létesített iparvállalatok körében nyilvánult. A kormány segélyműveletében az egyesült fővárosi takarékpénztár is részt vett. A földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter ugyanis ez év szeptember havában felhívja a takarékpénztárt, hogy működjék közre a kormány által az iparvállalatoknak adandó kölcsönösszegek szétosztásában. Lónyay pénzügyminiszter t. i. bekebelezéssel biztosított kötvények alapján adandó kölcsönökre 1 és fél millió forintot, oly vállalatok számára nyújtandó kölcsönökre pedig, melyek azt betábláztatni nem akarnák, az intézetek saját pénztári jegyeire 2 és fél millió frtot bocsát 8 budapesti pénzintézet rendelkezésére. A fővárosi takarékpénztár a többi 7 intézethez hasonlóan, az első összegből 200.000, a másodikból 300.000 frtot hajlandó elvállalni oly föltétel mellett, hogy ez összegeket a netán kikötendő felmondási idő lejártá előtt

A kormány
segély-
művelete.

is tetszés szerinti részletekben visszafizethesse és a váltóüzletben használandó 300.000 frtot a szükséghez képest részletenkint is igénybe vehesse. A takarékpénztár azonkívül a kölcsönök megszavazásánál és folyósításánál követendő egyöntetű és közös eljárás czéljából a pesti magyar kereskedelmi és az angol-magyar bankkal külön egyezményt kötött és ezekkel együtt négy vállalatnak jelzálogos, betáblázott, egynek pedig jelzálogilag fedezett váltókölcsönt folyósít az 1869–1870. években.

A takarékpénztár közreműködése e műveletben.

A hitelválság az 1870. évben sem szűnt meg, sőt az év második felében a német-francia háború következtében csak fokozódott; mindezen események azonban a takarékpénztár sorsán nevezetes nyomokat nem hagynak. 1871-ben sem szűnt még meg a nyugtalanság és a háború utóbajai, valamint az aratás kedvezőtlen eredményei lankasztó hatással voltak a kereskedelemre és iparra; ezt már a takarékpénztár betéti forgalma is megérzi. Ez év vége felé az üzleti pangás lassankint alább hagy; csakhamar általános vállalkozási és üzérkedési kedv kap lábra, mely áttérjed az 1873. év elejére. Egymás után létesülnek újabb hitelintézetek: a pesti nép-bank, a pesti váltó-üzlettársaság, a magyar alkusz-bank, a pesti zálogkölcsön-intézet és mások. Ez alapítási szenvedély hatásának tulajdonítható, hogy a takarékpénztár választmánya kebelében gyakorta nyilvánul a törekvés, hogy az intézet üzletkörét nemcsak ágazatok tekintetében: záloglevelek kibocsátásával, előlegek adásával árúkra és terményekre, pénz-váltóüzlet gyakorlásával, hanem terület tekintetében is kiterjeszsze. Fiókok felállítását óhajtják Bécsben, Magyarországon a vidéken, Kőbányán; majd később, midőn az ó-budai takarékpénztár, melylyel az intézet visszleszámitoló

Az 1870–72. évek gazdasági viszonyai

Az alapítási szenvedély hatása az intézetre.

összeköttetésben állott, felszámol: indítványozzák, hogy ott is állítsanak fel fiókot, végre 1873 elején a lipótvárosi takarékpénztár átvételét tervezik.

Ugyancsak az 1872-edik év magában hordja a következő évi válság csiráit. Az év vége felé már az egyesült fővárosi takarékpénztár is kénytelen, betevőire való tekintettel, a váltókölsönzést megszorítani, a hitelegyleti tagok fölvételét fölfüggeszteni és a záloglevelek kibocsátását a következő évre elhalasztani.

Az 1873. évi
tőzsdeválság.

1873. év május havában bekövetkezett Bécsben a tőzsdeválság, mely az ottanival akkor még szoros összefüggésben levő és különben is jó részt egészségtelen budapesti piacot alapjában megrendítette; az előző években felkapott alapítási mánia korcsszülöttei: a gyenge alkotású hitel- és iparvállalatok sorra buknak, vagy oly mérvű megrázkódtatást szenvednek, mely további működésüket lassu halálba tereli. A szilárd alapon álló régibb tekintélyes hitelintézetekre hárult a feladat a pénzpiacz segélyére sietni és esetleg áldozattal is megmenteni azt, ami megmenthető. A pesti tőzsde elnöksége értekezletre hívja a nagyobb pénzintézeteket, hogy megbeszéljék, mily intézkedések teendők a bécsi tőzsdeválságnak a pesti piacra gyakorolt «indokolatlan» visszahatása ellen. Elhatározzák, hogy önkénytes hozzájárulás útján oly alapot teremtenek, melyből «az indokolatlan bizalmatlanság által leginkább sújtott s a pesti piacon leginkább vásárolt papiroknak készpénzzel vétele által a papir benső értékének megfelelő árfolyam biztosíttassék». Ez intézkedéssel a közönséget megnyugtani és az üzletet rendes medrébe visszaterelni remélik. Az alap kezelésére hivatott bizottságba három intézet küld képviselőt: a magyar általános hitelbank, mely a pénztári

A pesti tőzsde
segélyműve-
lete.

kezelést is végzi, az angol-magyar bank és a leszámítoló-bank. A takarékpénztár alapszabályainak 38. §-ára hivatkozással, mely az értékpapírok vásárlásából az ipari papírokat kizárja, megtagadja az alaphoz való hozzájárulást. Jelül azonban annak, hogy hajlandó a helyzet javítására segédkezet nyújtani, késznek nyilatkozik arra, hogy a nevezett intézetek bármelyikének 6% mellett 50.000 forintot bocsásson rendelkezésére; az összeget folyósítja is és még ez évben hiány nélkül vissza is kapja.

A budapesti kereskedelmi és iparkamara is, a válság enyhítésével foglalkozván, értekezletre hívja a budapesti pénzintézeteket. Az egyesült fővárosi takarékpénztár képviselőül *Harkányi Frigyes*-t és *Bún József* vezérigazgatót küldi ki azon utasítással, hogy támogassák azon intézkedéseket és járuljanak minden olyan javaslathoz, melyek az intézet alapszabályaival megférnek. Ez értekezleten az intézetek «magyar kisegítő egyesület» cím alatt egy társaság alakulását határozzák el, mely a hazai kereskedelem, ipar és termelés elősegítését célozná. A szükséges tőkét a pénzügyminiszter közbenjárására a nemzeti bank helyezi kilátásba. Ennek fedezetül aláírás útján biztosítéki alapot létesítenek; az aláírt összeg 20%-a készpénzben, 80%-a pedig könnyen értékesíthető papírokból szolgáltatandó be. A takarékpénztár ez alaphoz 100.000 forinttal járul.

A magyar
kisegítő-egyesület

Résztvett továbbá a takarékpénztár a szorultságba jutott pesti népbank támogatására irányuló akcióban is. A pénzügyminiszter felhívására ugyanis 9 budapesti pénzintézet képviselői értekezletre gyűlnek össze, hogy a pesti népbank ügyeit bukásának elhárítása végett rendezzék. A pesti iparbank hajlandó a liquidatio végrehajtását magára vállalni

A pesti népbank
fel-számolója.

a többi pénzüintézet pedig öt $\frac{1}{2}$ millió forint biztosítéki tőkével és esetleg további 40⁰/₀-al támogatná. A takarékpénztár, tekintettel arra, hogy a pesti népbank hitelegyletének bukása nemcsak annak kisiparos és kiskereskedő tagjait sújtaná, hanem a takarékpénztár hitelegyletének tagjait is, helyesli e tervet és 50.000 frttal és további 40 százalékkal kész a biztosítéki tőkéhez hozzájárulni. Az iparbank azonban, mint-hogy a biztosítéki alaphoz járuló intézetek a kockázatot közösen elvállalni vonakodnak, ajánlatától visszalép, mire a liquidatio keresztülvitelére a fővárosi takarékpénztárt kéri fel és a biztosítéki alapot 700.000 frtra emelik föl. De a takarékpénztár is csupán az iparbank által kikötött feltétel mellett hajlandó a megbízást elfogadni; végre is az iparosok általános takaré- és hitelegylete vállalja magára a liquidatio feladatát és a takarékpénztár csupán a biztosítéki tőkéhez való járulás kötelezettségét.

A válság
hatása az
intézetre.

A válságos év különben az intézetet sem hagyta érintetlenül; a forgalom, a jelzálogos kölcsönöket kivéve, valamennyi üzletágban csökkent, nemkülönben a betéti állomány is; a váltóleszámitoláshoz 49.127 frt kétes követelés mutatkozik, ezt azonban teljesen leírják. Kénytelenek továbbá a pénztárjegy-üzlet életbeléptetését a következő évre halasztani. Az intézetet ez év végén súlyos csapás éri: *Harkányi Fülöp*, a takarékpénztár elnöke, a budai intézetnek alapítása óta választmányi tagja, hosszas betegeskedés után Botzen mellett meghal. *Ro'sa Lajos* elnökhelyettes pedig aggkorára hivatkozva, le akar mondani állásáról, de a közgyűlés egyhangu kérésére megmarad tisztében. Elnökké az 1874. évi március hó 14-edikén tartott közgyűlés *Aebly Adolf*-ot, elnök-helyettest, helyébe pedig *Harkányi Frigyes*-t, a

választmánynak 1854 óta buzgó tagját, választja elnök-helyettesül.

1873-ban alapszabályilag leszállítják a választmányi tagok számát 20-ról 12-re, kik közül 4-nek budainak kell lennie. Kimondják ekkor, hogy ezentúl hetenkint csak egy választmányi ülés tartatik, melyre az összes választmányi tagok meghívtnak. A megjelent tagok ülésenkint egy-egy, az elnökség tagjai kettős jelenléti díjat kapnak. Ellenben a váltóbíráló bizottság, mely 3 tagból áll, mindennap ülésez és sürgős esetekben a takarékpénztár egyéb ügyeiben is intézkedhetik az igazgató-választmány utólagos jóváhagyásával.

Szervezeti
változtatások.

1875 végén a pesti osztályban a pénztárvizsgálat alkalmával, a *Schmidt László* kezelése alatt álló pénztárnál 15.000 frt hiányt állapítanak meg. A pénztárnokot rögtön felfüggesztik állásától, de minthogy ő a hiány fedezését megígéri, nem indítanak ellene bünvádi eljárást. A fegyelmi vizsgálatot azonban megejtik és minthogy nem bűnös szándékot, hanem gondatlan kezelést látnak *Schmidt* tettében, nem bocsátják el, hanem kimondják, hogy jövőre pénztári szolgálatra nem alkalmazandó. *Schmidt* ennél fogva a könyvvitelhez helyeztetik át kisebb fizetéssel, ezután pedig nemsokára teljesen elhagyja a takarékpénztárt. A 15.000 frt birtokára betábláztatik, mint jelzálogos adósság és így az intézet kárt nem szenved. Kimondják ezuttal, hogy azon intézeti tisztviselő ellen, a ki a tőzsdén játszik, nemkülönben az ellen, kinek fizetésére birói végrehajtás vezetetik és a ki illetményeit a birói tilalom alól bizonyos kiszabandó határidő alatt föl nem szabadítja, a fegyelmi eljárás megindítandó.

Pénztári
hiány.

Az igazgatási szervezet gyökeresen átalakul az 1875. évi XXXVII. törvényczikk: a kereskedelmi törvény életbe-

Az 1875. évi
kereskedelmi
törvény
életbelépése.

Igazgatóság.

lépése folytán. Az ekkor módosított alapszabályok értelmében igazgatóság alakittatik 16 tagból, kiket a közgyűlés a részvényesek sorából három évre választ. Ha az igazgatósági tagok száma kilenczre csökkent, a megmaradtak csak a közgyűlésen mondhatnak le érvényesen; ha azonban a tagok száma halálozások folytán mégis kilenczen alul szállana, akkor az igazgatóság, tagjai számának kiegészítése végett, haladéktalanul közgyűlést hívand össze. Az igazgatóság különösen fel van hatalmazva a társaság pénztárának ellenőrzésére, a részvényesek közül 12 napi-biztost választani és ezek napi díjait a kezelési költségek terhére megállapítani. Fel van jogosítva továbbá határozatainak végrehajtására és a folyó ügyek elintézésére üzletvezetőt kinevezni és avval szolgálati szerződést kötni.

A felügyelő-bizottság.

Egészen új szervezetet létesít a kereskedelmi törvény a felügyelő-bizottságban. Eddig a közgyűlés küldött ki három részvényest az évi számadások megvizsgálására, kik eleinte díjtalanul végezték teendőiket, 1869-től pedig 10 arany tiszteletdíjat kaptak. Ezentul a közgyűlés 6 tagból álló felügyelő bizottságot választ 1 évi időtartamra és részökre az alapszabályok 2400 frt tiszteletdíjat állapítanak meg. Ügykörük, kötelezettségek és joguk részletezésére, minthogy azok más intézetével azonosak, nem terjeszkedünk ki.

A társaság fennállásának tartama.

Megemlítendő még, hogy ez alapszabályokban a társaság fennállásának tartama ez évtől, vagyis 1876 május 26-odikától, számított 50 évre van megállapítva. Ugyancsak ennek ereje alapján a részvénytőke 1 millió forintra leszállittatik és a záloglevél-kibocsátás megszüntettetik.

Az új igazgatóság.

Ezek folytán az eddigi igazgató-választmány lemond állásáról és helyébe az igazgatóság lép, mely a követke-

zökből áll: *Aebly Adolf* elnök, *Ro'sa Lajos* és *Harkányi Frigyes* elnökhelyettesek, továbbá *Hugmayer J. K.*, *Nagel Ármán*, *Oppenheim J. S.*, *Burián János*, *Gieszriegl Károly*, *Köhler J. S.*, *Steden József*, *Bún József*, *Deutsch Bernát*, *Strobentz Alajos*, *Heinrich Ödön*, *Dr. Országh Sándor* és *Loisch Ede*. *Bún* vezérigazgatóval szolgálati szerződést kötnek, a hivatalnokok és napi-biztosok teendőiről szóló hivatali utasítást átdolgozzák, megválasztják továbbá a 12 napi-biztost. A felügyelő-bizottság is megalakul, elnöke: *Keszlerffy János*, alelnöke: *Pfeiffer János*, tagjai: *Szénásy Károly*, *Dr. Schwartzner Ferencz*, *Ádám Károly* és *Tavaszy András*.

Az 1873-adiki válságot követő korszak főjellemvonása a pénzbőség volt, következésképpen az általános pangás, mely a kereskedelemhen, iparban egyaránt uralkodott. A pénzintézetek kivétel nélkül szenvedtek, így az egyesült budapesti fővárosi takarékpénztár is a kedvezőtlen üzleti élet nyomása alatt; betéteik felhalmozódtak, elhelyezésük pedig nehézségekkel járt. Az ingatlanok értékének hullámozása nem igen bátorította őket jelzálogos kölcsönzésre; a hitelforgalom főeszköze: a váltóleszámitolás, ez időben nagy óvatosságot követel, midőn általános bizalomnak örvendő tekintélyes kereskedők egymás után kerülnek csődbe. Az értékpapír-üzlet sem kecségtet nyereséggel az árfolyamok erős ingadozása folytán. A fővárosi takarékpénztár e nehéz időszakot szerencsésen élte át, nemcsak forgalma, hanem nyeresége is fokozatosan emelkedett.

Az intézet ingatlanai 1878-ban időlegesen megszaporodtak; az alapszabályok 110. §-a értelmében ugyanis jelzálogos követeléseinek biztosítása végett, végrehajtási árverésen három budapesti házat és pedig:

1873—1880-as
évek jellem-
zése.

Az intézet
ingatlanai.

a III-adik kerületben, a bécsi uton 6.400 forintért,
a VIII-adik kerületben, a Nagyfuvaros-utczában 9.000
forintért és

a VII-edik kerületben, a Rákos-árok-utczában 26.500
forintért kellett egy házat megvennie. A bécsi uton fekvőt
1879-ben 1.179 forint nyereséggel sikerült eladni, a Rákos-
árok-utczait pedig 1880-ban 847 forint nyereséggel, —
ellenben ugyanez évben a Madách-utczában kénytelen az
intézet egy házat árverésen 29.702 forint megvenni. A Nagy-
fuvaros-utczai házat 1881-ben adják el, a Madách-utczait
pedig 1882-ben 2.690 forint nyereséggel.

*
*
*

A pest-kül-
városi taka-
rékpénztár
átvételének
ügye 1881-ben.

Aebly Adolf elnök 1881 márczius 23-án tartott igaz-
gatósági ülésen bejelenti, hogy a pest-külvárosi takarékpénztár
részéről ajánlat tétetett, hogy az intézet a fővárosi takarékpénztárnak átadassék. Minthogy e takarékpénztár tényleg beolvadt az egyesült budapesti fővárosiba, mielőtt ezen műveletről szólnánk, röviden előadjuk magának e takarékpénztárnak történetét keletkezésétől fogva.

A pest-
külvárosi
takarékpénztár
keletkezése.

Az 1869-dik évben lábrakapott alapítási lázban keletkezett a pest-külvárosi takarékpénztár is. *Szentkirályi Mór*-nak, a pest-józsefvárosi kerület országgyűlési képviselőjének és *Molnár Endré*-nek, e városrész egyik tekintélyes polgárának kezdeményezésére, 1869 elején több ferencz- és józsefvárosi polgár: *Nasztl Mór*, *Tavaszy Endre*, *Sztupa György* stb. egyesül «oly intézet létesítése érdekében, melynél különösen a József- és Ferencz-külvárosok lakói személyi körülményeikhez mért azon hitelt élvezhessék, melyet ismeretség és közelebbi összeköttetés hiánya miatt, más fennálló pénzügyintézeteknél maguknak megszerezni eddig képesek alig voltak».

Valami nagy szükség e takarékpénztárra nem lehetett, mert a fővárosban akkor már 5 takarékpénztár, 13 bank és néhány szövetkezet állott fenn és a nevezett két kerületben sem pótolhatott érzékeny hiányt, mert már előzőleg létesült egy Pest-Ferencz-Józsefvárosi takarékpénztár, mely a fővárosnak szintén ezen vidéke hiteligényeit kívánta kielégíteni.

Az előkészítő tanácskozások *Szentkirályi Mór* lakásán folynak, július 25-ödikén pedig a Köztelken megtartják az alakuló közgyűlést. Itt bejelentik, hogy a miniszterium az intézet megnyitására az engedélyt megadta, továbbá, hogy az alapítók 1000 darab 100 forintos részvényt átvettek és hogy a közaláírássra bocsátott többi 4000 darabra 12.310 darab jegyeztetett. Megválasztják végre igazgatónak *Szentkirályi Mór*-t, helyettes igazgatónak *Pirnitzer Jakab*-ot, a 48 tagból álló választmányt és 3 tagú számvizsgáló bizottságot, a július 29-edikén tartott nagyválasztmányi ülésben pedig 12 igazgató választmányi tagot választanak. Vezértitkárnak *Tordy Imre*-t, a pesti hazai első takarékpénztár terézvárosi fiókjának vezetőjét nevezik ki. Hivatali helyiséget az Ötpacsirta-utca és Kerepesi-út sarkán levő *Beniczky*-féle házban bérelnék.

Megalakulás.

A takarékpénztár december 15-ödikén kezdi meg működését. Üzletkörébe felveszi:

Üzletágai.

a) a takarékbetéti üzletet és pedig 5% mellett, tekintet nélkül az összeg nagyságára,

b) a bankszerű váltók leszámítolását 6% kamat és 1% írásdíj mellett.

c) hitelegyleti váltók leszámítolását 6% kamat és 2% díj mellett és

d) az előlegezést értékpapírokra, arany és ezüstneműekre 6% kamat és 2% díj mellett.

Az első
üzletév.

Az első üzletév, daczára a válságos időknek, elég szerencsésen záródik; a tiszta jövedelem 17.307 forint, melyből részvényenkint 3 forintot, vagyis $7\frac{1}{2}\%$ -os osztalékot fizetnek. A betétek álladéka az év végén 396.335 forint volt, a bankváltóké 231.727, a hitelegyleti váltóké 338.360 és az előlegeké 15.660 forint.

A további
üzletévek.

A második üzletév már 39.320 forint tiszta jövedelemmel zárul, ebből a részvényesek 7 forintot, vagyis a befizetett részvénytőkéhez viszonyítva, 11% -os osztalékot kapnak. A következő évben mutatja fel az intézet a legnagyobb nyereséget, melyet fennállása egész ideje alatt elért: 61.200 forintot, ebből egy-egy részvényre 10 forint, azaz 10 százalékos osztalék esik.

Az 1873. évi
válság hatása.

Az 1873-adik évi válságnak végzetes hatása volt az intézetre; túlélte ugyan, de ekkor kapott sebeiből felépülni nem birt és élete ezentúl csak vergődés, küzdelem az enyészettel. Az egész gazdasági világot sújtó válságban ez intézetnek az a specialis szerencsétlensége volt, hogy a közönség zöme a ferencz- és józsef-városi takarékpénztárral, mely az év első felében megbukott, az intézetet hasonló elnevezése folytán összetévesztette és a felvilágosítások daczára bizalmatlanná válván, tömegesen követelte vissza pénzét. A betétek állománya 1872 december 31-edikén 1,268.122 frt, 1874 február havában 474.043 frt volt. A takarékpénztár 72.024 frtot veszít ez évben a három üzletágnál, melynek fedezésére tartalékalapját is felhasználja és még 3.388 frt veszteséggel zárja le mérlegét.

A fuzió terve
felmerül.

Már az 1874. évi közgyűlésen szóba kerül ezen intézetnek a fővárosi takarékpénztárba való beolvadása. Tárgyalnak ez utóbbinak igazgatóságával, de nem birnak egyezsége

jutni. Folytatják tehát az üzletet önállóan tovább és ez évben a múlt évi veszteség fedezésén felül, mindössze 381 forint nyereséget érnek el. 1875-ben a részvényekből 1.000 darabot tőzsdei úton visszavásárolnak és megsemmisítenek; ennek folytán az alaptőke fél millió forintról 400.000 forintra szállott le.

Az alaptőkét
leszállítják.

Ugyanez évben válik meg az intézettől *Tordy Imre* vezértitkár; megkezdik továbbá a hitelegyleti üzlet lebonyolítását. Az év különben 9.887 forint nyereséggel záródik; a részvények 2 forint osztalékot kapnak. 1876-ban a részvénytőkét 300.000 forintra szállítják le, hogy ekként a mérleget a kereskedelmi törvény követelményeinek megfelelően állíthassák fel; a 100.000 forintot a ház 270.000 forinttal fölvelt értékének apasztására és az alapítási költség, nyomtatvány- és felszerelvény-számlák kiegyenlítésére használják fel. Ez időtől fogva az intézet nem folytat más üzletágat, mint betétek elfogadását és azokból váltó-kölcsönök nyújtását. Az igazgatásra és szervezetre vonatkozólag megemlítjük még, hogy *Szentkirályi Mór* 1875-ben az elnökségről lemond és helyébe *Kerstinger István*-t választják. *Kerstinger* csak egy évig viselte az elnöki tiszteletet; az 1876-odik évi közgyűlésen ő is lemond. A kereskedelmi törvény értelmében az 1876 május 7-ediki rendkívüli közgyűlésen választott igazgatóság kebeléből *Molnár Endré*-t választja elnökének, az eddigi vezértitkárt *Antony Károly*-t vezérigazgatói címmel ruházza fel. 1879 elején *Antony* tiszteréről leköszön; az igazgatóság ekkor a vezérigazgatói állást megszünteti, ennek helyébe újra a vezértitkári állást szervezi és erre *Fellner Dávid*-ot, az intézet eddigi pénztárnokát nevezi ki.

Személyi
változások.

Az 1881. évi közgyűlés tárgysorozatába dr. *Mezei*

A fuzió
eszméje
ujra felmerül.

Sándor indítványt jelent be, melyben a takarékpénztárnak az egyesült budapesti fővárosival leendő egyesülését kívánatosnak tartja.

Az igazgatóság az indítványt helyteleníti és azért *Mezei* azt még a közgyűlés megtartása előtt visszavonja. De két hónap múlva már *Molnár Endre* elnök terjeszt be ily tárgyú indítványt az 1881. évi márczius 31-ediki igazgatósági ülésen.

Az egyesülés
feltételei.

A fővárosi takarékpénztár ekkor a következő feltételekhez köti az átvételt:

1. A külvárosi takarékpénztár 4 részvénye egy darab fővárosival becseréltetik. Az e célból kiszolgáltatandó 500 darab részvény után járó bélyegilletéket az új részvénybirtokosok tartoznak fizetni. A fővárosi takarékpénztár a külvárosi takarékpénztár helyiségében fiókot állít fel.

2. A külvárosi takarékpénztár igazgatóságának és felügyelő bizottságának az alapszabályok szerint járó 3.600 forint jutalékot biztosítja a fővárosi takarékpénztár, de szolgáltatásokat a folyó év végéig igénybe is veszi.

3. Átveszi a hivatalnoki személyzetet jelen fizetéseikkel, de alkalmaztatásuk módját magának fentartja.

4. A külvárosi takarékpénztár igazgatósági tagjai személyes szavatosságot vállaljanak a betéteknek annak idején elkészítendő egyenlege helyességeért és a tárczaváltókon előforduló aláírások valódiságaért.

5. Az egyesülés idején készítendő mérleg vagyonállapota az 1880. évi december 31-edikéről kelt mérleg vagyonállapotának megfelelően, magától értetődően, hogy a folyó évben az átadásig bekövetkező szaporodás a fővárosi takarékpénztár javára esik.

6. A külvárosi takarékpénztár az őt terhelő mindenemű állami és községi adót, pótdadót, illetékeket és járulékokat az átadás napjáig kifizeti.

A Pest-külvárosi takarékpénztár igazgatósága e feltételeket egész terjedelmükben elfogadja, mire a szerződést május 19-edikén megkötik és a június 27-edikén tartott rendkívüli közgyűlés ezt jóvá is hagyja. Az igazgatóság rögtön átveszi a takarékpénztárt összes activáival és passiváival együtt, így a Kerepesi-út 11. számú házat is, a hol józsefvárosi fiókját felállítja; a külvárosi takarékpénztár felügyelő-bizottságának kifizeti tiszteletdíját és a további működéstől felmenti.

Az egyesülés megtörténik.

Az ezen alkalommal módosított alapszabályokban az igazgatóság tagjainak számát 16-ról 18-ra emeli, hogy a külvárosi takarékpénztár igazgatóságának két tagja számára helyet teremthessen. E létszámot azonban az igazgatóság csakhamar nagynak találja s az 1883 márczius 8-adiki közgyűlésnek az alapszabályok oly megváltoztatását ajánlja, hogy: «az igazgatóság legalább 12, legfeljebb 18 tagból áll, kik az igazgatóság javaslata alapján közgyűlésileg megállapítandó számban a közgyűlés által 3 évre választatnak»; továbbá: «ha időközben halálozások és lemondások folytán az igazgatósági tagok száma heten (eddig kilenczen) alól szállana le, az igazgatóság kiegészítése végett haladéktalanul közgyűlést tartozik összehívni». Ugyanily módon leszállítandónak ajánlja a felügyelő-bizottsági tagok számát «legalább három (eddig négy) és legfeljebb öt (eddig hat) tagra».

Az igazgatóság létszámának változásai.

1882 márczius havában, a pesti magyar kereskedelmi bank *Ro'sát* elnökévé választja; minthogy ő ez állást a takarékpénztári alelnökséggel összeférhetlennek tartja, ez utóbbiról lemond. Helyét nem töltik be és ez időtől fogva

Ro'sa lemond

a takarékpénztárnak csak egy alelnöke van, báró *Harkányi Frigyes*.

Királyi
kitüntetések.

A nyolczvanas évek folyamán az igazgatóság két ízben ül ünnepet azon alkalomból, hogy két tagját a király kitüntetésre méltatja. 1884-ben dr. *Ország Sándor*, az igazgatóság régi tagja, a közügyek terén szerzett érdemei elismerésül a Lipótrend lovagkeresztjét kapja. Még közelebbről éri a takarékpénztárt 1885-ben *Bún József* vezérigazgatónak a Ferencz József-renddel való kitüntetése, ki immár 38 éve fáradozik a takarékpénztár ügyeinek ellátásában; a főpolgármester munkássága színhelyén, az intézet igazgatósági ülésében tűzi fel mellére a rendjelet.

Peller Károly
sikkasztása.

Az öröndetes események alig folynak le, már kellemtlen meglepetés éri a takarékpénztárt. Az 1886 augusztus 31-ediki rendkívüli igazgatósági ülésben *Harkányi* alelnök bejelenti, hogy *Peller Károly* főpénztárnok, az intézetnek majdnem 20 év óta hivatalnoka, a ki iránt ennél fogva a bizalom indokoltnak látszott, ezzel visszaélve, 83.500 frtot sikkasztott az intézet pénztárából. *Peller* ugyanis, a lejárt váltókról szóló naponkinti kimutatás hamis vezetése mellett, a tényleg beváltott váltókat be nem váltottaknak tüntette fel, a befolyt pénzt magának tartotta s a váltók hiányzását majd óvatolással, majd azzal indokolta, hogy a beváltás idején elfelejtette a beváltott váltókat a jegyzékbe felvenni. Az igazgatóság, miután *Peller* a sikkasztást beismerte, megteszi ellene a bünyenyítő feljelentést és az általa okozott kárnak némiképen való helyreépítésére összes 21.000 frt értékű ingó és ingatlan vagyonát bíróilag lefoglaltatja, a fedezetlen 62.500 frtot pedig a nyereség- és veszteségszámlán leírják. A három hivatalnokot végre, kiknek hanyag-

sága a sikkasztást lehetővé tette, a szolgálatból elbocsátják. *Peller* családja azonban az igazgatóságnak egyezséget ajánl, hogy hajlandó 15.000 frtot a takarékpénztárnak megtéríteni, továbbá *Peller* és neje 5000 frtig együttesen, a maradékra nézve pedig *Peller* egyedüli kötelezettséget vállalna az iránt, hogy ha vagyoni viszonyaik megjavulnának, a hiányzó összeget teljesen visszafizetik az esetben, ha a takarékpénztár a bűnfenyítő feljelentést visszavonja. A közgyűlés az igazgatóság indítványára elfogadja ezen ajánlatot.

Ez alkalommal az intézet személyzetének hivatali beosztásában gyökeres változások történnek; kimondják továbbá határozatilag: *a)* hogy a hivatalnok, ki tőzsdén játszik, rögtön elbocsáttatik, *b)* hogy a számfejtést minden osztályban két hivatalnok, egymást ellenőrizve, gyakorolja és *c)* hogy a váltó-osztály ellenőrzésére egy második váltó-lejáratú könyv vezetessék.

Övintézkedések.

A következő évben az intézet vezetésében is sarkalatos változás áll be: *Bün József* vezérigazgató, kinek működése az intézet fejlődésével szorosan összeforrott, 1887 február 16-odikán tartott igazgatósági ülésben kijelenti, hogy megromált egészsége és előrehaladott kora őt arra készíti, hogy az 1888. évi közgyűlésen állásáról leköszönjön; felkéri tehát az igazgatóságot, hogy helyettesítéséről idejekorán gondoskodjék. Az igazgatóság sajnálattal veszi tudomásul *Bün* elhatározását és *Rötzer Ferencz*-czel, a pesti magyar kereskedelmi bank irodafőnökével oly értelmű szerződést köt, hogy *Rötzer* ezen év június havától mint vezérigazgató-helyettes a takarékpénztár szolgálatába lép, 1888 április 1-ejétől pedig, midőn *Bün József* 3 évre megváltásának ciklusa letelik, vezérigazgatója lesz a takarékpénz-

Bün állásáról leköszön.

Uj igazgató.

tárnak. *Bún* 40 évi szolgálata után teljes nyugdíjt, vagyis 6.000 frtot kap, melyből 2.000 frt az intézet üzleti számlájának terhére vétetik, azonkívül az intézet budai épületében szabad lakást kap és megmarad továbbra is az igazgatóság tagjának.

*
* * *

Az 1880–95
évek gazdasági
viszonyai.

Gazdasági életünkben a föllendülés a nyolczvanas években áll be. Már ennek előtte észlelhető ugyan némely tekintetben kedvező fordulat, mely nem kevésbé tulajdonítható Franciaország újjáéledése üdvös hatásának, mint az 1878. évi jobb termésnek, valamint a törvényhozás fontos gazdasági alkotásainak. Csakhogy számosak ekkor a zavaró momentumok is, u. m. a boszniai occupatio az államháztartás egyensúlyának megbontásával, a Szegedet tönkretevő árvíz és a phylloxera nagymérvű pusztításai az ország legdúsabb bortermő vidékein.

A következő másfél évtized törvényhozási és társadalmi tevékenységének feladata volt e sebek behegesztése. Az 1885-ödi kiállítás már a magyar ipar fellendüléséről tanuskodik, melyet a kormány és törvényhozás támogatni, fejleszteni azontul is meg nem szűnik. A kereskedelem és forgalom emelésére főleg a vasuti hálózat növekedése és az olcsóbb személy- és áruszállítás szolgál. A deficit eltünése az államháztartásból és a tetemes fölöslegek bekövetkezése nemcsak az állami feladatoknak nagyobb körű kielégítését tették lehetővé, hanem annyira emelték az ország hitelét és a közgazdasági mérleget, hogy a kormány a valuta rendezését biztos siker számításával indithatta meg.

A takarékpénztár
fejlődése.

A magánhitelt szolgáló intézetek is örömdetes fejlődést mutatnak. Az 1870-es évek egészségtelen termékei még ez

időszak kezdete előtt eredendő betegségükben elpusztultak, az egészséges alapon növekedett intézetek pedig eléggé gyarapodnak. Az egyesült fővárosi takarékpénztár, ha nem is rohamosan, de egyre emelkedő forgalmat és nyereséget mutat fel ez időben. Mozgalmasabb élet pezsdül benne az új vezérigazgató: *Rötzer Ferencz* hivataloskodásától kezdve. Az igazgatóság az ő kezdeményezésére nemcsak visszleszámitolási hitelt nyittat a takarékpénztár számára a főbb bécsi pénzüintézeteknél, hanem folyton újabb vidéki hitelintézeteket von be leszámítolási összeköttetésébe; heverő pénzkészleteit a tőzsdei reportüzletben hasznosítja és megindítja a záloglevél-kibocsátást. A fiókok is felruháztatnak azon joggal, hogy folyó számlára betéteket vegyenek át és értékpapírok vételére és eladására a felektől megbízásokat fogadjanak el. Az így megszorodott teendők elvégzésére, továbbá a betevőkre való tekintettel, ez időtől fogva az intézetnél délután is tartanak hivatalos órákat. A fiókosztályok száma is 1893 január 2-odikától egygyel: a terézvárosival szaporodott, melyet a takarékpénztár az Andrássy-út sarkán levő Foncière-palotában helyezett el.

Megemlékeztünk arról, miként vett tevékeny részt a takarékpénztár az 1873. évi válság idején a veszélyeztetett pénzüintézetek támogatásában. Husz év múlva, vagyis 1893 végén és a következő év elején hasonló szerepe jutott az erdélyi hitelintézetek ügyeinek rendezésében. Ekkor ugyanis négy kolozsvári pénzüintézet: a Kolozsvári hitelbank és zálogkölesöntársulat, a Kolozsvári takarékpénztár, az Egyesült erdélyi takarékpénztár és a Kolozsvári kisegítő takarékpénztár különböző üzletek miatt, melyekben pénzüket megkötötték, fizetési zavarba jutottak. A budapesti főbb pénzüintézetek,

**Közreműködés
a kolozsvári
hitelintézetek
felségélyezésé-
ben.**

élükön a magyar általános hitelbankkal, szövetkeznek, hogy ezen erdélyi intézetek bukását feltartóztassák, mert ennek nem csupán az erdélyrészi, hanem a budapesti pénzpiacra is káros visszahatása lett volna. Felszólítják az egyesült fővárosi takarékpénztárt is a syndicatusba belépésre és ez készségesen csatlakozik hozzá. A szövetkezet, hogy az erdélyi intézetek felmondott betéteiket visszafizethessék, 250.000 frtot rögtön megküld, a legközelebbi felmondandók kifizetése végett pedig 550.000 frtot bocsát rendelkezésre. Nem-sokára ezután az Erdélyi bank Brassóban jut fizetési zavarba; a felszámolásnak fenakadás nélkül való keresztülvitelére a budapesti pénzintézetek syndicatusa 200.000 frt segélyt nyújt, melyhez a fővárosi takarékpénztár szintén hozzájárul.

**Aebly Adolf
halála.**

Az intézet fokozatos fejlődésében az 1895. évi tűzsdeválság sem okoz nevezetesebb zavart; eredményes munkáját folytatva, eljut fennállása 50-edik évébe, mely örömdetes mozzanat ünnepi előkészítésében gyászos eset éri: *Aebly Adolf*, a takarékpénztár elnöke, ki e tisztét 1873 óta viselte és a ki az intézet igazgatásában 1853 óta megszakítás nélkül fáradhatatlanul és sikeresen vett részt, 1896. április 19-edikén, közvetlenül még az nap végzett hivatalos funkciója után hirtelen meghalt.

Az új elnökség.

A megüresedett elnöki tisztséget az 1896. évi április 30-án tartott igazgatósági ülésen töltik be; az eddigi elnökhelyettest, báró *Harkányi Frigyes*-t, az intézetnek jelenleg legrégibb igazgatósági tagját választják meg. *Harkányi* az alkotmány helyreállása után a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszteriumban mint osztálytanácsos, később mint miniszteri tanácsos működött; majd innen kilépén, a

takarékpénztáron kívül más közgazdasági feladatoknak szolgáló intézetek igazgatásában vesz folyton tevékeny részt. Érdemeit a király többszörös kitüntetéssel méltatta, ez évben pedig bárói rangra emelte, s így a képviselőházból, a hol közgazdasági ügyekben szaktekintélynek ismerték el, a főrendiházba jutott. Az elnökhelyettesi tisztre, helyébe *Loisch Ede* igazgatósági tagot választják meg, a ki a takarékpénztárnak ugyancsak egyik legrégibb igazgatósági tagja s a közgazdaság egyéb terein szintén közremunkál.

Megrítkult azok sora, kik az intézetet születésétől fogva, gyermekkorán átvergődni, erős férfiuvá fejlődni látták, kik átérték az intézetnek sokszoros viszontagságait. Sok bajjal, nehézséggel küzdött e takarékpénztár ötven éven keresztül, átélve jó és rossz időket, de ma, erőre és tekintélyre, az ország első pénzintézetei között áll.

III.

§ befétüzlet.

A betét-
minimum.

A budai takarékpénztár azon ígétét, hogy a szegény sorsu polgárok filléreinek elhelyezésére módot nyujt, már az alapszabálytervezetben beváltotta, mert a betétek minimumát 10 pengő krajczárban állapítja meg. A pesti s az esztergomi takarékpénztár 20 pengő krajczárnál, a pozsonyi s a győri 1 pengő forintnál kevesebbet nem fogadnak el. A budai takarékpénztár a kisebb betéteket általában kedvezményben részesíti úgy a kamatok, mint a felmondás és a díjak fizetése tekintetében.

Kamatláb.

Az 1 forinttól 200 forintig terjedő betétek után 5 százalék, a 200 forintot meghaladók után $4\frac{1}{2}$ százalék kamatot fizet. A pesti hazai első takarékpénztár kezdetben általában 5 százalékot, 1843-ban 300 forintig 5 százalékot, azonfölül 4 százalékot, a győri 500 frtig 4 százalékot, azonfölül $3\frac{1}{2}$ és 3 százalékot, a pozsonyi 100 frtig 4 százalékot, azonfölül pedig $3\frac{1}{2}$ és 3 százalékot fizetett a betétek után. A kamatozás a befizetést követő hónap első napján kezdődik és megszűnik a kivételt megelőző hónap utolsó napján. Az 1 forintnál kisebb, valamint a határozott időre szóló betétekről bárcza állittatik ki, egyéb betétekről könyvecske, melyhez a takarékpénztári alapszabályok kivonata mellékelendő. E betételi bárczáért és könyvecskéért 10 pengő

Betét-bárcza
és betéti
könyv.

forintig semmi díj sem fizetendő, 10—100 pengő forintig 6 pengő krajczár, 100—200 pengő forintig 10 pengő krajczár, 200 pengő forinton felül 20 pengő krajczár. Azonkívül az, a ki 200 forinton felüli betétjét a kamatoztatás megkezdése előtt visszaköveteli, $\frac{1}{10}$ százalék tartásdíjat fizet. A könyvecskék és a bárczák névre szólnak és az előmutatónak egészben vagy részben kifizettetnek, kivéve, ha az illető betevő azt kifejezetten magának vagy «bizományosának» tartja fenn. A betett tőke 100 pengő forintig rögtön, 100—300 pengő forintig nyolcz, 300 pengő forinton túl pedig tizenöt napi felmondás után fizettetik ki. A kamatok rendesen január és július elején vehetők fel; ha fel nem vétetnek, akkor tőkésítetnek és tovább kamatoztatnak. Egyébként pedig a takarékpénztár a kamatokat a felmondási idők figyelembe vétele mellett a fél kívánságára bármikor kifizeti. Betét 14 napnál rövidebb időre el nem fogadtatik, három hónapnál rövidebb időre történő betétnél a kamatláb iránt egyezkedésnek van helye; a $4\frac{1}{2}\%$ -ot azonban meg nem haladhatja. Betét-maximumot a tervezet nem említi. A betét-könyvecske elvesztése esetén a megsemmisítési határidő 3 hónap; a betét elévülési ideje pedig 32 év.

Könyvdíj.

Felmondás.

Kamatok
kifizetése.

Megsemmisítés

Az első nyomtatott alapszabályok a betevőkre jóval előnyösebb határozmányokat foglalnak magukban, mint a tervezet. Az 5 százalékos kamatozás határát 2.000 pengő forintig terjesztik ki. E változtatásra különben azon tapasztalat ösztönözte a takarékpénztárt, hogy ugyanazon fél több könyvre helyezett el betéteket 200 forintig, csak hogy a nagyobb kamatot megkapja. A kamatszámítás is méltányosabb: a hónap első felében betett összegek kamatozása a hónap 16-kától, a második felében betettek a következő hónap elsején kezdődik. A 2.000 pengő forintnál nagyobb betétek

A nyomtatott
alapszabályok
határozma-
nyai.

Felmondási
idő.

után a $4\frac{1}{2}$ százalékos kamat, a betét napjától a kivétel napjáig fizettetik. A felmondási idő következőképen állapítatik meg:

1—	50 pengő forintig	---	---	---	rögtön
50—	100 «	«	---	---	3 nap
101—	500 «	«	---	---	15 nap
501—	1000 «	«	---	---	1 hó
1001—	2000 «	«	---	---	2 hó.

Könyvecske-díj

De a körülményekhez képest a visszafizetések előbb is történhetnek. Az intézet csak 30 napra fogad el betétet, ha ez azonban előbb visszakéretnék, az illető $\frac{1}{10}$ százalék tartásdíjt fizet. A bárczákról ezen alapszabályok már nem tesznek említést, a könyvecske-díjakat pedig megváltoztatják. Ugyanis:

	5 pengő forintig	---	---	---	semmi
5—	20 «	«	---	---	2 kr.
20—	50 «	«	---	---	4 «
50—	100 «	«	---	---	6 «
100—	200 «	«	---	---	10 «
200—	2000 «	«	---	---	20 « és

ezen felül minden 1000 forint után 10 kr. díj fizettetik.

Az első betevő

Az első betevő a budai takarékpénztárban *Rosenthal Johanna* volt 20 forinttal, a következő nap újra betett 20 forintot. E betétkönyv még mai nap sem került vissza végleg a takarékpénztárhoz; a betevő utoljára 1866-ban jelent meg az intézetnél. Az első betétkönyv tehát még mai nap érvényben áll. A betéti forgalom az első napokban rendkívül lanyha volt: október 1-én 5 betevő 872 forintot, 2-dikán 5 betevő 1268 forintot, 3-adikán 3 betevő 320 forintot, 4-edikén 7 betevő mindössze 380 forintot, 5-ödikén 2 betevő 400 forintot helyezett el s így tovább. Mindazonáltal az

Az első napok
betéti
forgalma.

első hónapban 17.729 forintra mentek a betétek, novemberben már 31.923 forintra és decemberben 48.125 forintra.

Az 1847. év folyamán hónaponként betettek:

H ó n a p	Pengő forintot
január --- --- --- --- --- ---	42.251
február --- --- --- --- --- ---	24.052
márczius --- --- --- --- --- ---	52.570
április --- --- --- --- --- ---	40.381
május --- --- --- --- --- ---	40.454
junius --- --- --- --- --- ---	54.088
julius --- --- --- --- --- ---	70.379
augusztus --- --- --- --- --- ---	72.080
szeptember --- --- --- --- --- ---	67.097
október --- --- --- --- --- ---	63.447
november --- --- --- --- --- ---	60.803
december --- --- --- --- --- ---	89.623

Betéti
forgalom
1847-ben.

Csekély hullámmzással fokozatos tehát az emelkedés úgy, hogy decemberben az előbbi év utolsó havi összegének majdnem kétszeresét éri el.

Ezzel szemben a kifizetések következőkép alakultak:

Hónapban	Pengő forint
1846. október --- --- --- --- --- ---	—
november --- --- --- --- --- ---	1.455
december --- --- --- --- --- ---	8.140
1847. január --- --- --- --- --- ---	2.030
február --- --- --- --- --- ---	3.632
márczius --- --- --- --- --- ---	21.559
április --- --- --- --- --- ---	25.874
május --- --- --- --- --- ---	18.773
junius --- --- --- --- --- ---	10.077
julius --- --- --- --- --- ---	18.736
augusztus --- --- --- --- --- ---	36.856
szeptember --- --- --- --- --- ---	29.000
október --- --- --- --- --- ---	37.625
november --- --- --- --- --- ---	51.959
december --- --- --- --- --- ---	47.085

Az első hónapokban a kivétel szórványos, már csak annál fogva is, hogy a rendes betéteket lehetőleg 3 hónapig benn kellett hagyni. Az 1847. év végén tehát a betétek álladéka 463.202 forint volt, a mi első üzletévi eredménynek elég szép összeg. Kamatul kifizettek az év folyamán 3.150 forintot.

Egyezés az
esztergomi
takarékpénztárral.

Említettük már, hogy a budai takarékpénztár az esztergomival szorosabb üzleti barátságban volt. Ennek folytán meg is egyeztek egymással az iránt, hogy esetleg heverő pénzeiket kölcsönösen elfogadják betétnek a következő feltételek mellett: 5 százalékos kamat fizetendő a betévest követő nyolczadik naptól a kivevés napjáig, a könyvdíjak elengedése, felmondási idő 3000 forintig 8 nap, 3000—10.000 forintig 15 nap és ez összesen fölül egy hónap. A budai takarékpénztár az esztergominál soha sem helyezt el pénzt; ez utóbbi azonban több ízben hosszabb ideig tartott nagyobb összegeket a budai intézetnél, mely az «ügyrokon»-nal mindig előzékenyen bánt és készséggel teljesítette kívánságait, ha azok az egyezménynek nem is feleltek meg mindenben.

Más intézetekkel.

Hasonlóképen egyezkedett az intézet a betétek iránt az érsekújvári takarékpénztárral és a gyáralapító részvénytársasággal, de az utóbbi az ajánlott kedvezményeket nem vette igénybe.

A választmány az év folyamán a pénzbőség vagy szükség szerint, továbbá a számvitel megkönnyítésére a kamatok kezelésénél időnkint változtatásokat tett, melyek azonban ez évben, mint normális esztendőben, jelentőséggel nem bírnak.

Arany-betétek.

Az intézet alapszabályainak 7. §-a értelmében cs. k. aranyakat is elfogadhat betétképen 2 százalékos kamatra,

«ha azoknak hasonnemű pénzbeni visszafizetése fenntartatik». Ez üzletágot azonban a takarékpénztár nagy óvatossággal művelte, jóformán csak akkor fogadott el ily betéteket, ha azok 4—5 százalékra való elhelyezése előre biztosítva volt. Erre is legnagyobb részt *Wodianer Sámuel* vállalkozott. Az e nemű betétekre 1850-ben a következő feltételeket állapították meg: a betét hat hónapnál rövidebb időre nem törtenhetik, a felmondási idő hat hónap; a betétek maximuma 1.000 darab, melynél több a pénztárban nem fekszen, a betétminimum 20 darab. Minthogy azonban az aranyak kamatozó elhelyezése nagyobb terjedelemben nehézségekkel járt, az intézet csakhamar teljesen felhagyott ez üzlettel.

A betétek rendkívüli hanyatlásáról és a visszafizetések rohamos növekedéséről az 1848-adik évben már az előző fejezetben megemlékeztünk; világos képet kapunk erről, ha a két év összes betéti forgalmát összehasonlítjuk:

A betéti for-
galom
1848-ban.

	1847-ben	1848-ban
betétetett összesen	775.008 frt	585.986 frt
kivétetett	312.806 »	523.158 »
a betétek többlete a visszafizetése- séssel szemben	462.202 frt	62.828 frt

A betétek különösen juniustól kezdve hanyatlanak, a visszafizetések félévig állandóan meghaladják a betéteket. A különbözet maximumát júliusban érte el, midőn 57.100 frt volt a visszafizetések többlete. Semmi nyomát sem találjuk azonban annak, hogy a takarékpénztár ez évben a visszafizetéseket bármily módon korlátozta volna s nem függesztette fel azokat később sem, pedig tudvalevő, hogy az időben más nagy intézetek, bár a kormánytól kölcsönt kaptak, idő-

Mocsonyi
János betéte.

legesen felfüggesztették a betételek visszafizetését. A budai takarékpénztár tartott ennek bekövetkezésétől s azért a választmány július 26-odiki ülésében kijelenti, hogy az intézet «hitelét szem előtt tartandó kötelességének ismeri s azért olyan esetben, ha egyesek által oly tetemes mennyiségű összeg az egyletnek felmondatnék, mely által az intézet könnyen zavarba jöhetne, magát a mostani rendkívüli pénzviszonyi körülményekben az eddig fizetett 5 százalékos kamatnak 6 százalékra felemelésére is feljogosítottnak ismeri». Ezen intézkedéssel a takarékpénztár nagyobb tőkét tudott e válságos időkben maga számára lekötöni, ha ez nagy áldozatába került is. *Mocsonyi János* ugyanis még ez év április havában következő egyezséget kötött az intézettel: ő 3 hónap alatt 120.000 forintot tesz le a takarékpénztárba 5 százalékos kamatoztatásra az egész összegre vonatkozólag, az összeg $\frac{1}{3}$ -ának havonként való kölcsönös felmondása mellett; később betett kisebb összegek tekintetében közmegegyezéssel rövidebb felmondási határidő állapítható meg. A kamat a betétel napjától számíttatik. *Mocsonyi* azonkívül kézi zálogul ugyanoly összegről szóló, budapesti házakra betáblázott «activ kötelezvényeket» kívánt térítvény mellett az intézettől. 1848. év július végén *Mocsonyi* immár 150.000 fítra megnövekedett betéte után 6 százalékos kamatot követelt és felmondással fenyegetőzött. A takarékpénztár beleegyezett a 6 százalékos kamatba és így fizetőképességét a kisebb felek irányában biztosította. Mihelyt azonban az intézet 1849 elején valamivel jobb helyzetbe jut: ezen betétet felmondja, mi által annak kamatját az általában érvényes 5 százalékra leszállítania sikerül, sőt midőn *Mocsonyi* a kamatokat magyar bankjegyekben elfogadni

vonakodik, a takarékpénztár a felmondott 60.000 forintnak birói letétbe helyezésével fenyegetőzik. 1849-ben pedig felkérlik őt, hogy a betéte biztosítására neki adott kötelezvényt szolgáltatassa vissza, «miután az intézet méltóságával és hitelszilárdságával meg nem egyeztethető, hogy valamely betétel vagy kölcsön biztosítására az intézet pénztárából activ kötelezvényeket kézizálogkép kiadjon». *Mocsonyi* ezt megtagadja, valamint a következő évben a kamat-illetményről kiadott nyugta bélyegének kifizetését is. A takarékpénztár ekkor már mindenképen óhajtotta a szabadulást e terhes feltételek mellett adott kölcsöntől, csak hogy a visszafizetésre nem volt elég pénze. Ekkor *Wodianer Albert* igazgató magára vállalja ez ügynek rendezését oly módon, hogy *Mocsonyi*-nak 127.500 forintot saját pénzéből fizet ki. Ez összegről az intézettől 5 százalékos kamattal járó kötelezvényt kap, a törlesztés idejét és módját a takarékpénztár tetszésére bízván.

1849-ben a betét-forgalom még az előző évinél is kisebb volt; a befizetések januártól kezdve folyton csökkentek, áprilisban összesen 5.458 forintra mentek. Májusban az üzlet teljesen szünetelt, júniusban, júliusban még csekély a forgalom, ezentúl lassan emelkedik. Hogy azonban a beteők általában bizalommal viseltettek az intézet iránt, mutatja az, hogy a betétek évi összege 113.982 forinttal múlja fölül a visszafizetések összegét. A választmány az egyensúlyt az által iparkodott fentartani, hogy míg egyrészt a betéteket a felek kívánságára a felmondási idő letelte előtt is kiszolgáltatta, sőt a felmondott, de föl nem vett betétek átvételére is felszólította őket, másrészt egy könyvecskére 5 forintnál többet egyszerre nem fogadott el. E megszorítást azonban

A betét-
forgalom
1849-ben.

elrendelése után 5 nap múlva meg is szüntette. Hasonlóképen rövid tartamú volt a valuta-viszonyok zavara által indokolt ama korlátozás, hogy további intézkedésig egy-egy könyvecskére hetenkint 20 frtnál több ki nem fizetendő és hogy a felmondásra az alapszabályszerű időköz kétszerese számítandó.

Seitz és Rosen-
thal betétei.

A betéteket illetőleg nem érdektelen az az eset, hogy nemsokára Budavár bevétele után, *Hajnik Pál*, mint az álladalmi rendőrség központi osztályának igazgatója, felhívja az intézetet, hogy *Seitz Keresztély*-nek, a «Pester Zeitung» és *Rosenthal Sámuel*-nek, a «Spiegel» szerkesztőjének, a takarékpénztárban elhelyezett betéteiről rögtön felvilágosítást adjon és azokat mint lefoglaltakat, további rendelkezésig zár alatt tartsa. E két szerkesztő ugyanis a lapjaikban megjelent hazaellenes cikkeiknél fogva és annak folytán, hogy az ellenséggel Budáról elszöktek, hazaárulóknak tekintendők. A válaszmány értesíti *Hajnik*-ot a betétek magasságáról és utasítást kér tőle azon esetre, ha a könyveket a betétek kifizetése végett a pénztárnál valaki bemutatná. A szabadságharcz időközben befejeztetvén, erre *Hajnik* választ már nem küldhet; a takarékpénztár ennél fogva a betéteket feloldja a zár alól.

A betétek
1850-től 1853-ig

1850-től kezdve azután a betétüzlet minden zavar nélkül fokozatosan fejlődik, az évvégi álladék 1851-ben már meghaladja az egy, 1853-ban pedig a két milliót.

Az osztrák
polgári tör-
vény hatása.

Az osztrák polgári törvénynek azon rendelkezése, hogy a zálogbiztosíték mellett adott kölcsönöknél 5% a maximális kamatláb, megnehezít a váltókölcsönzésen kívül más üzletet addig, míg a betétek után a takarékpénztár ugyancsak 5%-ot fizet. Azért már az 1854-ben fölterjesztett alapszabály-ter-

vezetben kimondják, hogy 2.000 frtig terjedő betétek után 4°/_o kamatot fizetnek és biztosítani akarják az intézetnek azon jogát, hogy a kamatlábat a körülményekhez képest 3°/_o-ra leszállíthassa és 5°/_o-ig felemelhesse. A 2.000 forintot meghaladó betétek után mindig legalább 1°/₂^o/_o-kal alacsonyabb kamat fizetendő. Ez alapszabály-tervezet különben a betétekre nézve a következő ujitásokat tartalmazza:

Az 1854. évi
alapszabály-
tervezet a
betétekről.

A betéti könyvecske elvesztése esetén nem három, hanem hat hónap a megsemmisítési határidő. A föl nem vett kamatok mindaddig tőkésítettnek, míg a kamatok a betét eredeti összegét el nem érik; ekkor a kamatozás megszűnik. Ezen intézkedés bennfoglaltatik az 1862-ben jóváhagyott alapszabályokban, azonban az 1863. év márczius 26-odiki választmányi ülés határozata értelmében a régibb betétekre visszaható erővel nem bír. A betétek elévülési ideje nem 32, hanem 40 év.

1854-ben a betéti forgalmon erősen meglátszik az év eseményeinek hatása. Hat hónapban a visszafizetések felül mulják a betéteket, legnagyobb e többlet áprilisban, mely időpont összeesik a krími háború azon phasisával, hogy a nagy-hatalmak megüzenik az oroszoknak a háborút. Augusztusban szintén tetemes a visszafizetések többlete, valószínűleg a rossz termés következtében. A két rendbeli nemzeti kölcsönre történt aláírások szintén nevezetes összegeket vontak el a takarékpénztártól. Az egész évi betétforgalom eredménye az, hogy a visszafizetések 52.259 frttal mulják felül a betéteket; ennek daczára a takarékpénztár a legkevésbé sem korlátozta a visszafizetést.

Az 1854. év
betéti for-
galma.

A legutóbb fölterjesztett módosított alapszabályokban is fenmaradt a betéteknél azon intézkedés, hogy a 30 nap

Letéti díj.

letelte előtt kivett betétek után letéti díj fizetendő. Ezen díjat 1856-tól kezdve csak oly betéteknél szedik, a melyek után a módosított tervezet szerint kamat nem számíttatik, vagyis a melyek 16 nap letelte előtt vétetnek vissza. 1857-ben még ezt is terhesnek tartják a betevőkre nézve, miért is a letéti díjakat teljesen megszüntetik. Hasonlóképen megszüntetik a betéti könyvecske díj szedését és annak költségeit a folyó kiadásokból fedezik.

Könyvdíj.

Betéti for-
galom
1856–1859-ig.

A betétek ez intézkedések és a takarékpénztár iránt mindinkább megszilárduló bizalom következtében egyre emelkednek. 1856-ban meghaladják a 3 milliót, 1857-ben pedig megközelítik a 3½ millió forintot, daczára annak, hogy ez év utolsó 4 hónapjában, valószínűleg a kereskedelmi válság következtében, a visszafizetések állandóan felülmulják a betéteket. 1858-ban a betétek már elérik a 4 milliót. A következő évben az olasz háború hatása érezhető a betétüzleten; márcziusban és áprilisban, tehát még a háború kitörése előtt a visszafizetések jóval felülmulják a betéteket. Még nagyobb a visszafizetések túlsúlya májusban és júniusban, a hadjárat tartama alatt. E négy hónap alatt több, mint egy millió forintot fizetett vissza az intézet a nélkül, hogy bármilyen rendkívüli intézkedéshez folyamodott volna. A békekötés után juliustól kezdve a betétek már állandóan fölülmulják a kivevéseket. E viszontagságok daczára a betétállomány több mint félmillióval nagyobb, mint az előző év végén, de ez emelkedésben része van az átszámításnak, melyet az osztrák értéknek ez évben életbelépése tett szükségessé.

Az osztrák
érték életbelép.

Betétfor-
galom 1860-ban

1860. év elején pénzbőségben szenvednek az összes pénzüzetek, miért is többen közülök csak 4 százalékot

fizetnek a betétek után. Miután a budai takarékpénztár még mindig 5 százalékot adott a betevőknek, ezek természetesen csakhamar elárasztották tőkéikkel s így az intézet zavarba jutott az elhelyezés miatt. A betétek odaözlésének feltartóztatására kimondják tehát, hogy a 2.000 forintot meghaladó betétek után $4\frac{1}{2}$ százalékot nem a betevés napjától, hanem az azt követő 16-odiktól, vagy 1-étől számítják.

Az év második felében már tömegesebb visszafizetések veszik igénybe a pénztárt, miért is a választmány szeptember havában ajánlatosnak véli, hogy pénzforrásról gondoskodják. Megkeresi tehát az osztrák nemzeti bankot, vajjon hajlandó volna-e pesti fiókjánál bankképes váltókra a budai takarékpénztárnak 200.000 forintnyi hitelt nyitni? A bank igazgatósága csakhamar válaszol és a takarékpénztártól mérlegeit és egyéb felvilágosító okmányokat kér. Minthogy azonban időközben a betétek visszakövetelése csökkent és a váltó-tartozásokból is tetemes pénz folyt be, nem forgott fenn már a nemzeti bank igénybevételének szüksége, mit annak tudomására is hoznak.

A nemzeti banktól 200.000 frtnyi hitel nyitását kéri.

A hitelt nem veszik igénybe

Az 1862. évi szeptember 8-adikán helybenhagyott alapszabályok a betétüzletre nézve a következő változtatásokat tették: a betéti minimum nem 10 kr., hanem egy negyed o. é. forint. A betétmaximum egy könyvben 2.000 forint, az intézetnek jogában áll ezt meghaladó összegeket visszautasítani; ha pedig elfogadja, kisebb kamatot fizethet érte, mint a 2.000 forinton aluli betétek után. Ez utóbbiak után a kamatláb 4 százalék, de az intézet ezt a körülményekhez képest 3 százalékra leszállíthatja vagy 5 százalékra fölemelheti. Ez azonban csak a Helytartótanács jóváhagyásával

Az 1862. évi alapszabályok

történhetik és a betevek erről miheztartás végett értesítendők. Az intézet csak a 15 napig nála levő tőkék után fizet kamatot. (Azelőtt 30 napot kívántak meg). A betét-könyv megsemmisítési határideje nem 3, hanem 6 hónap, a betét elévülési ideje nem 32, hanem 40 év.

A kamatoztatási idő megváltoztatása.

A választmány a pesti hazai takarékpénztár kezdeményezésére 1863. évi májusban elhatározza, hogy a betéteket ezentúl nem a hónap elsejétől vagy 16-dikától, hanem a betétet követő naptól, a visszafizetési napot megelőző napig kamatoztatja. *Rósa*, ki ez indítványt előterjeszti, kifejti, hogy a két takarékpénztár ezen intézkedéssel ugyan tetemes áldozatot hoz a közönségnek, főleg a szegényebb sorsuaknak, azon reményben, hogy «ez áldozat nem leend a sziklára eső magként elveszve, hanem bőven termendi meg a szellemi gyümölcsöket»; reményli ugyanis, hogy a közönség e kedvezményt tömegesebben fogja felhasználni s a hazai takarékpénztárak is egymásután követik majd a két pesti intézet példáját. E határozatot fel is terjesztik a Helytartótanácsához, ez azonban azzal küldi vissza, hogy az alapszabályokat csak a közgyűlés módosíthatja, minélfogva a választmány által illetéktelenül elhatározott változtatást nem terjesztheti a legfelsőbb jóváhagyás alá. Egyszersmind sajnálatát fejezi ki, hogy a választmány nem hozta javaslatba ez intézkedést a nem rég tartott közgyűlésen. A választmány erre augusztus 29-edikére rendkívüli közgyűlést hív össze, melyen a módosítást elfogadják és rögtön fölterjesztik a Helytartótanácsához, mely azt 1864 márczius 25-ödikén kelt leiratában jóváhagyja.

A közalapítványi pénztár betétei.

A közalapítványi pénztár 1860 és 1861 folyamán több részletben az egyházi tanulmányi, egyetemi alapokból, a

nagyváradí és kassai nemes nevelőintézet tőkéiből nagyobb összegeket helyezett el a takarékpénztárban. 1863 végén 196.000 forintot felmondott ebből, más betevők pedig ugyan-ezen időre mintegy 55.000 forintnyi összeget, úgy, hogy a takarékpénztár készfizesítésének biztosítása érdekében nemcsak a leszámítolást felfüggeszteni, de az osztrák hitelintézetnél és egyéb utalványokban fekvő tartalék-tőkéit is mozgósítani kénytelen. Az alapítványi pénztár a felmondást ekkor ugyan visszavonja, de a következő év elején 170.000 forint erejéig megismétli, mi a takarékpénztár részéről is az eljárás ismétlését teszi szükségessé, de ez az incidens az üzletmenetben zavart nem okoz.

Ezen alapítványi tőkéken kívül a takarékpénztár a Helytartótanács rendelkezése alatt álló egyéb alapok meddön heverő tőkéit is átvenni óhajtja és végre 1865. év október havában küldöttséget meneszt *báró Sennyey Pál* főtárnokmesterhez. Hogy mily eredménynyel járt e küldöttség, arról az iratok nem szólnak.

Az egyre szaporodó takarékpénztárak versenyzése 1866-ban a budai intézetet is arra ösztönzi, hogy a betevőknek újabb kedvezményt kínáljon. *Ro'sa* indítványára elhatározzák, hogy eltörlik az alapszabályok 16. §-át, mely szerint «a takarékpénztár csak oly betételek után fizet kamatot, melyek legalább 15 napig az intézetben hagyatnak». Az évi rendes közgyűlés elfogadja ez indítványt és a június 30-adikán kelt udvari rendelet jóváhagyja az alapszabályok ily értelmű módosítását.

A betétek állománya 1866-ban közel jár a 7¹/₂ millió frthoz, ez év folyamán tehát majdnem egy millió frttal növekedett; a kölcsönzési üzlet pedig a háborútól való félelem folytán pangott, minek következtében a takarékpénz-

Az alapszabályok
16. §-ának
megszüntetése

Kamatláb-
leszállítás.

tárnak a hitelintézet pesti fiókjánál elhelyezett tőkéi az év végén mintegy 870.000 frtra szaporodtak. Ezen összegek után eddig 5⁰/₀-ot fizetett a hitelintézet, minthogy azonban 1867 január 1-től 4¹/₂⁰/₀-ra szállítja le a kamatlábat: a választmány december elején elhatározza, hogy ez időponttól kezdve a magyar földhitelintézetnek, a pesti iparbanknak, a pesti biztosító intézetnek és a székesfehérvári takarékpénztárnak mintegy 300.000 frtra menő betétei után csak 4⁰/₀ kamatot fog fizetni. Ezen kivételes intézkedést azonban csakhamar követi az általános kamatleszállítás majdnem valamennyi pénzintézetnél. A választmány e tekintetben a pesti hazai első takarékpénztárral keres ugyan kölcsönös megállapodást, mindazáltal az újabb kamatozási feltételek kedvezőbbek, mint a pesti intézetnél. Fizet ugyanis:

	500 frtig	500—5000 frtig	5000 frton felül
a pesti ---	5	4	4
a budai ---	5	4 ¹ / ₂	4

százalékot.

Ujabb kamat-
lábleszállítás.

1867 elején azonban, midőn a pesti kereskedelmi bank nem fogadja el a takarékpénztár betéteit, a választmány kimondja, hogy 500 frtig 5⁰/₀-ot, ezentúl pedig 4⁰/₀-ot fizet. Buda városának azonban ezentúl is 4¹/₂⁰/₀-ot fizet a budavárosi kölcsön törlesztési alapjához tartozó tőkéi után. 1868 elején a pénzbőség a pénzintézeteket a kamatlábnak 3⁰/₀-ra való leszállítására kényszeríti. A budai takarékpénztárnál még mindig nagy mennyiségű betétek voltak 5⁰/₀-ra elhelyezve, ezek kamatját 4⁰/₀-ra, a nagy összegekre menő 4⁰/₀-os betétek közül pedig az alapítványi pénztár, a magyar földhitelintézet és a Ganz-gyár betétei kamatlábat 3⁰/₀-ra szállítja le.

Az egyesülés alkalmával alkotott alapszabályok a betétekre nézve lényeges módosításokat tesznek: a betét-minimum egy forintban állapittatik meg; a kamatlábat ezentúl az igazgató-választmány állapítja meg s a leszállítás iránti határozat, életbeléptetése előtt 30 nappal, a hivatalos hirdal útján közzé teendő. A felmondási idő következőleg állapittatik meg:

Az 1869. évi
alapszabályok

1-től 100 frtig felmondás nélkül,
101-től 500 « 3 napi,
501-től 1000 « 15 «
1001-től 5000 « és ezen felül 30 nap.

A fölmondott, de föl nem vett összeg a felmondási határnapon túl nem kamatoz. Az elévülési idő nem 40, hanem 32 év.

Az alapszabályokban nyert felhatalmazásnál fogva az igazgató-választmány 1860. év derekán a kamatlábat 1.000 frtig 5%-ban, azon összesen felül pedig $4\frac{1}{2}\%$ -ban állapítja meg; eleinte csak a pesti osztályban alkalmazzák e határozatot, majd nemsokára, a kezelés egyöntetűsége kedvéért, Budán is. Szeptember havában pedig bármily magasságu új betétre 5%-ot állapítanak meg.

Ez intézkedéseiben a pesti takarékpénztár nyomán haladnak, melylyel a betevő közönségnek az újonnan felállított pesti intézet számára való meghódítása céljából is lépést tartania kellett, de a kamatlábfelemelés sorrendje is mutatja, hogy erre nem egyedül a fenyegető hitelválság készítette.

Ugy ez intézkedés, mint a takarékpénztár üzletkörének Pestre történt kiterjesztése folytán a betétek állománya 1869. év végén majdnem két millióval magasabb összeget tüntet

A betétfor-
galom
1869-ben.

fel az előző évihez képest. De hozzájárult ezen okokhoz valószínűleg az ez évben uralkodott üzleti pangás, melynek folytán a tőke kevésbé talált gyümölcsöző elhelyezést, bár ekkor is több pénzüintézet, így a magyar leszámítoló- és pénzváltóbank, a magyar jelzáloghitelbank, és a budapesti bank-egyesület alapított.

A betétfor-
galom 1870-től
1874-ig.

A betétek álladéka 1870-ben és 1871-ben is fokozatosan emelkedik. 1872-ben a betétüzleten visszatükröződik a hazai pénzüviszonyok zavaros volta: a visszafizetések majd egy millióval mulják felül a befizetéseket. 1873 elején néhány pénzüintézet 6%-ra emeli föl a betéti kamatlábat, minek következtében a betevők tömegesen szedik ki a takarékpénztárból pénzüket jobb elhelyezés céljából. A választmány ekkor a betétek csökkenésének megakadályozása végett felhatalmazza a vezérigazgatót, hogy a betevők kívánságára egyes betétek után 5%-ot fizethessen. Ez intézkedésnek, valamint a későbbi kamatlábemeléseknek kevés hatása volt; a visszafizetések túlsúlya ez évben még nagyobb, mint az előzőben, kitett: 1,108.398 forintot. 1874-ben már javul a helyzet, a betétek álladéka ez év végén 11,587.116 forint, vagyis mintegy 800.000 forinttal emelkedett az előző évhez képest. Igaz, hogy ebből több, mint félmillió forint a tőkésített kamatokra esik, de ezenkívül még 456.800 forintnyi pénztári jegy volt forgalomban.

A pénztári
egyek.

Az egyesülés alkalmával ugyanis a takarékpénztár üzletkörét nemcsak hely, hanem ágazatok tekintetében is kiterjesztette, a mennyiben úgy activ, mint passiv üzletágai közé újakat vett fel. A gyümölcsösztetés módjainak szaporítása szükségessé is tette azt, hogy a takarékpénztár több idegen tőke felett rendelkezzhessék; az eddigi alapszabályok szerint

betéteket csak könyvecskékre, az 1869-ediki szerint pedig ezentúl folyószámlára is lehetett pénzt elhelyezni, ez utóbbi esetben a kamatláb közös megegyezéssel állapittatik meg; továbbá pénztári utalványokra, melyek 100, 500, 1.000, 5.000 és 10.000 frtról szólnak és a melyeknél a kamatlábat az igazgató-választmány határozza meg.

A pénztári jegyekről különben már az 1869 márczius 22-edikén tartott közgyűlés jegyzőkönyvében találunk említést. A választmány ugyanis avval támogatja a részvénytőke szaporításáról tett indítványát, hogy ez által «az intézet, a nmltgu m. kir. pénzügyminiszteriumnak fennálló rendeletéhez képest azon kedvező helyzetbe jut, hogy a közönség által kedvelt pénztári jegyek kiadását megkezdheti». Még az alapszabályok megerősítése előtt küldöttség útján nyújtják át a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszternek a kibocsátás engedélyezése iránti kérvényüket; erre az alapszabályokkal egyidejűleg megérkezik a miniszter leirata, melyben a takarékpénztárnak megengedi, hogy alap- és tartaléktőkéje ötszörös összegének erejéig pénztári utalványokat bocsásson ki. A bekövetkező válságos években az igazgató-választmány ajánlatosnak tartja ez üzlet megindítását elhalasztani s így csak 1874 február havában kezdik meg és ez év végéig 1,948.700 frt 5%-os pénztári utalványt bocsátanak ki, melyekből az év folyamán 1,491.900 frtnyi váltatik be. 1875 végén a pénztári jegyek állandéka már 1,227.500 frt. 1876 elején pedig kétféle pénztári jegyeket bocsátanak ki: $4\frac{1}{2}\%$ -osokat 8 napi és 5%-osokat 30 napi felmondás mellett. Ez időtől fogva a pénztári jegyek kamatlába, a pénzpiaczi viszonyok alakulásához képest a következő hullámzásokat mutatja:

A pénztári
jegyek
kamatlába.

1886 végén	$4\frac{1}{2}\%$	1883 elején	4%
1877-ben	$4\frac{1}{2}\%$	1883 közepén	$3\frac{1}{2}\%$
1888 elején	4%	1884 januárban	$3\frac{1}{2}\%$
1878 közepén	$4\frac{1}{2}\%$	1884 februárban	4%
1879-ben	$3\frac{1}{2}\%$	1886 elején	3%
1880-ban	4%	1887 végén	4%
1881 elején	$3\frac{1}{2}\%$	1893 elején	$3\frac{6}{10}\%$
1881 végén	4%	1893 végétől	4%
1882 »	$4\frac{1}{2}\%$		

A betéti
kamatláb
1875–1879.
években.

Az általános üzleti pangás a válságos idők után pénzbőséget okozott, miért is a takarékpénztár 1875 január havában, más helybeli pénzüintézetek példáját követve, a betéti kamatlábat újra 5% -ban állapítja meg. A betétek növekedése ez évben és a következőkben nem mondható ugyan rohamosnak, de a csekély szaporulatnak elhelyezése is nehézségekkel járt. Eleinte egyes nagyobb és hosszabb felmondású betétek után 6% -ot is fizettek, de 1877 végén a kamatlábat ezeknél is leszállítják, sőt a betéteket olykor vissza is utasítják. 1879 ápril havától kezdve 5% -ot csak 500 forintig terjedő betétek után fizetnek, azonfelül csupán 4% -ot; május 15-ödikétől pedig 200 forintig $4\frac{1}{2}\%$ -ot, azonfelül 4% a betéti kamatláb.

Betétek folyó-
számlára.

1878-tól kezdve a takarékpénztár folyó számlára is elfogad betéteket. Ez üzletág életbeléptetése már 1874 elején került szóba, de az igazgató-választmány, a pénztárjegyek kibocsátása indulván meg akkor, még nem tartotta időszerűnek a másik rokon-üzletágnak is megindítását. Az első év forgalma élénk volt: 2,343.214 forintot tett, az évvégi álladék pedig 105.579 forintot.

A tőkebőség és a gyümölcsöztetés nehézségei az igaz-

gatósgot a kölcsönzésnél kamatláb-leszállításra készítetik; 1880 január 1-étől kezdve a betéti kamatlábat is 4%-ban állapítja meg valamennyi betétre. Ez intézkedés 1882 végéig maradt érvényben; azonban már ez év november hava elején az igazgatóság felhatalmazza az elnökséget és a vezérigazgatót, hogy egyes betétek után esetről-esetre 4½%-ot adjon. Deczember havában pedig az üzleti életben tapasztalt lendület hatása alatt kimondják, hogy a következő év január 1-étől a kamatláb 4½%-ra emeltetik. A pénzszükség azonban rövid ideig tart, miért is az igazgatóság február 1-étől kezdve az új betétek után csak 4%-ot fizet, de viseli a betevők helyett a 10%-os tőkekamat-adót. 1887 február havától kezdve a 10.000 frtnál magasabb betétek után a kamatadót a betevőkre hárítja át.

Kamatláb
politika az
1880—1887.
években.

Tőkekamat-
adó.

A betétek emelkedése a nyolczvanas években gyorsnak épen nem mondható, sőt két évben 1882-ben, a *Bontoux*-válság hatása folytán és 1884-ben visszaesést is látunk, míg más intézeteknél a betétek szaporodása fokozatos. E jelenség tanácskozás tárgyává tétetik 1888 május havában és ez alkalommal az igazgatóság kimondja, hogy semminemű betét ne utasíttassék vissza; az ily módon felszaporodó forgalmi tőke pedig, habár csak időlegesen, értékpapirokban helyezendő el.

1889 szeptember havában a pénzügyminiszter fél millió forintot helyez el 3 százalékos kamat és 14 napi felmondás mellett az intézetnél, 1892 augusztus havában pedig 1 és fél millió frtot 8, 15 és 30 napi felmondás, 3—3½ százalék kamat mellett.

A pénzügy-
miniszterium
betétei.

1892 őszén mozgalom támadt a budapesti nagyobb pénzintézetek körében a betéti kamatláb leszállítása tárgyában. Három javaslat merült fel az általuk tartott értekezleten;

Kamatláb
leszállítás.

az egyik: a kamatláb leszállítása 4 százalékról 3 és fél százalékra, de a tőkekamatadó terhét, mint eddig is, az intézetek viseljék; a második: hogy a régi betétekre az eddigi föltételek fennmaradjanak, de új betétek csak 3 és fél százalék mellett fogadtassanak el; a harmadik az eddigi kamatláb fenntartása a tőkekamatadónak a betevőkre háritásával. A fővárosi takarékpénztár képviselője: *Rötzer* vezérigazgató az utóbbit pártolja. Az összes intézetek meg-egyeznek abban, hogy úgy a régiek, mint az új betétek kamatlába $3\frac{6}{10}\%$ legyen és ehhez az egyesült fővárosi takarékpénztár is hozzájárul. Az egyezmény értelmében az új kamatláb 1893 márczius 1-én lépett életbe, hat hónapi tartammal, a midőn, vagyis október 1-én, 4 százalékra emeltetett, a mely kamatot a betétek után mai nap is fizetik.

Egyéb idegen
tőkék.

A takarékpénztár jó ideig nem vont üzletkörébe gyűmölcsöztetés végett a betéteken és pénztárjegyeken kívül más úton idegen tőkét. Csak 1887 közepén, *Rötzer* vezérigazgató javaslatára lép üzleti összeköttetésbe néhány bécsi pénzintézettel: az Erste Allgemeine Oesterreichische Sparcasse-val a Niederoesterreichische Escompte-Gesellschafttal és az Allgemeine Oesterreichische Bodenkredit-Anstalttal. Eleinte értékpapirokra vesz fel előleget, majd később visszleszámitolási kölcsönt vesz igénybe. A további évek folyamán az Union-bankkal és az osztrák-magyar bankkal is összeköttetésbe lép.

* * *

Behatóan ismertettük a betétüzlet fejlődését, valamint azon intézkedéseket, melyeket a takarékpénztár a betevők érdekeinek megóvására mindenkor alkalmazott. Kiténik ezekből, hogy az intézet igazgatósága mindig gondoskodott a betétek gyümölcsöztetésénél bármily mérvű visszafizetések esetére az akadálytalan folyósításról. Fizetési készségével és szolid üzletvitelével megnyerte a közönség bizalmát s így betétei a folyton növekvő verseny daczára jelentékenyen gyarapodtak, a mint azt a III. sz. melléklet bizonyítja.

Vissza-
pillantás.

Betétállomány tekintetében az egyesült budapesti fővárosi takarékpénztár hazánk összes pénzintézetei között a harmadik helyet foglalja el.

IV.

Kézi zálogkölesönök.

Az intézet kezdetben a rendelkezésre álló pénzt különös előszeretettel ingókra adott kölesönökbe fektette. Mig manapság a kölcsön e neme takarékpénztárainknál mindegyre eltűnik, a negyvenes években ezen elhelyezést biztossága és könnyű, gyors lebonyolítása miatt nagyon kedvelték.

Az alapszabálytervezet a kézi zálogkölesönökről.

Már az alapszabálytervezet is első helyen említi a kölcsönzés e módját. Ama tervezet a lombard-kölesönök két csoportját különbözteti meg: az értékpapirokra és az aranyra, ezüstre és ékszerekre való előlegezést. Az első után 5 és fél százalék, a második után 6 százalék kamat fizetendő és pedig három hónapra előre.

Biztosítékul szolgálhatnak tehát első sorban: status-papírok, sorsjegyek, ipari részvények és pedig a bécsi börzei árfolyam szerinti értéknek 80 százalékáig. Ezekre 5.000 forintig a napi-biztos is utalványozhat előleget, magasabb összeg folyósításáról azonban már a választmány határoz. E kölesönöknél azonkívül írásban kötelezi magát az adós, hogy azon esetre, ha az általa letett papírok árfolyama 10 százalékkal leszáll, az intézet felhívására e hiányt 24 óra alatt helyre-pótolja; ellenkező esetben az intézet a papírokat eladja, s ha az ár a kölesönt nem fedezi, az intézetnek a különbözet iránti követelése az adóssal szemben továbbra is fennmarad.

Másodsorban előlegez a takarékpénztár szabad királyi városok, községek és magánosok kötelezvényeire, értéköknek, melyet az igazgató-választmány becsül meg, háromnegyed részéig. E kötelezvények természetesen az intézetnek cessionáltatnak, magánkötelezvényeknél azonkívül az adós tartozása valódiságát külön okiratban tartozik elismerni. Az előlegezés úgy ezeknél, mint az előlegek többi neménél három hónapra terjed, de további három hónaponként meghosszabbítható. Később kimondják, hogy három hónapnál rövidebb időre is nyújtanak értékpapírokra előleget.

Az első előleg értékpapír biztosíték mellett *Rieglhofer Sebestyén*-nek adatott, ki egy nevére és 3.000 forintra szóló pest-városi kötelezvényre 1.000 pengő forintnyi kölcsönt vett fel.

Az első érték-papír-előleg.

A takarékpénztár a másodsorban felsorolt értékpapírokra való kölcsönzésnél mindig nagy óvatosságot tanusított. Így látjuk, hogy életbiztosítási, továbbá a pesti királyi zálogház 4 százalékot és a budai irgalmas szerzet által kiadott 5 százalékot kamatozó kötvényekre az előleget megtagadja. Állandóan figyelemmel kíséri a status- és egyéb értékpapíroknak börzei árfolyamhullámzását és azok értékesítkénése esetén a fedezeti százalékot leszállítja, A bécsi börzén nem jegyzett értékpapírokra csak szorgos tudakozódás után előlegez.

Az intézet eljárása az előlegezésnél.

Aranyra, ezüstre és ékszerekre belértékök $\frac{3}{4}$ részéig ad előleget, a két elsőnél azonban 10 frtnál és a harmadiknál 1.000 frtnál kisebb összeget nem utalványoznak. Ezek értékének megállapítása végett a takarékpénztár *Lehrbacher* budai arany- és ezüstművessel lépett összekötetésbe, a ki hetenkint háromszor a hivatalos órák alatt az intézetben meg-

Előlegezés aranyra, ezüstre és ékszerekre.

jelenni tartozott, a biztosítékul leteendő értéktárgyak megbecslése végett. Kötelezik őt egyuttal arra, hogy a ki nem váltott tárgyakat az általa megállapított becsárban átveszi.

A becsüs minden zálogosító után 20 kr. becsdíjat kapott; ezt az intézet a felektől szedett őrzési díjból fizette, melyet 100 frtig 20 krban, 100 frton felül 40 krban és ezentúl minden további 100 frt után 20 krban állapított meg.

Az ingóságokra adott előlegezés korlátozása.

Az ingóságokra kölcsönzést azonban, mint említők, az intézet mindjárt kezdetben megszorította, minthogy azok megőrzésére alkalmas helyisége nem volt. Később, midőn az intézet háza fölépült, ezen kölcsönzést is újra egész terjedelmében megindították. 1847 november havában újra korlátozzák, amennyiben kimondják, hogy ékszerekre és ékkövekre kölcsönt egyáltalán nem adnak, aranyra és ezüstre sem előlegeznek többet 200 pengő forintnál.

Árukra adott előlegek.

Az alapszabályok azonkívül romlásnak és veszélynek ki nem tett árukra is engednek előlegezést a folyó árnak feléig; ez esetben a törvényes kamatokon fölül raktári és biztosítási díjul még 1% fizetendő. 1847 augusztus havában *Czindery László* és *gróf Zichy Miklós* kérdik, vajjon hajlandó volna-e a takarékpénztár időszakonként kijelölendő és biztos raktárakban az intézet zára alatt őrizendő nyers czukorra előleget adni. A választmány kiküld két tagot a kérdés tanulmányozására, de hogy adott-e ily kölcsönt az intézet, az az iratokból nem derül ki. Az 1849. évi jegyzőkönyvek azonban említést tesznek ily kölcsönről. Julius havában ugyanis zavarban voltak a pénztárban felszaporodott készlettel, mire *Ro'sa* azt ajánlotta, hogy jobbnak híján előlegezzenek *Dungics Péter*-nek, a budai vizivárosi plébánia mellett eladásra kirakott 230.000 drb cserépszindelyére. A választ-

mány el is fogadta ezt a tanácsot, minek folytán másfél éven keresztül sokat bajlódott azzal, hogy mikép juthat pénzéhez. A zsindelek elárusításának jogát ugyanis az intézet meghagyta az adósnak, a ki magas árt szabván, nehezen tudott azokon tuladni. Végre az intézet vette kezébe az elárusítást, mikor aztán meg is szabadult zsindeleiteitől.

A lombard-kölcsön az első évben az uralkodó üzletág volt, a háromféle kölcsön között a legnagyobb forgalmat mutatja fel. A választmány azonban ezen aránynyal sem elégedett meg, hanem azt a váltók és ingatlan-kölcsönök rovasára kiterjeszteni akarta. Azon megokolással ugyanis, hogy «jelenleg a legjobb biztosítékot az ugynevezett kézi-zálogra, jelesen státuspapírokra kikért kölcsönök nyujtván, ezek elrendelésénél az illetőknek némi kedvezés nyujtassék, ennek czélszerűsége általános elismertetvén annak kijelentésével, hogy az ilyféle papírok a szokott irati díj fizetése nélkül is egyedül 6% kamat mellett jelen körülményekben elfogadhatók s ezeknél zsinórmértékül véve a bécsi börzén időről-időre megállapítandó pénzfolyami értéköket, a kiadandó kölcsön summája ezen értéknek csupán 20 száztóli levonásával adassék ki». Az esetben pedig, ha az elzálogosított papírokra további befizetések történnek, az értékszaporulatra, 20% levonásával, további előleg adható. Ellenben az ékkövekre és az igaz gyöngyökre való előlegezés egyelőre függőben hagyandó. E programnak megfelelőleg még az nap megbizsa a választmány *Wodianer*-t, hogy a pénztárban heverő fölösleges pénzből 20.000 frtot Bécsbe küldjön és ottani összeköttetéseinél fogva helyezze el 6% mellett érték-papírokra. *Wodianer* 60.000 frt értékű papírt szerez ez összeg zálogául, azonkivül, noha a kölcsönzés az alapsza-

A lombard-kölcsönzést növelni igyekeznek.

Wodianer Bécsben helyezi el a pénztári fölösleget.

bályoknak teljesen megfelelt, jótállását is megajánlja. Január végén a választmány kérésére újabb 15.000 frtot helyez el Bécsben ugyanoly értékű fedezet mellett.

Az előlegüzlet
korlátozása.

A lombard-előlegek ez említett intézkedés folytán az első két hónapban nagy összeget értek el, de már márcziusban a kedvezőtlen üzletviszonyok következtében kénytelenek voltak azt megszorítani, oly módon, hogy a napi biztosok csak az esetben utalványozhatnak ily kölcsönt, ha a pénztárban legalább 5.000 frt fekszik. Ekkor is ily kölcsönt csak 1.000 frtig, meghosszabbítást 2.000 frtig; ennél nagyobb összeg fölött a választmány határoz. Majd később új előlegek adását teljesen felfüggesztik; a következő hónapban a meghosszabbításoknál is figyelemmel vannak az adósok «hiteli állására». Ez helyén volt annyival inkább, mert a zálogadósok közül többen úgy a kamat-, mint a tőkevissza-fizetéssel késlekedtek, minél fogva az intézet zálogul letett nagy mennyiségű értékpapírt volt kénytelen elárvereztetni és pedig ugyancsak alacsony áron.

Minden korlátozások daczára az 1848. évi lombard-kölcsön-forgalom nevezetes összegre rug, több mint négyszeresére a váltó- és ingatlan-kölcsönöknek. A következő évben is tekintélyes összeget képvisel a mérlegben a lombard-üzlet, de ekkor már a jelzálogos kölcsönök második helyre szorítják, noha a választmány amaz üzletág fejlesztése érdekében és a kereskedelmi bank versenyének ellensúlyozására, az iparvállalati papirok árfolyamértékének $\frac{3}{4}$ részéig ad előleget. Ez évben különben nagy gondot okozott azon értékpapirok amortisatiója, melyek az intézetnek a vár bevétele idejében történt kifosztása alkalmával elvesztek. Az amortisatio sokáig húzódott s azalatt a takarékpénztárt egyre

Az elveszett
értékpapir-
zálogok meg-
semmisítése.

zaklatták a zálogtulajdonosok. A megsemmisítést ugyancsak *Wodianer*-ék közbenjárásával hajtották végre Bécsben, a költségeket pedig az illető tulajdonosokra rótták ki az intézet.

Az 1850-edik évnek elején *Wodianer Sámuel* figyelemzteti a választmányt a birtokkölcsonök túltengésére s az ingó kölcsonöknök kiterjesztését ajánlja; a választmány ekkor a váltó-kölcsonöznöknek ad előnyt a zálog-kölcsonöknökkel szemben. Mindazonáltal a lombard-üzlet fokozatos emelkedést tanúsít, úgy, hogy a megszáporodott értékpapírok megőrzésére külön szobát kell kijelölniök és újabb nagy pénztári szekrényt beszerezniök. Az év végén a lombard-üzlet álladéka aránylag tetemesen gyarapodott a birtok-kölcsonökhöz képest és még 1851-ben is megtartja a második helyet az activ üzletágak között. Ez év vége felé azonban az előlegezést a bécsi börzén jegyzett értékpapírokra korlátozza, saját részvényeire pedig egyáltalán megtagadja. Azonkívül utasítja a könyvelőt, hogy a kölcsonökért való folyamodások torlódása esetén, mindig az előlegezésnek adjon elsőbbséget. 1852 április havában, hogy a kölcsonnevelő feleknek könnyebbséget okozzon, az irat- és letétdijakat leszállítja: 100 frtig a folyó kamatok egyharmada vonatik le, mint irat-, letét- és a benyújtási ivért járó díj, 100 forinton fölül értékpapíroknál 100 forintokint 5 kr. iratdíj, a zálogtárgyaknál pedig ezen fölül minden 100 frt után 15 kr. letétdíj fizetendő.

Az előlegezés fejlődése.

Díjak csökkentése.

1851 december havától kezdve megkivánják, hogy az elzálogosító nevére szóló értékpapírok és magánkötelezvények giro in bianco-val legyenek ellátva. Ugyanakkor az előlegezési összeg 20 frt minimumának emelésére gondolnak, de egyelőre változatlanul hagyják ezt. 1852 február havában a kormányhoz folyamodnak, adja meg az intézetnek is a

Intézkedések a kölcsonök biztosítására.

bécsi takarékpénztárnak biztosított kiváltságot, hogy a kézi-zálogképen letett és vissza nem váltott értékeket birói ítélet nélkül eladhassa. A folyamodványra 9 év múlva meg is jött a beleegyező válasz.

A lombard-üzlet fejlődése.

Az előző évtizedben a lombard-üzlet fejlődése a következő volt:

Évben	frt	Évben	frt
1846—47	132.040	1852	314.590
1848	189.993	1853	200.837
1849	203.918	1854	128.111
1850	317.673	1855	99.834
1851	255.763	1856	105.669

Az osztrák polgári törvénykönyv hatása.

1853-tól kezdve hanyatlás mutatkozik, a mi az ez évi május 1-jén életbelépett osztrák polgári törvénykönyv 994.§-a azon rendelkezésének tulajdonítandó, hogy a záloggal biztosított kölcsönök után 5 százaléknál nagyobb kamat nem szedhető. Minthogy a takarékpénztár 5 százalékos kamatot fizetett a betétekért, kénytelen volt előlegezési üzletét megszorítani s nagyobbára csak prolongálta az 1853 május 1-eje előtt adott előlegeket. Ez esetben 6 százalékot szedett azon megokolással, hogy ezen kölcsönök folyósítása még az osztrák polgári törvény életbeléptetése előtt történvén, azokra az előbbi jogalap irányadó.

Az alapszabályok módosítása.

Az alapszabályok módosítása alkalmával az előlegezésnél is javasolnak változtatásokat. Így ezentúl pesti bankrésztvényekre előleg nem adható és az értékpapiroknak nem $\frac{1}{5}$ hanem legfőlebb $\frac{3}{4}$ értékéig lehet előlegezni. Ékszerekre, ékkövekre, gyöngyökre és árukra előleg nem adatik. Ha az adós az előleget nem fizetné vissza, az intézetnek jogában álljon az elzálogosított értékpapirokat börzeszerűen eladni.

A választmányi üléseken két ízben merült fel az az eszme, hogy a takarékpénztár kebelében vagy vele kapcsolatban zálogház állíttassék. Első ízben 1855 márczius havában penditi ezt meg *Heinrich N. János*, a választmány tevékeny tagja, a ki gyakran helyettesítette *Ro'sát* a gondnoki teendőkben és az intézeti új ház építésének felügyeletében is nagy buzgóságot fejtett ki. Előnyösnek véli ugyanis a pesti cs. kir. zálogháznak átvételét az államtól, minthogy az, tudomása szerint, annyira pénzszükében van, hogy sem az előleget kérők kívánságainak, sem hitelezői követeléseinek eleget tenni nem bir. Indítványára tudakozódnak a Helytartótanácsnál, mely azonban kijelenti, hogy nem hajlandó a zálogházat átadni, mert ez évenként 20.000 forint tiszta jövedelmet hoz.

Zálogház
felállításának
terve.

1863-ban pedig *Ro'sa Lajos* indítványozza a nagyválasztmányi ülésen, hogy a takarékpénztárral zálogintézetet hozzanak kapcsolatba. Támogatja indítványát a linezi és a pozsonyi takarékpénztárak példáival, melyek a zálogházi üzletet nagy sikerrel üzik és a megszorult nagy közönségnek segítségére vannak. A pesti zálogház nem bir eleget tenni a közönség igényeinek állandó pénzszüke folytán, a kormány is helyeselné, úgy véli *Ro'sa*, ily budai zálogintézet felállítását, mert értesülése szerint az ezentúl felállítandó takarékpénztáraktól ily zálog-üzlet folytatását fogják követelni. A nagyválasztmány elfogadta ugyan ez indítványt, de a közgyűlés elé már nem került.

1856-ban, hogy a bőven felgyűlt pénz gyümölestelenül ne heverjen, újra megindítják a zálogra kölcsönzést a törvényes kamatláb és az alapszabályszerű írárdijak mellett; de ez ideiglenes művelet lévén, az előlegek választmányi

A zálog-
kölcsonzést
újra meg-
indítják.

ülésen és csak egy hónapra adatnak. Ez évtől kezdve a lombard-üzlet fejlődése a következő:

Évben	frt	Évben	frt
1856	105.669	1859	615.759
1857	473.916	1860	687.453
1858	626.654	1861	535.970

1859 elején az előlegezés, mely immár az értékpapírok árfolyamának nem $\frac{4}{5}$, hanem $\frac{3}{4}$ részéig adatik, oly növekedést mutat, hogy az intézet munkaereje a hónapról-hónapra való meghosszabbítással járó teendőket elvégezni alig bírja, miért is a választmány elhatározza, hogy előlegek 1—3 hónapi tartamra is folyósíthatók. Sőt pár hónap múlva megengedik, hogy 5.000 frtig választmányi ülésen kívül adhat a gondnok előlegeket, nagyobb összegek fölött azonban a választmány határoz. 1862. évtől kezdve pedig bármely nagyságú előleg ülésen kívül folyósíttatik. Az előleg-üzlet képe a pesti intézet felállításáig a következő:

Évben	frt	Évben	frt
1862	724.556	1866	488.151
1863	770.422	1867	451.755
1864	754.866	1868	474.835
1865	704.384		

Az árukra
adott előlegek.

Az árukra adandó előlegek ügye 1863-ban újból napirendre kerül. Egy bőrkereskedő-czég ugyanis 2.000 mázsa talpbőr készletére 50.000 frt előleget kér; a takarékpénztár az alapszabályok értelmében ily zálogra kölcsönt nem adhat. A választmány kíváncsi tartja azonban, úgy a saját, mint a kereskedelmi hitel fejlesztése érdekében, hogy a takarékpénztár üzletköre ily előlegezésekre is kiterjedjen. Elhatá-

rozzák tehát, hogy a közgyűlésnek az alapszabályok ily értelmű módosítását fogják ajánlani és ha ez elfogadja: a legfelsőbb jóváhagyás is kieszközöltessék. Ugyanez alkalommal kérni fogják a Helytartótanács beleegyezését a 31. §. oly irányú kibővítéséhez, hogy ne csak a bécsi börzén jegyzett értékpapírokra legyen előleg adható, hanem hatóságilag engedélyezett társulatok teljesen befizetett, a pesti piacon biztos árkelettel bíró s így minden perczen értékesíthető papírjaira is. A Helytartótanács rövid idő múlva válaszol, hogy elvileg ezen módosításokat nem ellenzi és hogy e §§-at ily értelemben megváltoztatva, terjeszszék fel jóváhagyás végett. Az ülésen jelen volt válaszmányi tagok felhivatnak, hogy a következő ülésig állítsák össze azon árúk sorozatát, melyekre véleményök szerint előleg adható volna; kimondatik egy-szersmind, hogy az árúczikkek becsértékének $\frac{2}{3}$ -án felül előleg nem adható és a minimális folyósítás 5.000 frt legyen. A takarékpénztár felterjesztésére csakhamar visszaérkezik a Helytartótanács válasza, melyben a 31. §. módosítását helybenhagyja, kijelenti azonban, hogy «ha a takarékpénztár az előlegezési üzletnek az árúczikkekre való kiterjesztését szükséges és czélszerűnek tartaná, egy a takarékpénztári ügylettől elkülönített kezeléssel maga mellett felállítandó zálogintézet létesítésére megkívántató engedélyért az illető alapszabályok és ügyrendtartás bemutatásával, pótlólag folya-modhatik».

A válaszmány e tárgy fölött egyszerűen napirendre tér.

Az újabb alapszabályok megváltoztatott 31. §-a a követ-kezőképen hangzik:

«Az intézet előleget ad osztrák államkötelezvényre s ezekkel egybecsű hitelpapírokra; nevezetesen: földteher-

A 31. §. módo-sítása.

mentesítési kötvényekre; továbbá: a cs. kir. szab. osztrák nemzeti bank részvényeire; úgyszinte: záloglevelekre; általában mindennemű állami és teljesen befizetett iparpapírokra, valamint sorsjegyekre is, melyeket a cs. kir. tőzsdén, Bécsben, árúba bocsátani szabad, s melyek a bécsi nyilvános árkeleti lapba bejegyezték; végre: a legfelsőbb helyen engedélyezett társulatok által kibocsátott és teljesen befizetett értékpapírokra, melyek a pesti tőzsdén árfolyammal bírnak s mindenkor nehézség nélkül értékesíthetők; és pedig előre fizetendő törvényes kamatok mellett, melyek három havonként az iratdíjakkal együtt előre leszámítatnak. Az előlegnek e papírok tőzsdeértékük $\frac{3}{4}$ -ét túlhaladni nem szabad soha. Az előleget szorgalmazó félnek azonfölül jogérvényes térítvényt kell adnia, hogy ő, mihielyt az elzálogított értékpapírok árkelete 10⁰/₀-kal csökkenik, a kívánt pótolást a hozzá intézett felszólítástól számítandó 24 óra alatt lefizeti, különben jogában áll az intézetnek saját biztonsága végett, e papírok *azonnali eladásáról valamely hiteles pesti kereskedőháznál* gondoskodni és azok értékéből magát kielégíteni».

Az ékszerekre és az árúkra való előlegezésről szóló pontok elmaradnak.

Az előlegüzlet
korlátozása.

1865-ben a választmány megint elhatározza, hogy az 1000 frtot meghaladó előlegek csak ülésen szavazhatók meg, 1866-ban pedig bármily összegű előleg engedélyezését a választmány tartja fenn magának, a kezelő hivatalnak csupán a meghosszabbításokra ad jogot. 1868-ban az üzlet élénkítése végett a kamatlábat $5\frac{1}{2}\%$ -ra szállítják le az irásdíjak elengedésével.

Kamatláb-
leszállítás.

Az 1868. évi
alapszabályok

Az 1868-adiki módosított alapszabályok az előlegek fedezetéül szolgáló értékpapírokat már csak következőképen

határozzák meg: «előlegez értékpapírokra, melyek a pesti vagy bécsi tőzsde hivatalos árfolyami lapjában feljegyezve vannak» és pedig árfolyami értékek $\frac{3}{4}$ részéig.

Az egyesülés alkalmával életbelépett alapszabályok pedig következőleg írják körül ez üzletágat: «A társulat a kamatok és díjak előre fizetése mellett három hóig terjedhető tartamra, mely a fél kívánatára meghosszabbítható, előlegez:

Az 1869. évi
alapszabályok

a) értékpapírokra, melyek a pesti vagy bécsi tőzsdén jegyeztetnek, vagy a pesti tőzsdén forgalomban vannak, árfolyamértékük 85 százalékáig;

b) arany és ezüst pénzekre értéküknek az igazgatóválasztmány által meghatározandó részéig;

c) arany és ezüst árúkra és ékszerekre belértékük $\frac{9}{10}$ részéig, tekintet nélkül a munka becsére».

1872 elején, midőn a választmány az intézet üzletkörének tágitása fölött tanácskozik, újra felszínre kerül az árúkra és nyersterményekre való előlegezés kérdése. Felhozzák ugyan a javaslat ellen a választmány egyes tagjai, hogy ez üzlet kockázatos és költséges, továbbá hogy árúértő szakférfiakat találni nehéz, mindazonáltal ily értelemben módosítják az alapszabályokat. Az 1872-ediki alapszabályok szerint már az intézet árúkra és nyersterményekre is adhat előleget. Ez azonban írott betű marad, mert ily előlegeket tényleg nem folyósítanak. 1874. év elején *Galgóczy Károly* részvényes nyújt be ezen előlegüzlet életbeléptetésére célzó indítványt, de a választmány, annak kijelentése mellett, hogy elvben egyetért az indítványával, felkéri őt, hogy javaslatát, tekintettel az akkori nyomasztó pénzviszonyokra, vonja vissza, a mit *Galgóczy* meg is tesz.

Az árúkra
való előlege-
zés újból
szóba jön.

Az egyesülés alkalmával életbeléptetett üzletágak között

A folyó-
számlai
hitelezés.

látjuk a folyószámlai hitelt is; az 1869-ediki alapszabályok ugyan még nem említik kifejezetten ez üzletágot, csupán az 1873-adikiak szólnak róla következőleg: «A takarékpénztár folyószámlára biztosítás mellett nyílt hitelt engedélyez». Mindazonáltal 1869. év derekán a pesti osztályban gyakorolni kezdik; az év végéig 5,030.771 forintnyi előleget folyósítanak és a mérleg. 1,619.600 forint álladékot mutat ki e czimen. Ez üzletágot majd tartási, majd pedig letéti üzletnek nevezik, mely elnevezés alatt a pénzügyi hatóság «Kostgeschäftet» vélt és 1872 szeptember havában illetéket szabott ki reá, mint erről az adóügy czime alatt bővebben szólunk. A választmány ez illetékügy elintézéséig, vagyis 1874 szeptember 18-adikáig a folyószámla hitelezést felfüggeszti. Ekkor kedvező elintézést nyervén a pénzügy-miniszteriumtól, az üzletnek újból való megindítása végett, javaslat kidolgozására bizottságot küld ki. A következő év elején meg is indítják ezen üzletet; ez csakhamar föllendül, ellentétben az értékpapirokra adott előlegek forgalmával, mely ez időtől fogva állandóan hanyatlik. Érdekes, szemmel kísérni ezen két üzletág viszonylagos fejlődését:

Összehason-
lítás az érték-
papir- és a
folyószámlai
előlegek
között.

Álladék az év végén:

É v b e n	Előleg értékpapírra ft	Folyószámlai üzlet ft
1875	727.191	263.388
1876	763.426	418.449
1877	656.236	596.313
1878	549.900	689.408
1879	438.134	774.580
1880	307.625	1,174.421
1881	352.217	1,971.260
1882	412.561	2,222.015
1883	383.631	2,932.764

Az előleg-üzlet élénkitése végett 1883-ban a közgyűlés elfogadja az igazgatóság azon javaslatát, hogy az értékpapírokra előleg azok értékének nem 85, hanem 90 százalékaig adható és e határozat az alapszabályokba felvételik.

Törekvés az
előleg-üzlet
élénkitésére.

Mindamellett a tulajdonképi lombard-üzlet úgyszólván kihalóban van az intézetnél, ellenben a mai élénk üzleti forgalomnak jobban megfelelő, fedezett folyószámlai hitelezés egyre fejlődik, a mint ezt a VI. számú melléklet adatai megvilágítják.

Jelzálogos és közkölcsönök.

A jelzálogos kölcsönzésről általában.

A jelzálog-üzlet fejlesztésére a takarékpénztáraknak kezdettől fogva, de a hatvanas és későbbi években is, nagy óvatosságot, sőt tartózkodást ajánlottak, különösen a theoria emberei. A betéteknek ez úton hosszabb időre való lekötése megnehezíti a takarékpénztáraknak, hogy azokat bármikor, különösen, ha tömeges a felmondás, visszafizethessék. Hazánkban azonban a betéti intézetek a jelzáloghitel-üzletet mind e mai napig nagy arányokban folytatják, bár azt most már számos, külön e célra szervezett intézet gondozza. A budai takarékpénztár is mindig hangoztatta, hogy a kölcsönök e nemének túltengésétől óvakodni kell; jelzálogos kölcsönökre mindamellet pénzeinek állandóan egyik tekintélyes részét helyezte el.

A jelzálogos kölcsönzés szabályai.

Ezen takarékpénztár már első alapszabályaiban részletesen megállapítja a jelzálogos kölcsönzés módozatait. Csupán nemesi és budai meg pesti városi ingatlanok szolgálhatnak jelzálogul. A nemesi birtoknál a kétségbevonhatlan tulajdonjog, továbbá az, hogy sem per alatt nem áll, sem végrendelet vagy «hitrebizottság» által korlátozva nincsen, hiteles okiratokkal bizonyítandó. A kölcsönkérőnek továbbá pontos és részletes leírást kell a birtok terjedelméről, művelési ág szerinti megosztásáról és jövedelmezőségéről

bemutatni. Az épületek és ingóságok csak mint mellék-biztosítékok jönnek tekintetbe. Ily birtokra addig, míg a megyékbe rendes telekkönyvek be nem hozatnak, a becsár egy harmadáig kölcsönöz az intézet. A becslést egy szolgabíró és egy esküdt végezze szakértők hozzájárulásával és a becslevél a megyei közgyűlésből adassék ki. Az igazgatóválasztmánynak «szabadságában álland a biztosítéku ajánlott birtoknak zálog gyanánti tetteges átadatását a kölcsönvevőnél az intézet részére kikötni s eszközölhetni».

A megyei
ingatlanok.

A szabad királyi Buda s Pest városi — az alapszabályok már akkor a budapesti elnevezést használják — ingatlan javakra általában megengedik az alapszabályok a kölcsönzést; más sz. kir. városokban levőkre csak akkor, ha ott rendes telekkönyvek vezetnek. E városi ingatlanok értéke és jövedelmezősége «meghitelt szakértő-személyek által megbecsülendő», és a választmány e becsérték $\frac{2}{3}$ részéig nyújthat kölcsönt. A választmány különben ugyezen, mint a nemesi birtokra kölcsönzés esetében, két tagot küldhet ki a «biztosítéki vagyon» megvizsgálására, ezek azután részletes jelentést tartoznak tenni az ingatlan megterhelhetőségéről, valamint arról, hogy biztosítva van-e elemi károk ellen és hogy a tulajdonos nevén áll-e, ugyyszintén a kölcsönvevő egyéniségéről is.

A városi
ingatlanok.

Ily kiküldetések esetén a választmányi tagok az 1849 január havában tartott választmányi ülés határozata értelmében Budán és Pesten kocsibért és 3 frt napidíjat, ezen városokon kívül pedig 5 frt napidíjat és kocsiköltséget számíthatnak fel, mely költségek a folyósításnál a kölcsönből előre levonatnak.

Kiküldetési
napi-díjak.

Az írott alapszabályok a nemesi birtok-kölcsönöknél

A kamatláb. 6% és a városi ingatlan-kölcsönöknél $5\frac{1}{2}\%$ kamat szedését mondják ki. A nyomtatott alapszabályok nem szólnak a jelzálogos kölcsönök kamatjáról, csak a díjakat állapítják meg: 100 frtig semmi, azontúl pedig 100 frtonkint 3—3 óra 5 kr. A felmondási idő tekintet nélkül a kölcsön nagyságára 3 hónap. Részletekben való törlesztésről nem szólnak az alapszabályok.

Községi és jobbágy-kölcsönök.

Az alapszabályok 31. §-a értelmében a nagyobb községeknek, valamint az egyes jobbágyoknak adandó kölcsönökről való intézkedést az egylet magának továbbra is fenntartja. A választmány a kölcsönzés ezen nemét szűk körre szorította; mikor 1847 január havában Pivnicza község folyamodik kölcsönért, a választmány ezt megtagadja. 1849 február havában fordul első ízben Buda sz. kir. főváros a takarékpénztárhoz 10.000 frtnyi kölcsönért s ekkor a választmány örömmel ragadja meg az alkalmat, hogy Buda városának «szolgálati készségét» bebizonyíthassa. Buda városa ekkor a kölcsönösszegnek csak $\frac{3}{4}$ részét akarta ausztriai és legföljebb $\frac{1}{4}$ -ét magyar bankjegyekben átvenni, a kötvényt azonban az intézet az egész összegről ausztriai értékben óhajtja kiállítani, «miután az alapszabályok értelmében az intézet minden számításai ezüst pénzben történnek, e kötvény tekintetében Buda városával sem tehet a takarékpénztár kivételt».

Kényszerkölcsön Buda városának.

A takarékpénztár nemsokára megint kölcsönt ad a fővárosnak. 1849 július havában ugyanis az osztrák hadsereg harmadik hadtestének cs. kir. biztosa elrendeli, hogy az intézet Buda városának a szokott formában kibocsátandó kötvényére 2000 frt kölcsönt ausztriai bankjegyekben haladék nélkül fizessen ki, mely parancsot az intézet rögtön teljesít is.

Az 1851. évtől fogva Buda városa gyakran fordul az intézethez kölcsönért, rendszeren «sürgős kiadásainak fedezése» czimén, s a takarékpénztár, ha csak ereje megengedi, készségesen folyósítja 6%-os kamat és 3 havi felmondás mellett, bélyegdíj fizetésének kötelezettségével, de iratdíj alóli felmentéssel. Pedig a város épen nem nagyon pontos fizető, folyton halasztást, meghosszabbítást kér, sőt egy ízben a választmány kénytelen az ügyészt megbízni, hogy Buda városa ellen a törvényes lépéseket tegye.

További kölcsönzések Buda városának.

1850-ben Pest városa óhajta 50.000 forintnyi kölcsönt felvenni. A feltételek: 3 havi kölcsönös felmondás, 6 százalékos kamatot biztosító kötelezvény adása. Minthogy azonban az intézet «ily tetemes összeg elvileges elrendelése által előre nem látható körülmények miatt magára morális fizetési kötelezettséget vállalni nem kívánna, ezuttal három havi felmondás és évnegyedi kamatfizetés mellett 10.000 forint kölcsönt adni hajlandó». A testvérvárosokon kívül ez időben a vidékről még Czegléd, Losoncz és Szeged városa fordultak az intézethez kölcsönért. Az első kettőnek nem adnak, a harmadiknak pedig 10.000 forintot egy évre, oly feltétellel, hogy «a város formaszerinti kötelezvényt ad», melyben «a községtanácsnak e kölcsön érdemében hozott határozata indokolva lesz és a polgármester és két községtanácsosoktól aláírva, az illető helyhatóságnak e kölcsön felvételére vonatkozó engedményével együtt beküldendő». A kölcsön behajtását *Wodianer Albert* igazgató vállalja magára.

Pestvárosnak adott kölcsön.

Egyéb városi kölcsönök.

Jobbágyoknak adandó kölcsönökért több ízben fordultak a takarékpénztárhoz egyesek, valamint közegek, de a választmány elutasította a kérést; 1848-ban azonban meg-

Jobbágyi kölcsönök

szűnven a földbirtokok e nemű megkülönböztetése, az alap-szabályoknak kizáró rendelkezése tárgytalanná vált.

A jelzálogos
kölcsonök
orgalma.

A jelzálogos kölcsönök forgalmi összege már az első üzletévben megközelíti a váltó- és lombard-kölcsönök forgalmát, sőt az 1847. év december 31-ediki állomány 290.092 forintra megy, 132.040 forint előleggel és 40.587 forint váltóhitellel szemben.

A jelzálogos
kölcsonzés
korlátozása.

A választmány ekkor szükségesnek is találja a többi üzletág fejlesztését a jelzálogüzlet rovására, «nehogy az ingatlan javakra aránytalanul is nagyobb mértékben továbbá is elrendelendő kölcsönök által a pénz könnyebbi forgathatása akadályoztassék». Az 1848. év forgalmi kimutatásában a jelzálogos kölcsönök aránylag csekély összeggel, 64.080 forinttal szerepelnek. Ujabb kölcsönök folyósításától el is kedvetlenítette őket az 1848. évi IX. t.-cz.-nek a moratoriumot elrendelő 5. §-a, miért is szeptember 27-edikén készséggel engednek a kőszegi takarékpénztár felhívásának, hogy a képviselőháztól e sérelmes szakasz eltörlését kérvék.

Felirat a
moratorium
eltörlése
tárgyában.

E feliratban az intézet kifejti, hogy «a hazában levő és eddig általánosan véve a legjobb sikerrel működött takarékpénztárak betéteinek egy részét, a földmivelés és a mezei gazdálkodás nem csekély elősegítésével, nemesi ingatlan javakra kölcsönözte ki, mi által a mult országgyűlés 1848. évi IX. törvénycikk 5. §-ának rendelkezésével ezen intézetek majd csak meg nem buktattak; mert hogy tegyenek eleget a takarékpénztárak fizetési kötelezettségüknek, ha adóssági követeléseik behajtásától törvény által eltiltatnak».

E felirat elküldését azonban egyelőre elhalasztották, a mozgalmas idők bekövetkeztével pedig el is ejtették.

A jelzálogos kölcsönök forgalmát 1848-ban különben a következő számok mutatják:

	pengő forint		pengő forint
januárban	7.000	juliusban	1.500
februárban	16.310	augusztusban	—
márcziusban	—	szeptemberben	—
áprilisban	—	októberben	—
májusban	38.000	novemberben	—
júniusban	1.150	decemberben	120

A jelzálogos
kölcsönök
forgalma
1848-ban.

Minthogy evvel szemben a jelzálogos adósok részéről a visszafizetések és törlesztések az egész évben csupán 22.226 forintra mentek és a jelzálogos kölcsönök hosszabb tartamánál fogva az évvégi álladéokban nagyság szerint megint első sorban állanak a birtokkölcsönök. Az 1849. év e részben újra emelkedést mutat, bár alig adtak új kölcsönt és ezeket $\frac{1}{3}$ százaléknyi kezelési és írásdíjjal megdrágították. Ezenkívül októbertől fogva, miután a legutóbbi törvény értelmében a betáblázásoknál a kötvények egyik példánya a törvényhatósági levéltár számára visszatartandó, e második példány után 20 kr. díjat is szednek.

A forgalom
1849-ben.

Wodianer Sámuel 1850 február 6-odikán figyelmezteti a választmányt, hogy «miután a legközelebbi évnek nagy és tartós pénzkризisen kelle magát átküzdenie, nehogy intézetünket — mely fekvő birtokokra mai napig már 452.091 forintot adott, a betételeknek előre nem látható esetekben sürgetővé válható nevezetes sommáju visszafizetésénél fenakadás szerencsétlensége érje, a tőkék czélszerű forgatása és az ingó és ingatlan javakra fektetett tőkék arányának szem előtt tartása első helyen álljon és minthogy az arány súlyegylene már érezhetőleg volna megingatva», indítvá-

Wodianer a
jelzálogos
kölcsönzés
felfüggesztését
ajánlja.

nyozza, hogy a jelzálogos kölcsönök adása felfüggesztessék, míg az üzletágak között a kívánt arány be nem áll. A választmány, noha ez indítvány helyességét belátja, nehogy «a tőkének időközben kamatnélküli vesztéglése az intézet céljaira károsan hasson», kimondja, hogy a választmány rendelkezésére álló tőkéből egy harmadrész fekvő birtokokra kölcsönözhető ki. «Az eddig folyósított kölcsönök némi részben mobilizálására elrendeltetik, hogy egy bizottság a kamatfizetésben késedelmező adósok és a többi idegen tételek után betáblázott kölcsönök felől jelentést tegyen». E korlátozás mindamellett nem akasztotta meg a jelzálogos kölcsönök szaporodását úgy, hogy a választmány augusztus havában újból az ideiglenes felfüggesztésre gondol; egyelőre azonban az említett arány helyreállításáig a pénztári készlet $\frac{1}{6}$ részének jelzálogra kölcsönzését határozza el.

A jelzálogos
kölcsönzés
háttérbe
szorul.

Ekkor azután a váltókölcsönök és az előlegezések kerülnek előtérbe; a választmány mind a mellett fenntartja az ingatlanra való kölcsönzést s minthogy erre a pénztári készletekből a teljes összegek nem mindig folyósíthatók, elrendeli a választmány, hogy ezek részletekben is kifizethetők. Ezen kölcsönöknél, amennyiben lehetséges, kikötik, hogy az adós a moratorium kedvezményét nem fogja igénybe venni.

A jelzálogos
kölcsönök
álladéka újra
emelkedik.

Az 1850-edik évi mérleg megint emelkedést mutat a jelzálogos kölcsönök álladékanál; immár 544.957 frtot tesz ki a 970.851 frt kezelési vagyonból. A következő év augusztus havában «a birtokkölcsönzési üzletnek a többi üzletágakhoz állani kellő arálynak helyreállítása s a kölcsöntőkéek forgóvátétele tekintetéből» a tőkéek 10 százalékának behajtása elrendeltetik.

10⁰/o-os tör-
lesztés rendel-
tetik el.

Az 1851-ediki mérlegben mindazonáltal még nagyobb az aránytalanság a jelzálogos és egyéb kölcsönök között, miért is a következő év április havában a birtokokra való kölcsönzést három hónapra teljesen felfüggesztik és e határidőt júliusban augusztus végéig meghosszabbítják. Ezen intézkedésnek az lett a hatása, hogy az 1852-edik év végén a jelzálogos kölcsönök álladéka az egy milliót meghaladja ugyan, de a váltók és előlegek sem maradnak el messze mellette. A következő két évben még tart a növekvés, bár a választmány több kölcsönnél 5—25 százalékos törlesztést rendel el, egyeseket pedig egészben való visszafizetésre felmond. Hogy e tekintetben szabad keze maradjon, utasítja a hivatalnokokat, hogy választmányi határozat nélkül a következő évnegyedre előlegesen fizetett kamatokat el ne fogadjanak.

A kölcsönzést
felfüggesztik.

Az 1854. évi alapszabály-módosításnál kiterjesztik az ingatlanra való kölcsönzést az egész országra, a városi ingatlanokra való kölcsönzést azonban csak ott engedik meg, ahol rendes telekkönyvet vezetnek. A becslés módját illetőleg a szolgabíró és az esküdtek közbenjöttéről már nem tétetik említés, csak azt mondják az alapszabályok, hogy «a becslésnek törvényszabta módon történni és hitelesítettnek kell lennie». A községi kölcsönökről is határozott intézkedés foglaltatik ez alapszabályokban: az intézet ugyanis adhat ezentúl községeknek közhasznú célokra felvett adósságaik kifizetésére törlesztéses, felmondható kölcsönöket.

Alapszabály-
módosítás
1854-ben.

Községi
kölcsönök.

Az osztrák polgári törvénykönyv előbb említett intézkedése következtében a jelzálog-üzlet 1854-től kezdve stagnálást mutat; 1860 végéig mindössze 300.000 forintot kevésse meghaladó összeget adott az intézet 5 százalékos

Az osztr. polg.
törv. könyv
hatása.

Intézkedések
a 6%-os kamat
tárgyában.

kölcsönökben, míg a másik két üzletág sokkal nagyobb emelkedést mutat. A választmány azonban még ez összeget is sokallja és 1860. évi december havában a Helytartótanácsához kérelmet intéz, hogy addig is, míg az országgyűlés az osztrák polgári törvénykönyv tárgyában rendelkezik, engedje meg a 6 százalékos kamatok betábláztatását. A következő év január havában pedig 10 százalékos törlesztést rendel el az 5 százalékos jelzálogos kölcsönökre, mely alól az adósok felmentetnek, ha a hatodik százalékot iratdíj fejében megfizetik. A jelzálogi adósok nagyobb része az alternatíva utóbbi ágát választja, mindazonáltal az év vége felé új kölcsönök adását a választmány pénzszüke miatt és mert a jelzálogos kölcsönök álladéka már ugyanis 1,800.000 forinton túl emelkedett, felfüggeszti.

Az alföldi
aszály.

1862-ben a választmány kimondja, hogy a betétek $\frac{1}{3}$ része birtokkölcsönökre adandó ki, egyúttal azonban a 3 évnél régebben künnlevő kölcsönökre 4 százalékos törlesztést rendel el. A jelzálogos kölcsönök álladéka ekkor már megközelíti a váltótárcza nagyságát; a következő évben még inkább fokozódik a jelzálogos kölcsön iránti kereslet, úgy, hogy áprilisig már közel egy millió forintnyi kölcsönt szavaz meg az intézet. Az alföldet ez évben sújtó aszály csak növelte a kölcsönkérő községek és magánosok számát, minek folytán a jelzálogos kölcsönök oly összeget érnek el, hogy az év végén a választmánynak, a takarékpénztár készfizetési képességének biztosítására, szigorubb intézkedésekhez kell folyamodnia. Elrendeli tehát, hogy a régebben folyósított kölcsönök a múlt évinél nagyobb mértékben törlesztessenek; a pontosan törlesztők ezen kötelezettsége továbbra is ugyanezen mérvben fenntartassék, az egy évnél

Törlesztések
rendeltetnek el

régibb kölcsönök után törlesztési részletek követeltessenek és végre mindazoktól, kik a hozzájuk intézett felhívást eddig figyelembe nem vették, birói uton hajtandó be a követelés.

A Helytartótanács óhaj-tása a reál-hitel ápolása iránt.

Mindezekből kitűnik, hogy a takarékpénztár a Helytartótanács 1864 január havában kifejezett abbeli óhajításának, hogy a reálhittel az eddiginél nagyobb mérvben gyámolitassák, ez időben bőségesen megfelelt. A Helytartótanács az 1862-edik évi mérlegben ugyanis nem találta helyesnek a váltók és a jelzálogos kölcsönök közti arányt. Az igazgatóság felvilágosítja a Helytartótanácsot a kölcsönzés állásáról és ezen kormányhatóság megnyugvással fogadja e jelentést.

A következő években két jelzálogos kölcsön érdemel külön felemlítést. Az egyiket 1865-ben a Magyar Tudományos Akadémia igazgatótanácsa kéri. Az Akadémia ugyanis palotájának befejezésére 140.000 forintot kénytelen kölcsön venni és ez összegből 100.000 forintot a pesti hazai takarékpénztár és az I. magyar általános biztosító társaság, 40.000 forintot pedig a budai takarékpénztár folyósít. A kölcsön feltételei: jelzálogul az akadémia 215.227 frt értékű bérháza szolgál, a kölcsön után 6 százalék fizettetik évnegyedenként, kölcsönös felmondási idő 3 hónap. A kötelezvényt az Akadémia nevében gr. *Dessewffy Aurél*, gr. *Károlyi György* és br. *Eötvös József* írják alá.

Az Akadémiának adott kölcsön.

A következő évben Pest város polgármestere, *Rottenbiller Lipót* kéri fel a választmányt, hogy a város pénzügyeinek rendezése érdekében márczius hó 17-edikén tartandó értekezletre képviselőt küldjön. *Wodianer Albert* jelen meg itt az intézet megbízásából és más pénzintézetekkel együtt 180.000 frt kölcsönt szavaz meg a városnak, melyből a budai takarékpénztár része 30.000 frt.

A pest-városi kölcsön.

Szőlőbirtokosoknak kölcsönöznek.

Az 1866-odik évi fagy és aszály okozta károk enyhítésére a takarékpénztár elhatározza, hogy a budai szőlőbirtokosoknak nagyobb mérvben jelzálogos kölcsönöket folyósít. E végre 50.000 frtot közvetlenül juttat a károsultaknak inségi kölcsönképen, további 150.000 frtot pedig a magyar földhitelintézet közvetítésével, a mennyiben ily összegre menő záloglevelet vesz át a földhitelintézettől, ez pedig ugyanez összegig folyósít kölcsönöket a takarékpénztár megszavazása alapján a szőlőbirtokosoknak.

A jelzálogos kölcsönök álladéka 3^{1/2} millió frt.

Az 1867-edik évben a pénztári készlethez képest majd megszavaz a választmány kölcsönöket, majd meg beszünteti újabbak folyósítását, végre is annak határát 3,3 millióban állapítja meg, 1868 derekán pedig 3^{1/2} millió forintig terjeszti ki. Az egyesülés után az összes jelzálog-kölcsönök kezelését meghagyják a budai osztálynál.

Az 1869. évi alapszabályok

Az 1869. évben módosított alapszabályok a jelzálogos kölcsönzést Budán és Pesten kívül fekvő házakra már nem terjesztik ki; megengedik azonban a három havi felmondás fentartása mellett a részlettörlesztést. Ez ugyan eddig is gyakorlatban volt, de az alapszabályok erről kifejezetten nem rendelkeznek.

Záloglevél-kibocsátás tervezése.

1872 elején a választmány az intézet üzletkörének kiterjesztésével foglalkozik. Ekkor *Heinrich Ödön* igazgató-választmányi tag felveti az eszmét, hogy az intézet zálogleveleket bocsásson ki. E kérdés tanulmányozására és új üzletágak meghonosítása céljából javaslattételre háromtagu bizottságot küldenek ki, mely február végén betérjeszti jelentését. A választmányban erről élénk vita foly. Többen, köztük *Ro'sa* is, elleneznek minden tágitást az üzletkörön, mert ez a takarékpénztárt eddigi jellegéből kivetköztetné és

Vita e fölött.

bankká változtatná; pedig az intézet eddigi gyarapodását csakis e jelleg megőrzésének köszönheti és a közbizalom iránta könnyen megrendülne, ha banküzletekbe bocsátkoznék. Ujításokra semmi szükség, az intézet szépen fejlődik a már tört uton, a verseny veszélyeitől, midőn 12 millió frtra emelkedett nála a betét, nem kellett aggódnia. A záloglevél-kibocsátás jó és biztos üzletnek tekinthető ugyan, de a záloglevelek értékesítése nehézségekkel jár és az e végből nyitandó pénzváltó-üzlet kockázatos és a hivatali személyzet szaporítása folytán költséges is.

Többszöri megvitatás után a választmány szótöbbséggel elhatározza a záloglevelek kibocsátását, ugyancsak ez alkalommal kimondja, hogy az árukra és terményekre való előlegezés, mint üzletág kivételesen gyakorlandó, a mennyiben az intézet a kereskedelemnek ezáltal időnkint nevezetes szolgáltatokat tehet.

A záloglevelekben való kölcsönzés az 1872-ediki alapszabályok függeléke szerint következőkép történik: A takarékpénztár a magyar birodalom területén fekvő lakóházakra és telkekre, ugyszintén földbirtokokra, kisorsolás alá eső, kamatozó záloglevelekben jelzálogi kölcsönöket ad. Ezek minimuma 500 frt. Záloglevél-kölcsön csak azon esetben engedélyezhető, ha az valamely jelzálog által tökéletesen biztosítható. A kölcsön, hozzászámitva a biztosítékul ajánlott jelzálogra bekeblezett terheket, a jelzálog értékének felét nem haladhatja fölül. Gyárakra és egyéb ipartelepekre, színházakra és oly ingatlanokra, melyeket a törvény értelmében elárverezni nem lehet, kölcsönök nem adhatók. Épületekre csak azon esetben engedélyezhető kölcsön, ha azok valamely jóhitelű társulatnál biztosítva vannak. A kölcsönök

A záloglevél-kibocsátásra vonatkozó intézkedések.

íránt benyújtott folyamodványok fölött a takarékpénztár választmánya határoz a kebeléből alakított jelzálogi bizottmány javaslata alapján, mely a bizottmányi elnökön kívül 4 tagból áll. Ezek fáradságuk díjaképen a záloglevél-kölcsönüzlet évi nyereségének $2\frac{1}{2}\%$ -át kapják, amely díj azonban 1000 firttal biztosittatik.

A záloglevelek

A záloglevelek 100, 500, 1.000 és 5.000 frtos, előmutatóra szóló darabokban bocsáttatnak ki. A takarékpénztár jogositva van a befizetett biztosítéki alap huszszoros értékéig zálogleveleket kibocsátani. A kibocsátott záloglevelek összes mennyisége azonban az alapul szolgáló jelzálogos követelések összes mennyiségét soha sem haladhatja meg. A záloglevelek egyelőre 6% -ot kamatozó május 1-ején és november 1-ején esedékes kamatszelvényekkel vannak ellátva.

A kölcsönök visszafizetési módozatai.

Az ily jelzálogos kölcsönök 56 félévi «törlesztékekben» fizettetnek vissza, mindegyik félévi törleszték az eredeti tőkeösszeg 4% -át teszi. Ezek készpénzzel, vagy a záloglevelek, vagy a takarékpénztár részvényei esedékes kamatszelvényeivel fizetendők. Az adósnak azonban szabadságában áll a föl-vett kölcsönt egészen vagy részenként, készpénzzel vagy záloglevelekkel a kötelezvényben megállapított fizetési határidő lefolyása előtt is visszafizetni, ha a visszafizetendő összeggel egy vagy több szerződésileg kikötött tőketörlesztési részlet teljesen kiegyenlítettik.

Kisorsolás.

A záloglevelek visszafizetése sorsolás útján határoztatik meg. A takarékpénztár köteles ugyanannyi záloglevelet, kerek számmal kisorsoltatni, a mennyire mentek az esedékes kölcsöntörlesztékek a sorsolást közvetlenül megelőző félévben. A visszafizetendő záloglevelek kisorsolása félévenként, nyil-

vánosan s a közigazgatási hatóság részéről kiküldendő biztos jelenlétében történik. A kisorsolt záloglevelek 6 hóval a sorsolás után pénzzel váltatnak be. Ezen határidő leteltével a záloglevelek kamatozása is megszűnik.

A jelzálogos kölcsönzés különben az egyesüléssel inaurált új korszakban távolról sem tüntet fel oly fejlődést, mint a többi üzletág. Kitűnik ez a következő 8 évre terjedő adatokból is:

A jelzálogos
kölcsönök
1868-tól 1875-ig

Évben	Jelzálog-kölcsön	Váltótárca	Előlegek és tartási üzlet
	frt	frt	frt
1868	3,331.381	1,801.421	474,835
1869	3,723.202	2,537.787	2,034.606
1870	4,015.744	3,948.166	1,578.896
1871	3,928.433	5,845.911	1,357.674
1872	3,931.745	3,945.545	1,635.621
1873	4,292.829	4,751.124	1,255.297
1874	3,828.495	6,313.049	1,114.491
1875	3,977.399	6,094.232	1,190.580

Némi emelkedés következik be 1869-ben és 1870-ben, ami főleg a fővárosban megindult nagymérvű építkezésnek tulajdonítható. A következő két évben visszaesést látunk, de 1873-ban újabb emelkedést, a mely magasságot a jelzálogos kölcsönök évvégi álladéka ismét csupán 13 év múlva ér el. A hitelválság dacára ugyanis ez évben számos jelzálog-kölcsönt nyújt a takarékpénztár a folyamatban levő fővárosi házépítésekre 6% kamat és 1% írárdij mellett és minthogy a betétek visszafizetése ugyancsak igénybe veszi az intézet pénztárát, szükség esetén nemcsak készpénzben, hanem magyar földhitelintézeti záloglevelekben is folyósítanak köl-

csönöket. Az intézet saját zálogleveleinek e növekedett hitelnyújtásban csekély része van; mindössze 149.500 frtnyi záloglevél kölcsönt folyósítanak; a záloglevelek ugyanis csak alacsony árfolyamon voltak értékesíthetők. Az év második felében a választmány, tekintettel ezen nehézségre, továbbá arra, hogy az ingatlanok árának hirtelen, nagy emelkedése folytán azok értékbecslésére biztos támpont hiányzott, a jelzálogi kölcsönzést felfüggeszti és csak 1874 elején kezdi meg újra. Ekkor fél millió frtot állapítanak meg ujabban megszavazandó kölcsönökre, de azon kijelentéssel, hogy az ingatlanok érték hullámzására való tekintettel a kölcsönzés nagy elővigyázattal fog történni. E kijelentést szemmel is tartják annyira, hogy egész évben mindössze 22.000 frt kölcsönt folyósítanak, evvel szemben azonban 484.297 frt fizettetett vissza, minthogy a választmány a régibb kölcsönöknél törlesztéseket rendelt el.

A záloglevél-
kölcsönzés
eredménye.

A záloglevél-kölcsönzés az első évben tehát csekély eredményt mutat fel, úgy hogy nyereségéből alig telt volna a jelzálogi bizottmány számára az alapszabályilag biztosított 1000 frt jutalék; a bizottság ezuttal le is mond róla és megelégszik a nyereség $2\frac{1}{2}\%$ -ával. Az intézet a 149.500 frtnyi kibocsátott zálogleveleket tőzsdei uton visszavásárolja és a további kibocsátást egyelőre felfüggeszti.

A záloglevél-
kibocsátást
felfüggesztik.

1875-ben pénzbőség áll be, mire a választmány újabb félmillió forintot fordít jelzálogos kölcsönökre 7 százalék kamat mellett, egy harmadában a pesti kereskedelmi bank zálogleveleiben, két harmadában készpénzben. Ugyanekkor fölötté kedvezőnek véli az időpontot, hogy az intézeti záloglevelekből további 150.500 forintot kibocsásson. Ekkor ugyanis a tőkepénz keresve-keresett szilárd elhelyezést; de egyuttal

elhatározza az igazgatóság, hogy a míg az intézeti záloglevelek jó kelendőségéről meg nem győződik, beváltásukra mindig megfelelő pénzösszeg maradjon készletben. Azonban mindössze 21.000 forintnyi kölcsönt folyósítanak záloglevelekben és nem találván az akkori viszonyokat e kölcsönüzlet folytatására alkalmasnak, evvel teljesen felhagynak és zálogleveleiket a forgalomból kivonják. Ez év nyarán a fővárosi pénzügyintézetek a jelzálogos kölcsönök kamatlábát 7 százalékra emelik, a fővárosi takarékpénztár $7\frac{1}{2}$ százalékra, szeptemberben pedig tekintettel arra, hogy a jelzálogos kölcsönök az intézeti ház költségeivel együtt a betéteknek immár 40 százalékát képezik, a folyósítást felfüggesztik.

A zálogleveleket kivonják a forgalomból.

Említésre méltó még ez év történetéből, hogy a fővárosi takarékpénztár 200.000 forinttal járul azon 1 millió firtos kölcsönhöz, melyet Budapest fővárosa a június 26-odiki felhőszakadás által vagyonukban sújtott fővárosi lakosok felsegélyezésére vesz fel. Ezen kölcsön feltételei: törlesztés 10 év alatt 10 százalékos egyenlő részletekben, 6 százalék kamat; 1882-ben pedig a kamat 5 százalékra szállíttatik le.

Budapest fővárosi árvíz kölcsön.

1876 végén a pénz gyümölcsöztetése igen nagy nehézségekkel jár, miért is a választmány újra megindítja a jelzálogi kölcsönzést és elhatározza, hogy azt 4 millió forintra kiterjeszti. Az 1876. évi mérlegben azonban a jelzálogos kölcsönök álladéka alul marad a 4 millión. A következő évben még mindig az értékpapírvásárlás és a jelzálogos kölcsönök mutatkoznak a legtöbb nyereséget nyújtó üzletnek, miért is *Ország* Sándor igazgatósági tag indítványára elhatározzák, hogy a jelzálogos kölcsönöket biztosságuk tekintetéből felülvizsgálják és csak azon 3 évnél régibb kölcsö-

A jelzálogos kölcsönök álladéka 4 millió frtra emeltetik.

nőket fogják felmondani, melyeknél ez a jelzálogi fedezet szempontjából a takarékpénztár érdekében kívánatos.

A nyári-
lakokra való
kölcshöz.

Ez év folyamán nézeteltérés támad a felügyelő-bizottság és az igazgatóság közt az alapszabályok 30. §-ának értelmezése fölött. A felügyelő-bizottság ugyanis kifogásolja, hogy az igazgatóság egy herminamezei nyári lakra jelzálogos kölcsönt folyósított. Az igazgatóság a közgyűlés elé terjeszti az ügyet, mely tekintettel arra, hogy a városi kültelkek és azokon fekvő laképületek az alapszabályok 32. §-ában a kölcsönzés tárgyául el nem fogadható ingatlanok között megemlítve nincsenek, az igazgatóság felfogását helyesli.

A jelzálogos
kölcshöz
1876-tól 1884-ig

A jelzálogos kölcsönzés lassu fejlődését a többi üzletágakhoz képest 1875-ig kimutattuk; a következő években sem indul az üzlet lendületnek, mint ez a folyósítások és visszafizetések itt következő összegeiből látható:

Évben	Folyósított	Visszatizedett
	jelzálogos kölcsönök	
	frt	frt
1876	696.911	697.032
1877	460.050	511.542
1878	295.447	432.315
1879	659.962	407.807
1880	510.264	813.136
1881	558.800	434.926
1882	594.300	367.941
1883	329.850	507.321
1884	580.368	537.974

A takarékpénztár a jelzálogos kölcsönöket eddig 6 havi kölcsönös felmondás kikötésével meghatározatlan időre adta,

kimondván, hogy «e mellett tőketörlesztések is engedélyezhetők». 1884 elején azonban elhatározza az igazgatóság, hogy jövőben a 6 havi felmondási időtől eltekintve, előre meghatározott számú évekre s évenkénti törlesztési összeg megállapítása mellett fog jelzálogos kölcsönöket adni. De alig, hogy a kölcsönzést ily feltételek mellett megindítják, csakhamar fel is függesztik, hogy mi okból, arról az irományok nem adnak felvilágosítást.

A takarékpénztár kezdettől fogva adott törvényhatóságoknak, községeknek kölcsönöket, épügy mint magánosoknak, betáblázás mellett, az illető község élén állók aláírásaival ellátott kötelezvény ellenében. Mérlegében ezeket a jelzálogos kölcsönök tétele alá foglalta. Községi kölcsön elnevezéssel először 1886-ban találkozunk. Ekkor ugyanis a takarékpénztár a magyar leszámítoló és pénzváltó-bankkal, a magyar országos központi takarékpénztárral és a Niederösterreichische Escompte-Gesellschafttal szövetségben elvállalja a Budapest főváros közönsége által fölvetett 2¹/₂ millió forintos függő kölcsönt és pedig 4·84%-nak három havi részletekben utólagos fizetése mellett. A takarékpénztár részese-dése e kölcsönben 40%. A főváros a kölcsönt 1890-ben fizette vissza a szövetkezett pénzintézeteknek.

Községi kölcsönök.

Noha nem szorosan a fejezet keretébe tartozik, itt szólunk ama kötvénykölcsönről, melyet 1889 elején a takarékpénztár a közmunka- és közlekedési miniszteriummal kötött. A takarékpénztár ugyanis szerződésileg kötelezte magát, hogy a miniszterium által kibocsátandó utalványokra, annak egyenes kötelezettsége mellett *Cathry Sales Ferencz*-nek, a pozsonyi állandó Dunahid építőjének 1,780.000 forintot fog kifizetni, 5¹/₂% évi, negyedévenként számítandó kamatnak és

Cathry-féle kötvény-kölcsön.

kamatok kamatjának levonásával. Ezen utalványok kiszolgáltatása 1889 február havától a hidépítés befejezéseig vagyis 1890 október végeig tartand. Az említett összeget 1889 július havától kezdve 10 évi egyenlő részletben fogja a központi állampénztár kifizetni.

*
* *
*

A záloglevél-
kibocsátás uj-
ból megindit-
tatik.

A jelzálogos kölcsönzés 1887-től kezdve lendületet vesz, úgy, hogy teljesen megokolt az igazgatóságnak az 1889 márczius 9-ediki közgyűlésen tett azon javaslata, hogy a záloglevélkibocsátás újra megindíttassék. A közgyűlés elfogadja a javaslatot és jóváhagyja a részvénytőkének fölemelését a végett, hogy abból a törvénykövetelte biztosítási alap kihasíttassék. Az alapszabályok is ehhez képest módosultak s mint-hogy ezek mai nap is változatlanul érvényben vannak, az eddig felsorolt határozmányoktól eltérő pontjait ide iktatjuk:

«A kölcsön csak akkor tekinthető teljesen biztosítottnak, ha a jelzálogul felajánlott ingatlan értéke az alapszabályokban meghatározott becslés szerint a kölcsön engedélyezése idején a kölcsönösszegnek s a netáni előző telekkönyvi tehertételeknek legalább kétszeresét képezi».

Az 1873. évi alapszabályok szerint készpénzkölcsönök a jelzálog értékének kétharmadáig, a záloglevél-kölcsönök az érték feléig folyósíthatók. 1876-tól kezdve készpénzkölcsön nem adható az ingatlan értékének felén túl.

«Kölcsön rendszerint első helyen leendő bekebelezés mellett adható». Ez a határozmány 1876-ig nem fordul elő az alapszabályokban.

«Későbbi rangsorozatban bekebelezendő jelzálogi készpénzkölcsönök csak úgy engedélyezhetők, ha az igazgató-

ságnak a kérvény felett határozó tagjai egyhangulag hozzájárulnak. Erdők és szőlők becsértéküknek csak egy harmadrésze erejéig fogadhatók el jelzálogos biztosítékok gyanánt. Iparúzésre rendelt épületekre záloglevél-kölcsön nem engedélyezhető s ezek készpénzkölcsönök jelzálogai gyanánt is csak kivételesen fogadhatók el». «Záloglevélkölcsönök 2000 frttól feljebb 100-al maradvány nélkül osztható összegekben engedélyeztetnek; az ilyen kölcsön leszámolására szolgáló zálogleveleknek készpénzzé való értékesítését, illetőleg elárusítását a takarékpénztár kizárólag magának tartja fenn». 1873-ban a kölcsön minimuma 500 frt volt és a takarékpénztár záloglevelekben folyósította a kölcsönöket.

«Záloglevélkölcsönök a takarékpénztár és a kölcsönvevők közt előre meghatározott és a kölcsön-kötvényben kitüntetett időre adatnak s a kölcsön adott tőke ezen idő alatt meghatározott törlesztési terv szerint a félvétenként esedékesse váló kamat, törlesztési hányad és netáni egyéb járulékokkal együtt előlegesen fizetendő, egyenlő, féléves részletek (annuitások) útján törlesztendő. Az 1873-adiki alapszabályok pontosan megjelölik a kölcsönök tartamát és törlesztési részletek nagyságát százalékban.

A záloglevelek külön biztosítására rendelt alap az 1889. évi alapszabályok szerint 300.000 frtot tett ki; miután azonban az 1889. évi XXX. törvényzikk a záloglevelek adómentességét csak azon hitelintézeteknek adja meg, melyeknek biztosítási alapja 1,500.000 frtot tesz, 1891-ben ez összegre emelik fel ezen alapot, mely a záloglevél-kibocsátáshoz képest akként növelendő, hogy a forgalomban levő zálogleveleknek legalább 5%-át képezze. 1892 február 7-edikétől fogva tehát a záloglevelek adómentesek. 1873-ban 500.000 frt volt

A záloglevél-
biztosítási
alap.

a biztosítási tartalékalap és a záloglevelek mennyiségéhez való arányáról említés nem tétetik az alapszabályokban.

A záloglevél-kölcsönüzlet mindazonáltal 1889-ben még nem léphet életbe, mert az igazgatóság ez év második felét nem vélte alkalmasnak arra, hogy új értékpapírt bocsásson a pénzpiacra. Az ez évben folyósított készpénz-kölcsönök azonban tekintélyes összeget tesznek ki: 2,208.050 forintot.

Megkezdik a záloglevelek kibocsátását.

A következő év második felében megkezdik a záloglevelek kibocsátását és október 13-adikától kezdve, a záloglevelek a budapesti, 1892 elejétől kezdve pedig a bécsi tőzsde hivatalos árfolyamjegyzékében jegyeztetnek. Az első évben 657.100 forint, 1891-ben pedig már 2,755.500 forintnyi záloglevél jut a forgalomba s ezeknek biztosítására jelzálogul lekötött ingatlanok becsértéke 5,934.570 forintot tesz ki.

A záloglevelek kamatlába.

A takarékpénztár kezdetben 5 és $4\frac{1}{2}\%$ -os záloglevelek kibocsátását tervezte, de 1890. év ápril havában az igazgatóság elhatározza, hogy csakis $4\frac{1}{2}\%$ -osokat fog kibocsátani. Ugyanakkor kimondják, hogy a záloglevél-kölcsönöket az adósok $5\frac{1}{2}\%$ -os félévi részletekben 45 év alatt tartoznak törleszteni.

A záloglevelek elhelyezése.

Az igazgatóság a záloglevelek kelendőségének biztosítása érdekében csakhamar megteszi a szükséges lépéseket. 1891-ben, megkeresésére az osztrák-magyar bank értesíti a takarékpénztárt, hogy a zálogleveleket árfolyamuk 75% -áig kézi zálogul elfogadja, a pénzügyminiszter pedig ugyanezen évben megengedi, hogy ezen záloglevelek a pénzügyigazgatás minden ágazatában biztosítékkul és bánatpénzül elfogadtassanak, árvapénzek elhelyezésére azonban nem nyilvánítja alkalmasnak. A következő évben az Oesterreichische Sparkasse veszi fel a zálogleveleket azon értékpapírok közé, melyekre előlegeket ad. A m. kir. pénzügyminiszteriumnak 1894. évi

január hó 19-edikén kelt rendelete óvaddékképeseknek és arra alkalmasoknak nyilvánítja, hogy azokba községek, testületek, alapítványok és nyilvános intézetek, továbbá gyármoltak és gondnokoltak pénze, hitbizományi és letéti pénzek gyümölcsözőleg elhelyeztessenek, végre üzleti és szolgálati biztosítékokra forditassanak; a cs. és kir. közös hadügy-miniszteriumnak 1893. évi április 11-edikén kelt rendelete folytán pedig katonai házassági biztosítékul is elfogadtatnak.

Óvadék-
képesé nyil-
váníttatnak.

A záloglevélüzlet különben már megindulása harmadik évében szép eredményt mutat föl: 1892-ben 236 záloglevél-kölesön-kérvény érkezett 9,366.554 frtnyi összegben; ebből 204 kölesönkérőnek 7,014.800 frtnyi kölesön szavaztatott meg és 123 kölesön 3,419.800 frt összegben folyósíttatott is. A záloglevelek élénk keresletnek örvendenek; az 1892. év végével 6,137.700 frt névértékű záloglevél volt forgalomban és ezek biztosítására, a külön alapon kívül 12,989.460 frt becsértékű jelzálogul lekötött ingatlan szolgált. Hasonlóképen fejlődik a következő évben, a mikor már 4⁰/₀-os zálogleveleket is bocsátanak forgalomba.

A záloglevél-
kölesönüzlet
fejlődése.

A 4⁰/₀-os zálog-
levelek.

A jelzálogos kölesönzés ezen ápolása mellett nem kerülték ki az igazgatóság figyelmét ama veszélyek, melyek egy betéteket kezelő intézetre ezen üzletág túlságos kiterjesztéséből hárulhatnak. Különösen az újabb időben, mióta a záloglevélüzlet is felvirágzott, gondot fordítanak azon arányra, melynek fenntartása a rövid és hosszú lejáratu kölesönök és a takarékbetétek között a takarékpénztár készfizetési képessége szempontjából kiválóan fontos. Ez óvatosság mellett a jelzálogos kölesönzés a takarékpénztár üzletágát képezheti és a betevőkkel szemben kötelezettségének mindenkor és azonnal megfelelehet.

VI.

Váltóhifel.

I.

A budai takarékpénztár alapításakor a váltótörvény nemcsak életben volt már, hanem a gyakorlat folytán szükségesnek tapasztalt javításokat és változtatásokat is megalkotta az országgyűlés az 1844. évi VI. törvényczikkben. Így a váltóhiféről nem kellett az intézetnek oíy külön rendelkezéseket szabni, miként azt az 1839. és 1840. évben alakult intézetek tevék. Mi sem akadályozhatta tehát a takarékpénztárt, hogy a kölcsönzés e nemét is a kereslet mérvéhez képest gondolja, minthogy az ily módon gyümölcsöző pénze nem kevésbé volt törvényes biztosítékokkal ellátva, mint a kézi-zálogra és ingatlanra adott kölcsönök.

Az alapszabálytervezet a váltóhiféről.

Az alapszabály-tervezet a váltókölcsönzést kettéválasztva tárgyalja, az egyik az, hogy az intézet kölcsönöz idegen váltóra, a másik az, hogy az intézet leszámítol idegen és saját váltókat. A nyomtatott alapszabályok már a megkülönböztetést nem teszik meg, hanem összefoglalják egy pontban: leszámítol idegen, valamint saját váltókat is. A leszámítolandó váltó kellékei:

- a) hogy arany vagy ezüst pénzértékben legalább 200 frtról legyen kiállítva;
- b) legfeljebb négyhónapos lejáratu,
- c) fizetési helye «Buda-Pest» és
- d) 3 váltóképes egyén aláírásával legyen ellátva, kik közül legalább egy budapesti lakos legyen;

e) a saját váltó csakis oly egyénektől fogadtatik el, kiknek czime az illető váltótörvényszéknél van jegyezve.

A váltókölcsönöket az igazgató-választmány szavazza meg; «végzés» hozatalára az igazgatón és gondnokon kívül 5 tag jelenléte szükséges, kik közül lehetőleg kettőnek szakértőnek kell lennie. A kölcsön felett szavazattöbbséggel döntenek; a választmány azonban határozatait úgy a váltó-, mint egyébféle kölcsönöknél indokolni nem tartozik; a szavazás nyilvánosan történik. 1851 november havában kimondják, hogy a szavazás ezentul titkos lesz és a választmányi tagok becsületszavukra, a könyvelő, ki ugyancsak e határozat folytán minden választmányi ülésen jelen tartozik lenni, valamint a felvilágosítás adása végett berendelt hivatalnokok, elbocsátás terhe alatt ígérik, hogy a mit a választmányi ülésen tapasztaltak, azt titokban tartják. E határozatra az indította a választmányt, hogy «miután a tanácskozmányok folytában a tag urak részéről a folyamodók egyénisége és hitelállapota felett mondott véleményes észrevételek szárnyra kaptak, az intézet igazgató-testülete és következőkép maga az intézet iránt is ily visszaélésekből a közönségben méltán támadható bizodalmatlanságnak és balvéleménynek eleje vétessék».

Kimondják továbbá az alapszabályok, hogy «a vizsgáló-választmánynak egy tagja sem szavazhat önmaga vagy háza által kiadott váltók tárgyalása alkalmával». A választmányi tagok akkor még lehettek váltókibocsátók, az 1854-ben módosított alapszabályok azonban ezt már megtiltják. Ezen alapszabályszerű eljáráson kívül az ötvenes évek elején az igazgató 5 tag által aláírt körlevél útján, ülésen kívül is adott sürgős esetekben váltóra kölcsönt.

A váltókölcsönök megszavazása.

Kölcsönök megszavazása körlevél útján.

A kamatláb.

A leszámítoló kamatlábat az alapszabálytervezet $5\frac{1}{2}\%$ -ban a nyomtatott alapszabályok 6% -ban határozzák meg, de a körülményekhez képest ez pénzbőség esetén 5% -ig leszállítható. Írásdijképen minden 100 p. forinttól 3-3 hónapra 5 kr. fizetendő és pedig a kamatokkal együtt előre.

A hitelt keresők vagyoni osztályozása.

A személyi megbízhatóság lévén a váltókölcsonznésnél az alap és az irányzó tekintet, a választmány az üzlet megindításakor négy tagu bizottságot küld ki a budai és pesti kereskedők és iparosok vagyoni osztályozására. Majd intézkedik az iránt, hogy, tekintettel a naponta szaporodó bukásokra, az intézet által folyósított kölcsönökről az egyleti ügyvédnek jegyzőkönyvi kivonat adassék. 1847-ben pedig a váltókon levő aláírások valódiságának megítélhetésére megkivánja, hogy a váltókkal együtt az illetők által kibocsájtott és czégjegyzésüket tartalmazó körlevelek is bemutatandók.

A váltóhittel az első üzleti évben.

A váltókölcsonznés az intézet működésének első hónapjában teljes erővel indul meg; a folyóvá tett összeg nem csak a betét-álladékot haladja meg, hanem felemésztí a befizetett részvénytőkének több mint fele részét. Kített ugyanis 31.105 frtot. A következő hónapokban csökken ugyan, de februárban 45.300 és augusztusban 48.600 frtra emelkedik. Az 1847. évi december 31-ediki ezen álladék az ingókra és ingatlanokra adott kölcsönöknek felét sem teszi ki, de az egész évi forgalom összege alig 7.000 frttal kisebb az ingókra adott kölcsönökénél. Az 1846 októbértől 1847. év végeig lefolyt üzleti időszakban ugyanis kiadatott összesen:

ingókra	374.924 frt — kr.
váltókra	367.762 « 56 «
ingatlanokra	323.592 « 30 «

A választmány nem találja ez arányt helyesnek, miért is tekintettel arra, hogy «a mostani pénzforgalom visszaszámításában a váltók leszámítolása a legnagyobb óvatosságot teszi szükségessé» és «nehogy így a váltók leszámításánál az egyes tőkéje veszélyeztessék» elhatározza, hogy a váltó-kölcsönzést korlátozni fogja. Ezt következetesen végre is hajtották, s a mennyiben 1848-ban mindössze 140.300 forintnyi váltókölcsönt folyósítottak 854.302 forint ingókölcsönnel szemben. 1849-ben még inkább csökkent a váltóra kölcsönzés, természetes következményeképpen a zavaros és ingatag üzletviszonyoknak. A nyugalom helyreálltával a választmány a váltókölcsönüzlet kiterjesztésére törekszik, és 1850 február 6-odikán tartott ülésében a rendelkezésére álló pénznek két harmadát váltókölcsönzésre szánja.

A váltóhitelezés korlátozása.

Azonban még ez évben sem mutat a váltóforgalom nagyobb emelkedést a többi kölcsönzési ágakhoz képest. Az 1851 április 14-ediki ülésben *Wodianer Albert* a forgalom élénkítése végett ajánlja, hogy a pesti czukorgyár által kibocsátott és egyes kereskedők által elfogadott üzleti váltóknál az alapszabályszerű három aláírástól tekintsenek el; a választmány, minthogy a czukorgyár által kibocsátandó váltókat tökéletesen biztosítottak tartja, beleegyezik e kivételes elbánásba. Ily váltókkal ezután rendes és élénk üzlet folyik; majd minden ülésen egy csomót nyújtanak be. 1852 elején külön váltóbíráló bizottságot is küldenek ki, mely a választmányi ülések időközében a benyújtott váltókat leszámítolja, de a választmány csakhamar felmenti e bizottságot és a gyümölestelenül heverő pénzt 5%-os «jóny»-ra 3 napi felmondás mellett *Koppély Fülöp*-nek adja ki.

A váltóforgalom élénkítése törek-szenek.

A váltóüzlet az év folyamán mind élénkebbé válik,

Az osztrák
polgári tör-
vény hatása.

úgy hogy itt-ott az intézet nem is elégitheti ki a hitelszükségletet. Már nemcsak a választmányi üléseken számítnak le, hanem azokon kívül is, 5 választmányi tag által aláírt körlevelek útján. Ez eljárást azonban, mint a mely a fennálló igazgatási elvek mellett helyt nem állhat, később, 1855-ben megszüntetik. Még nagyobb szerepe jut a váltókölcsönzésnek a következő évben, vagyis 1853-ban az osztrák polgári törvénykönyv életbelépése folytán, melynek értelmében zálog nélkül adott kölcsönért továbbra is 6% marad a törvényes kamat-maximum. Az üzlet folytonos élénkülése újabb hivatalnokok alkalmazását és külön ellenőrzési intézkedéseket tesz szükségessé. Gyakran megvizsgálják a váltó-tárcazt és szigorúbb bírálatot gyakorolnak.

Alapszabá-
lyok módo-
sítása.

Az alapszabályok módosítása alkalmával a leszámítolási üzletbe bevonják az állami központi pénztári utalványokat és leszámítolásra alkalmas belföldi állampapiroknak ily módon való megszerzését. Továbbá teljes szabadságot adnak a választmánynak a leszámítolási kamatláb meghatározására, mindig a törvényes kamatláb határán belül.

Az olasz-osz-
trák háború
hatása.

Az általános üzleti pangás, melyet az 1859-ediki olasz háború idézett elő, a betét-üzletnél a nagymérvű visszafizetések daczára nem okozott oly megzavarást, mint a kezelt tőke elhelyezésében. A hitelélet bizonytalansága folytán a váltóleszámítolás rendkívül lanyhán folyik; majd minden választmányi ülésen gondokat okoz a pénzfelesleg gyümölcsöztetésének kérdése.

Minthogy a helyi hitelkereslet távolról sem meríti ki a pénztári készletet, szeptember elején elhatározza a választmány, hogy míg a pénzforgalom kielégítőbb lendületet vesz, a pénztári feleslegből «bécsi czégekről szóló elsőrendű

papirnak elismert váltókat» fognak vásárolni. E célra *Koppély Fülöp, Medetz József, Kern Jakab és Aebly Adolf* választmányi tagokból álló bizottmány küldetik ki, mely azonban fáradozásai daczára sem tud tetemesebb összeget ily módon elhelyezni.

A következő évben vagyis 1860-ban a váltóleszámitolás lassankint föllendül, úgy hogy szeptemberben a pesti hitelintézeti fióknál letett összegeket felmondják és váltókba fektetik. A váltóüzlet további menetéről ez évtől kezdve következő számok nyújtanak képet:

A váltókölcsönzés menete 1860-tól 1868-ig.

Évben	frt	Évben	frt
1860	2,215.210	1865	2,392.328
1861	2,463.763	1866	2,464.835
1862	2,477.357	1867	2,662.463
1863	2,226.459	1868	1,801.421
1864	2,173.484		

A hatvanas években a mindinkább szaporodó pesti és budai gőzmalmok a takarékpénztár számottevő üzletfelei voltak, minek folytán 1866-ban a választmány megállapítja azon maximális összegeket, melyek erejéig azok üzleti váltóit leszámítolni hajlandó. A forgalom mindazonáltal az egész év folyamán igen lanya, úgy hogy az év végén a betétkamatláb leszállításával párhuzamosan a leszámítolási kamatlábat is új váltóknál $5\frac{1}{2}\%$ -ban állapítják meg, a meghosszabbításoknál megmarad az eddigi 6% . A következő év januárban pedig a budai és pesti gőzmalmai vállalatok elfogadványait 5% kamat mellett és írásdíjak nélkül számítolják le; ily váltókra ülésen kívül, körözüvény útján is, megszavazható kölcsön.

Gőzmalmai váltók.

Az üzlet csupán 1867 szeptember havában vesz nagyobb lendületet de csak rövid időre; már novemberben újra a malomváltókhoz kell fordulniok és pedig $4\frac{3}{4}\%$ mellett.

Az 1869. évi
alapszabályok
a váltóhitelek
zészéről.

Az 1869. évi alapszabályok a leszámítolási üzletre vonatkozólag lényeges változtatásokat tesznek. Az új szakasz így szól:

«1. A társulat a kamatok és díjak előre fizetése mellett leszámítol: *a)* Budapesten fizetendő, *b)* Budapesten telepített *c)* és külpiazi váltókat, *d)* állami központi pénztári utalványokat és leszámítolás útján megszerezhető egyéb bel-
földi állam- és községi papirokat. Visszleszámítol: birtokába
jött váltókat, azok kivételével, melyek saját hitelegyletének
tulajdonai. Szükséges, hogy minden benyújtott váltó *a)* leg-
alább 50 frt értékről szóljon, *b)* hogy lejáratát négy hónál
tovább ne terjedjen, *c)* hogy szabályszerű három váltóképes
egyén czimével legyen ellátva. Azonban csak két czimvel
ellátott váltók is fogadtathatnak el leszámítolásra, de ez
esetben szükséges, hogy a váltó-bírálatnál jelenlevő igaz-
gató-válaszmányi tagok egyhangulag nyilatkozzanak azok
elfogadása mellett».

Más pénzügy-
intézetek váltói-
nak leszámítolá-
sa.

E szakasz tehát visszleszámítolásról is tesz említést; ez természetesen az intézet *activ* üzletága: más pénzügyintézetek által leszámított váltók leszámítolása. Az ó-budai takarékpénztár már 1867-ben fordult az intézethez ilyenemű kölcsönért, de a budai takarékpénztár kijelenti, hogy ily üzletet életbe léptetni nem hajlandó. Hasonló választ ad 1868 végén a törökbecsei takaré- és előleg-egyletnek. Mint-hogy 1869-ben az alapszabályokba e szakaszt felvették, *Aebly* indítványára a visszleszámítolási üzlet megindítását elhatározzák. Tényleg azonban csak 1870 márczius havában

adják az első visszleszámitolási kölcsönt az ó-budai takarékpénztárnak. Az üzlet fellendülését egyidőre megakasztja az ezen évben uralkodó válság és a takarékpénztár eleinte főleg csak fővárosi pénzüzetekkel lép üzleti összeköttetésbe.

A budapesti nagyobb hitelintézeteknek ez időben már nevezetes clientelájuk volt a vidéki pénzüzetek körében; az egyesült fővárosi takarékpénztár 1872-ben lép velök versenyre. A választmány 50 intézetet jelöl ki, a melyekkel, ha ezek a takarékpénztárt felszólítják, visszleszámitolási összeköttetésbe lépni hajlandó. Ez üzlet lassankint megindul; a kamatláb 7-7 $\frac{1}{2}$ %, 1874. év elején pedig 8%-ra is emelkedik.

A hetvenes években a váltóleszámitolás az említett visszleszámitolással és a hitelegyleti váltókkal együtt folyton növekedő forgalmat tüntet fel; a hitelnyújtásnak majdnem egyedüli módja ez akkoriban, mely mellett a kölcsönzés többi neme alig jöhet számba. S noha a válság és később az üzletpangás idején az intézetet folytonos veszedelem fenyegette s nem volt szűkmarkunak mondható a hitel kielégítésében, kétes és behajthatatlan követelésekből eredő vesztesége a forgalomhoz mérten jelentékenynek éppen nem tekinthető.

A váltóhitelezés a hetvenes években.

A leszámítolási kamatláb ez időszakban ugyancsak tág határok között mozgott és gyakorta változott. A válság idején 8-9%-ig fölemelkedik, a későbbi években erősen leszáll: 5-4%-ra. Némi lendület az üzleti életben az 1882. év második felében mutatkozik; október 20-adián, az osztrák-magyar bank után indulva, a takarékpénztár a leszámítolási kamatlábat 4 $\frac{1}{2}$ és 4 $\frac{3}{4}$ %-ról 5%-ra emeli.

A leszámítolási kamatláb.

A takarékbetétek kamatainak megadóztatásáról szóló törvény életbelépése, vagyis 1883 óta a váltóleszámitolási

A tőkekamatadó hatása.

üzletben a helybeli pénzpiacz a versenyt a bécsi piacczal még kevésbé képes megállni, mint azelőtt. Bécsben ugyanis a betétek kamatlába a budapesti pénzintézetek által fizetett kamatlábnál kisebb és ott kamatadó nem terheli a betéteket. A bécsi pénzintézetek tehát mérsékelten számítva 1%-kal olcsóbban képesek leszámítolni, mint a budapestiek. A váltóleszámítási üzletben ennél fogva a legjobb anyag nagy mértékben a bécsi piacchoz fordul, Budapestén pedig ezen üzlet jövedelmezősége lényegesen csökken.

A következő években a váltókölcsonök forgalma, nemkülönben a takarékpénztárnak ebből származó jövedelme öröndetes gyarapodást mutat; különösen 1887-től kezdve, midőn számos vidéki pénzintézettel lép a takarékpénztár visszleszámítoló összeköttetésbe.

Igy az intézet nemesak a fővárosi hitelígyényeknek szolgál, hanem a vidék szükségletének kielégítésében is hatatos tevékenységet fejt ki.

II.

A hitelegylet alakítása.

A hitelegylet alapításának eszméjét először 1866-ban vetik fel. Segélyeszközt vélnek benne találni a takarékpénztár gyakori pénztári fölöslegeinek hasznosítására. Bizottságot is küldenek ki a kérdés tanulmányozása végett. A következő év folyamán két ízben kerül fel újra a hitelegylet a napirendre; azonban 1869 közepéig inkább csak elméleti discussio tárgya marad. Ekkor az alapszabályok már felhatalmazzák az intézetet a hitelegylet felállítására. A választmány főelvíl kijelenti, hogy a hitelezési üzletnek a hitel-tulajdonosok egyetemleges kezessége mellett csupán két

kategóriája lesz: az u. n. váltóbenyújtás és az elfogadványi hitel. 1870 április 3-án a hitelegyleti szabályok jóváhagyva visszaérkeznek, június 23-án pedig a hitelegylet megtartja alakuló közgyűlését; ügyeinek elvégzése a takarékpénztár tisztviselőire bízatik.

Ez alapszabályok értelmében a hitelegyletnek egyelőre félmillió frtnyi javadalmazás adatik és akkor alakul meg, ha legalább 100 cég vagy egyén jelentkezik, kiknek hitelképességét az igazgató-választmány elismeri. Az egylet közegei: a közgyűlés, az ez által választott 12 tagból álló igazgató-bizottmány és az 5 tagból álló felszámoló bizottmány. A közgyűlés hatásköre és teendői ugyanazok a hitelegyletre vonatkozólag, mint a takarékpénztári közgyűlésé az intézetet illetőleg. Az igazgató-választmány «megbírálja a hitelegyletbe leendő felvételt tárgyzó beadványokat s meghatározza a hitelek terjedelmét, mely határozatokat jóváhagyás végett a takarékpénztár igazgató-választmánya elé terjeszti». Ez utóbbinak szabadságában áll a már engedélyezett hitelek korlátozni vagy azokat minden indokolás nélkül végkép megszüntetni. A mennyiben a biztosítéki alapra pótfizetések szükségesek, a bizottmány azoknak mennyiségét meghatározza s a befizetést elrendeli. Fel van jogosítva az engedélyezett hitelek lejjebb szállítani, vagy egészben megszüntetni, a hitelek és a leszámítolásra elfogadott váltókat bármikor átvizsgálhatja, kötelességében áll azonban ezen vizsgát évenként legalább kétszer és pedig június és december havában végezni s erről az igazgató-választmánynak jelentést tenni.

A felszámoló bizottmány feladatai:

a) a kezességi és jótállási okmányok érvényesítése;

A hitelegylet
alapszabályai.

b) a lejáratkor be nem váltott hiteltulajdonosi váltóknak és járadékainak törvény útján való behajtása és

c) esetleges egyezségek kötése az igazgató-bizottmány jóváhagyásának fenntartása mellett.

A hitelt igénybe venni szándékozó egyleti tag az engedélyezett, esetleg fölemelt hitelösszeg után 5%-ot a biztosítéki alapra fizetni tartozik; ez alap a hiteltulajdonosok tulajdona és pedig befizetésük arányában, de összeségében első sorban a takarékpénztár irányában fennálló kötelezettségek fedezeteül szolgál.

A tagok hitelben részesülhetnek:

a) intézvényezett váltók alapján, melyek 6 hónapnál hosszabb időre nem szólhatnak, Pesten vagy Bécsben fizetendők és a hitelt élvező forgatmányán kívül legalább egy fizetőképese cég vagy egyén jótállását kell tartalmazniok.

b) Nyújtandó kezesség vagy zálogjogi bekebelezéssel nyújtandó biztosíték alapján. Ez esetben a jogosított fél 4 hónapnál hosszabb időre nem szóló, egyedül saját aláírásával ellátott saját elfogadványai alapján nyer hitelt, a mely váltókat a takarékpénztár bocsátja ki. Kezesül Pesten, Budán vagy Ó-Budán lakó egyén vagy cég, esetleg nő is szolgálhat, vagy pedig az engedélyezett hitel a folyamodó vagy keze tulajdonát képező és telekkönyvileg nevére jegyzett ingatlanra zálogjogilag bekebelezendő, ha t. i. az ingatlan az intézetnek kellő biztosítékot nyújt.

A hitel minimuma és maximuma.

A hiteltulajdonosok évi közgyűlése a takarékpénztár közgyűlésének jóváhagyásával meghatározza az engedélyezendő hiteleknek minimumát és maximumát. 1870. évre kivételesen a minimum 200 forintban, a maximum 10.000 forintban állapittatik meg. Ha egy hiteltulajdonos az egylet

iránti kötelezettségeit teljesíteni elmulasztaná, a fizetés a hitel-tulajdonosok tartalékalapjából, ha pedig ez ki lenne merítve, a biztosítéki alapból történik. Ha ez utóbbi nem teljes, az összes tagok, hitelők arányában pótfizetéseket teljesíteni tartoznak, melyek a tartalékalap megnövekedése esetén kamataikkal együtt visszafizettetnek. Az üzlet tiszta jövedelmének 15%-a a hitelegyleti tartalékalap javára, 10%-a a váltóbíráló bizottmányi tagok jutalékára fordítandó, a fönmaradó 75% pedig a takarékpénztár jövedelméhez csatoltatik.

A hitelegylet működését tényleg 1870 július 14-edikén kezdte meg. Mindjárt az első év élnk forgalmat mutat föl, amennyiben 1870 végéig 537 hitelbejelentést tárgyalt le, melyek közül 250 egyén, illetve cég, összesen 761.200 frt hitelösszeggel vétetett fel egyleti tagul. Ezen 5 és 1/2 hó alatt a hitelegylet 688 drb váltót 861.833 frt erejéig számolt le, melyekből 281 darab 174.313 frt tárczaváltókra, 387 darab 687.510 frt pedig hitelváltókra esett. Első mérlegét 3873 frt tiszta nyereséggel zárta le, pénztári forgalma pedig ezen időszak alatt 1,757.322 frtot tett ki.

A hitelegylet
megkezdí mű-
ködését.

A hitelegylet első igazgató-bizottságának névsora a következő:

Az igazgató-
bizottság.

Elnök: *Nasztu* (most *Nászai*) *Mór*, elnökhelyettes: *Fromann Elek*; tagok: *Wabrosch József*, *Ráth Károly*, *Nagel Sámuel*, *Sgaliczter Sámuel*, *Giészriegl Károly*, *id. Kohn J. L.*, *Beer Berthold*, *Schönreiter Lajos*, *Schügerl Ferencz* és *Bognár Antal*; póttagok: *Bánhegyi J. C.*, *Neszveibik János*, *Steingassner József*, *Rott Antal*, *Pekáry József* és *Molenda István*. Ezek közül a jelenleg működő igazgató-bizottságban csak három foglal helyet: *Nászai*, *Beer* és *Bánhegyi*.

A javadalmazás és kamatláb.

A javadalmazás kezdetben, mint az alapszabályok kimondták, 500.000 frt volt, mely után a hitelegylet a takarékpénztárnak 5%-ot fizetett. De már július végén a hitelviszonyok a választmányt arra késztették, hogy a kamatlábat $\frac{1}{2}\%$ -kal fölemelje. Az év végén azonban a félmillió frtot majdnem teljesen igénybevétték, miért is az igazgató-választmány elhatározza, hogy a dotatiót egyelőre meg nem határozott összegig növeli a szükséghez képest.

A takarékpénztárnak fizetendő kamatláb 1871 április 1-étől az igazgató-bizottság megkeresésére újból 5%-ra szállítatik le, 1872 május havában a javadalmazást, tekintettel a hitelegyleti tagok számának örvendetes szaporodására, 1 millió frtra egészítik ki. Juliusban a folyósítható összegek eddigi 10.000 forintnyi maximumát 20.000 frtra emelik. Ez év őszén azonban pénzszükség áll be, ennek folytán az igazgató-választmány felhívja a hitelegyletet, hogy újabb tagok fölvételét függessze fel; továbbá hogy a hitelviszonyok javultáig a tagok váltói nem az engedélyezett hitelösszegekre, hanem a pénztár állapotára való tekintettel számítottassanak le és hogy előnyben azon tagok részesüljenek, kik hitelüket csekélyebb mértékben vagy egyáltalában nem vették eddig igénybe.

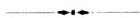
A következő években a hitelegylet forgalma mindegyre növekszik; 1877-ben a javadalmazást időlegesen 1,200.000 frtra emelik fel.

A dotáció után fizetendő kamatláb a következő hullámzásokat mutatja:

1877-ben	$6\frac{0}{10}\%$	1879-ben	$5\frac{0}{10}\%$
1878-ban	$5\frac{1}{2}\frac{0}{10}\%$	1880-ban	$4\frac{1}{2}\frac{0}{10}\%$

Pótfizetésekre először és egyszersmind utoljára 1877-ben, Pótfizetések. vagyis a hitelegylet fennállásának kilenczedik évében van csak szükség és pedig 1 frt 80 krt szednek 100 frt hitel-tőke után. Az előző években ugyanis telekkönyvileg biztosított követelések kétesekké váltak annak folytán, hogy az ingatlanok értéke alábbszállt. 1883-ban a jelzálogilag biztosítható hitel maximuma 15.000 frtről 30.000 frtra emelkedik, 1884-ben pedig az igazgatóság a javadalmazást 1,000.000 frtra emeli fel.

A hitelegylet alapszabályait 1888-ban szabatosabb alakba A hitelegylet állása napjainkban. öntik, részletesebben és pontosabban határozzák meg a tagok kötelezettségeit, a takarékpénztári igazgatóságnak pedig a hitelegylet ügyeibe az eddiginél nagyobb befolyást biztosítanak. Ezen szabályok korlátai között fejlődik fokozatosan és működik folyton a hitelegylet szép eredménynyel. Ebben kétségbevonhatlanul nevezetes része van *rákosi Nászaí Mór* igazgatósági tagnak, a hitelegyleti bizottmány főnökének, ki az intézmény létesítése óta, tehát immár 26 éve, áll annak élén és vezeti fáradhatatlan buzgalommal annak ügyeit.

VII.

Értékpapírok.

Az alapszabályok az értékpapir-beszerzésről.

Az írott alapszabály-tervezet a kölcsönzési ágak felsorolásánál felemlíti, hogy «az intézet ezenkívül leszámol még sorsnyereményes statuspapirosokat, meczleteket stb» is, de tulajdonképeni értékpapir-beszerzésről oly czélból, hogy azok tárczájában maradjanak és kamataikkal szaporítsák az intézet jövedelmeit, nem tesz említést. A nyomtatott alapszabályokban már nem található ezen említett czikk. Az intézet eleinte tartózkodott is az értékpapirbeszerzéstől, sőt a ki nem váltott értékpapir-zálogokon is igyekezett, ha mindjárt veszteséggel, túladni.

Az első érték-papírok.

Első értékpapirjaihoz az 1851-edik évi állami kényszer-kölcsön útján jutott. Szeptember 15-ödikén ugyanis *Wodianer* indítványozza, hogy «miután a legközelebb megnyitott önkéntes álladalmi kölcsönzésnél jobbadán minden nyilvános pénzkezelő-intézet érdekelve volna, intézetünk sem vonhatja ki magát eme kölcsönből, mely különben az 5% kamat-javadalmon kívül az aláíróknak több előnyt is biztosít». 50.100 frtot irnak alá és az első 10%-os részletet rögtön ki is fizetik. A kötvények árfolyama azonban pár nap múlva esni kezd, miért is *Wodianer* az aggódó részvényesek megnyugtására 25.000 frtot vállal el az aláírt összegből, mit a választmány nagy hálával fogad. A második részlet ese-

dékessége idején azonban a betéteket oly tömegesen szedték ki, hogy a pénztárban éppen csak a napi üzlet ellátására szükséges pénz maradt. Ekkor *Wodianer Albert* a választmány kérésére saját pénzéből kifizeti az esedékes részletet, egyszersmind el is adatja az állami kötelezvényeket és pedig 140 frt veszteséggel. Az intézet kezdettől fogva áldozatnak és nem nyereséges üzletnek tekintette az aláírást és a kormányhoz intézett felterjesztésében ezt az áldozatot érdemül is kívánja figyelembe vétetni.

Az első alapszabályokban, mint már említettük, nem intézkedtek az értékpapírok beszerzése tárgyában, 1854-ben ennél fogva az alapszabályok módosítása alkalmával a kölcsönzésekről szóló §-t következőleg bővítették: «vesz kamatozó kincstári vagy testületi kötvényeket és zálogleveleket».

Alapszabály-
módosítás.

Az 1854. évi márczius 5-ödikén *Kiss Ferencznek* a közgyűlésen tett indítványára «miután az intézet virágzó állapota mellett azon helyzetben van, miszerint nemcsak saját rendeltetése, hanem magasabb álladalmi czélok előmozdításához is járulhat, a közelebb megnyitandó államkölcsönnél magát annál is inkább érdekelje, minthogy az 1851. évi államkölcsönnél is tetemes összeggel volt érdekelve», 100.000 frttal vesznek részt az 50 milliós 4⁰/₁₀-os kölcsön aláírásában. De még be sem fizették egészen, midőn a betétek tömeges visszavonása annyira meggyöngítette a pénztárt, hogy az ama kölcsönre befizetett részüket realizálniok kellett és pedig ezuttal nem haszon nélkül.

A 4⁰/₁₀-os állam-
kölcsön.

Alig hogy e papiroktól ily szerencsésen megszabadultak az intézethez érkezik *Augusz* báró helytartósági alelnök leirata, melylyel az egyleti hivatalnokokat az ez évben második önkénytes nemzeti 5⁰/₁₀-os kölcsön aláírására fel-

Az 5⁰/₁₀-os nem-
zeti kölcsön.

hívja. A választmány 1.550 forintban állapítja meg e részvételt, az intézet részéről pedig, *Paulovics* felszólítására, az eddig befizetett 50.000 forintnyi részvénytőkének e czélra fordítását határozza. A hivatalnokoknak az említett összeget előlegezi és a papirokat később tőlük magához váltja. 1856-ban tekintettel az államkölesön árhanyatlására, ajánlatosnak tartja a választmány annak más papírral való feleserélését. Januárban a befizetett 31.000 forintnyi kötvényekből 25.000 forintyt eladnak és ugyanannyi értékű úrbéri kártalanítási kötelezvényt vesznek. Februárban befizetik az aláírt összeg hátralékos részleteit és rögtön intézkednek a kiszolgáltatott kötvényeknek úrbéri kártalanítási kötvényekkel való feleserélése iránt. Az értékpapírtárca fejlődése ez időben következőleg alakult:

Az értékpapírtárca fejlődése.

Évben	frt	Évben	frt
1854	6.250	1857	45.723
1855	31.250	1858	48.009
1856	45.723	1859	49.750

1856-tól kezdve a váltóleszámitolás után elhelyezés nélkül fenmaradt összegeket rendszeren bécsi pénzintézetek utalványaiba és értékpapírokba fektették. Így szeptember 10-edikén 50.000 forintért a bécsi bank által kibocsátott 5%-os «Hypothekar-Scheint» vásárolnak. A következő év december havában ugyancsak 50.000 forintot helyeznek el ipari vállalatok részvényeiben, 1858 január havában pedig újból 50.000 forint úrbéri kártalanítási kötelezvényt vásárolnak. Juniusban ezek árfolyamértéke tetemesen emelkedvén, eladatják, a tartaléktőkét képező kötvényeket azonban megtartják. 1859-ben föleserélik ezeket is a dunagőzhajózási

társaság részvényeivel, arra való tekintettel, hogy a kormány ezeknek $7\frac{2}{5}\%$ -os kamatozását biztosította.

Ez évben különben az üzleti élet megzavarása az értékpapírüzlet fokozottabb mértékben való művelésére utalja az intézetet; a gyümölcsöztetést nem találó pénztári készletből 200.000 forintnyi sóbánya-utalványt vesznek. 1860. év végén ezeket az értékesítés megkönnyébbítése végett osztrák hitelintézeti utalványokkal cserélik fel. Nemsokára ezután a pénztári feleslegből 150.000 forintot 5% -os bécsi leszámítoló bank utalványokban helyeznek el. Ez időtől kezdve állandóan nagyobb mennyiségű Escompte-utalvány fekszik az intézet pénztárában, főleg addig, míg ez utalványok kamata 5% -ról $4\frac{1}{2}\%$ -ra leszállított. Ugyancsak ez évben kénytelen a takarékpénztár az államsorsjegy-kölcsönre 25.000 forintot aláírni, melyen azonban csakhamar túlad.

Az értékpapír-üzlet emelkedése.

Az 1862. évi alapszabályok már fölemlítik az értékpapírok vásárlását, mint rendszerint művelendő üzletágot; a 31. §. V. pontja szerint ugyanis: «az intézet vesz kamatozó osztrák kincstári vagy testületi kötvényeket és zálogleveleket».

Az 1862. évi alapszabályok megemlítik az értékpapírüzletet.

1863-ban megalakul a magyar földhitelintézet és ennek elnöke *Dessewffy Aurél gróf* meghívja a budai takarékpénztárt is azon szűkebbkörű értekezletre, melyen a földhitelintézet és a hazai takarékpénztárak között létesítendő kapcsolatról tanácskoznak. Az intézet képviselőjében *Ro'sa Lajos* jelen meg ez ülésen és jelenti a takarékpénztár abbeli készségét, hogy a földhitelintézeti záloglevelekre előleget ad, és azokat értékpapírtárczájába fölveszi. Ez időtől fogva gyakran vásárol is az intézet nagyobb mennyiségű ilyen záloglevelet, sőt természetben való visszaszolgáltatás feltétele és $1\frac{1}{5}\%$ díj mellett ki is kölcsönzi. E papírok vásár-

A magyar földhitelintézet.

lására különben formailag csak az 1868-ban módosított alapszabályok adtak felhatalmazást.

Tartózkodás
részvény-
aláírásoktól.

A hatvanas években gyakran fordulnak alakulófélben lévő ipari és közlekedési részvénytársaságok: így a magyar gőzhajózási társaság, a budapesti közúti vaspálya részvénytársaság, a «Dalmatia» a takarékpénztárhoz oly kéréssel, hogy részvényeikből bizonyos mennyiséget aláírás útján átvegyen. A takarékpénztár következetesen visszautasítja az ajánlatot, utalva arra, hogy az ily üzleteket alapszabályai nem engedik meg; de betevőinek és részvényeseinek megővendő érdeke is eltiltja bárminemű nyeresztkedő vállalatban való részvételtől.

Az 1869-ediki alapszabályok értelmében az intézet már «államilag biztosított vállalatok részvényeit és tőzsdeszerűleg jegyzett elsőbbségi kötvényeket is vásárolhat». A takarékpénztár értékpapírvásárlásaiból 1867-től kezdve a következőket említjük meg:

Értékpapir-
vásárlások
1867-től.

1. Az állami jószágai záloglevelek kibocsátásánál 1000 darabot ír alá, azonban csak 790 darabot kap;

2. a magyar vasuti kölcsönkötvényekből 1600 drbot vesz át;

3. az alföldi vasuti részvényekre $\frac{1}{2}$ millió forintot ír alá, de a roppant túljegyzések következtében csak 18 drbot kap;

4. a győr-gráczy vasúti kölcsönben 1,000.000 frttal;

5. a magyar nyeremény-kölcsönben 25.000 frttal;

6. az 1873. évi XXXIII. t. cz. által megállapított 153 millió o. é. ezüst forint államkölcsön másik felének kibocsátásában 2.500 £-el vesz részt.

1873 elején a kormány egy leszámítoló és kereskedelmi

bank felállítását tervezte 25 millió forint részvénytőkével, a hazai kereskedelem és ipar előmozdítására, mely bank a többek között főleg a magyar állam számára üzleteket végezni lett volna hivatva. Alapszabályai értelmében ugyanis «a társulat ellátja a m. kir. kormány mindazon bankműveleteit, melyek mint egyszerű pénztárműveletek nem láttatnak el az állam pénztárai által. Így pénzeket fogad el az állam részére, teljesíti annak fizetéseit bel- és külföldön, belföldi és idegen értékben; teljesíti továbbá a kormány számára a külföldi váltók, pénzek és értékpapírok bevásárlását és eladását, valamint az értékpapírokra való kölcsönök felvételét is. Átadja továbbá a kormány a társulatnak a rendes pénztári kezelésből származó és gyümölcsöztetni kívánt pénztári feleslegeit, mely összegekért a kormánynak jogában áll, megfelelő fedezetet követelni».

A leszámítoló-
és kereske-
delmi bank.

1873 május 14-én az igazgató-választmány figyelme e tervezett bank felé fordul. Minthogy hire járt, hogy az intézet részvényeinek bizonyos hányada a hazai pénzintézetek rendelkezésére fog bocsáttatni, azon reményben, hogy e részvényeknek névértéken való megszerzése a takarékpénztárakra nevezetes és biztos haszonnal fog járni, megbízzák az elnökséget, hogy lehetőleg jelentékeny mennyiségű részvényt jegyezzen.

A bankról szóló XXVI. törvényt megszavazta a törvényhozás két háza, június 27-edikén szentesítést is nyert, de a bank a létesítés stádiumába nem jutott, mert a tőzsdeválság gyökeresen megingatta és cselekvésképtelenné tette azon pénzintézeteket és bankházakat, melyek a bank finanszálására vállalkoztak.

Az intézet értékpapír-tárczája 1866-tól kezdve különben

Az értékpapírtárcza fejlődése 1866-tól.

már tekintélyes összegre emelkedik; volt ugyanis az álladék az év végén:

Évben	frt	Évben	frt
1865	16.000	1872	924.816
1866	465.266	1873	556.028
1867	500.535	1874	1,019.674
1868	948.600	1875	1,116.796
1869	978.960	1876	1,557.111
1870	874.016	1877	1,597.233
1871	930.423.		

Az értékpapírüzlet a hetvenes években.

1866-ban és 1867-ben az értékpapírok zömét az osztrák-magyar bank záloglevelei képezik, 1868-ban már a magyar földhitelintézeti záloglevelek megközelítik ezeket. 1869-ben az osztrák-magyar bankéi eladatnak, a földhitelintézetiek pedig közel járnak a 700.000 forinthez, 1870-ben pedig meg is haladják s a két következő évben 800.000 forint túl emelkednek. A nagy válság évében pénzszűkiben lévén az intézet, értékpapírjait eladni kénytelen, miáltal tárczája majdnem felényire száll le. 1874 elején azonban Ro'sa felhívja a választmány figyelmét az aránytalanságra, mely az intézetnél a közel 11 millió forintnyi betétek és a könnyen folyósítható értékek között fennáll. Ez utóbbiak csekély összege, szerinte méltán aggodalmat kelthet, azon eshetőségre gondolva, hogy a betétek hirtelen tömegesen felmondhatnak. Ezért indítványára a választmány kimondja, hogy ily tartalék képzésére 2 millió forint fog fordíttatni, egyelőre azonban csak 1 millió forintot tesznek folyóvá, melynek fele az osztrák-magyar bank, másik fele pedig a kereskedelmi bank zálogleveleiben helyezendő el. Ennek folytán 1874-ben az értékpapírállomány 1 millió forintra szökik fel. 1876-ban a rend-

kivüli pénzbőség újból az értékpapírvásárlásra, mint alkalmas pénzbefektetési módra utalja a választmányt; ezuttal is osztrák-magyar bank és magyar földhitelintézeti zálogleveleket vesznek. Így az értékpapírtárca ez év végén a másfél millió forintot meghaladja. A következő évben is folytatják a vásárlást; az év derekán ugyan felfüggesztik, remélve, hogy a kereskedelem élénkülni fog, de csakhamar újra visszatérni kénytelenek ez üzletághoz. Részt vesz a takarékpénztár a 80 millió forintnyi aranyjáradék-kölcsön aláírásában is 250.000 forinttal.

1872-ben, midőn az intézet számos új üzletágot karolt fel, *Tavaszy Endre* igazgató-választmányi tag indítványára a bizományi üzlet gyakorlását is elhatározzák. Sem az akkori alapszabályok, sem a későbbiek nem adnak ugyan kifejezetten erre felhatalmazást, de az igazgatóság valószínűleg az értékpapírvételről és eladásról szóló «adás- és vevési üzlet» című szakasz alapján, ennek ugyancsak tág magyarázatával, művelte ez üzletágot. Az 1876-odiki alapszabályok már kifejezetten szólnak róla.

Bizományi
üzlet.

1878-ban az értékpapírtárca 2 millió forint felül emelkedik; ebből 600.000 forint kincstári pénztári jegyekben volt elhelyezve, 1879-ben pedig a majdnem 5 millió forintnyi értékpapírból 2,019.000 forintot tesznek ki a kincstári jegyek. Ez a legbiztosabb és legelőnyösebb befektetések egyike volt azon időben, mert 5 1/2%-ot kamatozott és a tőkében nem eshetik veszteség. 1879-től kezdve az értékpapírok állománya csökken, kapcsolatosan a többi üzletág föllendülésével. Mindazonáltal még így is tekintélyes összeget tesz ki az értékpapírtárca; 2 millió alul csupán egy évben: 1886-ban száll le.

Kincstári pénz-
tári jegyek.

A következő évben vagyis 1887-ben a takarékpénztár

A magyar-galicziai vasuti syndicatus.

az első magyar galicziai vasút által kibocsátandó 13.6 millió forint elsőbbségi kötvények átvételére a Niederoesterreichische Escompte - Gesellschaft vezetése alatt új syndicatusban 500.000 forint erejéig névértékben 87.57 1/2 árfolyamon vesz részt, 1888-ban pedig a Józsv-sorsjegyek átvételére alakult syndicatusban 108.000 forinttal.

Józsv-sorsjegyek.

Egyéb syndicatusok.

Ez időtől kezdve a takarékpénztár a következő syndicatusokban vett részt:

1890-ben a 4 1/2%-os regále-váltási kötvények átvételében	500.000 forinttal
1890-ben a Budapest főváros 4 1/2%-os kölcsönében	525.000 „
1892-ben a Trieszt városa s a trieszti kamara által fölvetett 4%-os kölcsönben	175.000 „
1893-ban a 4%-os koronaértékű járadék-kötvény-kölcsönben	2,000.000 »
1893-ban a leszámítoló és pénzváltó-bank részvény-kibocsátásában	300.000 „
mely syndicatusnak vezetője is volt,	
1894-ben ugyanezen pénzintézet 3%-os nyemény-kötvényeinek átvételében	40.000 „

Azonkívül 1893-ban a takarékpénztár a giro- és pénztár-egylet alapításában részt vesz 50.000 forint betéttel és 25.000 forint részvényjegyzéssel.

Az értékpapír-üzlet mai állása.

Az értékpapírüzlet, miként láttuk, egyidőben, mint legbiztosabb tőkeelhelyezés az intézetnek igen jelentékeny üzletága volt. Mostanában, ha nem is bír többé oly nagy fontossággal, élénk forgalmat mutat fel az egyes évek folyamán és a vagyonmérlegnek, tekintélyes összegénél fogva, szilárdításához lényegesen hozzá járul, a mennyiben az intézeti vagyon nevezetes része fekszik az értékpapírtárczában.

VIII.

Adóügy.

A negyvenes években a takarékpénztárak semmiféle közszolgáltatásra nem voltak kötelezve. Az 1848-adiki törvényhozás kimondja ugyan a közteherviselést, de ezzel csak a nemeseket vonta az adózás alá. Csak az absolut kormány terjesztette ki az adót a pénzüzetekre. Már 1850 végén megküldi a hatóság az intézetnek a jövedelembevallási ívet. Az igazgatóság az osztalékra kifizetett összeget mutatja ki, mint tiszta jövedelmet, mire *Dömötör József*, az adó alá vonandó jövedelem megállapítására kiküldött biztos a tartaléktőke dotatiójának kimutatását is kéri. *Ro'sa* erre azt feleli a választmány nevében, hogy «minthogy a tartaléktőke csak akkor fog az intézet vagyonává válni, ha némely függő tételek kiegyenlítettnek és az álladalomtól reménylett kártalanítást megkapjuk», annak megadóztatása jelenleg még nem volna igazságos. A pénzügyigazgatási hatóság figyelembe veszi az indokolást és az adó kivetésénél 1850-re a befizetett részvénytőke 6%-os kamatját veszi alapul, noha ez évben 12%-os osztalékot fizetett az intézet. Ezen 3.000 frtnak 5%-át állapítják meg adó gyanánt.

Az adózás a negyvenes években.

Jövedelmi adó életbeléptetése

Az adóval egyidőben életbeléptetett bélyegilleték a kezelésben számos változtatást tett szükségessé. Az intézet, a bécsi takarékpénztár példáját követve, felmentést kér a

Bélyegilleték.

bélyegilleték alól, de ez megtagadtatik. Erre *Ro'sá*-t megbizza a választmány, hogy Bécsben tartózkodása alkalmával tanulmányozza a bécsi takarékpénztárnál a bélyegtörvényhez alkalmazkodó kezelést és azt jelentése alapján meghonosítják a budai takarékpénztárnál. A bélyegadóztörvény értelmében minden kötelezvény s minden üzleti könyv után, a takarékbetéti könyvecskéket kivéve, bélyegilleték fizetendő; a részvényeknél nem a befizetett összeg, hanem a névérték vétetik alapúl. A kötelezvények bélyegköltségeit az újabban folyósítandó kölcsönöknél az illető adósokra hárítják, ellenben az osztalékra eső szelvénybélyegdíjat az intézet viseli.

Az adóügy az ötvenes években.

1852-ben a budai adóbizottmány a tartalékalap jövedelmét ismét adózás alá eső tiszta jövedelemnek kívánja bevallatni. Ekkor az intézet arra utal, hogy a tartaléktőke a többi betétekkel együtt kezeltetik és így a legfelsőbb adópatens értelmében megadóztatás alá nem esik. Ezen érvelést az adóbizottmány ezuttal is elfogadja. 1859-ben azonban a cs. kir. pénzügyminiszterium rendeletet bocsát ki, mely szerint a részvénytársulati hitelintézetek mindennemű kölcsönökért befolyó kamatok után adót tartoznak fizetni és pedig nem az eddig gyakorlatban volt I., hanem a III. osztályu fokozat szerint. E kiszabás ellen, mely mint a választmány kijelenti «a takarékpénztárak jövőjét kérdésbe helyezi», felfolyamodnak a cs. és kir. pénzügyminiszteriumhoz. A fölebbezés elintézéseig a budai adóbizottmány felfüggeszti a III. osztályu adó behajtását. 1860 október havában értesíti a budai adóbizottmány a takarékpénztárt, hogy az 1859. évre előirt III. osztályu jövedelmi országos és hadi pótlék alól fölmentetik és 1860. évre újból az I. osztály szerint vettetik ki reá az adó.

Az intézetnél befolyt kamatokat a III. osztály szerint akarják megadóztatni.

Az alkotmány visszaállítása után 1867-ben az új parlamenti felelős kormány pénzügyminisztere a takarékpénztárnak jövedelmeit ismét nem az eddig gyakorlatban volt I., hanem a III. osztály szerint akarja megadóztatni, «magától értetődven, miszerint a betevőknek kifizetendő kamatok itt mint kiadás tekintetbe nem jöhetnek, csupán az üzleti kiadások vonhatók le a jövedelemből». A budai takarékpénztár e kivetés ellen május hó 14-edikén felfolyamodik a pénzügyminiszterhez, avval érvelvén, hogy ez intézet «iparegyletnek tekintendő, ennélfogva adóköteles jövedelme, a cs. kir. Helytartóság 1851. évi márczius hó 10-edikén kelt rendelete értelmében, szintűgy mint a kereskedelmi vagy pénzvállalatok és más részvénytársulatok jövedelme, az I. osztályba tartozik». E kivetés értelmében «az egyletnek az adót oly jövedelem után kellene fizetnie, mely sem saját tőkéiből, sem saját kamataiból nem származik, minthogy a tőkék és kamatok is a betevők tulajdona». Az adófizetés kötelezettsége tehát jogosabban a betevőket illethetné, de az 1850. évi április 25-ödi császári patens a betétek utáni jövedelmet adómentesnek nyilvánítja. Már pedig, ha a takarékpénztárt e jövedelem után megadóztatják, ezt az intézet a betevőkre fogja áthárítani, a mi viszont a patens intentiójával ellenkeznék. Azonkívül e kivetés az osztalékot is jelentékenyen csökkentené, mi a részvényeseket, kik az intézet érdekében díjtalanul fáradoznak, végre is arra az elhatározásra juttatná, hogy az egyletet feloszlassák. Minthogy a választmány úgy véli, hogy ez aligha lehet a pénzügyminiszter óhajta, kéri, hogy ennek kikerülése végett adója a régi rendszerhez képest vettessék ki.

Adóügy a hatvanas években.

A takarékpénztár felfolyamodása a III. osztályu adó ellen.

A pénzügyminiszter válasza.

Szeptember 11-edikén megérkezik a pénzügyminiszter

junius 28-án kelt válasza, melyben első sorban felállítja a megkülönböztetést «a Magyarországon levő takarékpénztárak jövedelmének megadóztatására nézve, valljon azok csupán csak takarékpénztárak-e, melyek a bevételeket csak kölcsönadják, sajátképeni pénzüzleteket nem űznek, az intézet számára semmi és csak a betevek számára és a kezelési költségek fedezésére czéloznak jövedelmet — vagy tulajdonképeni részvénytársaságok-e, melyek a takarékpénztári vállalat által nemcsak a betevő fél tőkének kamatozására, hanem ezenkívül saját nyereség után, mint minden más részvényvállalat törekednek». Az első csoportba tartozók jövedelme a III. osztály, a második csoportba tartozóké pedig az I. vagy III. osztály szerint adóztatik meg. Ezek alapján és annak megemlítésével hogy a «kizárólagosan kölcsönadott tőkék után járó jövedelem» a III. osztályú adó alá esik, kijelenti a pénzügyminiszter, hogy további intézkedésig a takarékpénztár az I. osztályú jövedelmi adót, vagyis 1866-ra 42.671 fitnyi jövedelme után 5%-ot: 2133 frtot tartozik fizetni.

A bélyegilleték
kivetése a
«Kost-
geschäft»-re.
1872-ben

1872-ben megint a bélyegilleték miatt gyűlt meg a takarékpénztárnak a pénzügyigazgatósággal dolga. Szeptember 16-odikán ugyanis bélyegellenőrzési szemlét tart a pénzügyigazgatóság az intézetnél; ez alkalommal konstatálja, hogy a takarékpénztár az u. n. «Kostgeschäft» üzletágot is gyakorolja és ezután eddig semmi illetéket nem fizetett. Átir tehát a takarékpénztárhoz, hogy «miután ezen üzlet az 1869. évi XVI. t.-cz. 10. §-ában érintett kölcsönzési üzletek természetével bir és ezen szakasz értelmében minden egyes kölcsönvett összegből közvetlenül fizetendő I. fokozatu illeték alá esik, felszólítja a takarékpénztárt, hogy a szóban forgó, az 1869 junius 1-étől 1872 augusztus végeig terjedő idő-

tartam alatt adott előlegek után járó illetéket késedelmi kamatokkal együtt fizesse le és jövőben az idézett törvény-cikkhez alkalmazkodjék».

Az igazgatóság elhatározza, hogy miután a tartási üzletág után egyik pénzüzet sem fizetett eddig bélyeg-illetéket, s minthogy ez üzletág természeténél fogva a kölesönösszeg folyton változik és meghatározott, előre megállapított időtartamhoz kötve nincsen, az illeték nagy összeget tenne ki, a kiszabás ellen felebbezni fog. Együttal e tárgyban értekezletre hívja a pesti nagyobb intézeteket. A pesti magyar kereskedelmi bank, a magyar általános hitelbank, a francia-magyar bank és a pesti hazai első takarékpénztár, noha ez utóbbi nem volt érdekelve, képviselői meg is jelennek. Az értekezleten hangsúlyozzák, hogy «ez intézetek a «Kostgeschäft»-tel nem foglalkoznak, hanem folyó számlára engedélyezett hitelüzlettel (Conto-Corrent-Geschäft), mely a tartási üzlettel nem azonos, tehát nem is esik az 1869. évi XVI. t.-cz. 10. §-a és az I. fokozatu bélyegilleték alá; sem Bécsben, sem más osztrák tartományi városban a C.-C.-G. után bélyegilletéket nem fizetnek». Ezek alapján közösen felebbeznek az intézkedés ellen.

A takarékpénztár tiltakozik a kivetés ellen.

A pénzügyminiszter azonban 1873 márczius havában kelt leiratában elutasítja az intézetet felebbezésével, minek folytán a választmány elhatározza, hogy folyó-számlára csak azon esetben ad előleget, ha a felek készek az után az I. fokozatu bélyegilletéket lefizetni. A multa vonatkozó illetékösszeg megállapítása ellen ezúttal is felfolyamodnak. 1874 szeptember 18-án érkezik meg a miniszterium válasza, melyben az kijelenti, hogy az idézett törvénycikk 10. és 15. §§-ai «a folyószámla-üzletben előforduló előlegezési és egyéb

A pénzügyminiszter válasza.

pénzműveletekre nem alkalmazhatók és abban csak a vonatkozó üzleti könyvekre és számlákra szükséges állandó bélyegilleték kötelezettsége jöhet kérdésbe».

A 3⁰/₀-os illeték a betéti kamatokra.

A magyar kormány már az alkotmányos korszak beállta óta folyton pénzforrások után kutatott, alkalmas módot a pénzintézetek megadóztatására azonban eleinte nem igen talál. Eme tapogatózásriak eredménye volt az 1875. évi XXV. törvényczikk életbeléptetése, melynek 18. §-a kiterjeszti a takarékpénztárakra is a betéti kamatok után fizetendő 3⁰/₀-os illetéket. A választmány elhatározza, hogy a terhet egyelőre magára vállalja át és e 3⁰/₀-ot a betevőktől nem szedi be.

A különleges tartalékalap megadóztatása.

1879-ben a takarékpénztárnak újra adósérelme van. Az adókiivető-bizottság ugyanis az 1879. évi kereseti adó tárgyalása alkalmával a 49.102 frt különleges tartalékalapot is adó alá akarja vonni. A takarékpénztár erre az adó-felszólamlási bizottság elé viszi az ügyet, mely az intézet javára dönt. A kincstár képviselője felebbez a határozat ellen, de a pénzügyminiszter 1880 január 21-ediki leiratában kijelenti, hogy e tartalékalap nem esik adó alá.

A 10⁰/₀-os tőkekamatadó.

A kormány 1882 végén törvényjavaslatot terjeszt az országgyűlés elé: «a pénzintézeteknél elhelyezett tőkékből folyó jövedelmeknek megadóztatásáról». A vidéki pénzintézetek mozgalmat indítanak a javaslatban foglalt 10⁰/₀-os megadóztatás ellen és a fővárosi egyesült takarékpénztárt is csatlakozásra hívják fel. Az igazgatóság a pesti hazai első takarékpénztárral egyetértőleg távol marad a mozgalmától és a törvény életbelépte után tudomására hozza a betevőknek, hogy a 10⁰/₀-os tőkekamatadót a 4⁰/₀-os betétek után további intézkedésig az adóköteles fél helyett maga fogja viselni.

A rendes üzleti és tőkekamatadón kívül jelentékeny **Felpénzadó.** összeget fizetett a takarékpénztár a kincstárnak a részvénykibocsátások alkalmával elért felpénz adójaképen. Három ízben szólalt fel az intézet e megadóztatás ellen: 1890-ben, 1891-ben és 1893-ban és megfeleltette az adókivető bizottságok határozatát a legfelsőbb forumig: a pénzügyi közigazgatási bírósághoz. Az adókivető-bizottság ugyanis e felpénzeket üzleti nyereségnek tekintette, az intézet evvel szemben azt hangsúlyozta, hogy ez üzleti tőke természetével bír s így adó alá nem esik. A pénzügyi közigazgatási bíróság azonban 1886. évi 30. sz. döntvényére támaszkodva, elutasította a felelőzést s így a takarékpénztár a megállapított adót kifizetni tartozott. E czímen az intézet tekintélyes összeget juttatott az állampénztárba, ugyanis

az 1889. évi részvénykibocsátásnál befizetett	
440.146 frt 30 kr. felpénz után	68.223 frt
az 1891. évi kibocsátásnál befizetett 900.000 frt	
felpénz után	140.850 «
az 1893. évi kibocsátásnál befizetett 1,200.000 frt	
felpénz után	186.494 «
az 1895. évi kibocsátásnál befizetett 1,400.000 frt	
felpénz után	216.433 «
Összesen	612.000 frt.

Az intézet által fizetett egyéb adók összege a VIII. sz. mellékleten foglaltatik, a mi egyszersmind az intézet nagy forgalmának és jövedelmének is kifejezője.

IX.

Részvénytőke, tartaléktőke, nyugdíjalap.

A részvénytőke az intézet megalakulása idején.

A budai takarékpénztár létesítésére az alapszabálytervezet értelmében 1000 darab 100 frtos részvényből álló alaptőkének kimutatása volt szükséges és ha 500 részvény teljesen befizettetik, az intézet megkezdí működését. Az alakuló közgyűlés azonban elhatározza, hogy valamennyi részvényre befizetendő készpénzben az első 25% 1846 október 1-eje s 15-ödike között, a második 25% pedig 1847 január 1-eje s 15-ödike között. A Bécsben lakó részvényesektől e részleteket *Wodianer Móríc*z, az igazgatónak Bécsben lakó testvére veszi át. A részvények névre szólnak s átíratásukért 30 p. kr. díj fizetendő; minden átírt részvény eredetije átlyukasztatik és az átíratást teljesítő napi-biztos által megsemmisíttetik.

Átírási díj.

Az első alapszabályok a részvénytőkérol.

A nyomtatott alapszabályok kijelentik, hogy e befizetés megtörtént és hogy a «még hátralékban levő két 25%-os részlet lefizetését szükség esetében a közgyűlés elrendelheti. A részletek ez esetekben a kihirdetéstől számítandó hat heti határidő alatt befizetendők; azon részvényesnek, ki ezen határidő alatt sem fizetné le részvényei járandóságát, újabb hat heti befizetési határidő engedtetik: ki, ha ezen határidő elmúltáig sem fizeti le részvényilletőségét és az ez után eső 6%-tólí késedelmi kamatokat, részvényeit elveszti,

melyek iránt ezután, mint birtokával, a közgyűlés rendelkezendik».

A részvényesek száma az intézet alakulása idejében 72 volt, 1849-ben az átíratások folytán már 113-ra emelkedett.

A részvényesek száma.

Minthogy a befizetett részvénytőke a regulativumban megkövetelt minimumot: 30.000 forintot jóval fölülmulta, a takarékpénztár jó ideig nem veszi figyelembe az aránytalanságot, mely az általa kezelt idegen tőke és ennek biztosítására szolgáló saját vagyona között fennállott. Csupán 1856 december 29-edikén ötlük a választmány szemébe a kirívó aránytalanság, mely az 50.000 forintnyi részvénytőke és az általa kezelt, 3 milliót meghaladó idegen tőke között fennáll. Ennek folytán elhatározzák, hogy a közgyűlésnek indítványozni fogják a hátralevő 50% befizetését, kötelessége lévén az intézetnek «azon határtalan bizalomért, melylyel a közönség az intézet iránt naponként élénkebben nyilatkozik, minden lehető biztosítékot és megnyugtatót nyújtani». Az 1857 márczius 27-ediki közgyűlésen tárgyalás alá veszik az indítványt; elfogadása ellen *Karlovsky Zsigmond* választmányi tag azzal érvel, hogy a tartaléktőke az alaptőkének immár csaknem felére emelkedett, aminek folytán az alapszabályok 42. §-a értelmében a részvényesek befizetések 50%-át úgyis visszakapják. *Wodianer Albert* indítványára azonban az ügy eldöntését elhalasztják addig, míg a felsőbb helyre felterjesztett alapszabályok megerősíttetnek s ekkor a befizetés fölött rendkívüli közgyűlésen fognak határozni.

A részvénytőke növelését tervezik.

1858-ban az eddigi részvényátíratási díjat 30 p. krról 1 pengő frtra emelik.

Átírási díj.

1857-ben a tartalékalap 62.511 forintot ér el; ekkor az

A részvény-
tőkét vissza-
fizetik.

alapszabályok 42. §-a értelmében a részvényesek befizetett tőkéjük felét, vagyis részvényenként 25 fírtot visszakapnak. Az 1859. év végével a tartalékalap 105.000 fítra egészített ki, minél fogva a részvényesek, az említett szakasz értelmében, hátralevő 25 fírnyi befizetésüket is visszakapják. 1862 végén megérkezik végre a részvénytőke növelése tárgyában tett javaslatra a Helytartótanács értesítése, hogy legfelsőbb helyen nem engedik meg, hogy a fennálló intézetek alaptőkéi utólagosan 30.000 fírtól felül emeltessenek, az újonnan alakulandó intézetek alaptőkéje pedig esetről-esetre fog megállapíttatni. A választmány kiküldi *Jóry Ferencz* intézeti ügyészt a Helytartótanácsához, hogy e határozat indokait megtudja. Ott csak azt válaszolják, hogy e határozat a Helytartótanács javaslatára hozatott.

Befizetett
részvénytőke
nincsen.

1859-től kezdve tehát a takarékpénztár befizetett részvénytőke nélkül működik, annak helyébe az alapszabályok 42. §-a értelmében az eddigi nyereségekből alakított tartaléktőke lép. A részvényesek azonban továbbra is kapnak osztalékot és fenntarják igényöket a tartaléktőkére, azaz részvényeik számához képest annak megfelelő hányadára. És beállott a mindenesetre különös tény, hogy a «részvénytársaság» mérlegében éveken át egyáltalán nem fordul elő «részvénytőke». 1869-ben, midőn a választmány a pesti fiók felállítását elhatározza, elkerülhetetlennek jelenti ki az intézet biztosítéki tőkéjének szaporítását. E czimen, ugyanis ekkor csak 200.000 fírt tartalékalap létezik; ez félmillió fítra felemelendő. E végre a következő indítványt terjeszti az 1869. évi márczius 22-ediki közgyűlés elé: A tőkefelemlés czéljából 100 drb részvény egyenként 300 fírt befizetéssel kibocsátandó; minden régi részvény egy új részvény átvételére

Indítvány
1869-ben a
részvénytőke
szaporítására.

jogosítana. A befizetés 100 ftos részletekben történjék; a 300 ft teljes befizetése után egy régi részvény és a befizetésekről szóló elismervény fejében két drb 250 ftos új részvény adatnék ki. Vagyis más szóval: a 200.000 ftnyi tartalékalaphoz 300.000 ft befizettetvén, az intézetnek félmillió ft részvénytőkéje lenne. A közgyűlés elfogadja a választmány javaslatát azon módosítással, hogy ne 2 drb 250 ftos, hanem 5 drb 100 ftos részvény szolgáltatassék ki egy régi részvény és 300 ft új befizetés után.

Ugyanezen közgyűlés tárgyalja az intézetnek a pest-budai fővárosi takarékpénztárral való egyesüléséről szóló indítványt is, minek folytán a tervezett tőkebefizetés eljuttatik. Az egyesülés alkalmával ugyanis a részvénytőke 1 millió ft-ra felemeltetik oly módon, hogy a pest-budai fővárosi takarékpénztár 10.000 drb 100 ft-ról szóló részvényt bocsát ki; 5000 drbra a 100 ftot teljesen befizeti, a másik 5000 drb-bal pedig, mely egyenként teljesen befizetett 100 ft-ról szól, a budai takarékpénztár 1000 drb 500 ftos (helyesebben 5000 drb 100 ftos) részvényeit becseréli. Vagyis a pest-budai takarékpénztár tényleg befizet félmillió ftot, a budai takarékpénztár pedig átadja 200.000 ftnyi tartaléktőkéjét, továbbá üzletét, ingatlanait, felszerelését és nyugdij-alapjait, 300.000 ft értékben felvéve. Így tulajdonképpen csak 700.000 ft volt a tényleg befizetett részvénytőke, a 300.000 ft pedig képzeleti fölvett értéktöbblet, miért is a mérlegben a «teher» oldalra csak úgy lehetett az 1 millió ftot felvenni, ha a «vagyon» oldalon azon képzeleti értéket kifejezésre juttatják. Így szerepel azután 1869-től kezdve a mérlegben e tétel: «az alapszabályok 41. §-a értelmében nyitott számla». Hogy a névszerinti összegben fölvett

Egyesülés a pest-budai fővárosi takarékpénztárral.

I. részvénytőke-szaporítás.

részvénytőke tényleges értékét elérhesse, e 300.000 frtot le kellett irni, mire az alapszabályok értelmében évenként 5%-ot fordítanak.

**II. részvény-
tőke-szapo-
ritás.**

1872-ben elhatározza a takarékpénztár, hogy záloglevelekben jelzálog-kölcsönöket fog adni és ez üzlet életbe léptetése alkalmából részvénytőkéjét 5000 drb egyenkint 100 o. é. frtról szóló részvény kibocsátása által félmillióval szaporítja. Ezen félmillió frt a kibocsátott záloglevelek különleges biztosítéki tartalékalapjául szolgál, mely csakis váltóleszámitolási vagy lombard-üzletbe fektethető. E kibocsátásnál két régi részvény egy új részvény átvételére jogosít, mely jog az eddigi részvényeseknek 3 hóig fentartatik; az új részvények 1874-ig 6%-os kamatot élveznek, azontúl pedig a régi részvényekkel egyenlően osztoznak a tiszta jövedelemben.

Ezen új részvényekből 222 darabra az átvételi jogot a kitűzött határidőig a részvényesek nem vették igénybe. E részvények az 1873-adiki közgyűlés határozatánál fogva az intézet tulajdonává váltak; 58 darabra az intézet csak az első részletet fizette be és eladta darabonként 148 frttal, vagyis 5628 frtot nyert rajta. A többi részvényt az intézet teljesen befizette, vagyis 16.728 frtot, ebből az 58 darab utáni nyereséget levonva, a megmaradt 164 drb részvény 11.100 frtba vagyis drbonként 67 frt 68 krba került az intézetnek. Ezeket 1874-ben 24.834 frton eladta, tiszta nyeresége ezen üzletből tehát 13.734 frt volt. Az ezen alkalommal módosított alapszabályok kimondják, hogy «a takarékpénztárnak jogában áll, a közgyűlés határozata alapján, a már kibocsátott részvények utáni átvételi jognak, az igazgató-választmány által meghatározandó határidőn

**Az új alap-
szabályok a
részvénytőke
szaporításáról**

belül történő megóvása mellett, még további 15.000 db 100 ftos részvényt kibocsátani».

1876-ban a kereskedelmi törvény életbelépése alkalmával a részvénytőkét 1 millió ftitra szállítják le. E törvény 199. §. 3. pontja értelmében ugyanis «az első szervezés költségeiből a követelések közé csak annyi vehető fel, a mennyi azoknak legfőlebb öt évre való felosztása mellett az illető üzleti év után fennmarad». Az intézet mérlegében 1875-ben pedig alakulási költség, vagyis «az alapszabályok 78. §-a értelmében nyitott számla» czimén 239.315 ft 24 kr. állott; pedig már hét év múlt el azóta, hogy a 300.000 ftot a mérlegbe fölvették. Ugyanezen szakasz 1. pontja kimondja, hogy: «a társaság vagyona azon értékben veendő fel, mely az üzleti év utolsó napján az egyes tárgyak értékének megfelelő». Az intézet pesti házának értéke az 1875. évi mérlegben 1,055.000 ftitra vétetett fel; a bérjövedelem pedig a lak- és boltbérek általános leszállása folytán nem felelt meg ezen összeg, hanem kisebb tőke kamatjának. Ennélfogva, hogy a mérleg a kereskedelmi törvény kívánalmainak megfelelően, leírják:

A részvény-
tőke leszálli-
tása.

a) az alakulási költséget egészen	---	239.315 ft 24 kr.
b) a pesti ház értékéből	---	205.000 « — «
miáltal ennek értéke	850.000 ftitra	tétetik
c) a budai ház értékéből	---	55.684 « 76 «
miáltal ennek értéke	124.315 ftitra	tétetik
összesen	---	500.000 ft — kr.

Ennek megfelelőleg a részvénytőkének $1\frac{1}{2}$ millió ftirnyi összege is 500.000 ftttal leszálltatik oly módon, hogy

egyenként 100 o. é. frtról szóló három drb akkori részvényt egy drb 200 o. é. frtról szóló új részvényért becserélnek, minélfogva az egyesült budapesti fővárosi takarékpénztár alaptőkéje ezentúl 1,000.000 o. é. frtot tesz és egyenként 200 o. é. frtról szóló 5000 drb teljesen befizetett részvényből áll.

III. Részvénytőke szaporítás

A pest-külvárosi takarékpénztár átvétele 1881-ben a részvénytőke szaporítását tette szükségessé; az egyesülési szerződés értelmében ugyanis a takarékpénztár részvényeseinek 4 drb 150 fritos részvénye fejében 1 drb 200 fritos fővárosi takarékpénztári részvényt ad. Az e célra szükséges 500 drb részvényen kívül az intézet még 500 drbot bocsát ki; ezek szabad kézből 515 frtnyi árfolyamon eladtván, a névértéket meghaladó 157.500 frtnyi összeg valamint a pest-külvárosi takarékpénztár részvénytőkéjéből fennmaradt 89.614 frt az intézet ingatlanainak könyvszerinti értékéből való leírásokra fordittatik. A részvénytőke ezek folytán 1,200.000 frtból vagyis 6000 drb 200 fritos névértékű részvényből állott.

IV. Részvénytőke szaporítás

A betétek folytonos emelkedése, továbbá a záloglevél-kibocsátás életbeléptetése 1889-ben a részvénytőke újabb szaporítását tette szükségessé. Különösen ez utóbbi azért, mert a záloglevelek biztosításáról szóló 1876. évi XXXVI. t. cz. 4. §-a a záloglevélüzlet gyakorlása esetén külön e célra rendelt biztosítási alap létesítését megköveteli. Az 1889. márczius 9-én tartott rendes közgyűlés elhatározza, hogy a részvénytőkét 600.000 frttal növelni fogja, nem a részvények számának szaporításával, hanem azok névértékének 200 frtról 300 frtra fölemelése által. E végre 6000 drb egyenként 100 frt névértékű ideiglenes részvényjegy darabonként 175 frt befizetése mellett bocsátatik ki, mely összegből 100 frt

a részvénytőke növelésére, a 75 frt fölpénz pedig a különleges tartalékalap javára fordíttatik. Minden 200 frt névértékű régi részvény egy drb ideiglenes részvényjegyre átvételére jogosít. Az át nem vett ideiglenes részvényjegyeket az igazgatóság részletekben vagy egyszerre, de semmiesetre sem 175 frton alul darabonként eladhatja. A befizetés megtörténte után úgy régi részvények, valamint az új részvényjegyek bevonatnak és 6000 drb 300 frt névértékű új részvényekkel becseréltetnek. Ezáltal a részvénytőke 1,800.000 frtra emelkedett. Az átvételi jogot 5529 drb részvényjegyre bejelentik, a visszamaradt 471 drbot pedig az igazgatóság szabad kézből a kibocsátási árfolyamon fölül 19.067 frt nyereséggel eladja.

A záloglevelek adómentességéről szóló 1889. évi XXX. t. cz. az intézetet 1891-ben a részvénytőkének újabb szaporítására készíti. A záloglevelek biztosítási alapjára szükséges 1½ millió frtot ugyanis a takarékpénztár részvénytőkéjéből és tartalékalapjaiból fontos érdekek sérelme nélkül el nem különíthette, ezért inkább a részvénytőke felemeléséhez folyamodott. Az 1891. évi április 4-ediki rendkívüli közgyűlés elhatározza, hogy 2000 drb 300 fritos részvényt bocsát ki; három régi részvény egy újnak átvételére jogosít 750 frt lefizetésének föltétele mellett. Az átvételi jogot 5839 darab részvényre gyakorolják, az át nem vett 161 darab részvényjegyet az igazgatóság szabad kézből a kibocsátási árfolyamon fölül 8.592 frt nyereséggel eladja. Így a részvénytőke 2,400.000 frtra emelkedett, 8000 darab 300 fritos részvényből állván. A részvényenként befizetett 450 frt fölpénzt, összesen 900.000 frtot a tartalékalaphoz csatolják.

V. Részvény-
tőkeszaporítás

VI. Részvény-
tőkeszaporítás

Az intézet üzleti forgalmának emelkedése folytán az igazgatóság 1893-ban a részvénytőke újabb szaporítását véli szükségesnek. Ezuttal újra 2000 darab 300 ft névértékű részvényt bocsátanak ki; minden 4 darab régi részvény egy új részvény átvételére jogosít 900 ft befizetése mellett, illetőleg minden régi részvény 225 ft lefizetésével egy negyed részvényjegy átvételére. E jogot ezuttal 7815 darab részvény után gyakorolták, az át nem vett 185 darab ideiglenes negyed részvényjegyet pedig az igazgatóság szabad kézből a kibocsátási árfolyamon fölül 15.477 ft nyereséggel adta el. A részvénytőke ezáltal 3 millió ft-ra emelkedett és 10.000 drb részvényre oszlott.

VII. Részvény-
tőkeszaporítás

1895-ben a pénzpiacz kedvező viszonyait felhasználják, hogy a részvénytőkét 2000 darab 300 ft névértékű részvény kibocsátásával újból szaporítsák. Ezuttal öt régi részvény jogosít egy új részvény átvételére 1.000 ft lefizetése mellett; a felpénz tehát 700 ft. Csupán 146 drb részvényt nem vesznek át a régi részvényesek és ezeket az igazgatóság 5.941 ft nyereséggel eladja.

A részvénytőke 1896-ban, az ötvenéves jubileum évében tehát, 12.000 darab 300 ftos részvényből, vagyis 3,600.000 ftból áll s így a takarékpénztár már alaptőkéje nagyságánál fogva egyike hazánk tekintélyesebb pénzintézeteinek.

* * *

A tartaléktőke
1846—1856 ig.

A tartaléktőke az alapszabályok értelmében az 1848/49. évi nyereség egyharmad részével dotáltatván, az 1850. év elején 5.155 ftot tett ki; ez év végén azonban abból a Haynau-féle alapítványra adott 200 ftot, 3.104 ft függő tételt és 1.767 ft «különzék» levontak, miáltal a tartaléktőke 84 ft-ra szállt le. Az említett «különzék» úgy kelet-

kezett, hogy 1849-ben egy 2.000 frtos betétet 200 frtosnak írtak be a főkönyvbe, minélfogva a pénztár ez évben 1800 frt többletet mutatott, a következő évben ez a visszafizetésnél mint hiba kiderülván, 1800 frt minus állott elő és ezt a tartaléktőkéből iratták le. Az 1850. évi 3.525 frtnyi nyereségjutalékkal és a kamatokkal a tartalékalap 1851-ben 3.663 frtra emelkedik; ugyanekkor kimondják, hogy ez külön betétként kezelendő. A következő évben megállapított részletetés 4.015 frt, miáltal az alap 7.914 frtra növekedik. Ezuttal leírtak a brutto nyereségből 2.000 frtot «házelértéktelenülés» czimén arra való tekintettel, hogy az egyleti házért, mely a mérlegbe 16.000 frttal vétetett fel, eladás esetén valószínűleg csak 14.000 frtot fognak kapni; de leírták ez alkalmal nem a tartaléktőkéből, hanem a nyers jövedelemből. 1853-tól kezdve a tartalékalap elég gyorsan növekszik, amint ezt a következő számokból látjuk:

Évben	frt	Évben	frt
1851	4.105	1856	40.146
1852	17.015	1857	50.511
1853	14.749	1858	67.455
1854	23.341	1859	82.418
1855	31.612	1860	95.386

1856-tól kezdve a választmány határozata folytán a tartalékalap ugyanannyi értékű papirokból áll és pedig eleinte úrbéri kártalanítási kötvényekből.

1860-ban a tartalékalap egy részét 50 drb államvasúti és 63 darab dunagőzhajózási társasági részvény képezi, melyeket az intézet eredetileg 49.750 frton vásárolt. Az ez évi mérlegben e czimen mindazonáltal 37.688 frtot vesznek

A tartalékalap
a hatvanas
években.

fel, minthogy ez értékpapírok árfolyamcsökkenése deczember 31-edikén 12.062 frtot tett ki. Az intézeti ház építési költségei pedig nemcsak felemésztették a tartalékalapot, de jóval meg is haladták, a többlet tehát idegen pénzből, a betétekből fedeztetett. A választmány nem tartja ez eljárást megfelelőnek, azért felhasználja az alkalmat, midőn 1862 elején az említett papírok értéke mintegy 2.600 frttal emelkedett, és eladatja azokat. Az eladási árnak a 37.688 frtot fölülhaladó többlete, 2.874 frt, az építési költségek leírására szolgál. Azonkívül a nyereségfelosztás alkalmával 1861-től kezdve a nyereség $\frac{1}{6}$ -a ugyanezen célra fordittatik és pedig:

Az építési
költségek le-
írása.

Évben	frt	Évben	frt
1861	7.500	1865	8.000
1862	6.250	1866	7.500
1863	7.500	1867	8.000
1864	8.800	1868	8.750

A Helytartótanács 1864-ben helyeslőleg nyilatkozik a takarékpénztár ezen eljárásáról és ennek folytatására utasítja a választmányt, 1866-ban pedig elrendeli, hogy a tartalékalap a többi vagyontól elkülönítve kezeltessek.

A tartalék-
tőkét a rész-
vénytőkéhez
csatolják.

1869-ben az egyesülés alkalmával a tartaléktőkét a részvénytőkéhez csatolják és így az 1869. évben tartaléktőke már nincs is. Minthogy a megnövelt részvénytőke a betevőkkel szemben a választmány véleménye szerint elegendő biztosítékot nyújt, tartaléktőke képzését fölöslegesnek tartják; a nyereség felosztásánál e célra nem juttatnak semmit 1876-ig. Ez időtől kezdve az alapszabályok értelmében a tiszta jövedelem 5%-a fordítandó évenként a tartalékalapra mindaddig, míg az saját 4%-os kamatainak hozzácsatolásával 250.000 frt magasságot elér. Az első

A tartalékalap
dotálása
1876-tól.

évben, vagyis 1876-ban ez 9.351 forintot tett ki; 1878-ban már 19.037 forint a tartalékalap álladéka és 1885-ben meghaladja a 100.000 forintot.

1878-ban új tartalékalap tűnik fel a mérlegben. Az igazgatóság ugyanis elhatározza, hogy miután az értékpapírok az 1878. évi december 31-ediki árfolyam szerinti értékben veendők fel a mérlegbe, az ezen érték és a könyvszerinti érték közti különbözethől eredő árfolyamnyereségből értékpapir-tartalékalap képeztessék. Ez különböző leírások után 49.102 forintot tett ki és így a «különleges» tartalékalap már kezdettől fogva egész 1890-ig állandóan fölülhaladja a rendes tartalékalapot. Az 1881-ediki alapszabályok már megemlíkeznék ezen tartalékalapról, melynek feladata a társasági értékpapírok árfolyamcsökkenéséből netalán eredő veszteségek fedezése; ezen alap az eddigi módon mindaddig szaporítandó, míg ezt az igazgatóság indítványára a közgyűlés szükségesnek tartja.

Értékpapir-tartalékalap.

A tartalékalapok álladéka az 1890. évi mérlegben az 1 millió forintot megközelíti. Ennek legtekintélyesebb részét a különleges tartalékalap képezi 697.588 forinttal, mely magasságot főleg azáltal éri el, hogy az 1889. évi részvénykibocsátás alkalmával a felpénzekből befolyt 440.146 forintot ez alapnak juttatják. Ezentúl ez a tartalékalap javadalmasban nem részesül, 1889-ben azonban az intézet saját értékpapirjainak eladásából származó nyereségből egy újabb alapot létesítenek: rendkívüli tartalékalap ezímen azon rendeltetéssel, hogy ez az igazgatóságnak szabad rendelkezéséhez képest a mérleg javára fenntartassék. Később ez alap osztalék-tartalékalapnak neveztetik, világosan megjelölván már nevével is rendeltetését.

A különleges tartalékalap dotálása.

Rendkívüli tartalékalap.

Az 1881. évi
alapszabályok
a tartalék-
tőkéről.

Az 1881-ediki alapszabályok a rendes tartalékalap javadal-
mazásának határát már nem 250.000 forintban, hanem a részvény-
tőke fele összegében állapítják meg. 1891-ig a rendes
tartalékalap lassan növekszik; ekkor azonban a részvény-
kibocsátás alkalmával részvényenként befizetett 450 forint felpénzt,
vagyis 900.000 forintot a rendes tartalékalaphoz csatolják,
miáltal ez 1,146.416 fortra emelkedik. Ez összeget közgyűlési
határozat folytán 53.584 forintnak a különleges tartalékalaphól
való hozzácsatolásával 1,200.000 fortra kiegészítik és így a
tartalékalap az akkori részvénytőkének: 2,400.000 forintnak
felét elérte. Az alapszabályok értelmében a rendes tartalék-
alapot a nyereségből ezentúl nem dotálják, hanem a
különleges- és az osztalék-tartalékalapot.

A jubileumi
alap.

Tartalékalap jellegével bir némileg a jubileumi alap,
melyet a takarékpénztár 50 évi fennállásának évfordulója alkal-
mára gyűjtött; e célra először az 1893. évi február 18-adiki
közgyűlés fordított 20.000 forintot, az 1895. mérlegben pedig ezen
jubileumi tartalékalap már 100.000 fortra emelkedik.

Az 1893. évi részvénykibocsátás alkalmával elért
1,200.000 forint felpénzből 1,003.848 forintot a rendes tartalék-
alaphoz csatolnak, miáltal ez 2,205.220 fortra emelkedett,
vagyis ez évben jóval meghaladja az alapszabályszerű
magasságot: a részvénytőke 5%-át. A három tartalékalap
összege különben megközelíti a részvénytőke összegét.

Az 1895. évi részvénytőke-emelésnél pedig 1,144.452
forint jut a tartalékalapnak; a három tartalékalap ez évben
már meghaladja a részvénytőke nagyságát. A legutóbbi két
kibocsátás alkalmával a felpénzből újabb tartalékot alakí-
tanak: az adótartalékot; erre 1893-ban 187.800 forintot, 1895-ben
pedig 219.100 forintot fordítanak.

Adótartalék.

A takarékpénztár mindig gondját viselte hivatalnokainak, jó igyekezetüket fizetésjavítással és a közgyűlés által megszavazott jutalmakkal ismerte el. Különösen *Bún József* iránt kimutatta háláját minden alkalommal azon szolgálatokért, melyeket úgy 1849-ben, mint utóbb az intézet vezetése körül teljesített. Több közgyűlésen adattak be indítványok, hogy a hivatalnokoknak fáradozásaikkal arányban álló fizetést kell adni, teendőiken új hivatali állások szervezésével kell könnyíteni és gondoskodni róluk munkaképtelenségük idejére. Az 1852. évi nyereség felosztásánál már fölmerül a javaslat, hogy a fennmaradó 52 frt 56 krt a nyugdijalaphoz csatolják; ilyen alap azonban tulajdonkép nem létezett és az alapszabályok sem szóltak róla. Valahányszor a nyugdijazás szüksége beállt, a takarékpénztár évről-évre kegydíjat szavazott meg az illetőnek.

Hivatalnokok
jutalmazása.

1854-ben *Koppély Fülöp* igazgatósági tag indítványára az élet szerfölötti megdrágulására való tekintettel a hivatalnokoknak fizetésükhöz 10%-os drágasági pótlékot szavaz meg a választmány; a közgyűlés ezt 25%-ra emeli. Ugyanekkor hangsúlyozza *Császár Ferencz* részvényes a nyugdij-alap szükséges voltát, mire a választmány a nyugdijazási rendszer kidolgozásával megbíztatik és a nyereség felosztásánál e célra 76 frtot juttatnak. Az 1855. és 1856. évi közgyűlés a hivatalnokoknak újra 25%-os drágasági pótlékot szavaz meg.

Drágasági
pótlék.

Az 1855. évi közgyűlésnek bemutatják a nyugdij-szabályzat javaslatát és ezt a közgyűlés el is fogadja. E szabályzat főbb pontjai a következők:

Nyugdij-
szabályzat

A tisztviselő, vagy szolga 10 évi szolgálat után fizetése $\frac{2}{6}$ -át, 15 év után $\frac{3}{6}$ -át, 20 év után $\frac{4}{6}$ -át, 25 év után $\frac{5}{6}$ -át és 30 évi hűséges szolgálat után teljes fizetését kapja

nyugdíjképen; az utolsó esetet kivéve azonban «csak akkor, ha hitelesen bizonyíttatik, hogy testi vagy lelki kórállapota miatt többé hivataloskodni nem képes». A tisztviselő özvegye, míg férje nevét viseli, annak nyugdíjának felét kapja.

Nyugdíjtőke.

A nyugdíjtőkére eddig 419 frtot gyűjtöttek; ehhez hozzáteszik azon 1000 frt pénztári fölösleget, melynek eredetét kikutatni már két év óta nem tudják. Hozzácsatolandó ezentúl évenként a tartalékalap kamatainak felerésze; a tisztviselők és szolgák pedig fizetésük 3%-ával járulnak az alaphoz.

A nyugdíj-szabályzat módosítása.

A nyugdíjszabályzat ez időtől fogva némely tekintetben módosult és kiegészített. Így 1860-ban kimondják, hogy az özvegy elhunyt férje utolsó fizetésének egy harmadát kapja; a hivatalból önként kilépő tisztviselő vagy szolga a nyugdíjra, sőt a teljesített 3%-os befizetésekre való jogát is elveszti. Végre részletesen intézkednek azon esetről, ha a takarékpénztár feloszolnék és vagyonát liquidálná. 1869-ben kijelentik, hogy a hivatalnok fizetésének csak felerésze szolgálhat nyugdíj alapjául, a másik fele lakbér és működési pótlék czimén illeti meg a hivatalnokot és így nyugdíja megállapításánál számításba nem vehető.

A nyugdíj-alap dotálása.

A nyereségből a nyugdíjalapot csupán 1869-től kezdve dotálják és pedig 2%-kal; 1873-ban azonban kimondják, hogy e javadalmazás megszűnik, mihelyt a nyugdíjalap 150.000 frtot elér; azontúl csak saját kamataival növekszik, ha azonban kifizetések folytán ez összeg alul szállna, a 2%-os javadalmazás újból életbe lép. Az említett magasságot a nyugdíjalap 1879-ben éri el, 1886-ban pedig már a 200.000 frtot is meghaladja; 1890-től 1892-ig a közgyűlés az alapszabályszerű 17 illetőleg 12% levonása

után fennmaradó nyereségből évenként 5000 frtot szavaz meg a nyugdijalapra; 1893-ban 10.000, 1894-ben 5.000 és 1895-ben 10.000 frtot. Ezenkívül a kebelbeli hitelegylet is 25 évi fennállásának megünneplése alkalmával 10.000 frtot adományoz a nyugdijalapnak.

A nyugdijszabályzat a felsoroltakon kívül még 1875-ben és 1881-ben módosított; a nyugdijalapnak pedig, mely értékpapirokba helyezendő és amelyről az igazgatóság a közgyűlésnek jelentést tenni tartozik, fejlődését számszerint a II. sz. melléklet tünteti fel.

X.

Nyereség, osztalék, jótékony és közjéltu adakozások; részvények árfolyama.

A takarékpénztár
bevételei és
kiadásai.

Az alapszabályok 35. §-a értelmében a takarékpénztár bevételeit képezik: *a)* az alaptőke kamatai, *b)* a jutalmazási tőke, *c)* a betevők betételei és az intézet jövedelmei. Ez utóbbiak állanak: 1. a kikölesönzött tőkék kamataiból, 2. a tartaléktőke kamataiból, 3. a leszámítolási foglalkozásból, 4. a könyvecskékért járó díjakból és 5. az iratdíjakból. Ezekkel szemben az intézet kiadásai: 1. a betétek és az ezek után járó kamatok ki- és visszafizetése, 2. a tisztviselők és hivatalbeli szolga fizetései, 3. az igazgatási költségek, mint szállásbér, gyertya, fa, írószerek, sajtó, posta- és efélékre megkivántató költségek. Minden félév lefolytával t. i. június 30-án és december 31-én megtörténik a főszámitás és az egész kezelési ügynek mérlegezése.

A nyereség
az első három
évben.

Említettük, hogy az alapszabálytervezet az osztalékosági elvet emelte érvényre; az erre vonatkozó intézkedések a nyomtatott alapszabályokba majdnem szóról-szóra mentek át. A gyakorlatban ez már az első üzletév végén alkalmazható is volt, mert a mérleg 6.358 ft 54 krnyi tiszta nyereséget tüntet fel. Ebből a részvényesek között 4.000 ft osztatik ki, tehát részvényenként 4 ft, vagyis a befizetett részvényösszeg 8%-a; a fennmaradó 2.358 ft 54 krból

tartalékalapot létesítenek. Az 1848-adiki évi nyereség ugyan kisebb, minthogy az üzlet ez évben nagyrészt szünetelt: 4.035 forint 52 kr-ra ment, de az osztalékkal a részvényesek meg lehettek elégedve; 3.000 forintot fizetnek ki e czimen, vagyis 6%-át a befizetett részvénytőkének, a fenmaradó 1.035 forint 52 krnyi összeget pedig a tartalékalaphoz csatolják. Az 1849-edik évi nyereség nagyobb ugyan az előző évinél: 5.760 forint 58 kr., de ebből az intézetnek a magyar pénzjegyek beszolgáltatása által és a zálogokra adott előlegezéseknél szenvedett kára folytán 2.013 forintot irnak le, 3.000 forintot osztalékképen fizetnek ki, a fenmaradó 647 forintot pedig a tartaléktőkéhez csatolják.

Minthogy a lefolyt három évben 6-8%-os osztalékot fizetett az intézet, a részvényeseknek pénzüik 6%-os kamatoztatása biztosítottnak látszott. *Ro'sa* ennél fogva az 1851. január 15-ödiki ülésen az alapszabályok 40. §-át oly értelemben ajánlja módosítani, hogy a tiszta nyereségből 3.000 forint, mint a befizetett 50.000 forint alaptőkének 6%-os kamatja, levonandó, a fenmaradó összeg fele felülosztalékképen kifizetendő, másik fele pedig a tartaléktőkéhez csatolandó. A közgyűlés e módosítást el is fogadta, de a míg ez a felsőbb jóváhagyást el nem nyerte, a régi módszer szerint történik a nyereség felosztása. 1850-ben már 12% volt az osztalék és ettől kezdve fokozatosan emelkedik, 1851-ben 16%, 1852-re 24, 1853-55-ig 30, 1856-ban 36, 1857-ben 48 és 1858-ban 100%. Ez időtől kezdve 1869-ig minthogy a részvénytőke visszafizettetett, az osztalék százalékszerűleg ki nem fejezhető; az osztalék mennyiségét különben az ötven év alatt a IX. sz. melléklet tünteti fel.

Ro'sa indítványa a nyereségfelosztás módosítása iránt.

A jótékony
és közczélú
adományozás.

Az alapszabályok a jótékony és közczélú adakozásokról egyáltalán nem tesznek említést; ezt úgy látszik teljesen az igazgatóság belátására bizzák. A választmány igazolta is e bizalmat, mert nemes és humánus czélok megvalósítását mindig támogatta és a segélyért kopogtató az intézettől sohasem távozott üres kézzel. Legelső adakozása 1848-ban a kormány rendelkezésére bocsátott 1.000 frt a nemzetőrség felállítására; azután 1850-ben a báró *Haynau*-féle jótékony alapra adott 200 frtot. Az Ő Felsége ellen intézett orgyilkos merénylet meghiusulta fölötti örömében 500 frtot küld *Albrecht* főherczeg kezeihez jótékony czélra. A főherczeg ez összeget két részre osztva a budai bölesődének és a szegények házának adományozta. Ugyanezen alkalomból 500 frtot ad a takarékpénztár a kerületi főispán által hozzáküldött gyűjtőiven, a bécsi fogadalmi templom építési alapjára.

Első adako-
zások.

Adományok
az ötvenes
években.

1852-ig bezárólag az intézet 6290 frtot adott jótékony és közczélokra, 1853-tól kezdve pedig ez adakozások rendes tételt képeznek az intézet kiadásai közt, részben a folyó kiadások czimén, részben a nyereségből. Első sorban a budai jótékony intézeteknek juttatja adományait, de nem feledkezett meg a pestiekről sem; sőt az ország bármely vidékén bekövetkezett csapások enyhítéséhez mindig hozzájárult. Az ötvenes években különben egymást érték a takarékpénztárhoz intézett kérelmek hazafias közérdekek istápolása érdekében: a *Széchenyi*-emlényre, ugyancsak a legnagyobb magyar szobrára, a nemzeti színházra, annak nyugdijalapjára, a budai népszínházra stb. De ha a kérés teljesítése az alapszabályokba ütközött, akkor meg is tagadták. Így 1862-ben elutasítják *Molnár György*-nek, a budai népszínház művezető igazgatójának ama kérését, hogy

a takarékpénztár a vidéki magyar színészet nyugdíjintézeti tőkáját, mely akkor ugyancsak csekély volt, az alapszabályszerű 5% helyett 6%-kal kamatoztassa.

A jótékony célra fordított összegek kitétek 1853-tól kezdve:

Az adományok számszerű kimutatása.

Évben	frtot	Évben	frtot
1853-ban	1000	1859-ben	3835
1854-ben	1200	1860-ban	3900
1855-ben	1100	1861-ben	2800
1856-ban	1500	1862-ben	2900
1857-ben	4175	1863-ban	6200
1858-ban	1650	1864-ben	2366

Az első fejezetben részletesen ismertettük azon tartalék-alap tervezetét, melyből az első alapszabályok értelmében azon szegénysorsu betevők jutalmaztatnak, kik betéteiket 10 évig bennhagyják a takarékpénztárban. E tartalék-alap azonban nem jött létre, de az első 10 év után nem is akadt betevő, ki e szabálynak megfelelt és így a jutalomra igényt tarthatott volna. A módosított alapszabályok el is hagyják ezen meglehetősen szigorú feltételt és csak azt ígérk, hogy ha a tartaléktőke 100.000 frtra növekedett, a tiszta jövedelem egy hatodából szegény szorgalmas iparosok fognak kamatnélküli kölcsönt, továbbá közhasznú és jótékonycélú intézmények és szegények, betegek támogatást és segílyt kapni. Még e módosítás jóváhagyása előtt *Albrecht* főherczeg felhívására 3000 frttal készségesen járul a hazai kisebbrendű iparosok felsegélyezésére létesített alapítványi tőke gyarapításához azon megjegyzéssel, hogy ez összeg a budai és pesti iparosok javára fordítandó.

A jótékony-sági tartalék-alap.

1860-ban gr. *Desszeffy Emil* azon kéréssel fordul az intézethez, hogy a Magyar Tudományos Akadémia házának

Az Akadé-miának juttatott adomány.

felépítését segítse elő adományával; a közgyűlés e célra a választmány indítványára megszavaz 2000 frtot.

Alapítványok.

A hatvanas években a takarékpénztár arra törekszik, hogy a közczélok iránti áldozatkészségének és jótékonyságának maradandó nyomai legyenek. E végre nagyobb összegű alapítványokat tesz: így 1862-ben a nemzeti színház magánpénztára számára 1000 frtot, 1863-ban az istvántelki mintagazdaságra 1000 frtot ad, 1864-ben a pesti gyermekkórházban 2000 frtos ágyalapítványt és a pesti vakok intézetével összekapcsolandó ápolóban alapítványi helyet létesít és a magyar írók segélyegyletébbe 200 frttal alapító tagnak belép. Az intézet által jótékony czélokra fordított összegek különben a IX. sz. mellékleten feltüntetvék.

Ro'sa indítványa a nyereség felosztása tárgyában.

1869-ben az új részvények kibocsátása alkalmával Ro'sa Lajos javaslatot terjeszt a közgyűlés elé az eddigi nyereség-felosztási mód megváltoztatása iránt. A tartalék-alapra ugyanis ezentúl a nyereség 10%-a, jótékony és közhasznú czélokra pedig 5% fordíttassék. Indítványát azzal indokolja, hogy az egy millióra fölemelt részvénytőke immár elég biztosítékot nyújt a betevőknek; a tartalék-alapnak eddigi nagymérvű szaporítása tehát fölösleges. Megemlíti továbbá, hogy «széles e birodalomban egy pénzintézet sincsen, mely tiszta jövedelméből több mint 10 perzentet a tartalékalap számára szentelne, nagyobb része 5, és néhány csak 3 százalékot szánván e célra; például csak a pesti kereskedelmi bankot hozom fel, melynek tartalékalapja kerekszámban csak 100.000 frtot tesz és ezentúl nem szaporittatik». Nem tartja továbbá méltányosnak, hogy «a tiszta jövedelem, mely ezentúl már 2000 részvény között felosztandó, túlságos levonásokkal csorbíttassék».

A jótékony adományok pedig eddig nem voltak bizonyos arányhoz kötve.

A közgyűlés ez indítványt elfogadja; az alapszabályokban azonban az egyesülés folytán következőkép módosult a nyereség felosztása: a tiszta jövedelemnek 5%-a évenként a budai takarékpénztár üzleteért járó 300.000 frt leírására fordittatik. Ennek teljes törlesztése után ezen 5% tartalék-alap képzésére fordítandó mindaddig, míg ez alap saját 4%-os kamatának hozzácsatolásával 100.000 frtot el nem ér; ezentúl csak saját kamataival szaporittatik. További 5% köz- és jótékony célokra adományozandó, Buda és Pest között egyenlő arányban megosztva; a hivatalnokok nyugdíj-alapjára 2%, az igazgató-választmány tagjai részére 5% esik, mely közöttük jelenléti jegyeik arányában felosztandó; a fennmaradó összeg osztalékképen a részvényeseknek kifizetendő.

A nyereség növekedésével a jótékony- és közhasznú célok javadalmazása tekintélyes összegeket tesz ki. 1872-ben 10.000 frtot meghalad, miért is az igazgatóság hivatkozással arra, hogy más pénzüintézetek, így a hatalmas pesti hazai takarékpénztár is, a jótékonyági százalékot a nyereség emelkedésével aránylag leszállították, továbbá tekintettel arra, hogy folyton növekvő forgalommal lépést tartó jövedelemnél az 5% aránytalanul nagy összegre fog rugni, e dotatio leszállítását és e helyett az intézet érdekében fáradozó igazgatóság jutalékának és az osztaléknak növelését indítványozzák.

Az alapszabályok legközelebbi átalakításánál az igazgatóság érvényesíti is ezen felfogást, amennyiben ezentúl:

- a) a nyereség 5%-a 300.000 frt váltáságösszeg törlesztésére,
- b) 2%-a köz- és jótékony célokra,

Az új alapszabályok a nyereségfelosztásról.

A nyereségfelosztás módosítása 1872-ben.

c) 2%-a a hivatalnokok nyugdíj-alapjára fordíttatik addig, míg ez 150.000 frtra nem emelkedik,

d) 2%-a a nagy választmány,

e) 5% az igazgató-választmány jutalékára fordítandó

f) és a maradvány a részvényekre osztalékul jut.

Ujabb módosítás 1876-ban.

Minthogy 1876-ban az üzleti váltáságösszeg a részvénytőke leszállításával kapcsolatban teljesen leiratik, a nyereség felosztása is következőképen változik:

A tiszta jövedelem

a) 5%-a tartalékalap képzésére fordítandó mindaddig, míg az saját 4%-os kamatainak hozzácsatolásával 250.000 frtot elért, ekkor a továbbiak fölött a közgyűlés határoz;

b) 2%-a a hivatalnokok nyugdíjalapjára mindaddig, míg ez 150.000 frtra növekszik;

c) 6%-a az igazgatóság jutalékára;

d) 1%-a az intézet tulajdonát képező ingatlanok értékéből való leírásokra;

e) 1%-a az intézeti közegek segélyezésére és érdemszerinti jutalmazására;

f) 1%-a köz- és jótékonyági célokra és

g) a fönmaradó 84% pedig a részvényesek osztalékára fordíttatik.

Leírás a pesti ház értékéből.

A d) pont alatt említett leírás eszméjét *Rö'sa* már 1874-ben fölvetette. Ez évben a pesti házra, az építési számadások fölülbírálása és megvizsgálása alapján, az eddig kifizetett 975.811 frton fölül még 86.351 frtot kellett kiadni. Így ez épület 1,062.162 frtba került és noha a bérjövedelem: 52.150 frt megfelelő kamatozásnak volt tekinthető, az 1875-ödiki közgyűlés jóváhagyja a választmány azon javaslatát, hogy a jövőben a ház értékéből annak $\frac{1}{2}\%$ -a évenként

leirassék, ez alkalommal pedig a 2227 frtnyi nyereség-maradvány e célra fordíttassék. Ezt a következő években alkalmazzák is.

E felosztási módot 1881-ben újra meg kell változtatnia, mert a nyugdíjalap a kikötött 150.000 frtnyi magasságot elérte és az esetben felszabaduló 2% hovaforrásáról az alapszabályok nem intézkednek, továbbá a tartalékalap emelkedésének szabott határ is szűknek látszott. Az 1881-ediki alapszabályokban tehát következőleg rendelkeznek a nyereség felosztásáról:

a) 5% a tartalékalap javára, míg az saját kamataival együtt a részvénytőke felének magasságát elérte,

b) 2% a fennálló nyugdíjalap javára, ha az 150.000 frton alól csökkent, mindaddig, míg az ismét ezen magasságot elérte,

c) 1% a társasági épületek értékéből való leírásra,

d) 8% az igazgatóság jutalmazására,

e) 2% a társasági hivatalnokok és szolgák jutalmazására és segélyezésére,

f) 1% köz- és jótékony célokra,

g) 83, esetleg 81%-nyi maradék a részvényeseknek osztalékul.

Ez utolsó pont a későbbi alapszabályokban annyiban módosul, hogy: a maradék felosztásában az igazgatóságnak, illetve a közgyűlésnek nagyobb szabadság biztosítottik, mint eddig. E jogot a közgyűlés rendszerint arra használja föl, hogy a 17%-nyi levonás után, az osztalék megállapítása előtt, a tartalék- és nyugdíjalapoknak rendkívüli javadalmazást és a hivatalnokoknak rendkívüli jutalmakat szavazzon meg.

Az 1881. évi
alapszabályok
a nyereség-
felosztásról.

A részvények
árfolyama.

A részvények árfolyamáról tulajdonképen csak 1864-től kezdve szólhatunk, midőn a pesti tőzsde megnyílt és a takarékpénztár részvényeinek jegyzését elrendelte. Volt azonban kétségen kívül már azelőtt is a részvényeknek névértéküket jóval meghaladó becsértékük, mely a gyakori engedményezések alkalmával érvényesült. Így az intézet már 1849-ben készségesen hajlandó saját részvényeit névértékben beváltani.

Első jegyzés a
pesti tőzsdén.

1864 február 24-edikén találjuk először a pesti tőzsdén a budai takarékpénztár részvényeit jegyezve: 420 frttal; ez időben pedig a részvénytőke már teljesen vissza volt fizetve és a tartalékalap mindössze 131.741 frtot tett ki; az osztalék azonban 30.000 és 32.000 frt között mozgott, mi az árfolyam-értékhez képest 7—8%-os kamatozást jelent. Az árfolyam magassága tehát teljesen indokolt. A következő évek végén ezen árfolyam a következő volt:

Az árfolyam
a 60-as évek-
ben.

1864 végén	430 frt	1869 végén	116 frt
1865 «	440 «	1870 «	156 «
1866 «	470 «	1871 «	201 « 50 kr.
1867 «	425 «	1872 «	218 «
1868 «	495 «	1873 «	172 «
1869 október 15-én	675 «		

A tőzsdei kelet tehát fokozatosan növekedik; 1867-ben ugyan csökkenés áll be, bizonyára azért, mert a politikai és gazdasági új alakulás maradandósága iránt még nem szilárdult meg a bizalom; az 1868. év folyamán viszont 500 frtot ér el. 1869 elején, az akkor uralkodó túlhajtott üzérkedés hatása alatt, folytonosan emelkedik, úgy hogy az osztalék kifizetése után is, április elején 710 frt az árfolyam; augusztus végétől azonban csökkenni kezd. Október

15-ödikétől a budai takarékpénztár részvénye helyébe az egyesült budapesti fővárosi takarékpénztár 100 frt névértékű részvénye lép. Ezt ugyan már mint pest-budai fővárosi takarékpénztári részvényt április 15-ödike óta jegyzik a tőzsdén; augusztus 1-én még 143 frton áll, de az év végeig, noha ekkor az egyesülés már megtörtént, 28 frt az árfolyam esése az ekkor uralkodó válság hatása alatt. A következő évben a gazdasági helyzet általában javul és így a takarékpénztári részvény árfolyama is fokozatosan emelkedik. Nemkülönben a két következő évben; 1872 deczember 15-ödikén az árfolyam 265 frt 50 kr. s mint láthatjuk, az év végén a nyugtalanság általános terjedése folytán már tetemesen leszáll. Még nagyobb a csökkenés 1873-ban; az év folyamán 255.50 frtot ér el az árfolyam és augusztus 15-ödikén a válság kitörése folytán már 189 frt, október 1-én esik ez évben a legalacsonyabb pontra: 161 fitra. A különbözet a legmagasabb és a legalacsonyabb árfolyam között ez évben tehát 94 frt.

Az árfolyam
a válságos
években.

Ez időtől fogva következőleg alakul az árfolyamérték:

Az árfolyam
1874—95-ig.

1874 végén	160 frt	1885 végén	445 frt
1875 «	125 «	1886 «	470 «
1876 «	302 «	1887 «	465 «
1877 «	324 «	1888 «	480 «
1878 «	367 «	1889 «	768 «
1879 «	396 «	1890 «	875 «
1880 «	470 «	1891 «	960 «
1881 «	556 «	1892 «	1.030 «
1882 «	470 «	1893 «	1.260 «
1883 «	473 «	1894 «	1.300 «
1884 «	465 «	1895 «	1.150 «

Az árfolyam felszökkenésének 1876-ban az az oka, hogy a 100 frt névértékű részvények helyébe 200 frtosak

lépnek. Az emelkedés 1881-ig fokozatos, sőt az utóbbi két évben gyorsnak is mondható; 1882-ben a sülyedés valószínűleg a Bontoux-válságnak tulajdonítható; ez időtől fogva különben az osztalék is csökken az előző évekhez képest, de az árfolyamértékhez viszonyítva még mindig 6—7%-os kamatozást tesz ki. 1889-ben az eddigi 200 frtos részvényeket 300 frtosakkal cserélik ki 375 frt kibocsátási árfolyamon. Innen a tőzsdei árfolyam felszökése; 1891-ben és 1893-ban újból részvénykibocsátás történik magas árfolyam mellett. 1895 végén az árfolyamon a tőzsdeválság hatása mutatkozik.

A záloglevelek
árfolyama.

Végül közöljük még az intézet $4\frac{1}{2}\%$ -os zálogleveleinek árfolyamát 1890-től, azaz a kibocsátás kezdetétől fogva:

1890 végén	98.75 frt	1893 végén	100.25 frt
1891 «	98.75 «	1894 «	100.25 «
1892 «	99.74 «	1895 «	100.50 «

A 4%-os záloglevelek árfolyamértéke 1895-ben 97.75 frt volt.

*
* *
*

Vissza-
pillantás.

Tíz fejezetben részletesen előadtuk a takarékpénztár ötven éves történetének minden ágazatát. Létrejöttkor ezen intézet üdvös alkotás volt; a fővárosnak egy gazdaságilag kevésbé fejlett részében keletkezett, de hatáskörét idővel mind nagyobb területre s az üzletek folyton szaporodó ágaira terjesztette ki. A kezdeményben óvatos volt, minden egészséges reformot azonban készséggel meghonosított; tekintélyre, hitelre, üzleti forgalomra nézve a fővárosi rokon intézetek közt ma az első sorában áll.

—••—

MELLÉKLETEK

*A táblázatokon előforduló pénzösszegek 1858-ig bezárólag
pengő, conventiós, 1859-től kezdve pedig osztrák értékű
forintra szólnak.*

Tartalomjegyzék.

- I. *a)* Teher.
b) Vagyon.
- II. Részvénytőke, tartalékok és alapok.
- III. Betétek :
 - a)* Takarékbetéti könyvecskékre.
 - b)* Pénztári jegyekre.
 - c)* Folyó- és cheque-számlákra.
- IV. Váltóleszámitolás.
- V. Jelzálogkölesönök készpénzben és záloglevelekben.
- VI. Fedezett hitelek.
- VII. Jövedelmek.
- VIII. Kiadások.
- IX. A nyereség felosztása.
- X. A hitelegylet működése.
- XI. Forgalmi kimutatás.
- XII. Graphiconok :
 - a)* Teher.
 - b)* Vagyon.
- XIII. *a)* Az igazgatóság, igazgató-választmány névsora 1846-tól 1896-ig.
b) A felügyelő-bizottság névsora 1876-tól 1896-ig.
c) A jelenlegi tisztviselő-személyzet névsora.
- XIV. Faecsimilék :
 - a)* Aláírási iv.
 - b)* A legrégibb betétkönyv.
 - c)* A legújabb betétkönyv.
 - d)* A legrégibb részvény.
 - e)* A legújabb részvény.
- XV. Képek a takarékpénztár multjából és jelenéből.
 - a)* Az intézet alapítói.
 - b)* Az intézet jelenlegi igazgatósága.
 - c)* A budai bérház, melyben a takarékpénztár működését megkezdette.
 - d)* A budai takarékpénztár első háza.
 - e)* A takarékpénztár jelenlegi budai háza.
 - f)* A takarékpénztár Dorottya-utcai háza.

TEHER

<i>Év</i>	<i>Résztvénytőke</i>		<i>Rendes tartalékalap</i>		<i>Egyéb alapok¹⁾</i>		<i>Betétek</i>		<i>Záloglevelek forgalomban</i>	
1846/7	50.000	—	—	—	—	—	463.802	18	—	—
8	50.000	—	1.358	54	—	—	535.211	05	—	—
9	50.000	—	2.394	46	—	—	685.002	04	—	—
1850	50.000	—	84	31	—	—	927.484	13	—	—
1	50.000	—	3.663	35	—	—	1,219.967	—	—	—
2	50.000	—	7.914	38	—	—	1,818.532	35	—	—
3	50.000	—	14.749	21	131	12	2,116.413	16	—	—
4	50.000	—	23.341	48	218	10	2,159.893	28	—	—
5	50.000	—	31.612	51	2.241	37	2,457.618	14	—	—
6	50.000	—	40.146	15	3.495	46	3,187.017	27	—	—
7	50.000	—	50.511	30	5.109	52	3,414.203	15	—	—
8	26.853	75	67.455	87	7.642	—	4,079.808	21	—	—
9	26.775	—	82.418	83	10 706	35	4,605.342	12	—	—
1860	—	—	95.386	30	14.464	70	4,953.176	28	—	—
1	—	—	111.796	23	18.737	30	5,338.328	96	—	—
2	—	—	122.278	64	23.146	96	6,099.363	66	—	—
3	—	—	131.741	86	28.128	77	6,668 142	63	—	—
4	—	—	142.722	91	33.713	94	6,521.304	94	—	—
5	—	—	154.457	65	39.710	48	6,590.758	10	—	—
6	—	—	166.485	76	46.340	87	7,432.821	41	—	—
7	—	—	178.304	15	53.524	99	8,197.045	44	—	—
8	—	—	190.961	75	61.317	71	7,567.109	72	—	—
9	1,000.000	—	—	—	65.536	79	9,437.181	50	—	—
1870	1,000.000	—	—	—	71.837	81	10,087.239	69	—	—
1	1,000.000	—	—	—	79.365	98	11,774.383	25	—	—
2	1,234.325	—	9.692	69	87.928	97	11,342.173	60	—	—
3	1,490.700	—	—	—	97.029	52	10,722.507	92	—	—
4	1,499.150	—	—	—	106.662	59	12,043.916	06	146.500	—
5	1,500.000	—	—	—	—	—	12,269.061	26	166.500	—
6	1,000.000	—	—	—	—	—	12,810.423	18	—	—
7	1,000.000	—	9.351	39	—	—	12,750.014	84	—	—
8	1,000.000	—	19.036	55	49.102	32	13,711.193	83	—	—
9	1,000.000	—	29.184	64	106.210	63	15,778.649	72	—	—
1880	1,000.000	—	39.866	68	158.165	70	15,613.537	87	—	—
1	1,200.000	—	52.969	44	198.599	83	16,884.961	86	—	—
2	1,200.000	—	68.399	17	188.324	58	16,129.614	14	—	—
3	1,200.000	—	84.002	56	177.871	58	16,471.110	91	—	—
4	1,200.000	—	98.085	29	201.925	33	15,659.038	37	—	—
5	1,200.000	—	113.020	50	224.024	33	16,742.405	39	—	—
6	1,200.000	—	128.252	26	229.925	65	18,379.969	85	—	—
7	1,200.000	—	163.274	30	130.834	90	18,634.580	29	—	—
8	1,200.000	—	180.457	09	471.976	58	20,391.291	42	—	—
9	1,800.000	—	200.627	07	937.299	81	22,477.684	86	—	—
1890	1,800.000	—	227.250	37	987.639	20	24,066.947	23	657.100	—
1	2,400.000	—	1,200.275	—	978.641	98	26,747.336	91	2,755.500	—
2	2,400.000	—	1,201.086	—	974.076	95	26,792.508	20	6,137.700	—
3	3,000.000	—	2,205.220	65	1,204.764	41	25,900.401	95	10,693.500	—
4	3,000.000	—	2,221.717	26	1,209.691	61	27,006.456	77	15,333.400	—
5	3,600.000	—	3,366.213	89	1,439.176	85	27,493.826	63	24,329.400	—

1) Az alapok részletezését lásd a II. sz. mellékleten.

2) E rovatban hátralékos tőke-kamatadó, be nem fizetett bekebelezési- és részvény-átíratási bélyeg-

TEHER

Átmeneti kamatok		Felszámolóesőnök nem folyósított részelei		Fel nem vett osztá- lékok és záloglevél- szelvények		Egyéb szenvedő tételék ²⁾		Nyereség		Összesen	
—	—	—	—	—	—	12.878	20	6.358	54	533.039	32
—	—	—	—	220	—	19.189	48	4.035	52	610.015	39
—	—	—	—	513	—	4.858	18	5.760	58	748.529	06
—	—	—	—	236	—	9.409	45	9.525	34	996.739	63
—	—	—	—	214	—	10.510	40	12.015	41	1,296.370	56
—	—	—	—	402	—	15.010	39	18.052	56	1,909.912	48
—	—	—	—	634	—	16.638	54	23.391	37	2,221.958	20
—	—	—	—	347	—	13.954	29	23.901	17	2,271.656	12
—	—	—	—	552	—	15.404	25	23.490	51	2,580.919	58
—	—	—	—	240	—	19.549	54	29.282	09	3,329.731	31
—	—	—	—	324	—	21.179	06	37.173	25	3,578.501	08
—	—	—	—	330	75	23.651	71	39.136	91	4,244.879	20
—	—	—	—	611	25	27.059	83	51.337	07	4,804.250	45
—	—	—	—	447	85	27.403	19	40.820	31	5,131.698	63
—	—	—	—	790	85	30.430	54	46.904	36	5,546.988	24
—	—	—	—	1.109	85	41.910	25	39.206	42	6,327.015	78
—	—	—	—	503	65	38.026	10	50.018	18	6,916.561	19
—	—	—	—	1.075	65	39.590	85	51.515	97	6,789.924	26
—	—	—	—	1.553	65	39.403	59	52.333	09	6,878.216	56
—	—	—	—	2.117	65	37.932	07	47.301	33	7,732.999	09
—	—	—	—	847	65	41.737	40	51.774	72	8,523.234	35
—	—	—	—	1.433	65	34.186	—	56.891	50	7,911.900	33
—	—	—	—	451	65	1,055.343	49	95.403	72	11,653.917	15
—	—	—	—	860	—	991.546	46	144.637	58	12,296.121	54
—	—	—	—	540	—	512.792	85	169.727	33	13,536.809	41
—	—	—	—	770	—	503.853	43	204.947	55	13,383.691	24
—	—	—	—	490	—	245.475	35	202.805	55	12,759.008	34
—	—	—	—	490	—	94.359	41	216.937	43	14,108.015	49
—	—	—	—	1.154	—	108.830	—	179.236	10	14,224.781	36
—	—	—	—	1.521	—	88.580	84	179.835	07	14,080.360	09
—	—	—	—	2.747	—	90.777	02	179.058	64	14,031.948	89
—	—	—	—	3.077	—	80.388	36	180.512	14	15,043.310	20
—	—	—	—	3.587	—	78.937	48	182.974	47	17,179.543	94
—	—	—	—	2.787	—	90.197	44	221.309	78	17,125.864	47
—	—	—	—	3.477	—	188.009	27	255.980	32	18,783.997	72
—	—	—	—	4.572	—	192.833	96	247.451	15	18,031.195	—
—	—	—	—	5.759	—	139.978	18	206.204	92	18,284.927	15
—	—	—	—	4.911	—	154.119	41	214.915	85	17,532.995	25
—	—	—	—	2.212	—	172.744	23	216.895	33	18,671.301	78
—	—	—	—	1.859	—	303.409	30	183.234	82	20,426.650	88
—	—	—	—	2.728	—	1,062.601	40	209.286	91	21,403.305	80
113.520	69	—	—	2.579	—	1,165.545	73	251.194	90	23,776.565	41
139.411	38	—	—	966	—	1,069.052	62	387.248	60	27,012.290	34
182.325	47	—	—	1.450	25	1,345.642	60	413.472	39	29,681.827	51
326.553	95	—	—	3.218	—	1,230.163	57	511.107	34	36,152.796	75
280.421	41	—	—	4.699	75	1,771.945	30	568.860	49	40,131.298	10
366.859	74	791.745	22	7.057	25	1,800.803	57	750.083	09	46,720.435	88
432.398	34	1,188.638	13	11.317	50	1,629.537	55	759.133	04	52,792.290	20
587.051	11	2,035.610	89	13.777	50	1,115.500	11	1,037.866	35	65,018.423	33

illetékek, függő tételek stb. foglaltattak össze.

VAGYON

Év	Pénztári készlet		Fizetendő-kölcsönök		Fedezett hitelek (előlegek értékpapírokra, folyó számla hitelek és report-üzlet)		Váltó-tárca	
1846/7	52.022	01	290.092	30	132.040	—	33.587	08
1848	11.877	04	331.946	30	189.993	30	49.250	—
1849	16.100	38	418.991	—	203.918	—	78.168	18
1850	23.890	02	541.357	—	317.673	—	84.331	12
1851	41.067	41	769.907	—	255.763	—	197.336	32
1852	42.360	07	1,002.191	—	318.190	—	513.003	21
1853	41.846	08	1,148.620	—	204.437	—	797.580	56
1854	26.670	08	1,249.812	—	130.811	—	825.466	14
1855	46.988	11	1,218.885	—	102.534	—	1,143.614	26
1856	72.237	50	1,218.098	—	105.669	—	1,847.479	09
1857	53.571	09	1,202.294	—	473.916	—	1,761.805	53
1858	44.156	51	1,382.560	—	626.654	—	2,094.539	99
1859	135.638	98	1,672.385	60	615.759	55	2,077.760	25
1860	118.348	66	1,578.618	04	687.453	53	2,215.210	79
1861	48.802	58	1,865.693	90	535.970	66	2,463.763	68
1862	98.185	28	2,381.674	40	724.556	22	2,477.357	10
1863	73.965	03	3,237.206	81	770.422	66	2,226.459	59
1864	52.218	97	3,167.117	41	754.866	66	2,173.484	91
1865	101.059	20	3,129.012	41	704.384	68	2,392.328	31
1866	101.901	48	2,991.202	41	488.151	68	2,464.835	30
1867	184.248	34	3,145.501	91	451.755	08	2,662.463	76
1868	82.983	97	3,331.381	91	474.835	45	1,801.421	36
1869	309.136	03	3,723.202	30	2,034.606	21	2,537.787	21
1870	302.695	50	4,015.744	30	1,578.896	29	3,389.543	02
1871	160.799	67	3,928.433	—	1,357.674	10	5,093.299	82
1872	192.206	84	3,931.745	—	1,635.620	95	3,979.841	17
1873	400.831	24	4,292.829	22	1,255.296	91	3,652.717	73
1874	318.145	96	3,828.495	37	1,114.491	41	5,165.835	94
1875	419.976	71	3,977.399	24	1,190.579	65	4,916.373	81
1876	296.838	91	3,793.253	89	1,181.875	37	5,052.529	93
1877	282.840	71	3,741.762	05	1,252.549	78	5,051.247	30
1878	577.796	28	2,604.894	20	1,239.307	72	5,175.416	14
1879	490.385	87	3,847.441	85	1,212.714	43	4,754.709	27
1880	513.782	27	3,544.569	45	1,482.045	79	5,624.367	99
1881	506.694	14	3,668.443	14	3,323.476	30	5,427.087	07
1882	818.911	90	3,894.801	96	2,634.577	55	5,076.000	62
1883	482.476	12	3,717.330	87	3,316.394	78	5,945.077	—
1884	402.757	20	3,759.724	89	3,649.607	47	5,526.059	05
1885	253.279	04	4,002.047	34	3,304.875	07	6,913.737	73
1886	527.860	97	4,265.908	03	2,951.031	85	8,125.338	04
1887	456.756	09	5,083.768	69	2,877.843	76	7,560.406	23
1888	459.969	35	6,330.052	30	3,063.908	04	7,920.003	70
1889	736.524	01	7,783.868	16	4,601.001	83	7,561.812	21
1890	516.287	44	9,488.319	88	4,611.758	31	8,539.657	89
1891	688.325	85	10,701.794	83	6,765.430	69	10,319.177	20
1892	695.996	47	14,676.083	80	7,682.167	55	9,765.093	67
1893	958.492	33	18,995.885	59	8,632.340	44	9,704.195	36
1894	628.016	11	24,263.211	43	9,629.841	30	10,930.219	33
1895	1,158.561	90	31,480.891	32	12,045.840	62	12,085.851	98

1) E rovatban 1887-ig bezárólag a hitelegylet javadalmazási összege, 1888-tól kezdve a hitelegyleti

2) E rovatban más pénzintézeteknél elhelyezett tőkek, leltár, függő követelések, hátralékos kamatok stb.

VAGYON

Hitelegyleti váltók ¹⁾		Értékpapír-tárcza		Ingatlanok		Egyéb cselekvő télélek ²⁾		Összesen	
—	—	—	—	17.618	32	7.679	21	533.039	32
—	—	—	—	17.622	24	9.326	11	610.015	39
—	—	—	—	17.622	24	13.728	46	748.529	06
—	—	—	—	16.000	—	13.488	49	996.739	63
—	—	—	—	14.000	—	18.296	43	1,296.370	56
—	—	—	—	12.200	—	21.967	80	1,909.912	48
—	—	—	—	12.200	—	17.274	16	2,221.958	20
—	—	—	—	12.200	—	26.696	50	2,271.656	12
—	—	—	—	12.200	—	56.698	21	2,580.919	58
—	—	45.723	45	12.200	—	28.323	47	3,329.731	31
—	—	45.723	45	12.200	—	28.990	21	3,578.501	08
—	—	49.059	93	12.810	—	35.098	77	4,244.879	20
—	—	250.800	04	12.810	—	39.096	03	4,804.250	45
—	—	38.738	—	53.476	31	439.853	30	5,131.698	63
—	—	38.738	—	192.982	55	401.036	87	5,546.988	24
—	—	104.050	—	231.941	37	309.251	41	6,327.015	78
—	—	107.462	03	223.889	94	277.155	13	6,916.561	19
—	—	19.050	—	222.090	16	401.096	15	6,789.924	26
—	—	17.050	—	220.552	17	313.829	79	6,878.216	56
—	—	341.566	51	205.726	16	1,139.615	55	7,732.999	09
—	—	582.955	—	198.226	16	1,298.084	—	8,523.234	35
—	—	949.651	50	190.226	16	1,081.399	98	7,911.900	33
—	—	980.011	26	181.476	16	1,887.697	98	11,653.917	15
516.000	—	874.015	82	181.476	16	1,437.750	45	12,296.121	54
702.000	—	930.423	07	181.476	16	1,182.703	59	13,536.809	41
900.000	—	914.396	07	819.904	71	1,009.976	50	13,383.691	24
1,000.000	—	556.027	64	1,157.287	36	444.018	24	12,759.008	34
1,000.000	—	1,020.124	49	1,243.638	56	417.283	76	14,108.015	49
1,000.000	—	1,116.795	90	1,235.000	—	368.656	05	14,224.781	36
1,000.000	—	1,557.110	80	974.315	24	224.435	95	14,080.360	09
1,000.000	—	1,597.233	—	972.516	89	133.799	16	14,031.948	89
890.000	—	1,793.520	—	970.726	31	791.649	55	15,043.310	20
790.000	—	2,863.334	—	1,018.194	78	2,202.763	74	17,179.543	94
700.000	—	3,666.707	—	1,031.548	43	562.843	54	17,125.864	47
785.000	—	2,754.404	—	863.655	20	1,455.237	87	18,783.997	72
900.000	—	2,794.300	—	831.392	94	1,081.210	03	18,031.195	—
960.000	—	2,850.993	—	828.918	42	183.736	96	18,284.927	15
1,050.000	—	2,047.583	—	826.856	37	270.407	27	17,532.995	25
1,030.000	—	2,023.582	—	824.738	71	319.041	89	18,671.301	78
1,180.000	—	1,652.440	—	822.678	91	901.393	08	20,426.650	88
1,420.000	—	2,272.026	50	820.985	35	911.519	18	21,403.305	80
2,047.474	—	2,230.138	50	818.936	92	863.548	51	23,776.565	41
2,012.805	—	2,559.059	—	816.489	61	940.730	52	27,012.290	34
2,179.094	—	3,411.360	50	812.913	03	122.436	46	29,681.827	51
2,154.030	—	4,557.942	75	809.079	91	157.015	52	36,152.796	75
2,295.503	—	4,016.078	50	804.331	93	196.043	18	40,131.298	10
2,313.930	—	4,985.713	—	799.038	73	330.840	43	46,720.435	88
2,545.457	—	3,589.773	—	791.911	32	413.860	71	52,792.290	20
2.663.534	—	4,192,362	—	784.742	95	606.638	56	65,018.423	33

váltók tényleges állandéka foglaltatik.
foglaltattak össze.

RÉSZVÉNYTŐKE,
TARTALÉKOK ÉS ALAPOK

II.

RÉSZVÉNYTŐKE, TAR

<i>Év</i>	<i>Részvénytőke</i>		<i>Rendes tartalékalap</i>		<i>Külön tartalékalap</i>		<i>Osztaléktartalék</i>	
1846/7	50.000	—	—	—	—	—	—	—
8	50.000	—	1.358	54	—	—	—	—
9	50.000	—	2.394	46	—	—	—	—
1850	50.000	—	84	31	—	—	—	—
1	50.000	—	3.663	35	—	—	—	—
2	50.000	—	7.914	38	—	—	—	—
3	50.000	—	14.749	21	—	—	—	—
4	50.000	—	23.341	48	—	—	—	—
5	50.000	—	31.612	51	—	—	—	—
6	50.000	—	40.146	15	—	—	—	—
7	50.000	—	50.511	30	—	—	—	—
8	26.853	75	67.455	87	—	—	—	—
9	26.775	—	82.418	83	—	—	—	—
1860	—	—	95.386	30	—	—	—	—
1	—	—	111.796	23	—	—	—	—
2	—	—	122.278	64	—	—	—	—
3	—	—	131.741	86	—	—	—	—
4	—	—	142.722	91	—	—	—	—
5	—	—	154.457	65	—	—	—	—
6	—	—	166.485	76	—	—	—	—
7	—	—	178.304	15	—	—	—	—
8	—	—	190.961	75	—	—	—	—
9	1,000.000	—	—	—	—	—	—	—
1870	1,000.000	—	—	—	—	—	—	—
1	1,000.000	—	—	—	—	—	—	—
2	1,234.325	—	9.692	69	—	—	—	—
3	1,490.700	—	—	—	—	—	—	—
4	1,499.150	—	—	—	—	—	—	—
5	1,500.000	—	—	—	—	—	—	—
6	1,000.000	—	—	—	—	—	—	—
7	1,000.000	—	9.351	39	—	—	—	—
8	1,000.000	—	19.036	55	49.102	32	—	—
9	1,000.000	—	29.184	64	106.210	63	—	—
1880	1,000.000	—	39.866	68	158.165	70	—	—
1	1,200.000	—	52.969	44	198.599	83	—	—
2	1,200.000	—	68.399	17	188.324	58	—	—
3	1,200.000	—	84.002	56	177.871	58	—	—
4	1,200.000	—	98.085	29	201.925	33	—	—
5	1,200.000	—	113.020	50	224.024	33	—	—
6	1,200.000	—	128.252	26	229.925	65	—	—
7	1,200.000	—	163.274	30	130.834	90	—	—
8	1,200.000	—	180.457	09	226.760	20	—	—
9	1,800.000	—	200.627	07	684.594	83	—	—
1890	1,800.000	—	227.250	37	697.587	58	25.218	86
1	2,400.000	—	1,200.275	—	633.754	63	60.218	86
2	2,400.000	—	1,201.086	—	592.128	36	75.218	86
3	3,000.000	—	2,205.220	65	580.926	21	90.218	86
4	3,000.000	—	2,221.717	26	579.991	33	105.000	—
5	3,600.000	—	3,366.213	89	572.209	33	125.000	—

1) A nyugdíjalap 1875-től fogva az intézet vagyonától elkülönítve kezeltetik.

TALÉKOK, ÉS ALAPOK.

Fübbleumi tartalék		Adóltartalék		Hitelegyleti tartalék alap		Hitelegyleti biztosítéki alap		Hivatalnokok és szolgák ¹⁾ nyugdíjalapja	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	131	12
—	—	—	—	—	—	—	—	218	10
—	—	—	—	—	—	—	—	2.241	37
—	—	—	—	—	—	—	—	3.495	46
—	—	—	—	—	—	—	—	5.109	52
—	—	—	—	—	—	—	—	7.642	—
—	—	—	—	—	—	—	—	10.706	35
—	—	—	—	—	—	—	—	14.464	70
—	—	—	—	—	—	—	—	18.737	30
—	—	—	—	—	—	—	—	23.146	96
—	—	—	—	—	—	—	—	28.128	77
—	—	—	—	—	—	—	—	33.713	94
—	—	—	—	—	—	—	—	39.710	48
—	—	—	—	—	—	—	—	46.340	87
—	—	—	—	—	—	—	—	53.524	99
—	—	—	—	—	—	—	—	61.317	71
—	—	—	—	—	—	—	—	65.536	79
—	—	—	—	783	45	38.060	—	71.837	81
—	—	—	—	3.535	71	58.070	—	79.365	98
—	—	—	—	5.439	15	75.095	—	87.928	97
—	—	—	—	7.865	47	84.970	—	97.029	52
—	—	—	—	4.037	18	92.730	—	106.662	59
—	—	—	—	1.424	02	97.030	—	116.534	82
—	—	—	—	6.841	39	97.085	—	124.488	60
—	—	—	—	—	—	86.692	50	133.216	73
—	—	—	—	10.735	82	74.562	50	140.891	86
—	—	—	—	17.171	45	69.817	50	150.466	14
—	—	—	—	24.624	71	70.757	50	155.428	38
—	—	—	—	47.273	62	71.107	50	160.087	16
—	—	—	—	55.789	29	76.257	50	166.733	82
—	—	—	—	64.731	72	80.452	50	171.928	74
—	—	—	—	75.662	63	88.382	50	193.596	60
—	—	—	—	82.583	01	91.827	50	199.183	13
—	—	—	—	94.172	17	99.962	50	204.877	27
—	—	—	—	100.397	41	115.177	50	210.688	55
—	—	—	—	110.363	88	134.852	50	213.696	27
—	—	—	—	115.642	48	137.062	50	215.849	16
—	—	—	—	125.045	26	139.787	50	217.635	93
—	—	—	—	141.130	99	143.537	50	226.118	97
—	—	—	—	154.907	23	151.822	50	234.600	70
20.000	—	187.800	—	168.099	34	157.720	—	241.549	16
50.000	—	125.200	—	177.950	28	171.550	—	254.078	07
100.000	—	281.700	—	180.982	52	179.285	—	272.910	67

BETÉTEK

BETÉTEK.

a) Takarékbetéti könyvecskékre.

Év	Betétek és tőkésített kamatok		Visszafizetések		Állomány az év végével	
	az év folyamán					
1846/7	774.508	23	310.706	05	463.802	18
8	585.986	33	514.577	46	535.211	05
9	361.498	27	211.707	28	685.002	04
1850	696.660	13	454.178	04	927.484	13
1	1,303.340	13	1,010.857	26	1,219.967	—
2	1,608.381	27	1,009.815	52	1,818.532	35
3	1,500.125	53	1,202.245	12	2,116.413	16
4	1,268.584	26	1,225.104	14	2,159.893	28
5	1,537.490	08	1,239.765	22	2,457.618	14
6	2,137.190	27	1,407.791	14	3,187.017	27
7	2,164.079	53	1,936.894	05	3,414.203	15
8	2,579.466	50	2,084.571	70	4,079.808	21
9	3,352.944	66	2,827.410	75	4,605.342	12
1860	3,731.608	35	3,383.774	19	4,953.176	28
1	3,780.783	81	3,395.631	13	5,338.328	96
2	4,735.382	33	3,974.347	63	6,099.363	66
3	6,233.408	30	5,664.629	33	6,668.142	63
4	5,484.092	18	5,630.929	87	6,521.304	94
5	4,561.076	04	4,491.622	88	6,590.758	10
6	5,849.984	77	5,007.921	46	7,432.821	41
7	7,292.066	05	6,527.842	02	8,197.045	44
8	5,656.299	68	6,286,235	40	7,567.109	72
9	10,211.868	04	8,341.796	26	9,437.181	50
1870	11,479.263	30	10,829.205	11	10,087.239	69
1	15,212.841	74	13,525.698	18	11,774.383	25
2	14,128.588	51	14,560.798	16	11,342.173	60
3	16,115.729	48	16,735.395	16	10,722.507	92
4	13,369.502	16	12,504.894	02	11,587.116	06
5	12,770.733	71	13,316.288	51	11,041.561	26
6	20,361.816	97	19,105.755	05	12,297.623	18
7	21,231.661	83	21,160.470	17	12,368.814	84
8	20,472.737	96	19,855.086	45	12,986.466	35
9	22,136.594	93	19,878.029	07	15,245.032	21
1880	29,482.781	03	29,645.558	22	15,082.255	02
1	26,289.332	21	25,074.712	06	16,296.875	17
2	25,362.867	20	26,363.180	90	15,296.561	47
3	27,351.220	99	27,025.955	92	15,621.826	54
4	26,867.151	19	27,400.130	69	15,088.847	04
5	22,045.736	25	21,104.601	91	16,029.981	38
6	24,204,983	48	22,665.381	57	17,569.583	29
7	22,128.069	40	22,488.007	67	17,209.645	02
8	27,730.964	36	26,154.459	52	18,786.149	86
9	29,180.086	52	27,261.179	44	20,705.056	94
1890	30,853.633	04	29,498.489	91	22,080.200	07
1	29,314.186	07	27,712.053	31	23,662.332	83
2	31,310.622	17	30,778.729	97	24,194.225	03
3	26,800.542	97	28,868.977	86	22,125.790	14
4	25,615.460	06	24,578.179	89	23,163.070	31
1895	26,206.654	14	25,264.682	66	24,105.041	79

III^b

BETÉTEK.

b) Pénztári jegyekre.

Év	Betétek		Visszafizetések		Állomány az év végével	
	az év folyamán					
1874	1,948.700	—	1,491.900	—	456.800	—
5	5,963.600	—	5,192.900	—	1,227.500	—
6	2,523.900	—	3,238.600	—	512.800	—
7	2,091.100	—	2,222.700	—	381.200	—
8	4,118.800	—	3,881.000	—	619.000	—
9	3,557.100	—	3,765.900	—	410.200	—
1880	2,597.600	—	2,712.500	—	295.300	—
1	2,813.200	—	2,760.200	—	348.300	—
2	3,884.800	—	3,995.000	—	238.100	—
3	2,859.900	—	2,794.900	—	303.100	—
4	2,374.400	—	2,419.000	—	258.500	—
5	2,749.600	—	2,704.100	—	304.000	—
6	456.700	—	631.600	—	129.100	—
7	929.400	—	861.100	—	197.400	—
8	1,217.000	—	1,006.600	—	407.800	—
9	1,110.200	—	1,254.800	—	263.200	—
1890	936.200	—	1,039.700	—	159.700	—
1	764.200	—	773.300	—	150.600	—
2	299.300	—	406.100	—	43.800	—
3	910.600	—	771.300	—	183.100	—
4	660.500	—	552.300	—	291.300	—
1895	1,413.300	—	1,557.300	—	147.300	—

III^c

BETÉTEK.

c) Folyó- és cheque-számlákra.

Év	Betétek és tőkésített kamatok		Visszafizetések		Állomány az év végével	
	az év folyamán					
1878	1,224.544	93	1,118.817	45	105.727	48
9	1,563.809	05	1,546.119	02	123 417	51
1880	2,936 702	36	2,824,137	02	235.982	85
1	6,270.762	28	6,266.958	44	239.786	69
2	7,845.283	99	7,490.118	01	594.952	67
3	7,838.728	01	7,887.496	31	546.184	37
4	10,535.519	34	10,770.012	38	311.691	33
5	11,483.422	90	11,386.690	22	408.424	01
6	7,970.371	39	7,697 508	84	681.286	56
7	18,835.411	59	18,289.162	88	1,227.535	27
8	25,904.578	03	25,934.771	74	1,197.341	56
9	28,687.259	20	28,375.172	84	1,509.427	92
1890	27,328.613	10	26,990.993	86	1,847.047	16
1	23,460.064	18	22,372.707	26	2,934.404	08
2	28,498.735	71	28,878.656	62	2,554.483	17
3	43,857.987	74	42,820.959	10	3,591.511	81
4	58,508.268	05	58,547.693	40	3,552.086	46
1895	65,065.402	82	65,376.004	44	3,241.484	84

VÁLTÓLESZÁMITOLÁS

IV.

VÁLTÓLESZÁMITOLÁS.

Év	Leszámitolva		Beváltva és visszeszámitolva		Állomány az év végével	
	az év folyamán					
1846/7	367.762	56	334.175	48	33.587	08
8	140.300	42	124.637	50	49.250	—
9	96.070	18	67.152	—	78.168	18
1850	170.541	12	164.378	18	84.331	12
1	732.417	39	619.412	19	197.336	32
2	1,756.029	05	1,440.362	16	513.003	21
3	2,833.096	09	2,548.518	34	797.580	56
4	3,423.970	28	3,396.085	10	825.466	14
5	4,393.174	52	4,075.026	40	1,143.614	26
6	6,541.472	06	5,837.607	23	1,847.479	09
7	8,431.178	12	8,516.851	28	1,761.805	53
8	7,980.478	32	7,735.834	50	2,094.539	99
9	7,486.556	06	7,503.335	80	2,077.760	25
1860	9,532.048	48	9,394.597	94	2,215.210	79
1	9,780.921	39	9,532.368	50	2,463.763	68
2	10,792.183	60	10,778.590	18	2,477.357	10
3	10,125.815	57	10,376.713	08	2,226.459	59
4	9,080.241	59	9,133.216	27	2,173.484	91
5	9,662.426	62	9,443.583	22	2,392,328	31
6	9,430.184	76	9,357.677	77	2,464.835	30
7	9,603.468	49	9,405.840	03	2,662,463	76
8	7,605.049	08	8,466.091	48	1,801.421	36
9	8,186.611	02	7,450.245	17	2,537,787	21
1870	12,955.394	72	12,103.638	91	3,389,543	02
1	20,811.856	27	19,108.099	47	5,093.299	82
2	19,188.654	47	20,302.113	12	3,979,841	17
3	16,102.181	45	16,429.304	89	3,652.717	73
4	18,926.859	42	17,413.741	21	5,165.835	94
5	21,360.043	38	21,609.505	51	4,916.373	81
6	18,845.717	66	18,709.561	54	5,052.529	93
7	18,417.761	61	18,418.544	24	5,051.247	30
8	19,366.505	78	19,242.336	94	5,175.416	14
9	19,501.722	27	19,922.429	14	4,754.709	27
1880	19,185.867	25	18,316,208	53	5,624.367	99
1	20,029.096	11	20,226.377	03	5,427.087	07
2	20,712.399	76	21,063.486	21	5,076.000	62
3	21,896.911	36	21,027.834	98	5,945.077	—
4	21,922.189	90	22,341.207	85	5,526.059	05
5	25,323.736	15	23,936.057	47	6,913.737	73
6	27,734.879	09	26,523.278	78	8,125.338	04
7	31,419.004	41	31,983.936	22	7,560.406	23
8	37,793.572	48	37,433.975	01	7,920.003	70
9	40,595.299	38	40,953.490	87	7,561.812	21
1890	40,977.484	44	39,999.638	76	8,539.657	89
1	42,770.084	27	40,990.564	96	10,319.177	20
2	48,705.193	81	49,259.277	34	9,765.093	67
3	51,152.523	42	51,213.421	73	9,704.195	36
4	59,005.093	60	57,779.069	63	10,930.219	33
1895	60,655.486	01	59,999.853	36	12,085.851	98

JELZÁLOGKÖLCSÖNÖK

KÉSZPÉNZBEN ÉS ZÁLOGLEVELEKBEN

V.

JELZÁLOGKÖLCSÖNÖK

KÉSZPÉNZBEN ÉS ZÁLOGLEVELEKBEN.

Év	Folyósítva		Visszafizetve		Állomány az év végével	
	az év folyamán					
1846/7	323.592	30	33.500	—	290.092	30
8	64.080	—	22.226	—	331.946	30
9	108.884	30	21.840	—	418.991	—
1850	173.030	—	50.664	—	541.357	—
1	278.140	—	49.590	—	769.907	—
2	324.630	—	92.346	—	1,002.191	—
3	192.505	—	46.076	—	1,148.620	—
4	137.215	—	36.023	—	1,249.812	—
5	31.500	—	62.427	—	1,218.885	—
6	79.526	—	80.313	—	1,218.098	—
7	111.100	—	126.904	—	1,202.294	—
8	125.256	60	5.105	30	1,382.560	—
9	420.510	70	130.685	10	1,672.385	60
1860	662.790	—	756.557	56	1,578.618	04
1	354.940	—	67.864	14	1,865.693	90
2	607.065	—	91.084	50	2,381.674	40
3	954.962	41	99.430	—	3,237.206	81
4	123.546	—	193.635	40	3,167.117	41
5	191.100	—	229.205	—	3,129.012	41
6	202.650	—	340.460	—	2,991.202	41
7	566.330	—	412.030	50	3,145.501	91
8	497.479	—	311.599	—	3,331.381	91
9	923.630	30	531.809	91	3,723.202	30
1870	679.600	—	387.058	—	4,015.744	30
1	386.800	—	474.111	30	3,928.433	—
2	252.302	—	248.990	—	3,931.745	—
3	772.300	—	411.215	78	4,292.829	22
4	22.000	—	486.333	85	3,828.495	37
5	599.800	—	450.896	13	3,977.399	24
6	696.911	47	881.056	82	3,793.253	89
7	460.050	—	511.541	84	3,741.762	05
8	295.447	50	432.315	35	3,604.894	20
9	659.962	22	417.414	57	3,847.441	85
1880	510.264	—	813.136	40	3,544.569	45
1	558.800	—	434.926	31	3,668.443	14
2	594.300	—	367.941	18	3,894.801	96
3	329.850	—	507.321	09	3,717.330	87
4	580.368	28	537.974	26	3,759.724	89
5	458.800	—	216.477	55	4,002.047	34
6	665.450	—	401.589	31	4,265.908	03
7	1,393.220	—	575.359	34	5,083.768	69
8	1,646.300	—	400,016	39	6,330.052	30
9	2,208.050	—	754.234	14	7,783.868	16
1890	3,209.600	—	1,505.148	28	9,488.319	88
1	3,337.300	—	2,123.825	05	10,701.794	83
2	5,428.350	—	1,454.061	03	14,676.083	80
3	6,626.600	—	2,306.798	21	18,995.885	59
4	7,561.425	—	2,294.099	16	24,263.211	43
1895	10,901.059	11	3,683.379	22	31,480.891	32

FEDEZETT HITELEK

VI.

FEDEZETT HITELEK.

(Előleg ek értékpapírokra, folyó-számla- hitelek és reportüzlet.)

Év	Folyósítva			Visszafizetve		Állomány az év végével	
	az év folyamán						
1846/7	373.351	—	241.311	—	132.040	—	
8	847.129	—	789.175	30	189.993	30	
9	773.245	—	759.320	30	203.918	—	
1850	1,152.520	20	1,038.765	20	317.673	—	
1	1,291.425	—	1,353.335	—	255.763	—	
2	1,229.177	—	1,166.750	—	318.190	—	
3	545.657	—	659.410	—	204.437	—	
4	1.500	—	75.126	—	130.811	—	
5	660	—	28.937	—	102.534	—	
6	36.544	—	33.409	—	105.669	—	
7	473.972	—	105,725	—	473.916	—	
8	330.065	35	201.023	15	626.654	—	
9	365.193	—	376.087	45	615.759	55	
1860	594.524	—	522.830	02	687.453	53	
1	274.987	—	426.469	87	535.970	66	
2	602.145	—	413.559	44	724.556	22	
3	553.329	—	507.462	56	770.422	66	
4	431.602	—	447.158	—	754.866	66	
5	283.440	—	333.921	98	704.384	68	
6	261.513	—	477.746	—	488.151	68	
7	241.160	—	277.556	60	451.755	08	
8	375.985	—	352.904	63	474.835	45	
9	2,155.429	76	595.659	—	2,034.606	21	
1870	314.761	50	770.471	42	1,578.896	29	
1	2,076.833	56	2,298.055	75	1,357.674	10	
2	3,023.094	53	2,745.147	68	1,635.620	95	
3	2,245.721	86	2,626.045	90	1,255.296	91	
4	1,130.450	—	1,271.255	50	1,114.491	41	
5	1,855.132	30	1,779.044	06	1,190.579	65	
6	1,709.361	34	1,718.065	62	1,181.875	37	
7	2,769.261	27	2,698.586	86	1,252.549	78	
8	2,885.311	02	2,898.553	08	1,239.307	72	
9	4,079.896	92	4,106.490	21	1,212.714	43	
1880	4,866.634	69	4,597.303	33	1,482.045	79	
1	8,281.015	35	6,439.584	84	3,323.476	30	
2	4,028.388	25	4,717.287	—	2.634.577	55	
3	4,907.983	65	4,226.166	42	3,316.394	78	
4	6.135.562	72	5,802.350	03	3,649.607	47	
5	3,840.373	09	4,185.105	49	3,304.875	07	
6	3,877.267	86	4,231.111	08	2,951.031	85	
7	4,475.777	21	4,548.965	30	2,877.843	76	
8	5,908.866	79	5,722.802	51	3,063.908	04	
9	12,657.482	59	11,120.388	80	4,601.001	83	
1890	14,358.687	96	14.347.931	48	4,611.758	31	
1	21,431.943	97	19,278.271	59	6,765.430	69	
2	24,922.062	70	24,005.325	84	7,682.167	55	
3	34,902.282	04	33,952.109	15	8,632.340	44	
4	29,293.524	57	28,296.023	71	9,629.841	30	
1895	44,926.561	59	42,510.562	27	12,045.840	62	

JÖVEDELMEK

VII.

JÖVEDELMEK.

Év	Nyereség áthozatal		Felzáró kölcsön-		Váltó-		Fedezett hitel-		Értékpapír-	
k a m a t										
1846/7	—	—	9.971	05	5.339	45	4.278	36	—	—
8	—	—	19.638	51	2.049	22	12.007	—	—	—
9	—	—	24.003	52	3.136	47	11.225	25	—	—
1850	—	—	29.906	03	4.802	42	16.157	18	—	—
1	—	—	40.299	34	10.029	32	18.460	21	—	—
2	—	—	56.009	51	23.812	48	16.973	44	—	—
3	—	—	66.666	—	40.099	18	16.671	38	—	—
4	—	—	73.437	16	49.490	17	9.471	09	293	38
5	—	—	74.019	31	61.640	22	6.543	25	975	57
6	—	—	71.988	05	88.823	55	7.274	32	535	22
7	—	—	71.130	47	123.138	01	10.096	59	—	—
8	—	—	79.364	99	118.818	88	26.993	81	1.189	98
9	—	—	87.136	73	112.942	43	34.445	05	415	04
1860	—	—	96.892	30	139.822	72	34.636	51	9.123	97
1	—	—	105.444	29	140.289	84	33.556	81	—	—
2	—	—	119.567	70	157.276	14	36.437	15	—	—
3	—	—	167.937	88	153.111	96	45.702	26	4.421	69
4	—	—	191.487	12	136.201	64	48.547	54	5.410	—
5	—	—	186.907	08	145.557	07	45.758	62	1.040	—
6	—	—	179.737	22	143.246	03	40.116	82	3.577	03
7	—	—	191.281	19	137.171	05	27.276	38	33.058	84
8	—	—	198.767	42	116.638	39	25.839	03	50.984	95
9	—	—	216.170	47	119.033	04	83.872	69	107.144	23
1870	—	—	236.362	55	196.074	88	129.107	85	119.254	54
1	—	—	245.409	61	307.905	13	96.211	69	55.066	12
2	—	—	235.896	78	319.552	68	119.133	18	55.921	72
3	106	47	252.253	04	314.019	73	133.913	37	37.125	24
4	356	68	235.501	06	330.772	42	85.453	39	54.219	88
5	—	—	221.337	31	375.651	18	84.433	05	61.463	72
6	558	34	220.875	05	335.377	04	88.992	96	74.880	38
7	116	97	230.111	20	312.740	62	83.526	69	95.508	82
8	409	26	215.952	29	342.949	—	78.657	36	134.452	77
9	1630	21	216.532	23	327.190	74	79.425	31	220.011	21
1880	—	—	219.185	18	289.710	46	76.138	85	256.500	43
1	—	—	226.199	36	306.509	45	133.888	80	212.423	45
2	2.463	67	218.499	81	328.740	55	151.683	65	193.361	25
3	1.384	45	226.865	22	340.273	32	166.948	73	177.758	69
4	3.150	09	226.365	56	315.535	28	184.908	64	172.985	10
5	10.915	68	228.474	77	381.869	92	182.057	98	120.099	76
6	13.878	79	242.062	09	397.620	36	149.675	65	147.687	20
7	4.444	30	271.759	78	417.773	40	151.731	65	149.009	78
8	6.463	67	325.249	66	447.227	16	150.567	88	155.563	86
9	29.590	60	395.394	07	447.311	83	188.549	43	219.866	82
1890	30.160	65	479.835	25	494.021	11	235.901	71	229.392	42
1	36.309	39	475.609	23	495.770	05	311.713	76	225.484	31
2	39.539	96	470.258	33	546.440	23	362.700	86	247.314	71
3	37.342	03	442.604	73	563.463	07	453.431	78	236.366	95
4	42.295	68	449.531	33	635.737	27	431.749	53	227.043	17
1895	41.112	56	381.687	18	715.565	65	600.309	27	214.444	77

JÖVEDELMEK.

Ny e r e s é g				Jövedelem a		Házbérjöve-		Egyéb bevételek		Összesen	
értékpapírok		a záloglevél-		hitelegyletből		delem az adó					
cladásából		üzletből				levondása után					
—	—	—	—	—	—	37	30	1.635	45	21.262	41
—	—	—	—	—	—	341	18	1.202	14	35.238	45
—	—	—	—	—	—	—	—	1.683	08	40.049	12
—	—	—	—	—	—	751	13	2.417	10	54.034	26
—	—	—	—	—	—	536	16	3.073	25	72.399	08
—	—	—	—	—	—	671	44	4.425	60	101.894	07
—	—	—	—	—	—	625	35	4.852	51	128.915	22
1.100	—	—	—	—	—	592	29	4.332	07	138.716	56
—	—	—	—	—	—	639	35	5.026	38	148.845	28
—	—	—	—	—	—	547	47	7.083	47	176.253	28
—	—	—	—	—	—	572	33	10.192	05	215.130	25
981	08	—	—	—	—	758	62	13.043	72	241.151	08
—	—	—	—	—	—	1.107	49	27.911	62	263.958	36
—	—	—	—	—	—	82	77	17.277	37	297.835	64
—	—	—	—	—	—	434	77	43.025	58	322.751	29
2.755	08	—	—	—	—	5.210	16	31.271	30	352.517	53
—	—	—	—	—	—	5.089	13	37.146	94	413.409	86
2.927	47	—	—	—	—	4.648	40	27.686	84	416.909	01
—	—	—	—	—	—	5.391	13	38.843	35	423.497	25
1.674	59	—	—	—	—	5.415	13	41.038	27	414.805	09
12.668	49	—	—	—	—	5.392	93	56.930	95	463.779	83
81	—	—	—	—	—	5.913	29	56.117	25	454.341	33
35.716	27	—	—	—	—	5.936	83	20.004	19	587.877	72
—	—	—	—	11.483	18	5.967	71	54.597	02	752.847	73
—	—	—	—	43.590	42	6.592	22	84.525	64	839.300	83
—	—	—	—	57.969	36	6.037	13	101.776	41	896.287	26
—	—	—	—	80.421	76	6.069	14	131.761	51	955.670	16
39.349	93	—	—	85.199	30	40.881	30	73.788	77	945.522	73
18.370	01	—	—	78.130	91	47.021	90	56.413	75	942.821	83
10.005	20	—	—	84.767	13	42.421	22	55.334	39	913.211	71
56.130	16	—	—	77.082	76	32.200	75	51.371	99	938.789	96
—	—	—	—	65.108	17	32.404	04	55.297	65	925.230	54
19.828	40	—	—	58.889	01	37.928	93	57.182	98	1,018.619	02
—	—	—	—	44.986	08	37.386	84	46.180	40	970.088	24
25.195	10	—	—	49.219	50	43.263	35	35.906	31	1,032.605	32
—	—	—	—	54.840	66	44.770	71	24.593	15	1,018.953	45
30.622	50	—	—	58.445	37	43.144	78	34.964	75	1,080.407	81
10.820	—	—	—	65.457	76	44.838	90	25.480	40	1,049.541	73
—	—	—	—	68.067	56	50.880	45	29.558	96	1,071.925	08
34.527	75	—	—	72.732	92	44.923	22	38.308	78	1,141.416	76
—	—	—	—	83.550	71	43.727	13	26.825	14	1,148.821	89
—	—	—	—	100.180	72	45.916	71	52.431	08	1,283.600	74
44.286	09	—	—	108.541	48	42.090	13	50.336	77	1,525.967	22
29.260	85	3.706	85	116.027	02	42.151	16	37.771	58	1,698.228	60
15.524	43	36.393	61	115.014	85	42.171	45	68.117	53	1,822.108	61
15.591	80	107.573	76	121.208	73	42.187	14	28.396	08	1,981.211	60
55.780	79	66.774	98	123.244	—	42.807	84	46.099	43	2,067.915	60
21.677	24	188.162	19	130.306	78	49.256	71	30.590	11	2,206.350	01
49.896	42	253.632	11	138.478	51	50.993	82	100.161	38	2,546.284	67

KIADÁSOK

VIII.

KIADÁSOK.

Év	Tőkésített és kifizetett beléti kamatok		Tiszti fizetések		Kezelési költségek		Főveltemi adó		Tőkekamat-	
1846/7	11.072	04	2.672	13	1.032	48	—	—	—	—
8	28.226	37	2.359	30	451	10	—	—	—	—
9	30.229	49	2.467	10	753	33	—	—	—	—
1850	38.849	29	2.583	20	930	53	—	—	—	—
1	53.669	10	2.650	—	1.887	17	—	—	—	—
2	75.536	38	3.179	10	2.328	20	801	03	—	—
3	97.519	15	4.178	20	2.242	18	1.384	04	—	—
4	105.159	44	4.393	20	3.279	59	1.822	36	—	—
5	114.643	46	5.592	20	3.086	20	1.892	11	—	—
6	134.245	27	6.658	20	3.847	47	1.977	09	—	—
7	164.528	55	6.554	10	3.855	06	2.777	38	—	—
8	185.657	83	7.812	—	4.643	38	3.674	96	—	—
9	195.958	73	7.402	50	5.206	23	3.853	83	—	—
1860	238.289	17	7.320	06	5.818	14	5.387	96	—	—
1	254.832	24	9.051	21	4.435	54	4.184	60	—	—
2	278.565	85	9.917	37	7.245	88	5.056	47	—	—
3	324.803	47	11.289	64	7.225	50	4.499	64	—	—
4	327.142	36	11.739	60	6.601	60	6.116	—	—	—
5	335.128	47	11.769	63	6.516	85	5.811	63	—	—
6	329.620	03	11.739	60	6.091	86	5.656	51	—	—
7	355.433	54	11.222	94	8.196	52	5.146	71	—	—
8	350.761	72	14.097	85	7.012	23	6.200	—	—	—
9	407.746	70	21.299	52	13.573	72	7.961	44	—	—
1870	490.609	29	25.317	33	17.056	—	14.951	31	—	—
1	565.919	87	25.129	65	18.746	53	16.497	91	—	—
2	596.667	62	30.058	02	19.037	87	18.405	01	—	—
3	590.906	44	31.720	83	21.139	67	21.990	08	—	—
4	624.252	31	33.819	24	24.715	98	24.020	64	—	—
5	622.668	98	33.935	96	28.482	11	24.655	—	—	—
6	615.437	29	34.405	91	25.570	22	27.544	61	—	—
7	615.021	21	35.148	72	21.312	67	23.309	54	—	—
8	652.900	92	34.132	29	20.214	35	22.278	81	—	—
9	716.374	98	34.548	92	25.692	81	21.511	96	—	—
1880	634.037	82	35.525	68	28.038	12	19.191	55	—	—
1	658.381	85	38.625	67	43.120	38	18.216	55	—	—
2	667.463	48	42.408	88	35.446	67	21.002	83	—	—
3	693.811	70	43.038	88	27.189	81	23.308	03	65.811	21
4	661.016	92	43.346	88	26.376	75	29.848	05	66.074	98
5	664.928	08	48.171	07	26.146	20	20.633	30	66.427	82
6	717.157	49	45.036	04	26.905	78	18.951	28	71.673	89
7	728.096	35	50.956	99	31.261	82	14.220	75	72.945	27
8	808.223	86	51.039	97	32.577	36	15.653	98	80.852	06
9	907.633	02	53.625	11	34.881	96	18.830	33	90.403	93
1890	1,020.122	04	56.560	24	40.359	11	27.100	08	102.457	15
1	1,047.661	82	61.912	38	40.928	68	32.037	59	104.751	15
2	1,122.602	16	63.365	—	50.264	64	38.028	61	112.336	81
3	985.156	77	72.170	11	67.873	29	43.341	18	98.364	—
4	1,072.043	17	79.624	66	69.705	26	59.883	44	107.160	82
5	1,139.662	46	90.716	76	70.880	64	71.499	31	114.034	53

KIADÁSOK.

Leírások		Egyéb kiadások		Nyereség		Összesen	
126	42	—	—	6.358	54	21.262	41
165	36	—	—	4.035	52	35.238	45
837	42	—	—	5.760	58	40.049	12
1.978	48	166	22	9.525	34	54.034	26
2.177	—	—	—	12.015	41	72.399	08
1.996	—	—	—	18.052	56	101.894	07
199	48	—	—	23.391	37	128.915	22
160	—	—	—	23.901	17	138.716	56
140	—	—	—	23.490	51	148.845	28
242	36	—	—	29.282	09	176.253	28
241	11	—	—	37.173	25	215.130	25
226	—	—	—	39.136	91	241.151	08
200	—	—	—	51.337	07	263.958	36
200	—	—	—	40.820	31	297.835	64
193	34	3.150	—	46.904	36	322.751	29
12.525	54	—	—	39.206	42	352.517	53
6.398	58	9.174	85	50.018	18	413.409	86
5.477	46	8.316	02	51.515	97	416.909	01
2.834	96	9.102	62	52.333	09	423.497	25
4.406	52	9.989	24	47.301	33	414.805	09
21.035	77	10.969	63	51.774	72	463.779	83
7.370	99	12.007	04	56.891	50	454.341	33
38.190	69	3.701	93	95.403	72	587.877	72
17.117	45	43.158	77	144.637	58	752.847	73
20.001	87	23.277	67	169.727	33	839.300	83
1.894	80	25.276	39	204.947	55	896.287	26
50.062	92	37.034	67	202.805	55	955.670	16
15.798	01	5.979	12	216.937	43	945.522	73
31.549	32	22.294	36	179.236	10	942.821	83
24.678	96	5.739	65	179.835	07	913.211	71
64.579	54	359	64	179.058	64	938.789	96
14.459	87	732	16	180.512	14	925.230	54
36.393	40	1.122	48	182.974	47	1,018.619	02
30.451	97	1.533	32	221.309	78	970.088	24
16.243	27	2.037	28	255.980	32	1,032.605	32
2.549	72	2.630	72	247.451	15	1,018.953	45
15.273	06	5.770	20	206.204	92	1,080.407	81
1.279	74	6.682	56	214.915	85	1,049.541	73
21.461	39	7.261	89	216.895	33	1,071.925	08
69.433	26	9.024	20	183.234	82	1,141.416	76
23.035	54	19.018	26	209.286	91	1,148.821	89
36.630	80	7.427	81	251.194	90	1,283.600	74
25.471	13	7.873	14	387.248	60	1,525.967	22
29.308	16	8.849	43	413.472	39	1,698.228	60
23.709	65	—	—	511.107	34	1,822.108	61
23.753	19	2.000	70	568.860	49	1,981.211	60
42.331	91	8.595	25	750.083	09	2,067.915	60
45.232	79	13.566	83	759.133	04	2,206.350	01
21.624	62	—	—	1,037.866	35	2,546.284	67

A NYERESÉG FELOSZTÁSA

IX.

A NYERÉSEK

<i>Év</i>	<i>Nyeresség</i>		<i>Osztalékra</i>	<i>Az osztalék a részvénytőkéhez arányítva %</i>	<i>Tartalékalapok javadalmazására</i>		<i>Nyugdíj- alapra</i>		<i>Jótékony- és közszélokra</i>	
1846/7	6.358	54	4.000	8	2.358	54	—	—	—	—
8	4.035	52	3.000	6	1.035	52	—	—	—	—
9	5.760	58	3.000	6	2.760	58	—	—	—	—
1850	9.525	34	6.000	12	3.525	34	—	—	—	—
1	12.015	41	8.000	16	4.015	41	—	—	—	—
2	18.052	56	12.000	24	6.000	—	52	56	—	—
3	23.391	37	15.000	30	7.500	—	76	37	—	—
4	23.901	17	15.000	30	7.500	—	201	17	1.200	—
5	23.490	51	15.000	30	7.500	—	—	—	990	51
6	29.282	09	18.000	36	9.000	—	—	—	1.500	—
7	37.173	25	24.000	48	12.000	—	—	—	1.173	25
8	39.176	91	25.000	100	12.500	—	—	—	1.636	91
9	51.337	07	25.000	100	22.581	17	—	—	2.835	—
1860	40.820	31	26.000	Nem volt részvénytőke	13.000	—	—	—	1.820	31
1	46.904	36	30.000		7.500	—	—	—	1.904	36
2	39.206	42	25.000		6.250	—	—	—	1.706	42
3	50.018	18	30.000		7.500	—	—	—	5.018	18
4	51.515	97	32.000		8.000	—	—	—	3.515	97
5	52.333	09	32.000		8.000	—	—	—	4.333	09
6	47.301	33	30.000		7.500	—	—	—	2.301	33
7	51.774	72	32.000		8.000	—	—	—	3.774	72
8	56.891	50	35.000		9.038	25	—	—	4.103	25
9	95.403	72	80.000		—	—	1.722	03	4.531	67
1870	144.637	58	120.000	12	—	—	2.892	77	7.231	87
1	169.727	33	140.000	14	—	—	3.394	54	8.486	36
2	204.947	55	170.000	17	—	—	4.098	97	10.247	37
3	202.805	55	170.000	17	—	—	4.056	11	4.056	11
4	216.937	43	180.000	12	—	—	4.338	74	4.338	74
5	179.236	10	150.000	10	—	—	3.584	72	3.584	72
6	179.835	07	150.000	15	8.991	75	3.596	70	1.798	35
7	179.058	64	150.000	15	8.953	—	3.581	16	1.790	58
8	180.512	14	150.000	15	9.025	61	3.610	24	1.805	12
9	182.974	47	150.000	15	9.148	72	—	—	1.829	75
1880	221.309	78	150.000	15	11.065	48	—	—	2.213	10
1	255.980	32	210.000	17 ^{1/2}	12.799	01	—	—	2.559	80
2	247.451	15	204.000	17	12.372	55	—	—	2.474	52
3	206.204	92	168.000	14	10.310	25	—	—	2.062	05
4	214.915	85	168.000	14	10.588	29	—	—	2.117	66
5	216.895	33	168.000	14	10.298	98	—	—	2.059	80
6	183.234	82	150.000	12 ^{1/2}	8.467	80	—	—	1.693	56
7	209.286	91	168.000	14	10.242	13	—	—	2.048	43
8	251.194	90	180.000	15	12.236	56	—	—	2.447	31
9	387.248	60	252.000	14	60.168	99	—	—	3.576	58
1890	413.472	39	270.000	15	54.165	59	5.000	—	3.833	12
1	511.107	34	384.000	16	23.591	63	5.000	—	4.747	98
2	568.860	49	416.000	17 ^{1/3}	35.000	—	5.000	—	5.293	21
3	750.083	09	550.000	18 ^{1/3}	60.258	49	10.000	—	7.127	41
4	759.133	04	580.000	19 ^{1/3}	45.000	—	5.000	—	7.168	37
1895	1,037.866	35	720.000	20	55.940	56	10.000	—	9.967	54

*) Az 1873—76. években a nagyválasztmány jutaléka is befoglaltatik.

FELOSZTÁSA.

Az igazgatóság jutalékaira *)		A tisztviselők segélyezésére, jutalmazására		Leírásokra				Egyéb czélokra		Nyereség átvétel	
				a «Budai lakptár» váltáság-összegéből		ingatlanok értékéből					
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	815	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	782	09	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	920	90	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	7.500	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	6.250	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	7.500	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	8.000	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	8.000	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	7.500	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	8.000	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	8.750	—	—	—	—	—
4.218	99	—	—	4.770	18	—	—	—	—	160	85
7.231	87	—	—	7.231	87	—	—	—	—	49	20
8.486	36	—	—	8.486	38	—	—	—	—	873	69
10.247	37	—	—	10.247	37	—	—	—	—	106	47
14.196	38	—	—	10.140	27	—	—	—	—	356	68
15.185	61	—	—	10.846	89	2.227	45	—	—	—	—
12.546	52	—	—	8.961	80	—	—	—	—	558	34
11.334	60	1.798	35	—	—	1.798	35	—	—	516	97
10.743	48	1.790	58	—	—	1.790	58	—	—	409	26
10.830	72	1.805	12	—	—	1.805	12	—	—	1.630	21
10.978	46	3.659	49	—	—	7.358	05	—	—	—	—
13.278	58	4.426	20	—	—	40.326	42	—	—	—	—
20.478	43	5.119	61	—	—	2.559	80	—	—	2.463	67
19.796	09	4.949	02	—	—	2.474	52	—	—	1.384	45
16.496	39	4.124	09	—	—	2.062	05	—	—	3.150	09
16.941	26	4.235	30	—	—	2.117	66	—	—	10.915	68
16.478	37	4.119	59	—	—	2.059	80	—	—	13.878	79
13.548	48	3.387	12	—	—	1.693	56	—	—	4.444	30
16.387	40	4.096	85	—	—	2.048	43	—	—	6.463	67
19.578	50	4.894	62	—	—	2.447	31	—	—	29.590	60
28.612	64	9.153	16	—	—	3.576	58	—	—	30.160	65
30.664	94	9.666	23	—	—	3.833	12	—	—	36.309	39
37.983	83	11.495	96	—	—	4.747	98	—	—	39.539	96
42.345	64	12.586	41	—	—	5.293	20	10.000	—	37.342	03
57.019	28	16.254	82	—	—	7.127	41	—	—	42.295	68
57.346	99	16.336	75	—	—	7.168	37	—	—	41.112	56
79.740	30	22.935	07	—	—	9.967	54	35.000	—	94.315	34

A HITELEGYLET MŰKÖDÉSE

Év	A tagok			Leszámított váltók		Váltótárca egyenlege		A biztosítéki alap egyenlege	
	száma	megállapított hitelének összege							
1870	250	761.200	—	861.833	29	558.623	28	38.060	—
1871	338	1,161.400	—	2,147.809	72	762,611	01	58.070	—
1872	421	1,501.900	—	2,764.583	66	965,703	92	75.095	—
1873	415	1,699.400	—	3,253.478	89	1,098.406	14	84,970	—
1874	445	1,854.600	—	4,225.854	49	1,147.663	43	92,730	—
1875	415	1,940.600	—	4,560.539	93	1,177.858	—	97.030	—
1876	363	1,941.700	—	4,400.960	—	1,037.530	—	97.085	—
1877	318	1,733.850	—	3,949.451	88	921.485	—	86.692	50
1878	318	1,491.250	—	3,475.687	80	843.041	—	74.562	50
1879	335	1,396.350	—	3,154.106	50	777.078	—	69.817	50
1880	371	1,415.150	—	2,914.481	—	790.741	—	70.757	50
1881	414	1,422.150	—	3,359.058	—	917.625	—	71.107	50
1882	430	1,525.150	—	3,893.751	—	1,033.128	—	76.257	50
1883	448	1,609.050	—	4,071.441	10	1,113.751	10	80.452	50
1884	466	1,767.650	—	4,474.029	99	1,220.032	93	88.382	50
1885	490	1,836.550	—	4,501.359	—	1,229.372	—	91.827	50
1886	372	1,999.250	—	4,805.487	—	1,394.016	—	99.962	50
1887	551	2,303.550	—	5,466.930	10	1,656.628	—	115.177	50
1888	604	2,697.050	—	6,581.370	—	2,047.474	—	134.852	50
1889	635	2,741.250	—	6,724.791	56	2,012.805	—	137.062	50
1890	651	2,795.750	—	7,181.447	—	2,179.094	—	139.787	50
1891	673	2,870.750	—	7,115.285	—	2,154.030	—	143.537	50
1892	718	3,036.450	—	7,354.260	—	2,295.503	—	151.822	50
1893	761	3,154.400	—	7,606.634	—	2,313.930	—	157.720	—
1894	754	3,431,000	—	7,864.946	84	2,554.062	84	171.550	—
1895	783	3,585.700	—	8,102.578	—	2,663.534	—	179.285	—

MŰKÖDÉSE.

A tartalékalap egyenlege		Takarékpénztári nyereség- osztályrész		A takarékpénztárnak fizetett kamat		A takarékpénztártól igénybe vett tőke		Pénztári forgalom	
783	45	2.904	83	8.578	37	516.000	—	1,757.322	22
3.535	71	12,751	39	32.339	19	702.000	—	4,388.702	89
5.439	15	17.073	58	42.904	43	900.000	—	5,677.073	81
7.865	47	25.154	87	58.226	18	1,000.000	—	6,661.677	26
4.037	18	28.559	20	60.000	—	1,000.000	—	8,750.397	03
1.424	02	21.880	91	56.250	—	1,000.000	—	10,036.913	26
6.841	39	21.267	13	63.500	—	1,000.000	—	10,085.424	64
—	—	16.722	76	60.360	—	1,000.000	—	8,373.927	39
10.735	82	14.048	28	51.059	89	890.000	—	7,804.472	97
17.171	45	14.166	19	44.722	82	790.000	—	6,788.524	11
24.624	71	12.778	13	32.207	95	700.000	—	6,360.583	23
47.273	62	15.708	98	33.510	52	785.000	—	7,076.317	61
55.789	29	14.281	85	40.558	81	900.000	—	8,079.629	37
64.731	72	16.700	97	41.744	40	960.000	—	8,562.692	37
75.662	63	16.392	97	49.064	79	1,050.000	—	9,366.298	96
82.583	01	16.561	43	51.506	13	1,030.000	—	9,604.477	90
94.172	17	17.183	79	55.549	13	1,180.000	—	9,957.280	66
100.397	41	19.135	59	64.415	12	1,420.000	—	11,441.729	52
110,363	88	21.388	73	78.791	99	1,765.000	—	13,650.207	77
115.642	48	22.958	06	85.583	42	1,730.000	—	14,352.349	84
125.045	26	25.051	80	90.975	22	1,870.000	—	15,120.328	37
141.130	99	25.141	87	89.872	98	1,825.000	—	15,449.348	32
154.907	23	26.336	45	94.872	28	1,940.000	—	15,760.858	82
168.099	34	31.522	16	91.721	84	1,978.552	24	16,464.307	38
177.950	28	26.957	08	103.351	76	2,161.904	—	17,091.370	19
180.982	52	28.872	36	109.609	—	2,272.509	—	17,699.928	31

FORGALMI KIMUTATÁS

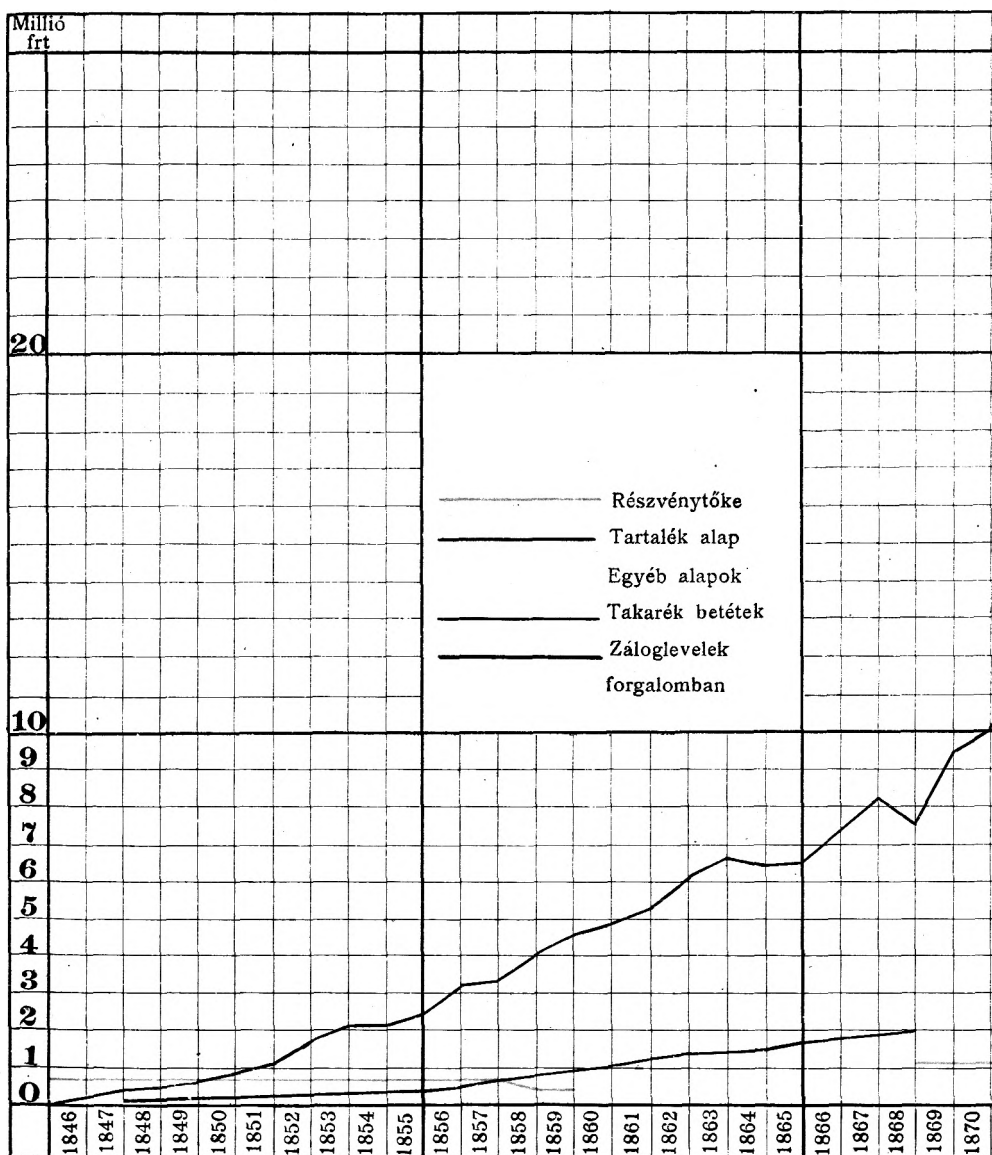
XI.

FORGALMI KIMUTATÁS.

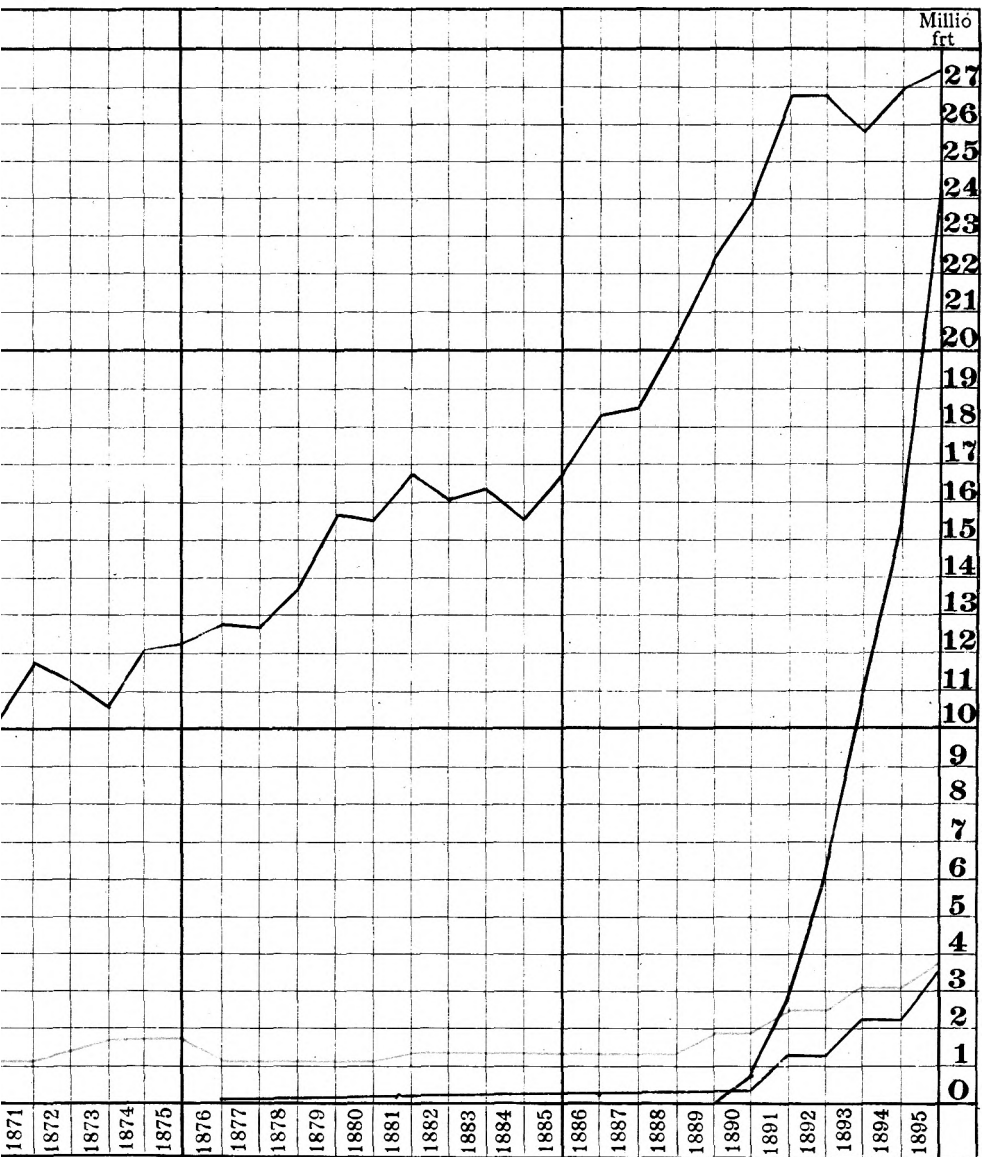
<i>Év</i>	<i>Pénztári forgalom</i>		<i>Összforgalom</i>	
1846/7	1,861.725	23	—	—
8	3,167.038	49	—	—
9	2,423.128	28	—	—
1850	3,968.980	24	—	—
1	6,732.416	57	—	—
2	8,682.601	48	—	—
3	9,572.928	05	—	—
4	9,739.704	16	—	—
5	11,475.068	49	—	—
6	16,270.864	09	—	—
7	21,981.697	35	—	—
8	21,420.324	91	—	—
9	23,011.249	13	—	—
1860	29,550.553	58	—	—
1	29,182.999	88	—	—
2	32,218.442	72	—	—
3	35,814.615	03	—	—
4	31,564.925	10	—	—
5	30,428.821	33	—	—
6	32,899.570	56	—	—
7	31,564.925	10	—	—
8	33,892.112	63	—	—
9	53,760.070	44	—	—
1870	60,727.870	15	—	—
1	76,406.728	57	—	—
2	77,361.993	35	—	—
3	75,317.247	88	—	—
4	70,182.889	16	—	—
5	86,885.672	79	—	—
6	90,563.124	40	—	—
7	91,763.098	88	—	—
8	100,251.246	61	—	—
9	111,112.564	49	—	—
1880	134,970.864	76	—	—
1	139,879.326	49	—	—
2	140,847.821	28	—	—
3	150,259.435	38	—	—
4	162,267.966	62	—	—
5	139,747.615	62	—	—
6	146,674.366	57	—	—
7	172,866.310	84	273,529.377	09
8	204,823.391	56	310,851.081	79
9	288,554.824	68	441,638.683	70
1890	308,117.235	83	461,043.255	74
1	293,425.418	61	460,742.227	44
2	330,181.362	20	531,808.393	04
3	384,259.070	48	703,343.444	62
4	398,129.254	31	700,847.581	11
1895	447,016.701	82	993,098.167	38

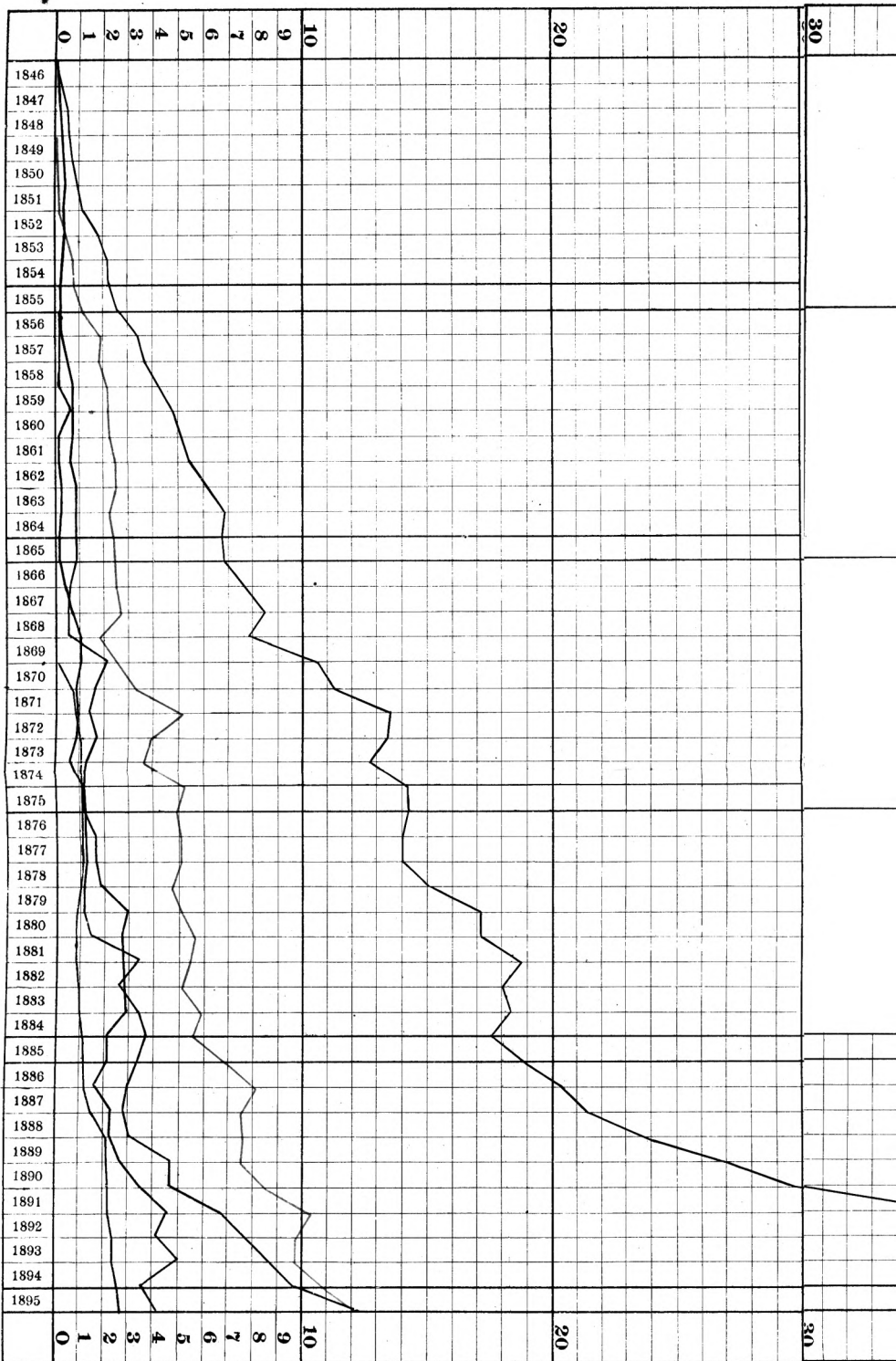
GRAPHICONOK

TEH

ER.

Millió Ft	1846	1847	1848	1849	1850	1851	1852	1853	1854	1855	1856	1857	1858	1859	1860	1861	1862	1863	1864	1865	1866	1867	1868	1869	1870	1871	1872	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	1880	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	Millió Ft
60																																									60										
50											Összes vagyon Jelzálog kölcsönök Értékpapírok Ejőlegek értékpapírokra Váltó tárcza Hitelegyleti váltók																				50																				
40																															40																				

AZ IGAZGATÓSÁG, IGAZGATÓ-VÁLASZTMÁNY,

FELÜGYELŐ-BIZOTTSÁG

ÉS A

TISZTVISELŐ-SZEMÉLYZET NÉVSORA.

Az igazgató-választmány, illetőleg igazgatóság 1846—1896.

(Az aláhuzott nevek a jelenleg működő igazgatósági tagok nevei.)

<i>Az igazgató-választmányi, illetőleg igazgatósági tagok neve</i>	<i>Működési idejük</i>
AEBLY ADOLF --- --- --- --- ---	1853—1896
ÁDÁM KÁROLY --- --- --- --- ---	1870—1873
ÁLDÁSSY ANTAL --- --- --- --- ---	1864, 1867—1871
ANDAHÁZY LÁSZLÓ --- --- --- --- ---	1871
ANDORFFY KÁROLY --- --- --- --- ---	1879—1889
BAJCSY KÁROLY --- --- --- --- ---	1846—1855, 1864
BALÁSY ANTAL --- --- --- --- ---	1851—1869
BORSÓDY ENDRE --- --- --- --- ---	1854—1860
BRÜLL M. IGNÁ CZ --- --- --- --- ---	1864—1870
BUJANOVICH ERNŐ --- --- --- --- ---	1847, 1849—1851
<u>BÚN JÓZSEF</u> --- --- --- --- ---	<u>1869—1896</u>
BURIÁN JÁNOS --- --- --- --- ---	<u>1870—1888</u>
<u>BUSBACH PÉTER</u> --- --- --- --- ---	<u>1870, 1882—1896</u>
CHRISTEN E. --- --- --- --- ---	1864
CLARK ÁDÁM --- --- --- --- ---	1851—1854, 1864
CSÁKY JÓZSEF --- --- --- --- ---	1850—1855
CSÁSZÁR FERENCZ --- --- --- --- ---	1846—48, 1853—56
DARÁNYI IGNÁ CZ DR. --- --- --- --- ---	1869—1873
DARRIER GYULA --- --- --- --- ---	1857—1860
DEUTSCH BERNÁT --- --- --- --- ---	1865—1875
EBNER N. JÁNOS --- --- --- --- ---	1858—1869
FABINYI TEOFIL --- --- --- --- ---	1869, 1873
FISCHER KÁROLY --- --- --- --- ---	1872—1873
FLUCK EDE --- --- --- --- ---	1864
FROMMHOLD KÁROLY DR. --- --- --- --- ---	1852—1873
GARDOS KÁROLY --- --- --- --- ---	1877—1885
GEBHARDT JÓZSEF --- --- --- --- ---	1847—48
GIESZRIEGL KÁROLY --- --- --- --- ---	1871—1876
GLATZ JÁNOS --- --- --- --- ---	1856—1857
<u>GOLDBERGER BERTALAN</u> --- --- --- --- ---	<u>1894—1896</u>
GRÄFL JÓZSEF ID. --- --- --- --- ---	1848—1854
GRÜNBERG FERENCZ --- --- --- --- ---	1846—1852
<u>HARKÁNYI FRIGYES BÁRÓ</u> --- --- --- --- ---	<u>1854—1896</u>

<i>Az igazgató-választmányi, illetőleg igazgatósági tagok neve</i>	<i>Működési idejük</i>
HARKÁNYI FÜLÖP	1846—1873
HAUSZMANN FERENCZ	1855—1858
HAUSZMANN J.	1859—1863
HÁZMÁN FERENCZ	1846—48, 1872—73
HEINRICH N. JÁNOS DR.	1848—1870
HEINRICH ÖDÖN	1869—1892
HERZ ÁRMIN	1869—1873
HESZ N. JÁNOS	1857—1865, 1871
HOFFMANN FRIGYES	1870—1874
HOLCZER JÓZSEF	1849—1850
HORVÁTH IGNÁCZ M.	1855—1861
HUGMAYER J. K.	1870—1882
HUNFALVY JÁNOS	1864
JÁLICS IGNÁCZ	1879—1889
JANKOVICH A.	1864
KARCZAG JÓZSEF	1855—1862
KARLOVSZKY J.	1864
KEPPICH ÁRMIN	1879—1896
KERN JAKAB	1858—61, 1863—46
KERNTLER FERENCZ	1869—1871
KESZLERFFY J.	1869
KIJÁ CZ IGNÁCZ	1852—53, 1861—64
KISS FERENCZ	1846—1852
KOHEN J. J.	1864—1869
KOHLER J. C.	1873, 1875—1892
KRIPPNER RÓBERT	1870—1872
LÉGRÁDY SÁNDOR	1847—54, 1863—73
LOISCH EDE	1869, 1873—1896
LUCZENBACHER PÁL IFJ.	1893—1896
MEDETZ JÓZSEF	1855—1869
MEMLAUER JÁNOS	1846—1848
MOLNÁR ENDRE	1882—1883
MOLNÁRFY JÓZSEF	1849—1850
NAGEL ÁRMIN	1870—1889
NÁSZAI MÓR	1882—1896
NÉMETHY JÁNOS	1854—1869
NEUWELT ÁRMIN	1869—1873
OPPENHEIM J. S.	1869, 1871—1891
ORSZÁGH SÁNDOR DR.	1869—1896

<i>Az igazgató-választmányi, illetőleg igazgatósági tagok nevei</i>	<i>Működési idejük</i>
PÁLDT JÓZSEF	1849—1850
PAULOVITS LÁSZLÓ	1870—1873
PFISTERER KÁROLY ID.	1849—51, 1853— 4, 1864
PFEIFFER IGNÁ CZ	1870—1873
PROCOPIUS G.	1851—1853, 1864
REISCHL ANTAL	1851
RO'SA LAJOS	1846—1881
ROTTENBILLER LIPÓ T	1869
RÖTZER FERENCZ	1888—1896
RUPP ZSIGMOND	1894—1896
SACELLÁRY D. G.	1871—2873
SCHERNHOFFER KÁROLY	1856—57, 1861—70
SCHMIDT FERENCZ	1846—1847
SCHWARTZER FERENCZ DR.	1872—1873
STEDEN JÓZSEF	1862—1876
STÖCKL JÓZSEF	1869—1875
STROBENTZ ALAJOS	1876—1877
SZABÓ IMRE	1869
SZIEBERTH KÁROLY	1846—1848
SZONTAGH KÁLMÁN DR.	1869—1872
SZÜCS G.	1864
TASNER ANTAL	1851—56
TAVASZY ANDRÁS	1870—76
TSCHÖGL JÁNOS	1869—72
THOMA JÓZSEF	1846—50, 1852—53
VÖRÖS J.	1864, 1870—73
WALHEIM JÁNOS	1846—49, 1864
WEISZ BERNÁT	1846—49
WODIANER ALBERT	1847—1869
WODIANER SÁMUEL	1846—1850
WAIZENKORN BÓDOG	1870—73

Felügyelő-bizottság 1876–1896.

(Az aláhuzott nevek a jelenleg működő felügyelő-bizottsági tagok nevei.)

<i>A felügyelő-bizottsági tagok névsora</i>	<i>Működési idejük</i>
<u>ÁDÁM KÁROLY</u>	<u>1876—96</u>
BUSBACH PÉTER	1877—1881
<u>FABINYI GYULA</u>	<u>1889—96</u>
<u>GOMBÁR TIVADAR DR.</u>	<u>1892—96</u>
KESZLERFFY JÁNOS	1876
<u>KOLLÁR LAJOS</u>	<u>1895—96</u>
<u>MANDL J. IGNÁCZ</u>	<u>1877—96</u>
PAULOVICS LÁSZLÓ	1877—90
PFEIFER IGNÁCZ	1876
RUPP ZSIGMOND	1888—93
SCHWARTZER FERENCZ DR.	1876—88
SZÉNÁSY KÁROLY	1876—84
TAVASZI ANDRÁS	1876

EGYESÜLT BUDAPESTI FŐVÁROSI TAKARÉKPÉNZTÁR

Össztviselő személyzeje.

RÖTZER FERENCZ	vezérigazgató.
JOÓB KÁROLY	vezérigazgató-helyettes.
DR. ZSOLDOS KÁROLY	titkár.
BÚN GÉZA	irodafőnök.
BALASSA GYULA	irodafőnök, a budai osztály főnöke.
IVÁNYI GYULA	a terézvárosi osztály főnöke.
PITZKE JÁNOS	az értékpapir- « «
SZÉCSI LAJOS	a váltó-osztály főnöke.
EGGLER OSZKÁR	főpénztárnok.
NAGY LAJOS	«
SCHÖNAU AURÉL	«
FELNER DÁVID	számfejtő.
IFJ. KOVÁCS GYULA	«
MAYR GYULA	«
ZAITZ JÓZSEF	«
ÉRCZHEGYI FERENCZ	értékpapir-ellenőr.
KHAYLL ELEMÉR	I. értékpapir-pénztárnok.
FRANCA ANTAL	pénztárnok.
LAMOTTE VILMOS	«
STANGL ÖDÖN	II. értékpapir-pénztárnok.
APÁTHY GÁBOR	segédhivatalnok.
BÄCKER ZOLTÁN	«
BECHT ALBERT	«
BERANEK FERENCZ	«
DÁNI NÁNDOR	«
DUNCA BÉLA	«
EISNER AURÉL	«
HABESSER KÁROLY	«
HALASSY ELEMÉR	«
HELLER LAJOS	«
HÖFFLER FERENCZ	«
JAMBRIKOVICH KÁROLY	«

JELY JÁNOS	---	---	---	segédhivatalnok.
IFJ. JOOB KÁROLY	---	---	---	«
KÁROLY HENRIK	---	---	---	«
KNORR IMRE	---	---	---	«
KOZILEK KÁROLY	---	---	---	«
KURZBACHER JENŐ	---	---	---	«
LÉGRÁDY EMIL	---	---	---	«
LUKÁCS ÖDÖN	---	---	---	«
MLADONITZKY KÁLMÁN	---	---	---	«
NÉMETH ERNŐ	---	---	---	«
PLANER JENŐ	---	---	---	«
PAULAY GYÓZŐ	---	---	---	«
PETHE CSONGOR	---	---	---	«
PÁLMAY REZSŐ	---	---	---	«
RAICS AURÉL	---	---	---	«
SCHIPLER JÓZSEF	---	---	---	«
SCHMIEDER JÁNOS	---	---	---	«
SCHNEIDER IMRE	---	---	---	«
SZABÓ BÉLA	---	---	---	«
SZÉNÁSSY DÉNES	---	---	---	«
TELKES ALADÁR	---	---	---	«
TÓSZÖGI IMRE	---	---	---	«
IFJ. UHL ALAJOS	---	---	---	«
ULLRICH JENŐ	---	---	---	«
ZECHMEISTER NÁNDOR	---	---	---	«
MAMBRINY JENŐ	---	---	---	gyakornok.
WELS FRIGYES	---	---	---	«

FACSIMILÉK

10	Graf Fuchs Henry
15	Glau mann Henry
15	Bauer Johann
5	Fuchs Adolf
5	Diebels Joseph
2	Hilbert August
20	Baldt Josef
20	Reisig Erich
5	Christich Joseph
10	Najmayer Joseph
5	Handorf Georg
2	Marys Joseph
2	Schulz Georg
1	Müller Antel
10	Reisig Joseph
20	Reppel Georg
343	4 ^{te} haven öfren

10	Leiphan Joseph
5	Reinhardt Karl
25	Urban Adolf
10	Reisig August
10	AM Thoma
2	St. Grunberg
15	Hänsel Ernst
2	Michael Deringer
11	Reisig Joseph
1	Meltinger
2	Loebig Ignaz
5	Reisig Hans
3	Reisig August
3	Reisig August
2	Reisig August
10	Reisig August
538	2 ^{te} haven öfren

<p> <i>Reppes, Siskana</i> <i>Park, Samuel</i> <i>Holzer, D.</i> <i>Dr. Joseph Siskana</i> <i>Sedgwick, Martonelli</i> <i>Dr. Siskana</i> <i>Reppes, Siskana</i> <i>Duchon, Siskana</i> <i>Amesbury, Siskana</i> <i>Marchbanks, Siskana</i> <i>Dr. Siskana, Siskana</i> </p>	<p> 10 - 10. 10 5 4 5. 4 2. 10 70 </p>	<p> <i>Reppes, Siskana</i> <i>Park, Samuel</i> <i>Holzer, D.</i> <i>Dr. Joseph Siskana</i> <i>Sedgwick, Martonelli</i> <i>Dr. Siskana</i> <i>Reppes, Siskana</i> <i>Duchon, Siskana</i> <i>Amesbury, Siskana</i> <i>Marchbanks, Siskana</i> <i>Dr. Siskana, Siskana</i> </p>	<p> 1 4 4 5. 2 10 6. 10 2. 2. 49. </p>
<p> <i>Reppes, Siskana</i> <i>Park, Samuel</i> <i>Holzer, D.</i> <i>Dr. Joseph Siskana</i> <i>Sedgwick, Martonelli</i> <i>Dr. Siskana</i> <i>Reppes, Siskana</i> <i>Duchon, Siskana</i> <i>Amesbury, Siskana</i> <i>Marchbanks, Siskana</i> <i>Dr. Siskana, Siskana</i> </p>	<p> 10 - 10. 10 5 4 5. 4 2. 10 70 </p>	<p> <i>Reppes, Siskana</i> <i>Park, Samuel</i> <i>Holzer, D.</i> <i>Dr. Joseph Siskana</i> <i>Sedgwick, Martonelli</i> <i>Dr. Siskana</i> <i>Reppes, Siskana</i> <i>Duchon, Siskana</i> <i>Amesbury, Siskana</i> <i>Marchbanks, Siskana</i> <i>Dr. Siskana, Siskana</i> </p>	<p> 1 4 4 5. 2 10 6. 10 2. 2. 49. </p>

Atures:

1 st karab	343.
2 nd -	538.
3 rd -	70.
4 th -	49.

Öfren 1000 Lanna
Kigony.

92905 szám.

68 könyv. 38 1/2 lap.
1896 év.

AZ

EGYESÜLT BUDAPESTI FŐVÁROSI
TAKARÉKPÉNZTÁR
BETÉT-KÖNYVECSKÉJE.

Sebők Lipót

részére.

A visszafizetésre vonatkozó fentartás */* (Alapszabályok 59. §.)

/ Vorbehalt bezüglich der Rückzahlung nach § 59 der Statuten.

BODAI TAKAREK PENZJAR

100

ABDOL FAKHUR RAHMAN, PARSUJATAPAL

Thomatos Path F.

ezen vállalatban egy részvény tulajdonosának akkor számítunk el hogy a társasági rendszabályoknak és az igazgatóság minden határozatának megát állaveti.

Budán 1846 évi October 10-án

Budán

Richard Wood

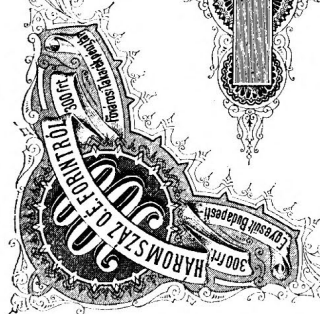
1 r e y z o

Elismérés egy 100 ezüst forint részvényre tett betétekről.

Értekezési szám	Éve	Hava	Napja	Béfi z e t e s n e k	Részvétel és mennysége	Előbb kitelt összeg átvettelt igazoló aláírása a pénztárnoknak a könyvvivőnek
1	1846	October	4		25 ft	<i>Anna Jozef János és Fülöp</i>
2	1847	November	4		25 ft	<i>Anna Jozef János és Fülöp</i>
3						
4						

Chytrium

A LEGRÉGIBB RÉSZVÉNY.

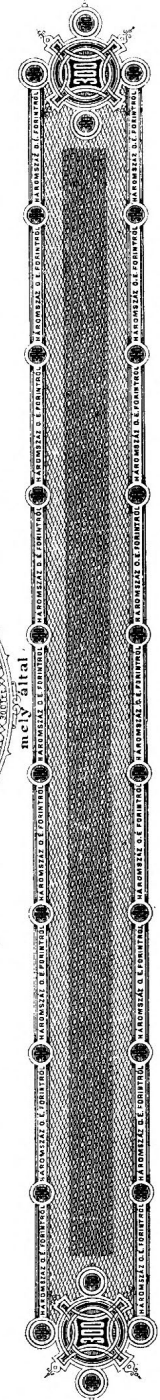

EGYESÜLT
BUDAPESTI FŐVÁROSI TAKARÉKPÉNZTÁR

RÉSZVÉNY

HARMASZAZ 300 O.E. FORINTROL

is jogutódainak mindazon jogok élvezete biztosítottatik melyek az
EGYESÜLT BUDAPESTI FŐVÁROSI TAKARÉKPÉNZTÁR
részvényeseit a társasági alapszabályok szerint megilletik.

Budapest

EGYESÜLT Budapesti Fővárosi Takarékpénztár

igazgató

igazgató

Főkönyvvizsgáló

Főpenztárnok

A LEGUJABB RÉSZVÉNY.

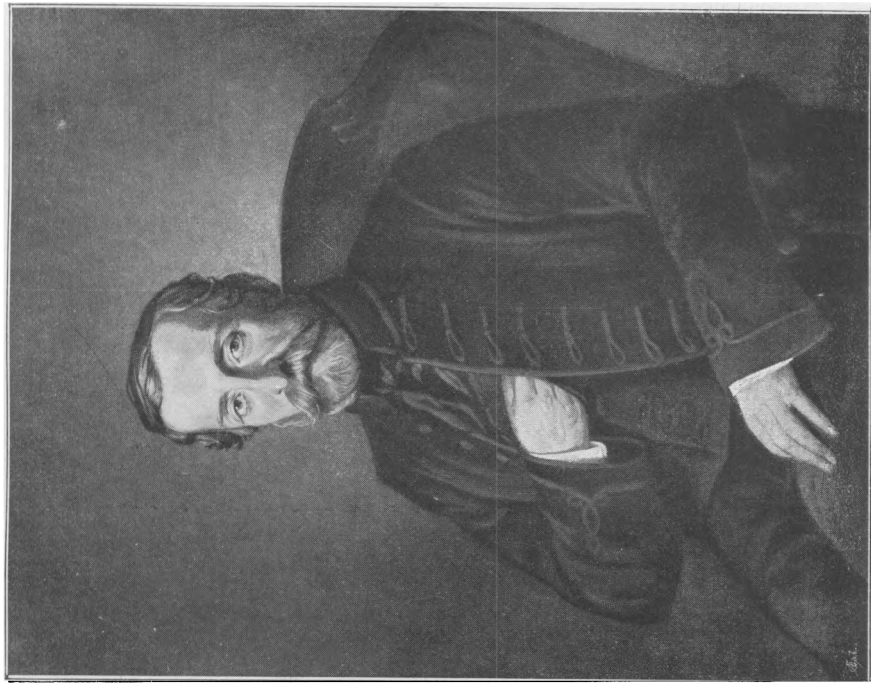
KÉPEK

A TAKARÉKPÉNZTÁR MULTJÁBÓL ÉS JELENÉBŐL

AZ INTEZET ALAPÍTÓI.

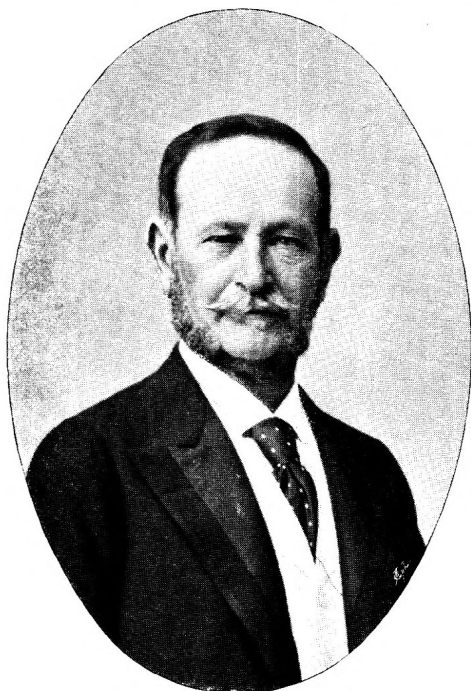

WODIANER SÁMUEL.

RO'SA LAJOS.

AZ INTÉZET JELENLEGI IGAZGATÓSÁGA.

Páró HARKÁNYI FRIGYES, elnök.

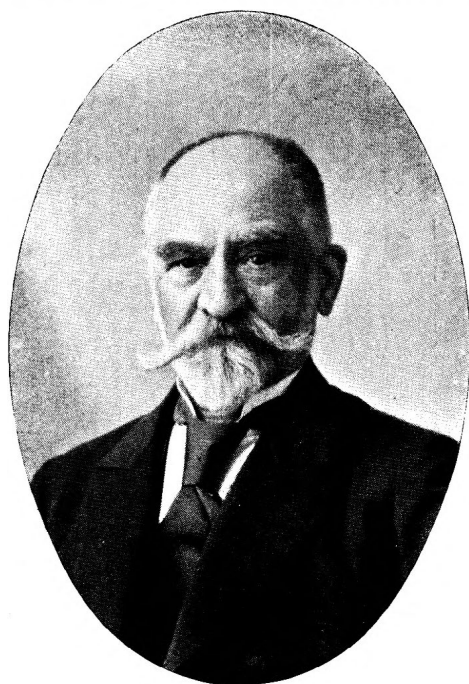

LOISCH EDE, alelnök.

RÖTZER FERENCZ, vezérigazgató.

AZ INTÉZET JELENLEGI IGAZGATÓSÁGA.

ID. BUN JÓZSEF.

Budavári DR. ORSZÁGH SÁNDOR.

Rákosi NÁSZAI MÓR.

AZ INTÉZET JELENLEGI IGAZGATÓSÁGA.

BUSBACH PÉTER.

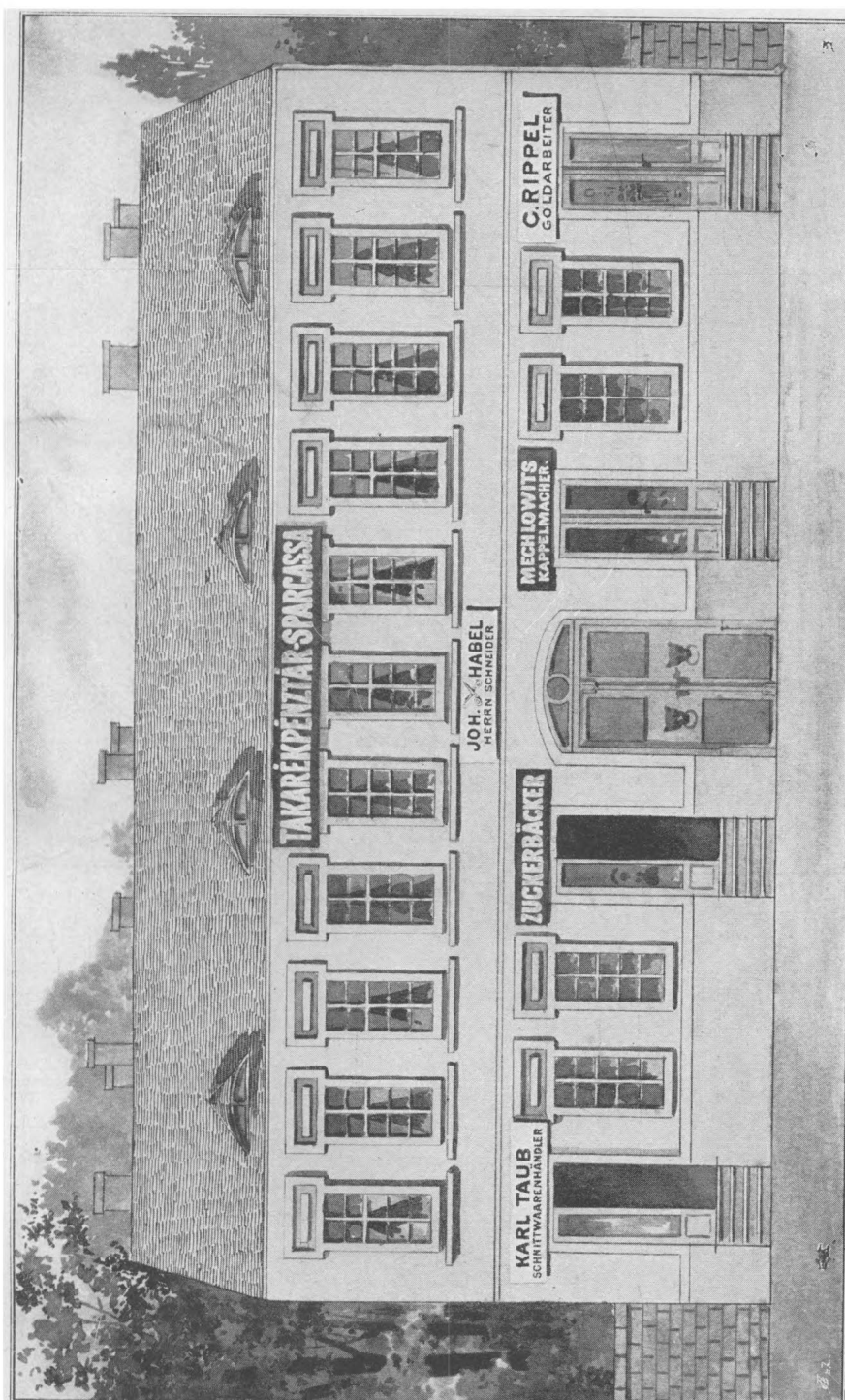
Szobbi IFJ. LUCZENBACHER PÁL.

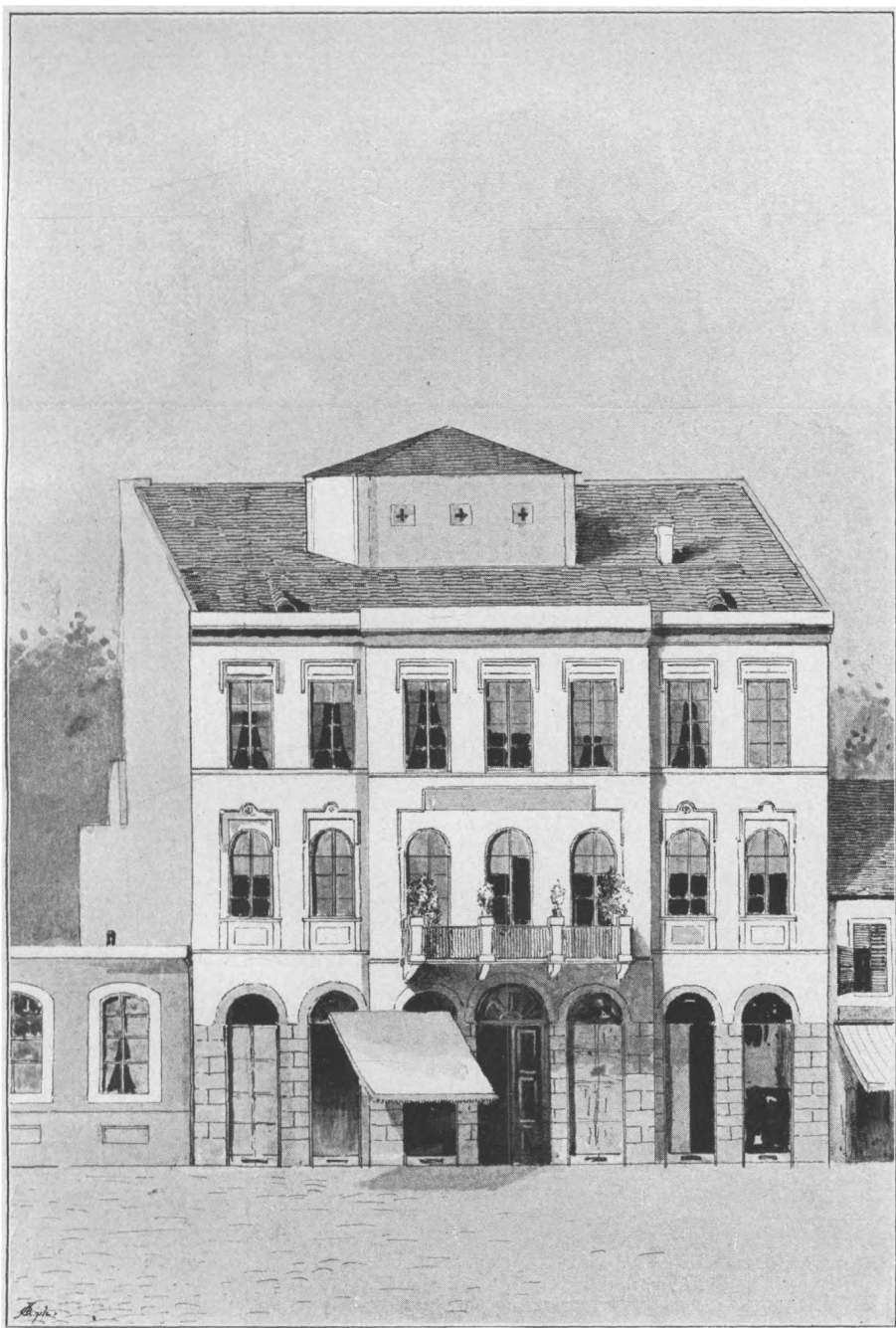
RUPP ZSIGMOND.

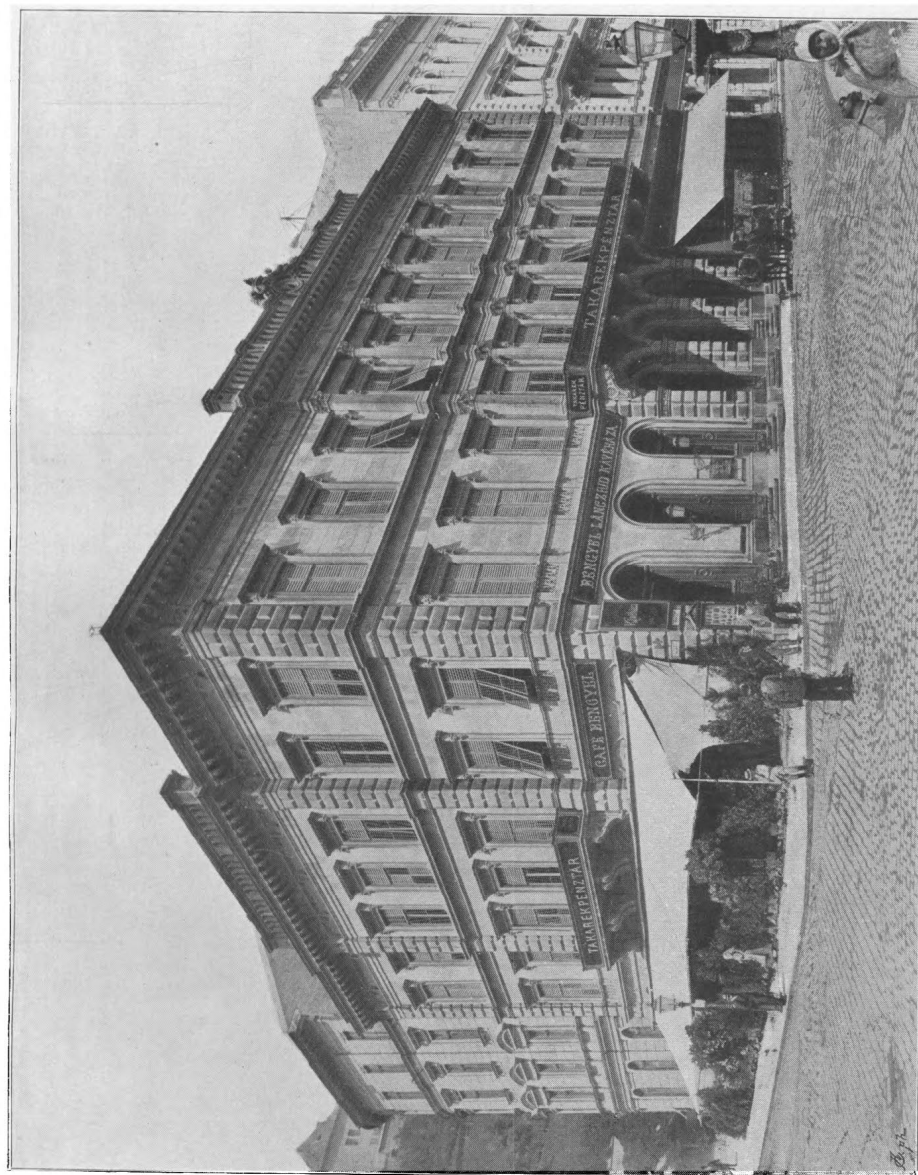
Budai GOLDBERGER BERTALAN.

A BUDAI BÉRHÁZ, MELYBEN A TAKARÉKPÉNZTÁR MŰKÖDÉSÉT MEGKEZDETE.

A BUDAI TAKARÉKPÉNZTÁR ELSŐ HÁZA.

A TAKÁRÉPÉNZTÁR JELENLEGI BUDAI HÁZA.

A TAKARÉKPÉNZTÁR DOROTTYA-UTCZAI HÁZA.
(Központ).

